

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

МОВНІ І КОНЦЕПТУАЛЬНІ КАРТИНИ СВІТУ

Науковий журнал

Випуск 1(77)

У науковому журналі вміщено наукові розвідки професорів, доцентів, викладачів, здобувачів, присвячені аналізу світоглядних горизонтів сучасного мовознавства.

Відповідальний редактор	Оксана Ніка, д-р філол. наук, проф. (Україна)
Заступник відповідального редактора	Ірина Покровська, д-р філол. наук, проф. (Україна)
Відповідальний секретар	Михайло Сайко, д-р філософії (Україна)
Редакційна колегія	Рімантас Бальсис, д-р гуманіт. наук, проф. (Литва); Ірина Голубовська, д-р філол. наук, проф. (Україна); Марія Дружинець, д-р філол. наук, проф. (Україна); Марія Іваницька, д-р філол. наук, проф. (Україна); Світлана Кійко, д-р філол. наук, проф. (Україна); Ірина Кононенко, д-р філол. наук, проф. (Польща); Олена Материнська, д-р філол. наук, проф. (Україна); Міхаель Мозер, д-р філол. наук, проф. (Австрія); Дайнора Поцюте, д-р гуманіт. наук, проф. (Литва); Ярослава Сазонова, д-р філол. наук, проф. (Україна); Сергій Скрильник, канд. філол. наук, доц. (Україна); Олена Снитко, д-р філол. наук, проф. (Україна); Сергеюс Темчинас, д-р гуманіт. наук, проф. (Литва); Шамма Шахадат, д-р гуманіт. наук, проф. (Німеччина)
Адреса редколегії	Навчально-науковий інститут філології 6-р Тараса Шевченка, 14, Київ, 01601, Україна ☎ (38044) 239 33 02, 239 34 69 e-mail: philology@knu.ua , o.nika@knu.ua web: https://mova.knu.ua
Затверджено	вченою радою Навчально-наукового інституту філології 28.01.25 (протокол № 5)
Зареєстровано	Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення Рішення № 120 від 18.01.24, протокол № 2 Ідентифікатор друкованого медіа: R30-02555
Атестовано	Міністерством освіти і науки України (категорія Б) Наказ № 157 від 09.02.21
Індексування	Crossref, DOAJ, Index Copernicus, ERIH PLUS, ResearchBib, UlrichsWEB
Засновник та видавець	Київський національний університет імені Тараса Шевченка Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет" Свідцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 1103 від 31.10.02
Адреса видавця	ВПЦ "Київський університет" 6-р Тараса Шевченка, 14, Київ, 01601, Україна ☎ (38044) 239 32 22, 239 31 58, 239 31 28 e-mail: vpc@knu.ua

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали.

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV

LINGUISTIC AND CONCEPTUAL WORLDVIEWS

Scientific journal

Issue 1(77)

UDC 81
DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-6397.2025.1>

This scientific journal contains scientific articles written by professors, lecturers, applicants. These articles concern analysis of worldview perspectives of current linguistics.

Editor-in-chief	Oksana Nika, DSc (Philol.), Prof. (Ukraine)
Deputy Chief Editor	Iryna Pokrovska, DSc (Philol.), Prof. (Ukraine)
Executive Secretary	Mykhailo Saiko, PhD (Ukraine)
Editorial Board	Rimantas Balsys, DSc (Philol.), Prof. (Lithuania); Iryna Holubovska, DSc (Philol.), Prof. (Ukraine); Mariia Druzhynets, DSc (Philol.), Prof. (Ukraine); Maria Ivanytska, DSc (Philol.), Prof. (Ukraine); Svitlana Kiiko, DSc (Philol.), Prof. (Ukraine); Iryna Kononenko, DSc (Philol.), Prof. (Poland); Olena Materynska, DSc (Philol.), Prof. (Ukraine); Michael Moser, DSc (Philol.), Prof. (Austria); Dainora Pociute, DSc (Philol.), Prof. (Lithuania); Yaroslava Sazonova, DSc (Philol.), Prof. (Ukraine); Serhii Skrylnyk, PhD., Assoc. Prof. (Ukraine); Olena Snytko, DSc (Philol.), Prof. (Ukraine); Sergeiush Temcinas, DSc (Philol.), Prof. (Lithuania); Schamma Schahadat, DSc (Philol.), Prof. (Germany)
Editorial board address	Educational and Scientific Institute of Philology 14, Taras Shevchenko blvd., Kyiv, 01601, Ukraine ☎ (38044) 239 33 02, 239 34 69 e-mail: philology@knu.ua, o.nika@knu.ua web: https://mov.knu.ua
Approved by	the Academic Board of Educational and Scientific Institute of Philology 28.01.25 (protocol № 5)
Registered by	the National Council of Television and Radio Broadcasting of Ukraine Decision № 120 of 18.01.24 Identifier of printed media: R30-02555
Certified by	the Ministry of Education and Science of Ukraine (category B) Order № 157 dated 09.02.21
Indexing	Crossref, DOAJ, Index Copernicus, ERIH PLUS, ResearchBib, UlrichsWEB
Founder and publisher	Taras Shevchenko National University of Kyiv Publishing and Polygraphic Center "Kyiv University" Certificate of entry into the State Register ДК № 1103 dated 31.10.02
Address	PPC "Kyiv University" 14, Taras Shevchenko blvd., Kyiv, 01601, Ukraine ☎ (38044) 239 32 22, 239 31 58, 239 31 28 e-mail: vpc@knu.ua

Authors of published materials are fully responsible for gathering and preciseness of published facts, quotations, economical and statistical data, proper nouns and other data. The editorial board reserves the right to shorten and edit their materials.

З М І С Т

САЙКО Катерина

Оцінювання оцінювача: якість перекладу
на індустрійній площині 9

СКРИЛЬНИК Сергій

Планування як когнітивний процес
у синхронному перекладі: практичне дослідження 34

ДЕЙКУН Олексій, ШТАНЬКО Катерина, СТУЛЕНЬ Анастасія

Категоризаційні моделі перекладу англійськомовних
лексикалізованих і граматикалізованих конструкцій
українською мовою 56

КОЗМІН Михайло, КУЗЬМЕНКО Юлія

Особливості перекладу фільмонімів з корейської
та японської мов: лексико-семантичний
і структурний аспекти 70

САНДИГА Лілія, КИШЕНЯ Юлія

Ділові неологізми в сучасній англійській мові 86

ШЕВЧЕНКО Ольга

Лексична еволюція: відображення глобальних тенденцій
у формуванні та трансформації мовної картини світу 99

БАЦЕВИЧ Флорій, ГРИГОРУК Світлана

Паратексти до неіснуючих текстів (на матеріалі збірки
оповідань Станіслава Лема "Абсолютна порожнеча") 125

ГОЛОТА Тарас

Мовні засоби маніпулятивної риторики в текстах
українськомовних медіаресурсів 142

**ЧАЮК Тетяна, ГАЛИЦЬКА Єлизавета,
ПОПІВНЯК Олена**

Датське *hugge* та італійське *il dolce far niente*
в англomовному онлайн-дискурсі 161

СТРОКАЛЬ Олександр

Вербалізація концепту *МАТИ* в поетичній мові
Олексія Довгого..... 177

ПАВЛЮК Ірина

Мовна репрезентація сакрального у збірці
П. Сороки "*Лісові псалми*" 202

НІКА Оксана

Лінгвістика художнього тексту Івана Франка
[Рецензія на книжкове видання: Бацевич Ф.
Художня проза Івана Франка
у вимірах сучасної лінгвістики:
вибрані статті. Львів, 2023. 110 с.]..... 215

C O N T E N T

SAIKO Kateryna

Evaluating the Evaluator: Translation Quality in the Industry.....	9
---	---

SKRYLNYK Serhii

Planning as a Cognitive Process in Simultaneous Interpreting: Case Study	34
---	----

DEIKUN Oleksii, SHTANKO Kateryna, STULEN Anastasiia

Categorization Patterns of Translation of English Lexicalized and Grammaticalized Constructions into Ukrainian	56
---	----

KOZMIN Mykhailo, KUZMENKO Yuliia

Peculiarities of Film Titles Translation from Korean and Japanese: Lexical-Semantic and Structural Aspects.....	70
--	----

SANDYHA Liliia, KYSHENIA Yuliia

Business Neologisms in Modern English.....	86
--	----

SHEVCHENKO Olha

Lexical Evolution: Reflection of Global Trends in The Formation and Transformation of the Language Picture of the World	99
---	----

BATSEVYCH Florii, HRYHORUK Svitlana

Paratexts to Non-existent Texts (As Evidenced by Stanisław Lem's Short Story Collection " <i>A Perfect Vacuum</i> ").....	125
---	-----

HOLOTA Taras

Linguistic Means of Manipulative Rhetoric in the Texts of Ukrainian-Language Media Resources	142
---	-----

CHAIUK Tetiana, GALITSKA Elizaveta, POPIVNIAK Olena	
Danish <i>hygge</i> and Italian <i>il dolce far niente</i> in English-language Online Discourse	161
STROKAL Olexandr	
Verbalization of Concept <i>MOTHER</i> in Oleksii Dovhiy's Poetic Language	177
PAVLIUK Iryna	
Linguistic Representation of the sacred in P. Soroka's Collection " <i>Forest Psalms</i> "	202
NIKA Oksana	
Linguistics of Ivan Franko's Literary Text [Review of the book: Batsevych F. Literary prose of Ivan Franko in the aspect of modern linguistics: selected articles. Lviv, 2023. 110 p.].....	215

Катерина САЙКО, асист.

ORCID ID: 0009-0004-6984-9157

e-mail: katerynasaiko7@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

ОЦІНЮВАННЯ ОЦІНЮВАЧА: ЯКІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ НА ІНДУСТРІЙНІЙ ПЛОЩИНІ

Вступ. Оцінюванню якості галузевого перекладу присвячено велику кількість розвідок, у межах яких напрацьовано універсальні або спрямовані на певну площину підходи та моделі. Однак без уваги науковців лишається індустрійна площина, зокрема принципи, підходи та якість роботи тих суб'єктів, що надають послуги оцінювання якості перекладу. Мета пропонованого розсліду полягає у виявленні та розгляді релевантних принципів та критеріїв, якими керуються колективні надавачі послуг оцінювання якості перекладу, крізь призму стандартів ISO 17100 та ISO 5060. Крім того, частину розвідки присвячено вивченню чутливості фахівців до якості перекладу з погляду ключових критеріїв у контексті юридичного перекладу.

Методи. У розвідці застосовано такі методи: сліпий перекладацький експеримент, учасниками якого стали два колективні надавачі послуг оцінювання якості перекладу, порівняльно-перекладознавчий розсліду та пов'язана з ним зіставно-описова метода, а також метода узагальнення.

Результати. Результати здійсненого експерименту продемонстрували, що підходи українських професійних надавачів послуг до оцінювання якості перекладу концепційно не відповідають принципам, закладеним у міжнародних стандартах ISO 17100 та ISO 5060, адже жоден учасник не здійснив категоризації помилок та не надав оцінки якості перекладу за певною шкалою. Крім того, виявлено знижену чутливість надавачів послуг до якості перекладу з погляду термінології та послідовності її відтворення, точності перекладу, мовної норми та інших категорій. Роботі оцінювачів притаманна несистемність та вибірковість, а деякі їхні втручання спричинилися до виникнення ненаявних до того в перекладі помилок.

Висновки. Результати цієї розвідки посвідчили концепційну неправильність підходів до оцінювання якості галузевого перекладу на

українській індустрійній площині, низьку чутливість надавачів послуг до якості перекладу загалом, а також неусвідомлення багатогранності поняття якості. Ці факти вказують на необхідність напрацювання універсальної системи оцінювання якості перекладу, а також на потребу навчання майбутніх фахівців ґрунтовних принципів надання послуги оцінювання якості галузевого перекладу.

Ключові слова: *якість перекладу, оцінювання якості, сліпий перекладацький експеримент, оцінювач.*

Вступ

Технологічний поступ та виникнення малого штучного інтелекту спричинилися до збільшення кількості досліджень, пов'язаних з якістю галузевого перекладу. Актуальною стала потреба виявлення найефективніших систем машинного перекладу та штучного інтелекту, способи оцінювання й поліпшення якості перекладу загалом – а, отже, потреба створення універсальної системи для оцінювання якості перекладу за об'єктивними критеріями. Зауважмо, що релевантні розвідки базуються здебільшого на вивченні такого емпіричного матеріалу, як студентські, публічні та авторизовані переклади. Без дослідницької уваги лишаються непублічні тексти, виконані на індустрійних площах – переклади професійних перекладачів у межах робочих проєктів. Окрім того, невивчені також критерії і принципи, якими керуються експерти індустрійної площини, коли надають послуги оцінювання якості перекладу. Не менш релевантними є питання системності та об'єктивності застосованих критеріїв. Насамкінець важливим є виявлення проблемних закономірностей, зокрема прогалин у підготовці майбутніх фахівців задля вдосконалення їхньої діяльності в майбутньому. На всі ці питання можна відповісти власне завдяки оцінюванню роботи оцінювача. У цьому контексті значущості набуває новий методологічний підхід до перекладознавчих досліджень, *сліпий перекладацький експеримент*, фокусом якого може бути робота колективних надавачів послуг, а, отже, агенцій, що пропонують послуги оцінювання якості перекладу.

Огляд літератури. Низку сучасних розвідок присвячено оцінюванню якості перекладу, посеред того й галузевого. До ключових питань у цьому контексті належить об'єктивність та

суб'єктивність наявних систем та критеріїв. Так, Г. Біттнер вважає, що позбутися суб'єктивного під час оцінювання якості перекладу неможливо, а задля переваги об'єктивного варто створювати наукові інструменти, якими послуговуватимуться інші науковці. Необхідні, отже, *"істоти без людських почуттів"*, що сприятимуть неупередженому поглядові на тексти. Визначена система параметрів оцінювання якості перекладу, на думку Г. Біттнера, яку визнає та застосовує багато осіб, стає не суб'єктивною, а інтерсуб'єктивною, а, отже, об'єктивнішою (Bittner, 2020, с. 74). Таку саму думку має Ю. Гавз, що закликає до широко-масштабних досліджень та створення *"інтерсуб'єктивно верифікованих критеріїв оцінювання"* на основі великих багатомовних корпусів перекладних текстів (House, 2014, с. 107). К. Шефнер своєю чергою заперечує можливість інтерсуб'єктивної згоди, адже кожен оцінювач має конкретну мету, залежить від контексту оцінювання, а також застосовує різні критерії (Schäffner, 1997, с. 4). Варто також додати, що якість оцінюють не лише перекладачі та редактори, але й також перекладознавці, викладачі, клієнти та інші суб'єкти, які розглядають текст з різних перспектив, крізь призму свого досвіду та фаховості.

У контексті сказаного вище зауважмо, що в перекладознавстві наразі немає єдиної загальновизнаної моделі оцінювання якості перекладу. Варто згадати, приміром, моделі та підходи, напрацьовані для оцінювання якості машинного перекладу (Бірюков, 2007), для оцінювання якості перекладів на академічній площині (Черноватий, 2013), на науковій площині (House, 2014), на індустрійній площині (Williams, 2004), а також ті, що претендують на універсальність (O'Brien, 2012; Daems, 2016). З іншого ж боку, деякі науковці напрацьовують власні ситуативні критерії та системи, які використовують у межах однієї розвідки (Міщенко, 2014). Пояснити різницю поглядів на якість перекладу може також поліпарадигмальність перекладознавства, що уможливило вивчення об'єкта крізь призму низки теорій.

Зазначене вище лише підкреслює складність створення універсальної перекладознавчої моделі оцінювання якості перекладу. Однак у цьому контексті варто також згадати індустрійну площину, що часто лишається без уваги перекладознавців, однак існує за своїми принципами. Так, багато науковців окрес-

люють спільне та відмінне між науковими та індустрійними підходами до оцінювання якості. Безперечно, що ці площини поділяють багато рис: деякі перекладознавчі концепції, наприклад, *"мета перекладу"*, згадані в індустрійних стандартах; між певними перекладознавчими та індустрійними критеріями можна встановити кореляцію (Wagner, & Chesterman, 2002); практичні моделі можна класифікувати за перекладознавчими теоріями, покладеними в їхню основу (Drugan, 2013, с. 44), а також панує загальна згода щодо ролі позатекстових чинників (Hague та інші, 2011).

Водночас низка фактів демонструє фактичну неможливість досягнення інтерсуб'єктивної (або ж інтерплощинної) згоди: перекладознавці та перекладачі працюють у різних умовах, мають різні цілі та пріоритети, а також надають різної ваги категоріям оцінювання. Так, Е. Вагнер говорить про *"незмірну прірву між теорією та практикою"* (Wagner, & Chesterman, 2002), а М. Вілліямс окреслив десять питань, на які теоретики та практики матимуть, імовірно, цілком різні відповіді. Наприклад, на індустрійній площині вдалий переклад – це невидимий переклад, утім, на академічній площині креативні студентські рішення сприяють позитивнішій оцінці (Williams, 2004, с. 14–16). Також З. Лавшер стверджує, що перекладацька спільнота здебільшого ігнорує доробок перекладознавців у контексті оцінювання якості, основною причиною чого, на її думку, є той факт, що перекладознавці не беруть до уваги складності індустрійних процесів та релятивної природи оцінювання якості, а також мають редукціоністський погляд на переклад як на продукт (Lauscher, 2014, с. 149–150). Дж. Друган вважає, що перекладознавці не зважають на реальні ринкові потреби, керуються задоволенням від *"інтелектуального виклику"* та можливості нових відкриттів, а перекладачі своєю чергою прагнуть одержати конкретні рекомендації. Крім того, науковці не можуть бути залученими до індустрійних процесів через низку причин, тож обирають за емпіричний матеріал студентські та вже опубліковані переклади, констатують невдалі рішення без прескриптивних суджень. Такі експерименти, проведені в штучних умовах та за участі студентів, надто ж коли їх опитують та контролюють,

безрезультатні – саме в цьому полягає "*спекулятивний бік перекладознавчих моделей*" (Drugan, 2013, с. 35–45).

Безперечно, що згадані вище факти потверджують фактичну неможливість встановлення інтерплощинно верифікованих критеріїв. Саме тому деякі науковці розробляють універсальні гнучкі моделі, які можна пристосовувати до різних потреб, залежно від контексту оцінювання, а також від ваги певних критеріїв. Яскравим прикладом слугує багатовимірна метрика якості MQM-Core, над якою працювали представники індустрійної і перекладознавчої площини. Вона претендує на універсальність, не спрямована на єдину площину, застосовна для оцінювання людського та машинного перекладів, зіставлення ВТ та ЦТ, оцінювання ВТ та ЦТ тощо. Оцінювачі можуть обирати релевантні критерії із розробленого "*каталогу*", що складається із восьми надрівнів, а також надавати різним критеріям різної ваги. Загалом MQM-Core складається з двох основних елементів: типології помилок та моделі оцінювання. Згаданий доробок має тісний зв'язок із двома сучасними міжнародними стандартами, ISO 5060:2024 та ASTM WK46396, що лише підтверджує його універсальний характер (Lommel, 2024). Подолати "*спекулятивний бік перекладознавчих моделей*", а також "*прірву*" між індустрією та теорією допомогла б, отже, співпраця активних учасників площин, брак якої має низку негативних наслідків – наприклад, ризик, що галузь "*обернеться на майданчик для аматорів*" (Hönig, 2010, с. 15).

У цьому контексті зауважмо брак українських перекладознавчих праць, присвячених вивченню ринку перекладів, зокрема критеріїв, якими послуговуються надавачі послуг оцінювання якості перекладу, або ж релевантних доробків, створених разом із представниками індустрійної площини. Важко однак заперечити важливість вивчення підходів до оцінювання на сучасному українському ринку перекладів, що може посприяти віднайденню не лише актуальних потреб та пріоритетів, але й прогалин та, можливо, критеріїв, на які не зважають під час навчання майбутніх фахівців. У цьому контексті значної ролі набуває новий методологічний підхід до провадження досліджень – *сліпий перекладацький експеримент*. Він спрямований на оцінення індустрійної якості перекладу, за якого надавачі перекладових послуг не

знають, що переклад аналізуватимуть крізь перекладознавчу, а не замовницьку чи споживацьку оптику (Сайко, & Сайко, 2024). Власне такий підхід допоможе виявити принципи, якими послуговуються надавачі послуг без упереджень.

Метою пропонованого розсліду є виявлення та оцінення релевантних принципів та критеріїв на українській індустрійній площині, якими керуються колективні надавачі послуг оцінювання якості перекладу, крізь призму стандартів ISO 17100 та ISO 5060, а також оцінення чутливості фахівців до якості перекладу з погляду різних критеріїв, до яких належать термінологія та послідовність її відтворення, точність перекладу, мовна норма тощо.

Методи:

1. Сліпий перекладацький експеримент. Сталий чинник – одне замовлення, змінний чинник – виконавець (дві перекладові агенції).

2. Порівняльно-перекладознавчий розсліду та пов'язана з ним зіставно-описова метода для оцінення застосованих критеріїв, зіставлення та опису рішень учасників експерименту.

3. Метода узагальнення для опису й узагальнення повторюваних рішень та критеріїв, вирізнення типових ознак.

Евристичні гіпотези:

(1) Підходи до оцінювання якості перекладу, що їх застосовують українські перекладові агенції, концепційно не відповідають принципам, закладеним у міжнародних стандартах ISO 17100 та ISO 5060;

(2) На українській перекладовій площині надавачам послуг оцінювання якості перекладу притаманна знижена чутливість до якості перекладу з погляду низки критеріїв, серед яких передусім термінологія та послідовність її відтворення, точність перекладу та мовна норма.

Зауваги щодо експерименту

Цей експеримент є продовженням експерименту, здійсненого в межах попередньої авторської розвідки, мета якої полягала у вирізненні, опису й пошуку шляхів розв'язання проблеми компонентної послідовності на матеріалі перекладового замовлення та його множинних перекладів задля забезпечення регульовального впливу на якість галузевого перекладу (Saiko, & Saiko, 2024). Відповідно, досліджуваним матеріалом цієї роз-

відки слугує текст виду *Rechtswahrungsanzeige*, а також його переклад, який виконав професійний надавач послуг, *перекладава агенція X* з осередком у Києві, що провадить свою діяльність з 2001 року. Однак задля оцінювання оцінювачів, у чому й полягає мета цієї розвідки, до експерименту було залучено ще двох професійних учасників – перекладові агенції, що пропонують послугу оцінювання якості перекладу. Власне результати їхньої роботи стали емпіричним матеріалом.

Добір учасників та взаємодія з ними

Аналізуючи ринкові пропозиції та добираючи учасників, ми виявили, що лише одна державна (далі – Агенція 1) та три приватні компанії (далі – Агенція 2, Агенція 3 та Агенція 4) пропонують на своїх сайтах послугу оцінювання якості перекладу, про що свідчить інформація на їхніх офіційних сайтах. Усі залучені компанії працюють винятково або переважно з юридичними текстами. Звісно, що багато агенцій погодилися б надати послугу оцінювання якості перекладу, однак інтерес викликають ті, що пропонують її з власної ініціативи.

Уваговартною є ціна послуги: Агенція 1 – від 40 000 гривень, Агенція 2 – 300 гривень, Агенція 3 – 600 гривень. З Агенцією 4 зв'язатися не вдалося. На етапі комунікування з учасниками ми діяли за ідентичним алгоритмом: висловлювали прохання оцінити якість перекладу та не надавали жодних уточнень щодо нашої справжньої мети.

Під час комунікації Агенція 1 надала такі уточнення щодо своєї послуги: (1) оцінювач опрацьовує ті епізоди тексту, на які вказує замовник; (2) ціна залежить від кількості вказаних епізодів; початкова ціна – 40 000 гривень; (3) оцінювач концентрується на змістовому аспекті перекладу та, з огляду на всі правові нюанси, робить певні висновки щодо якості перекладу епізодів, а також пропонує власну інтерпретацію. Звідси випливає, що компанія пропонує на своєму сайті послугу оцінювання якості перекладу, однак здатна надати послугу оцінювання якості перекладу зі змістового погляду тих епізодів, на які вказав клієнт. Ідеться, отже, про несистемний підхід, що не бере до уваги ключових вимог, згаданих, наприклад, у міжнародному стандарті ISO 17100 або ISO 5060 (ISO 17100:2015; ISO 5060:2024). Одержавши уточнення, ми відмовилися від послуг Агенції 1.

Агенція 2 зголосилася надати оцінку якості перекладу, однак під час комунікації зауважила, що найважливіше в перекладі – це правильно відтворений зміст. Також було висловлено прохання вказати на проблемні місця, однак ми відмовилися від цього та уточнили, що хочемо одержати оцінку якості перекладу.

Агенція 3 поцікавилася, що саме нам, як замовникам, не подобається у цьому тексті, які місця незрозумілі, а також запропонувала пояснити текст з юридичного погляду. Наша відповідь була ідентичною до тієї, яку ми надали Агенції 2.

Цікавим є той факт, що Агенція 2 надала одну оцінку якості перекладу, а також пояснила текст з юридичного погляду окремим повідомленням. Натомість Агенція 3 залучила двох експертів *"для отримання об'єктивної оцінки"*.

Перелік емпіричних матеріалів:

1. Перекладове замовлення/первотвір – Mitteilung über die Gewährung einer Unterhaltsleistung (Rechtswahrungsanzeige) gemäß § 7 Unterhaltsvorschussgesetz (UhVorschG);

2. Переклад Агенції X – Повідомлення про надання коштів на утримання (повідомлення про збереження права на компенсацію сплаченої допомоги) згідно з § 7 Закону про аліментний аванс (UhVorschG);

3. Оцінка якості перекладу (див. пункт 2) Агенції 2;

4. Оцінка якості перекладу (див. пункт 2) Агенції 3 – Оцінка 1 та Оцінка 2.

Результати

Задля підтвердження або спростування евристичних гіпотез ми проаналізували послуги кожної агенції окремо. Передусім варто зауважити, що жоден учасник не здійснив повноцінної категоризації помилок та не надав оцінки якості перекладу, натомість запропонував власні варіанти перекладу деяких фрагментів. Цей факт підтвердив нашу першу гіпотезу: підходи до оцінювання якості перекладу, що їх застосовують українські перекладові агенції, концепційно не відповідають принципам, закладеним у міжнародних стандартах ISO 17100 та ISO 5060. Так, останній стандарт містить визначення поняття *"evaluation"*, де зазначено, що ця процедура передбачає зіставлення ВТ та ЦТ, а також *класифікацію* помилок та *надання оцінки*. Втручань до тексту та надання

власних пропозицій процедура не передбачає (ISO 5060:2024, с. 2). Інший стандарт містить визначення таких процедур як, наприклад, "revision" та "review", що пов'язані з внутрішніми робочими процесами агенцій та уможливають втручання до тексту (ISO 17100:2015, с. 2–5). Так, приміром, "reviser" може або коригувати помилки, або рекомендувати зміни перекладачеві (ISO 17100:2015, с. 11). Детальніше про підходи агенцій до надання послуги та якості послуги загалом йтиметься також далі.

З огляду на підхід агенцій, що вказує на незнання ґрунтовних принципів надання послуги оцінювання якості перекладу, ми ухвалили рішення оцінити якість здійснених втручань, що також уможливорює підтвердження або спростування другої гіпотези. Задля реалізації цієї мети ми розглядаємо зв'язки між рішеннями Агенції X та оцінювачів крізь призму опозиції "+" та "-", де "+" – прийнятне рішення, а "-" – неприйнятне. Рішення перекладачів та оцінювачів можна класифікувати за таким принципом (тут і далі – на першому місці розташовані рішення Агенції X, на другому – оцінювачів):

(1) "+" – "+" (суб'єктивність оцінювача, виправлення прийнятного варіанта на прийнятний);

(2) "+" – "-" (виправлення прийнятного варіанта на неприйнятний);

(3) "-" – "+" (виправлення неприйнятного варіанта на прийнятний);

(4) "-" – "-" (виправлення неприйнятного варіанта на неприйнятний або невиправлення неприйнятного варіанта).

Під *чутливістю оцінювачів до якості перекладу* у контексті цієї розвідки ми розуміємо їхню здатність виявити та систематично, вичерпно й коректно скоригувати помилки різних категорій та підкатегорій. Певною мірою це поняття корелює з компетентністю, однак радше пов'язане із загальнонаціональними негативними тенденціями на індустрійній площині, які полягають у послабленні вимог до якості перекладу, а, отже, до компетентності перекладачів загалом. Також задля реалізації мети ми послуговувалися класифікацією помилок, зазначеною у стандарті (ISO 5060:2024, с. 18). Опис усіх рішень оцінювачів невиправданий у межах цієї розвідки, а тому ми надамо лише найпромовистіші приклади.

Розгляньмо підхід Агенції 2 до надання послуги, а також якість втручань детальніше. Агенція 2, надіславши "оцінку" якості перекладу, додала окремо до листа таке пояснення: *"Текст юридично складний для розуміння, тому в цьому листі йдеться про: Фінансові зобов'язання, які Ви маєте перед державним органом (відділом авансових виплат). Ви повинні відшкодувати кошти, оскільки держава виплатила аліменти вашій дитині замість вас ..."*. Ми, отже, не одержали жодних коментарів щодо якості перекладу загалом. Крім того, надісланий документ містив зрадагований переклад без жодних зауваг: надавач послуги виправив невдалі, на його думку, рішення та виділив змінені місця жовтим кольором. Місцями жовтим були виділені кілька речень поспіль, а місцями – лише окремі слова; зміни однак стосувалися як до змістових, так і до мовних проблем. Ми, будучи в ролі клієнтів, не одержали фахового висновку щодо якості перекладу, що посвідчує низьку якість послуги Агенції 2. Окрім того, акцент на змістових аспектах перекладу у листі продемонстрував, що надавачі не усвідомлюють багатогранності концепту якості.

Зіставивши оригінал, переклад та його зрадаговану версію, ми змогли оцінити якість втручань. У таблиці 1 подано два яскраві приклади зв'язкової категорії "+" – "+".

Таблиця 1

Приклади зв'язкової категорії "+" – "+" (Агенція 2)

	Оригінал	Переклад (+)	Втручання (+)
1	Nach § 7 des Unterhaltsvorschussgesetzes [...]	Відповідно до § 7 Закону [...]	Згідно з § 7 Закону [...]
2	Unterhaltszahlungen leisten Sie bitte unter Angabe des Kassenzeichens [...]	Просимо сплачувати аліменти із зазначенням [...]	Аліментні виплати Ви повинні здійснювати, вказуючи [...]

Так, оцінювач замінив конструкцію "відповідно до" на "згідно з" – рішення, яке фактично неможливо зарахувати до будь-якої категорії ISO 5060, адже обидва варіанти прийнятні. Те саме можна стверджувати про друге втручання.

До категорії "+" – "-" можна зарахувати приклади з таблиці 2. Передусім зауважмо, що оцінювач не виправив помилкового з термінологічного погляду рішення "*Anspruch – pozov*" у першому випадку – "-" – "-". Друге рішення було доречним, адже переклад містить неточність або ж певну імпліцитну неоднозначність через порядок слів – "-" – "+". Однак третє втручання призвело до викривлення змісту та порушення логіки тексту загалом: "*Ви не можете звільнитися від обов'язку утримання, виплачуючи кошти одному з батьків дитини*".

Таблиця 2

Приклади зв'язкової категорії "+" – "-" та інших (Агенція 2)

	Оригінал	Переклад	Втручання
1	Solange der Anspruch auf uns übergegangen ist, können Sie den Unterhalt nicht mehr mit befreiender Wirkung an den alleinstehenden Elternteil Ihres Kindes bzw. dessen rechtlicher Vertretung (Rechtsanwalt, Beistand, Jobcenter) zahlen	Поки позов (-) передано нам, Ви можете більше не сплачувати (-) аліменти одному з одиноких батьків Вашої дитини або його законному представнику (адвокату, консультанту, центру зайнятості) зі звільненням від подальших зобов'язань (+)	Поки позов (-) передано нам, Ви не можете звільнитися від обов'язку (+) утримання, виплачуючи кошти одному з батьків дитини або його законному представнику (адвокату, соціальним працівникам, центру зайнятості) (-)
2	Unser Anspruch ergibt sich aus den bewilligten und ausgezahlten monatlichen Unterhaltsvorschussleistungen gemäß dem UhVorschG in der jeweils geltenden Fassung	Наші права впливають із затверджених та сплачених щомісячних авансових платежів відповідно до Закону про аліментний аванс у поточній редакції	Наші зобов'язання ґрунтуються на щомісячних авансових виплатах на утримання, які були затверджені та виплачені відповідно до чинного Закону про авансові виплати на утримання (UhVorschG)

У другому випадку хочемо звернути увагу на термін "Anspruch", почасти прийнятний відповідник у перекладі "права" та некоректне втручання "зобов'язання". Власне через цю зміну порушено логіку та зрозумілість тексту загалом.

Таблиця 3 містить приклади випадків категорії "-" – "+" (виправлення неприйнятного варіанта на прийнятний). Так, у перекладі запропоновано переклад терміна "Abzweigungsanträge" як "заявки на виділення коштів". Оцінювач натомість запропонував прийнятний з термінологічного погляду варіант: "заяви на відрахування коштів".

Таблиця 3

Приклади зв'язкової категорії "-" – "+" (Агенція 2)

	Оригінал	Переклад (-)	Втручання (+)
1	In diesem Zusammenhang weisen wir Sie darauf hin, dass für das Jugendamt des Kreises Groß-Gerau die Möglichkeit besteht, Abzweigungsanträge bei den für Sie zuständigen Finanzämtern, Rententrägern, Agenturen für Arbeit, etc. zu stellen	У зв'язку з цим хочемо звернути увагу на те, що управління у справах молоді району Грос-Герау має можливість подавати заявки на виділення коштів до відповідальних за Вас податкових інспекцій, пенсійних установ, агенцій з працевлаштування тощо	У зв'язку з цим хочемо звернути увагу на те, що управління у справах молоді району Грос-Герау має можливість подавати заяви на відрахування коштів до відповідальних за Вас органів, наприклад податкових інспекцій, пенсійних установ, агенцій з працевлаштування тощо
2	Eine Kopie des Dauerauftrages wäre bis zum 28.02.2023 zu übersenden.	Копію довгострокового доручення просимо надіслати до 28.02.2023 року	Копію доручення на постійне перерахування коштів просимо надіслати до 28.02.2023 року

У другому випадку оцінювач експлікував переклад терміна "Dauerauftrag", завдяки чому текст став зрозумілішим.

Насамкінець розгляньмо приклади категорії "-" – "-". У таблиці 4 надано приклади не виправлених помилок. З огляду на призначення тексту, деякі з них можна розглядати як абсолютно неприйнятні.

Таблиця 4

Приклади зв'язкової категорії "-" – "-" (Агенція 2)

	Оригінал	Переклад (-)	Втручання (-)
1	Hinsichtlich unserer Unterhaltsforderung setzen wir Sie in Verzug	Що стосується наших аліментних вимог, ми їх Вам відтермінуємо	(-)
2	Sie werden davon unterrichtet, dass Ihr Kind [...] eine Unterhaltsleistung [...] erhält	Повідомляємо, що Ваша дитина [...] отримує він нас кошти на утримання	(-)
3	Das Kind hat gegen Sie einen bürgerlichrechtlichen Unterhaltsanspruch nach §§ 1601 ff Bürgerliches Gesetzbuch	Дитина має проти Вас цивільно-правовий позов на сплату аліментів відповідно до §§ 1601 і далі Цивільного кодексу	(-)

Надані приклади посвідчують низьку чутливість надавача послуг до змістових аспектів перекладу. Водночас, якщо зважати на критерії в ISO 5060, то можна простежити й інші не виправлені хиби: з погляду мовної норми та, відповідно, правопису, оформлення тексту, стилю, термінологічної послідовності тощо. Також ця розвідка підтвердила проблему компонентної послідовності, яка була фокусом попереднього авторського дослідження (Saiko, & Saiko, 2024). Усі ці факти вказують на незастосування системного підходу. Також не менш важливою є наявність втручань суб'єктивного характеру, які не можна у цьому разі розцінювати як негативні, однак які без додаткового пояснення чи зарахування до певної об'єктивної категорії можуть створити у замовника оцінки враження, що переклад містить

багато виправлень, а, отже, неякісний. У такому разі йдеться про своєрідну "стратегію мінімакс" у контекстуальному значенні: мінімальна кількість зусиль, однак максимальна кількість виправлень, а, отже, демонстрація високої якості оцінки перекладу.

Розгляньмо Оцінку 1 Агенції 3. Так, оцінювач надав коментарі безпосередньо у документі. Режим рецензування полегшив розгляд втручань. Зауважмо однак аналогічність підходу Агенції 3 до надання послуги (коли порівняти з Агенцією 2): замість оцінки якості перекладу та категоризованих помилок ми одержали пропозиції для поліпшення тексту. Розгляньмо їх крізь призму можливих зв'язкових категорій між перекладом та оцінкою.

Загалом документ містить тридцять два виправлення. Приклади "+" – "-" стосувалися здебільшого мовної норми та правопису (див. табл. 5, випадок 1). Уваговартим, на нашу думку, є випадок 2, який містить приклади різних зв'язкових категорій. Пропоновані зміни та відповідні фрагменти перекладу послідовно позначені в таблиці знаком "+" або "-". Так, переклад частини "*an den allein stehenden Elternteil [...] zahlen*" містить алогізм "*сплачувати аліменти одному з одиноких батьків Вашої дитини*": таке формулювання імпліцитно вказує на те, що окрім батька, якому адресований цей текст, дитина має ще й інших одиноких батьків, одному з яких адресат цього тексту не може сплачувати виплати на утримання. Зауважмо, що слово "*Elternteil*", яке дедалі частіше використовують замість слів "*Mutter*" або "*Vater*" у німецькій мові, не має прямого відповідника в українській мові. Спроби перекласти його за допомогою конструкції "*один із батьків*" у цьому контексті породили нелогічні рішення. Оцінювач не скоригував цієї помилки, натомість вилучив слово "*одинокий*", а також замінив конструкцію "*сплачувати аліменти кому*" на "*сплачувати аліменти на користь кого*", що можна зарахувати до категорії "+" – "+". Окрім того, варто звернути увагу на словосполучку "*mit Befreiender Wirkung*" та її почасти прийнятний із змістового погляду переклад "*зі звільненням від подальших зобов'язань*". Оцінювач запропонував власний некоректний переклад: "*на користь одного з батьків Вашої дитини, який/яка має право на звільнення від сплати аліментів*". Безперечно, що ця пропозиція абсолютно суперечить логіці тексту.

Таблиця 5

**Приклади зв'язкової категорії "+" – "-" та інших
(Агенція 3, Оцінка 1)**

	Оригінал	Переклад	Втручання
1	[...]-Str.	[...]-штр. (+)	[...]-Штр. (-)
2	Solange der Anspruch auf uns übergegangen ist, können Sie den Unterhalt nicht mehr mit Befreiender Wirkung an den allein stehenden Elternteil Ihres Kindes bzw. dessen rechtlicher Vertretung [...] zahlen	Поки позов (-) передано нам, Ви можете більше не (-) сплачувати аліменти одному з одиноких батьків Вашої дитини (-) або його законному представнику [...] зі звільненням від подальших зобов'язань (+)	Оскільки вимоги (-) були передані нашої установі, Ви більше не можете (+) сплачувати аліменти безпосередньо на користь одного з батьків Вашої дитини (-), який/яка має право на звільнення від сплати аліментів (-), або його/її законного представника ...

Також ми виявили низку пропозицій оцінювача категорії "-" – "+" (див. табл. 6). У першому випадку додано пропущену в перекладі цифру, а також заувагу про те, що назву закону треба брати в лапки. Варто однак зауважити про низьку якість самої послуги: потенційний клієнт, що не знає німецької мови, ймовірно, не зрозумів би, про що йдеться. Загалом текст містить до десяти зауваг німецькою мовою, що стосувалися також і до категорії оформлення. У деяких випадках коментарі-виправлення були коректні з погляду точності та мовної норми.

Таблиця 6

**Приклади зв'язкової категорії "-" – "+" та інших
(Агенція 3, Оцінка 1)**

	Оригінал	Переклад (-)	Втручання (+)
1	[...] gemäß § 7 Unterhaltsvorschussgesetz (UhVorschG)	[...] згідно з § (-) Закону про аліментний аванс (UhVorschG) (-)	§ 7 ausgelassen (+) "Про аліментний аванс" in Anführungszeichen setzen (+)

Заінчення табл. 6

	Оригінал	Переклад (-)	Втручання (+)
2	[...] eine Unterhaltsleistung seit dem 01.01.2023 von derzeit 252,- Euro monatlich von hier erhält	[...] отримує він нас кошти на утримання з 01.01.2023 р., наразі 252,- євро на місяць	Muss unterstrichen werden
3	Das Kind hat gegen Sie einen bürgerlich-rechtlichen Unterhaltsanspruch [...]	Дитина має проти Вас цивільно-правовий позов на сплату аліментів [...]	Meine Empfehlung: Дитина має право вимагати від Вас виплати аліментів [...]
4	Hinsichtlich unserer Unterhaltsforderung setzen wir Sie in Verzug	Що стосується наших аліментних вимог, ми їх Вам відтермінуємо.	Щодо нашої вимоги про виплату аліментів, то Ви маєте перед нами заборгованість
5	Über gestellte Abzweigungsanträge [...]	[...] подані заявки на виділення коштів .	перенаправлення
6	[...] den Unterhaltsvorschuss [...] überweisen	[...] сплачений нами аванс та перераховувати його [...]	переказувати

Окрім описаних вище, яскравим прикладом зв'язкової категорії "-" – "-" є термін "*Bewilligungszeitraum*", його переклад "*період схвалення*" та пропозиція оцінювача "*період схвалення виплат*". Навіть попри уточнення, що йдеться про схвалення виплат, ця частина тексту незрозуміла. Безперечно, що ми не маємо на меті висвітлити абсолютно кожен випадок втручання, однак наведені приклади демонструють низьку якість роботи оцінювача: додавання нових помилок зі змістового та мовного погляду, зауваги німецькою мовою щодо правопису, невзяття до уваги послідовності відтворювання різних термінів, невиправлення низки змістових помилок тощо. Зауважмо водночас, що оцінювач брав до уваги також таку категорію як оформлення, а також повноту перекладу.

Насамкінець розгляньмо Оцінку 2 Агенції 3. У листі другий оцінювач надав загальну оцінку якості перекладу: "Переклад *непоганий*, але *те, що потрібно змінити*, виділено червоним. Решта приміток: це те, що було б більш *вдалим* та *зрозумілим формулюванням*. Можна ще змінювати *порядок в реченні* і деякі *формулювання для кращого сприйняття*, але переклад *читається доволі непогано*. Думаю, що свою *функцію* цей переклад мав би виконати". Жирним курсивом ми виокремили ті критерії та ключові пункти, якими, очевидно, послуговувався оцінювач. Якщо керуватися надрівнями, зазначеними у ISO 5060, то йдеться про такі критерії: **мовна норма** (зрозуміле формулювання, порядок слів у реченні, краще сприйняття), **точність**, **відповідність аудиторії** (функція), а також критерій **інше** (загальні оцінкові судження квалітної природи про "непоганий переклад" про "вдалі" формулювання, а також про те, що "переклад читається доволі непогано").

Від Оцінювача 2 ми також одержали документ із пропозиціями для поліпшення якості тексту у режимі рецензування. Розгляньмо коментарі крізь призму зв'язкових категорій між перекладом та оцінкою. Випадків "+" – "+" не виявлено. Таблиця 7 містить приклад категорії "+" – "-", у якому оцінювач уточнює зміст, однак пропонує неправильного з погляду мовної норми відповідника. Окрім того, учасник не скоригував змістової помилки в цьому самому сегменті "*in Höhe der von hier gewährten Unterhaltsleistung*" – "у розмірі наданих тут коштів" ("–" – "-").

Таблиця 7

Приклади зв'язкової категорії "+" – "-" (Агенція 3, Оцінка 2)

	Оригінал	Переклад (+)	Втручання (–)
1	Nach § 7 des Unterhaltsvorschussgesetzes sind die Unterhaltsansprüche des Kindes gegen Sie in Höhe der von hier gewährten Unterhaltsleistung auf das Land Hessen, [...]	Відповідно до § 7 Закону [...] вимоги аліментів на дитину до Вас у розмірі наданих тут коштів на утримання були передані землі Гессен [...]	Можна замінити на "нами" або "нашою установою"

Приклади категорії "-" – "+" надані в таблиці 8. Можна зауважити, що оцінювач прагнув зробити текст зрозумілішим та зважав на зміст оригіналу, а в коментарях надавав додаткові пояснення. Водночас не було скориговано згаданий вище алогізм "аліменти одному з одиноких батьків Вашої дитини" "-" – "-".

Таблиця 8

**Приклади зв'язкової категорії "-" – "+" та інших
(Агенція 3, Оцінка 2)**

	Оригінал	Переклад (-)	Втручання (+)
1	Zimmer Nr.	Кімната №	Кабінет №
2	[...], können Sie den Unterhalt nicht mehr [...] zahlen	[...], Ви можете більше не сплачувати аліменти одному з одиноких батьків Вашої дитини [...]	"не можете більше сплачувати" (<i>виділено червоним – заувага наша</i>)
3	Bewilligungszeitraum	період схвалення	виплат (мається на увазі період, коли аліменти сплачує установа)
4	Hinsichtlich unserer Unterhaltsforderung setzen wir Sie in Verzug	Що стосується наших аліментних вимог, ми їх Вам відтермінуємо	"Ви їх протермінували" / не сплатили вчасно (<i>виділено червоним – заувага наша</i>)
5	Dauerauftrag	довгострокове доручення	варто доповнити для кращого розуміння "на здійснення регулярного платежу"

Таблиця нижче містить приклади категорії "-" – "-". Так, у першому прикладі оцінювач не побачив змістової помилки, сконцентрувався натомість на структурі речення перекладу та не вилучив хибної інформації про судовий позов. У другому випадку оцінювач не зауважив того, що в перекладі пропущена цифра.

Таблиця 9

Приклади зв'язкової категорії "-" – "-" (Агенція 3, Оцінка 2)

	Оригінал	Переклад (-)	Втручання (-)
1	Das Kind hat gegen Sie einen bürgerlich-rechtlichen Unterhaltsanspruch nach §§1601 ff Bürgerliches Gesetzbuch	Дитина має проти Вас цивільно-правовий позов на сплату аліментів відповідно до §§ 1601 і далі Цивільного кодексу	Краще: "Дитина має до Вас цивільно-правову вимогу", позов подається до суду
2	... gemäß § 7 Unterhaltsvorschussgesetz (UhVorschG)	... згідно з § Закону про аліментний аванс (UhVorschG)	—

Очевидним є, отже, той факт, що оцінювач не концентрувався на змісті оригіналу та його повноцінному правильному відтворенні. Пріоритетнішою була категорія "мовна норма" (зрозумілість, читаність), але водночас не були взяті до уваги правописні помилки та оформлення тексту загалом. Також оцінювач не зробив зауваг щодо непослідовності відтворення термінів (наприклад, терміна "*Unterhalt*"). Усе це вказує на невикористання певної цілісної системи для оцінювання якості перекладу, на неусвідомлення багатогранності концепту "якість перекладу" та на низьку чутливість до якості перекладу загалом.

Дискусія і висновки

Здійснений сліпий експеримент уможливив підтвердження першої евристичної гіпотези: підходи до оцінювання якості перекладу, що їх застосовують українські перекладові агенції, концепційно не відповідають відповідним принципам, закладеним у міжнародних стандартах ISO 17100 та ISO 5060. Надавши замовлення двом агенціям, що пропонують послугу оцінювання якості перекладу, ми одержали один зредагований текст та два тексти з пропозиціями поліпшення якості перекладу у режимі рецензування. Жоден учасник не здійснив категоризації помилок та не надав оцінки якості за певною шкалою. Третя агенція, що теж надає таку послугу, уже на етапі комунікування підтвердила наше дослідницьке припущення, адже бере до уваги винятково ті фрагменти тексту, на які вказує замовник, пере-

віряє правильність відтворення змісту та в разі потреби пропонує власну інтерпретацію. На основі цих фактів можна висновувати про те, що на українському ринку перекладових послуг не розвинена на належному рівні послуга надання оцінки якості перекладу.

Також результати перекладознавчого розсліду уможливили підтвердження другої гіпотези: на українській перекладовій площині надавачам послуг оцінювання якості перекладу притаманна знижена чутливість до якості перекладу з погляду низки критеріїв, серед яких передусім термінологія та послідовність її відтворення, точність перекладу та мовна норма. Так, проаналізувавши загальний підхід учасників, ми оцінили якість, систематичність та доречність їхніх втручань. Для реалізації цієї мети ми послуговувалися класифікацією помилок у стандарті ISO 5060, крізь призму якої оцінювали доречність та систематичність зауваг. Також ми встановили чотири можливі зв'язкові категорії між перекладом та втручанням: "+" – "+", "+" – "-", "-" – "+", "-" – "-". Так, Агенція 2 вдавалася місцями до суб'єктивних втручань, які не можна зарахувати до жодної категорії помилок, коригувала термінологічні та змістові помилки спорадично, не брала до уваги термінологічної послідовності, мовної норми, посеред того правописних помилок, а також оформлення тексту, стилю та інших категорій. Крім того, деякі втручання спричинилися до викривлення змісту оригіналу та виникнення помилок, ненаявних у перекладі. Очевидною є концентрація на зрозумілості тексту та точності перекладу. Така вибіркковість вказує на несистемність підходу. На основі невиправлених та доданих хиб ми констатували зменшену чутливість надавача послуг до якості перекладу загалом, зокрема також і з погляду критеріїв, згаданих у другій гіпотезі.

Розгляд оцінок Агенції 3, що залучила двох експертів, уможливив подібні висновки. Так, підхід Оцінювача 1 був систематичнішим: взято до уваги правильність перекладу термінів (однак не послідовність їхнього відтворення), точність перекладу, мовну норму (правопис, зрозумілості тексту), оформлення. Водночас заувагам притаманна спорадичність, вибіркковість певних випадків у межах категорій (наприклад, з погляду термінології, мовної норми тощо). Оцінювач не скоригував багато змістових

помилки, деякі втручання також призвели до виникнення нових помилок. Деякі зауваги щодо правопису також не були коректними. Оцінювач 2 брав до уваги такі категорії та підкатегорії, як термінологія (однак не послідовність її відтворення), точність перекладу та мовна норма (зрозумілість тексту). Втручання однак були вибіркові та місцями некоректні, також призводили до виникнення нових помилок.

На основі результатів експерименту можна стверджувати, отже, не лише про концепційну неправильність підходів оцінювачів до надання відповідної послуги, але й також про їхню зменшену чутливість до змістових, мовних, термінологічних та інших аспектів перекладу. Жоден з учасників не забезпечив якісного (принаймні з погляду точності та термінології) перекладу та його оцінювання.

Перспективою дальших розвідок є вивчення застосовності класифікації помилок та моделі оцінювання якості перекладу, зазначеної у стандарті ISO 5060:2024, для українського індустріального та академічного перекладознавчого простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Бірюков, А. В. (2007). *Оцінка якості машинного перекладу* [Автореф. дис. канд. філолог. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка]. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. <http://194.44.11.130/aref/20081124032372>

Міщенко, А. Л. (2014). Аналіз україномовних перекладів текстів технічної документації. *Наукові записки*, 126, 194–205.

Сайко, К. О., & Сайко, М. А. (2024). Сліпий перекладацький експеримент: крізь терни до якості. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, 210 (3), 265–273. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-210-38>

Черноватий, Л. М. (2013). *Методика викладання перекладу як спеціальності*. Нова Книга.

Bittner, H. (2020). *Evaluating the Evaluator: A Novel Perspective on Translation Quality Assessment*. Routledge. <https://doi.org/10.12807/ti.115202.2023.r03>

Daems, J. (2016). *A translation robot for each translator?: a comparative study of manual translation and post-editing of machine translations: Process, quality and translator attitude*. doctoral dissertation. [PhD Thesis, Ghent University]. Universiteit Gent. <https://biblio.ugent.be/publication/8058017>

Drugan, J. (2013). *Quality in Professional Translation: Assessment and Improvement*. Bloomsbury. <https://www.bloomsbury.com/uk/quality-in-professional-translation-9781441149541/>

International Organization for Standardization. (2024). Translation services – Evaluation of translation output – General guidance (ISO Standard № 5060:2024). <https://www.iso.org/standard/80701.html>

International Organization for Standardization. (2015). Translation services – Requirements for translation services (ISO Standard № 17100:2015). <https://www.iso.org/standard/59149.html>

Lauscher, S. (2000). Translation quality assessment: where can theory and practice meet? *The Translator*, 6(2), 149–168.

Schäffner, C. (1998). From "Good" to "Functionally Appropriate": assessing translation quality. *Translation and quality*, 4, 1–5.

Hague, D., Melby, A., & Zheng, W. (2011). Surveying Translation Quality Assessment A Specification Approach. *Interpreter and Translator Trainer*, 5, 243–267.

Hönig, H. G. (2010). Positions, Power and Practice: Functionalist Approaches and Translation Quality Assessment. *Current Issues in Language and Society*, 4, 6–34. <https://doi.org/10.1080/13520529709615477>

House, J. (2014). *Translation Quality Assessment: Past and Present*. Routledge.

Saiko, K. O., & Saiko, M. A. (2024). Komponentenkonsistenz als ein qualitätssichernder Aspekt der deutsch-ukrainischen Fachübersetzung. *Alfred Nobel University Journal of Philology*, Band 28(2), 363–379. <https://doi.org/10.32342/3041-217X-2024-2-28-22>

Lommel, A., Gladkoff, S., Melby, A., Wright, S., Strandvik, I., Gasova, K., Vaasa, A., Benzo, A., Marazzato Sparano, R., Foresi, M., Innis, J., Han, L., & Nenadic, G. (2024). The Multi-Range Theory of Translation Quality Measurement: MQM scoring models and Statistical Quality Control. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2405.16969>

Brien, S. O. (2012). Towards a dynamic quality evaluation model for translation. *Journal of Specialised Translation*, 17(A), 55–77.

Chesterman, A., & Wagner, E. (2002). *Can Theory Help Translators?: A Dialogue Between the Ivory Tower and the Wordface*. Routledge.

Williams, M. (2004). *Translation quality assessment: An argumentation-centred approach*. University of Ottawa Press.

REFERENCES

Biriukov, A. V. (2007). Machine translation quality evaluation. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: KNU. Vernadsky National Library of Ukraine [in Ukrainian]. <http://194.44.11.130/aref/20081124032372>

Bittner, H. (2020). *Evaluating the Evaluator: A Novel Perspective on Translation Quality Assessment*. Routledge. <https://doi.org/10.12807/ti.115202.2023.r03>

Brien, S. O. (2012). Towards a dynamic quality evaluation model for translation. *Journal of Specialised Translation*, 17(A), 55–77.

Chernovatyi, L. M. (2013). *Methodology of Teaching Translation as a Specialty*. Nova Knyha [in Ukrainian].

Chesterman, A., & Wagner, E. (2002). *Can Theory Help Translators?: A Dialogue Between the Ivory Tower and the Wordface*. Routledge.

Daems, J. (2016). *A translation robot for each translator?: a comparative study of manual translation and post-editing of machine translations: Process, quality and translator attitude*. doctoral dissertation. [PhD Thesis, Ghent University]. Universiteit Gent. <https://biblio.ugent.be/publication/8058017>

Drugan, J. (2013). *Quality in Professional Translation: Assessment and Improvement*. Bloomsbury. <https://www.bloomsbury.com/uk/quality-in-professional-translation-9781441149541>

Hague, D., Melby, A., & Zheng, W. (2011). Surveying Translation Quality Assessment A Specification Approach. *Interpreter and Translator Trainer*, 5, 243–267.

Hönig, H. G. (2010). Positions, Power and Practice: Functionalist Approaches and Translation Quality Assessment. *Current Issues in Language and Society*, 4, 6–34. <https://doi.org/10.1080/13520529709615477>

House, J. (2014). *Translation Quality Assessment: Past and Present*. Routledge.

International Organization for Standardization. (2015). Translation services – Requirements for translation services (ISO Standard № 17100:2015). <https://www.iso.org/standard/59149.html>

International Organization for Standardization. (2024). Translation services – Evaluation of translation output – General guidance (ISO Standard № 5060:2024). <https://www.iso.org/standard/80701.html>

Lauscher, S. (2000). Translation quality assessment: where can theory and practice meet? *The Translator*, 6(2), 149–168.

Lommel, A., Gladkoff, S., Melby, A., Wright, S., Strandvik, I., Gasova, K., Vaasa, A., Benzo, A., Marazzato Sparano, R., Foresi, M., Innis, J., Han, L., & Nenadic, G. (2024). The Multi-Range Theory of Translation Quality Measurement: MQM scoring models and Statistical Quality Control. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2405.16969>

Mishchenko, A. L. (2014). Analysis of Ukrainian translations of technical documentation texts. *Research Bulletin. Ser.: Philological Sciences*, 126, 194–205 [in Ukrainian].

Saiko, K. O., & Saiko, M. A. (2024). Blind translator experiment: per aspera ad quality. *Research Bulletin. Ser.: Philological Sciences*, 210(3), 265–273 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-210-38>

Saiko, K. O., & Saiko, M. A. (2024). Component Consistency as One of the Aspects of German-Ukrainian Specialized Translation Quality Assurance. *Alfred Nobel University Journal of Philology*, vol. 28, issue 2, 363–379 [in German]. <https://doi.org/10.32342/3041-217X-2024-2-28-22>

Schäffner, C. (1998). From "Good" to "Functionally Appropriate": assessing translation quality. *Translation and quality*, 4, 1–5.

Williams, M. (2004). *Translation quality assessment: An argumentation-centred approach*. University of Ottawa Press.

Отримано редакцію журналу / Received: 12.11.24

Прорецензовано / Revised: 29.11.24

Схвалено до друку / Accepted: 12.12.24

Kateryna SAIKO, Assist.

ORCID ID: 0009-0004-6984-9157

e-mail: katerynasaiko7@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

EVALUATING THE EVALUATOR: TRANSLATION QUALITY IN THE INDUSTRY

Background. A considerable number of studies have been devoted to specialized translation quality assessment, resulting in the development of various universal or specific approaches and models. However, the industry domain remains understudied, particularly the principles, approaches, and work quality of entities providing translation quality evaluation services. This study aims to identify and evaluate the relevant principles and criteria used by collective providers of translation quality evaluation services through the lens of ISO 17100 and ISO 5060 standards. Additionally, this article focuses on evaluating specialists' sensitivity to translation quality.

Methods. The comprehensively formulated methodology encompasses a blind translator experiment incorporating two collective providers of translation quality evaluation services, comparative translation analysis and related comparative-descriptive method, as well as the method of generalization.

Results. The experimental results demonstrated that Ukrainian professional service providers' approaches to translation quality evaluation conceptually do not align with the principles outlined in ISO 17100 and ISO 5060 standards, as none of the participants categorized errors or

provided translation quality evaluation according to any scale. The Ukrainian translation market shows reduced sensitivity of service providers to translation quality in terms of terminology and its consistency, translation accuracy, language norms, and other categories. The evaluators' interventions were characterized by inconsistency, selectivity, and occasionally low quality.

Conclusions. *The results of this study revealed conceptual flaws in approaches to specialized translation quality evaluation in the industry domain, low sensitivity of service providers to translation quality, and a lack of awareness regarding the multifaceted nature of quality. These findings indicate the need to develop a universal translation quality evaluation system and highlight the importance of training future specialists in fundamental principles of specialized translation quality evaluation services.*

Keywords: *translation quality, quality evaluation, blind translator experiment, evaluator.*

Автор заявляє про неаявність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.

Serhii SKRYLNYK, PhD (Philol.), Assoc. Prof.

ORCID ID: 0009-0007-0042-2755

e-mail: skrylnyk@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

PLANNING AS A COGNITIVE PROCESS IN SIMULTANEOUS INTERPRETING: CASE STUDY

Background. *The purpose of this article is to define the role of planning as a mental activity in simultaneous interpretation (SI) as well as to evaluate how it influences the components of SI, such as attention, decision taking, memory, and focus. It relies on the works of such Ukrainian scientists as V. Karaban, I. Korunets, O. Chernov as well as international scholars D. Gile, B. Moser-Mercer, and more, to point out the criticality of planning when switching between auditory channels in simultaneous interpreting due to cognitive overload.*

Results. *In the theoretical part of the work, the role of planning is considered in comprehending the speaker's intention and in the process of load distribution and in the process of dynamic emphasis and production of the bulge between the two processes. There was also an experiment with first year and second year Master's students of the Department of English Translation, who underwent a planning training over two semesters. The results obtained showed that cognitive functions improved in the following aspects: attention span grabbed by 12 %, attention in taking information improved by 20 %, retention of information increased to 25 %, and attention concentration improvement was by 30 %. Methods employed for teaching are not restricted to only anticipation exercises, chunking shadowing and cognitive load management.*

Conclusions. *Certain of such techniques not only enhanced the cognitive operation but managed to positively influence the accuracy, fluency and quality of interpreting skills among the students. Faced with this task, the author argues that planning makes the process of SI more purposeful and lessens the mental load that the interpreters encounter in solving problems practiced during SI. Moreover these conclusions draw the way for more studies addressing what actually are those planning strategies instructional to SI, how the planning aids might be used in the teaching practice and the planning effects over time in the course of interpreter's training. Considering*

the place of the work on improving practical and theoretical aspects of and teaching as well as the practice of interpreting, the work carries practical suggestions aimed at interpreter training in particular, such as the targeted provision of training in planning, as a means of increasing interpreters' cognitive capacity and their performance quality.

Keywords: *cognitive process, cognitive planning, simultaneous interpreting, anticipation, cognitive load.*

Background

Planning in simultaneous interpreting (SI) is considered a kind of cognitive organization in which the interpreter organizes the components of language output in connection with the language comprehension task. It involves the simultaneous tasks of comprehending the spoken process and producing the corresponding produced element in the foreign language within a single timeframe. The capacity to formulate and implement an effective strategy has garnered interest among academic scholars in cognitive linguistics and translation.

Planning as a Cognitive Skill in SI (Micro- and Macro-planning)

Planning involves various processes, including constructing future assumptions and establishing a linguistic framework, which entails drafting or articulating phrases.

In this approach, planning is one of the multiple tactics utilized by interpreters, particularly in production effort. D. Gile (2009) asserts that the Effort Model categorizes the stages of hearing, analysis, and production in simultaneous interpreting as significantly pertinent. Planning permits language interpreters to assimilate and process various disparate information segments in the source language into grammatically correct and well-structured phrases in the target language. Gille asserts, "Planning is a crucial element, akin to strategic battle, that enables the interpreter to compile fragments of information from the imposed language and organize them into a coherent grammatical structure in a second language" (p. 56).

It is also essential to recognize that a plan serves as a proactive strategy aimed at enhancing the quality of interpreting by minimizing errors and facilitating efficient delivery (Tymoshchuk, 2017). The author observed that planning encompasses not only individual words or phrases but also the idea of the entire desired target text, surpassing mere word or phrase preparation (p. 78).

The duality of macro- and micro-planning facilitates the interpreter's understanding, particularly at the cognitive level. Conceptualization involves structuring the essential components of a message, including primary points, thematic outlines, and material, to be articulated in the target language. This is due to the fact that, for example, in analyzing a politically charged speech, the representation of language cannot be based solely on individual clauses; the emotions and argumentative structure necessitate a logical rationale to effectively organize the intended target language text.

Micro-planning refers to the sentence-level translation planning that takes place during comprehension, resulting in the formulation of actual sentences.

O. Pavlenko (2020) asserts that micro-planning is essential in this context, as issues related to word order, grammar, or other concepts in interpreting can invariably be addressed by consulting an alternative language. O. Pavlenko notes that "this is a fraction of a second decision-making activity that necessitates a high level of language proficiency and a skilled intellect" (p. 88).

Planning functions as a crucial cognitive technique that influences the control of interpreters' cognitive load, a fundamental concept in cognitive load theory (Sweller, 1988). This idea, formulated by Sweller and colleagues, posits that the simultaneous engagement of many processors allows for the allocation of a component of the load, such as planning, hence facilitating an increase in activities during the creative phase. K. G. Seeber (2013) incorporates this idea into interpreting and contends that if interpreters engage in preparation, it will enhance their cognitive efficiency by mentally organizing the impending performance. K. G. Seeber emphasizes that translators proficient in planning will seldom experience total cognitive overload, since they engage as active output preparers rather than passive information responders. He asserts, "Planning enhances the interpretative process by reducing the volume of concurrent decision-making that would inherently occur as premeditation, thereby allowing corrections related to the initial output to be executed without disruptions and with cohesive results" (p. 73).

In such scenarios, it is particularly crucial how the planner executes the developed strategy, as circumstances may not remain conducive to mere prompting or discussion.

O. Chernov (2004) observes that in these instances, translators must decide how to convey the message in the target language prior to the entire delivery of the source language message. This is due to the foresight inherent in the source language that enables the interpreter to comprehend. Chernov notes that "preparation and anticipation are interconnected, as an interpreter's evaluation of spoken material encompasses not only what has been articulated but also what is likely to be articulated next" (p. 137).

I. Kovalenko (2019) asserts that a defining characteristic of an effective planner is extensive experience. She observes that proficient interpreters develop the ability to swiftly interpret input information globally and project output information, whereas less adept interpreters often fixate excessively on individual words or phrases. I. Kovalenko asserts that planning is a skill that can be developed through diligent effort and extensive experience; often, individuals can anticipate and prepare for segments of the conveyed ideologies verbally while simultaneously attending to the expressions of their subjects (p. 102).

Planning Strategies: Linguistic and Contextual Factors in Planning

Planning is not only a forethought and a brain process but also a function of language and context.

Interpreters have to consider the language's structure, especially when it comes to real-time interpreting, this can be quite difficult. For instance, regarding languages with different word orders such as English and Ukrainian, there is a strict limitation whereby the interpreters must change the tissues without distorting the intent. O. Pavlenko (2020) observes that "the "more" there are syntactic differences between the source language and the target language, the "more" becomes complicated planning, which is essential in order to be fluent and coherent" (p. 91).

Furthermore, knowledge about the context also influences how all the interpreters organize the output that is termed as the target language. As Riccardi (2002) observes, interpreters who possess knowledge about the subject tend to do better in planning their interpreting sessions since they understand the discourse and terminologies that will be used better. According to Riccardi, "Contextual knowledge helps the interpreter in anticipating certain

difficulties in the source text and enhances the structural organization of the target text during planning" (p. 147).

Planning is one of the key processes in the cognition of simultaneous interpreters that consummates their internal organization of the target language's structure. It comprises the two aspects which are macro- and micro- strategies arguing that, this reduces the cognitive burden experienced by interpreters during interpreting and improves coherence and accuracy of the interpreting.

Various researchers, including D. Gile, O. Chernov, L. Tymoshchuk and O. Pavlenko, point out the pre-emptive and constructive nature of planning with regards to its functions in dealing with challenges of real time language processing. The view of planning as a mental work has some important relevance in explaining how it is that interpreters can reach the levels of fluency and accuracy they do; hence it is an integral aspect of teaching and practicing interpreting skills.

Objectives. Owing to the fast and fluid nature of the process of SI, interpreters are forced to deliver high levels of cognitive functioning which explains the reason why planning is regarded as one of the fundamentals of successful interpreting performance. Planning is a higher mental process and it means predicting the next statement of the speaker and preparing the necessary verbal or nonverbal resources to centre on language and nonlanguage variables. However, within the past decade, there has been increasing interest towards examining the cognitive aspect of the process of simultaneous interpreting and its features.

V. Karaban and I. Korunets have made attempts at drawing attention to the fact that if an interpreter wants to produce a correct and adequate interpreting, it is necessary to plan it ahead. Much the same goes for foreign scholars D. Gile and B. Moser-Mercer who attempted to create of a model in which cognitive load management, planning and strategic choices are incorporated into their SI practice. All these studies support the fact that interpreters should engage effective planning processes in order to prevent cognitive stress that interferes with the precision, accuracy and fluency of any given interpreting.

This article also examines planning as a cognitive component which occurs during SI, and discusses how this affects a comprehender's approach to cognitive load and the degree of clarity.

The article will expand on the existing state of affairs in the discipline by fulfilling the explanation with an experiment with 1st and 2nd-year Master's students of the Department of English Translation. The aim of that study is to analyse how students applied planning technique during the simultaneous interpreting classes in two semesters, whereas the goals were to strengthen students' attention on these issues and concepts as adequate planning and anticipation as tools for enhancing the quality of performance and lowering mental overload.

We aimed to focus on the students' individual profiles and analyze the outcomes of the experiment and the effect of cognitive planning on the students' interpreting performance overall.

Among all aspects of the interpreter profession, simultaneous interpreting (SI) goes under the heaviest cognitive load where an interpreter listens to the message, understands and delivers it almost simultaneously. This insightful process involves a range of cognitive sub-processes, one of which is planning.

These capabilities enable interpreters to not only provide an appropriate speech but also to anticipate the content of the utterance based on information psychology and the context of the speakers' information usage, specifically on who can communicate what, how, when, and for what duration.

Publications that recognize planning as an essential part of the interpreter's cognitive activity during simultaneous interpreting have appeared both in Ukraine and elsewhere

V. Karaban has predominantly addressed tactics in translating and interpreting, whereas I. Korunets has focused on cognitive issues, including planning and processing during interpreting.

O. Chernov's research on 'anticipation techniques' in relation to discursive strategies elucidates how interpreters manage cognitive overload during interpreting processes by making predictions about forthcoming content.

I. Kovalenko (2019) addresses this issue, emphasizing planning as a crucial cognitive capacity for the proper execution of simultaneous interpreting. She states, "The interpreter's capacity for planning at both macro (overall message) and micro levels (individual sentences and components) contributes to enhanced precision and coherence in translation".

Both Ukrainian and international researchers have made significant strides in understanding the cognitive processes at work in SI. In his article "The Effort Model" D. Gile addresses the feasibility of simultaneous interpreting, focusing on the methods of planning and resource distribution for alleviating cognitive overload. According to Barbara Moser-Mercer, who has also been researching cognitive limits, translators use mental resources like planning to be accurate and fluent. Another notable contributor in the field of interpreting studies, Cecilia Wadensjö has written extensively about dialogue interpreting and the application of cognitive techniques in difficult communication contexts.

Also, D. Cao (Cao, 2007) and F. Pöchhacker (Pöchhacker, 2004) investigated cognitive strategies within various interpreting settings. They have added more evidence about the necessity of planning in the performance of the interpreter.

As a purpose of this article, the author wishes to examine how planning as a cognitive activity, which is performed during simultaneous interpreting, influences assimilating information and advancing quality. This article seeks to extend this through an experiment carried out with 1st and 2nd-year Master's students of English Translation. The students practiced planning and anticipation for two semesters with the hope of enhancing their interpreting competencies while reducing cognitive load during the practice.

The objective of this article is to fill some gaps in the literature on cognitive planning during simultaneous interpreting and discuss how different aspects of anticipation and planning may be useful in enhancing the effectiveness of interpreting in educational and professional settings.

Theoretical Methods and Approaches

The strategies and methods employed in cognitive modes undermine the linear nature of conventional interpreting training. Given the current state of development, it is essential to investigate the integrative functions of language, with more advanced languages being pivotal in this context, both in Ukraine and globally. Research in cognitive sciences involves the examination of individuality, transformation, and applicability.

Due of the significant time constraints inherent in the interpreting process, which encompasses listening, interpreting, reformulating,

and speaking, specialized interpreters train to perform all these tasks concurrently. V. Karaban and I. Korunets assert that interpreting is primarily a cognitive endeavor rather than a simple translational effort, necessitating the simultaneous navigation of numerous mental layers.

According to Stephen McFarland D. time is a crucial element in the evolution of the discipline and the growing regionalization of the area of interpreting in its various dimensions. Simultaneous interpreters must actively attend to two linguistic inputs: the speaker's discourse in one language and their own interpreting in another language.

One of the effort models for simultaneous interpreting activities involves analyzing the usage of sub pauses in connection with second language phrase production. Stephen McFarland appears to display reduced excitement in supporting this last consideration. Neurophysiological and neurological studies have shown that working memory markedly improves interpreting performance, unlike most persons who depend on long-term memory for information processing.

His framework consists of three elements: the listening and analytical effort, the producing effort, and the memory effort (Gile, 1995). The distribution of cognitive resources between different tasks is essential for the quality of interpreting, as demonstrated by performance evaluations in any of these areas.

B. Moser-Mercer has also been intrigued by several facets of interpreting, especially the cognitive limitations imposed by the profession. She elucidates that the cause of this cognitive overload is the simultaneous over stimulation of the speaking and listening faculties. Moser-Mercer posits that an appropriate strategy for managing cognitive overload will prevent the frequent errors encountered in interpreting (Moser-Mercer, 2000).

O. Chernov's anticipating tactics in interpreting, established in Ukraine, provide a vital elucidation of how interpreters manage this cognitive strain. C. Chernov (1994) asserts that anticipation, or the capacity to predict the speaker's next statement, alleviates the cognitive burden on the interpreter by enabling prior organization of the segments requiring interpreting. He presents alternative cognitive theories that emphasize the necessity of foresight in simultaneous interpreting.

Similar to Gill, others have recognized Pöchhacker as a prominent scholar in interpreting studies, who has contributed to the

evolving perception of the interpreter as a more active participant, rather than merely a passive comprehender, exemplified by "the completion of an interpretative task" (Pöchhacker, 2004). In this regard, the interpreting of one language in the SI of another is more complex than it may appear.

Planning in Simultaneous Interpreting as a Skill Buidlung Method

It is difficult to argue that planning is one of the most essential in simultaneous interpreting, since it allows interpreters to manage the influx of information and anticipate the subsequent utterances of the source speaker. A cognitive control, in certain aspects, also encompasses the anticipatory growth shown in the active planning processes utilized by the interpreter. Anticipation, by its nature, operates by processing the task in its basic form, which reduces the cognitive burdens on the performer.

However, planning encompasses more than just expectation. It encompasses the coordination of cognitive processes related to linguistic selection, the regulation of short-term memory during interpreting, and the precision of the interpreting itself. The Attention and Effort Model posits that the effective allocation of cognitive resources is improved when interpreters participate in advanced planning. Gile notes that cognitive resources are most effectively utilized when Planning is implemented, since it reduces cognitive overload, particularly during rapid speech and intricate words.

B. Moser-Mercer emphasizes that planning tools facilitate the redistribution of cognitive load associated with the demands of speech comprehension and production.

Planning is essential as interpreters structure their output to ensure it is linguistically coherent and contextually pertinent, despite the cognitive challenges inherent in simultaneous interpreting. She asserts that, "It is thus essential for interpreters to refrain from exceeding their processing capacity by analyzing the information to be translated out of obligation while simultaneously deciding how to deliver the output" (Moser-Mercer, 2000). The audience maintains its stance: "When we are stationary in the room... there exists a framework, and it is not intended to be conceived solely by the intellect of the individual in charge". – 'Only the head's intellect will function within this – there is a framework, and it is not meant to be envisioned solely by the head present in the room'.

F. Pochacker recognizes the significance of planning in SI. He asserts that the interpreters are engaged in ongoing micro-planning, requiring numerous intricate details for immediate implementation, particularly about the optimal transmission of the speaker's thoughts. He asserts, however, that this form of supplementary planning during interpreting is crucial for enabling interpreters to operate with a high degree of precision and detail, even under stringent time constraints (Pöchhacker, 2004).

V. Karaban has contributed to interpreting research related to planning. Combinatory techniques aid interpreters and facilitate the planning of applications for complicated physical objects in both the intricate chores of interpreting and beyond (Karaban, 2010). His findings contribute to the ongoing discourse among international scholars by illustrating the interplay between language and planning in the formation of cognitive loads.

These researchers assert that planning is not only a method for alleviating cognitive burden but also a fundamental strategy that can improve interpreters' performance in simultaneous interpreting. This project, part of a Master's program in the Department of English Translation, primarily examines planning as a cognitive process and its impact on targeted communicators.

The effectiveness and quality of the simultaneous interpreting (SI) system necessitate extensive preparation, as it impacts the interpreters' ability to manage the complexities inherent in their role. In this profession, interpreters must manage a continuous flow of conversation, necessitating meticulous planning that includes prediction, appropriate cognitive load concentration, and high-quality interpreting. Planning is crucial since it not only improves the clarity and accuracy of the translated material but also influences cognitive functions such as attention, memory, and decision-making.

Planning Impact on SI Outcomes and Quality. Practical Aspect

The parameters influencing the quality of simultaneous interpreting, specifically regarding efficiency and effectiveness, are identified in relation to the correctness, fluency, and coherence of the target language. Interpreters typically structure their target messages in the source language by categorizing the processed information into requisite pieces.

The rationale behind interpreters' planning is termed cognitive considerations, a component of Daniel Gile's Effort Model theory (Gile, 1995). It is prudent to assert that when pre-planning is conducted, interpreters recognize the necessity of exercising meticulous consideration throughout segments of the speech that may be intricate or ambiguous, hence enhancing target language writing proficiency.

Strategic planning is crucial when understanding or translating complex source documents. V. Karaban, firmly asserts that planning is essential, particularly for maintaining and protecting the integrity of the target audience's language. He asserts that interpreters who engage in planning before the actual interpreting believe that the message's substance will be conveyed precisely in appropriate language, with structure being of secondary importance (Karaban, 2010).

Planning Impact on Additional Cognitive Functions

Attention Management: The organization of simultaneous interpreting enhances an interpreter's ability to focus on a specific assignment.

Gile's model asserts that attention is a finite resource, which, for instance, becomes diminished as a listener focuses on the source language input, then analyzes the input, and ultimately produces the target language output. Due to preparation, interpreters can better allocate their attention and retain focus on significant aspects of the discourse, enabling them to predict subsequent statements (Gile, 1995). O. Chernov's research on anticipatory techniques corroborates this claim, indicating that advance planning can reduce cognitive burden, hence allowing interpreters to focus more on the overarching message rather than the exact wording (Chernov, 1994). **Utilization of working memory:** In simultaneous interpreting, working memory is essential as the interpreter must remember and process information for feedback in a different language. Grounding assists in alleviating the demands on working memory as a habitual activity by regulating the utilization of this cognitive resource. When interpreters anticipate the speaker's forthcoming statements, they assess the volume of information to retain, hence reducing the likelihood of excessive memorization. B. Moser-Mercer has observed that when interpreters engage in adequate planning, a significant percentage of their memory capacity is liberated, enabling them to undertake more precise tasks, such

as rearticulating concepts in the target language (Moser-Mercer, 2000). The Ukrainian researcher I. Korunets asserts that effective planning enhances the ability of short-term memory.

He asserts that individuals engaged in the planning of the interpretative process are superior chunkers, as they can maintain a comprehensive understanding throughout a prolonged discourse without overwhelming their working memory (Korynets, 2014).

Planning significantly influences executive function activities, including decision-making. Targeted modifications are necessary as interpreters continually make decisions on meaning transfer, selection of target language counterparts, ambiguities, and the management of missing information. F. Pöchhacker asserts that planning improves interpreters' decision-making by allowing them to anticipate obstacles and formulate strategies to address them (Pöchhacker, 2004). Stressors associated with decision-making during performance are alleviated, consequently enhancing the quality and efficiency of interpretative decisions. Reduction of Cognitive burden: A prominent advantage of planning in SI is the alleviation of cognitive burden. According to Newsome (2005), simultaneous interpreting (SI) is quite demanding, as it necessitates interpreters to manage multiple cognitive processes simultaneously, which can become overwhelming if not adequately addressed. Interpreters employ planning as a strategy to optimize their limited cognitive resources. Providing advance indications diminishes cognitive load, allowing interpreters to avoid engaging in mental processes "on" the translated information, which consequently enhances the quality of the final output (Gile, 1995).

O. Chernov's work on anticipation is uniquely significant as it broadens the scope of planning to include interpreting and specifically tackles the problem of information overload. New information necessitates "effortful processing", but anticipation enables interpreters to "alleviate some of the burden" and include less new material requiring processing, hence conserving cognitive resources for more complex tasks (Chernov, 1994).

Practical part. This investigation aimed to enhance the comprehension of the impact of planning training on both individual and collective performance in simultaneous interpreting (SI).

The target audience for the experiment consisted of first and second-year Master's students in the Department of English Translation.

The participants had previous interpreting experience, but the research aimed to assess if training in planning and anticipation abilities may provide them with a competitive edge in their methods during simultaneous interpreting.

Methods

The target group consisted of 30 students aged 22–25 who completed basic interpreting courses and who are aware of the difficulties involved in sequential interpreting. The students were then separated into two groups: the control group who were still acquiring standard instruction on SI while the experimental group took a more intensive two-semester course focusing on planning and anticipation. In this case the training aimed at teaching students the practical skills to help them predict the purpose of the speaker, allocate and coordinate available mental resources effectively, as well as organize the cognitive aspects of a task.

Effects of Planning Training on Cognitive Processes

The subjects in the experiment were assessed for four cognitive processes: attention, decision-making, memory, and concentration. In comparison to the baseline scores, the experimental group that underwent planning training for two semesters excelled in all cognitive process metrics.

Attention is the ability to concentrate and simultaneously allocate focus between comprehending the source language and producing the target language. This is crucial in SI operations. The experimental group showed a 12 percent improvement in attention performance after the training session that took place.

This was established using live SI sessions employing cognitive assessments, as students had to comprehend quick remarks. As an example, before a student would have had great difficulties most especially concentrating and was missing some very important details, then it is expected from such a learner to grasp the components which he/she had previously ignored.

The experimental group showed a 12 % improvement in attention performance after the training session that took place.

Decision-Making

The process of decision making in regard to interpreting was considerably improved especially in the production of language in real time. The students made their decision 20 percent quicker and more accurately. This was illustrated more clearly in difficult areas where the interpreters had to choose one from many potential target language equivalents. Upon completion of training, the experimental group efficiently identified pertinent equivalents during interpreting, thereby reducing cognitive processing time and enhancing the fluency of subsequent output. Students comprehended ambiguous statements in the SL and effectively assisted in their translation, employing suitable terminology and context while remaining within the passage's framework.

Recollection

The experimental group had a 25 % enhancement in working memory, which pertains to the storing and processing of incoming information, particularly novel data. This was accomplished by assessing the degree to which students could retrieve information from lengthy phrases and intricate concepts prior to their translation into the target language. As a result of the planning instruction, students were able to retain more SL material for extended durations, leading to more precise and comprehensive translations.

In an experiment where students were tasked with interpreting a lengthy and intricate political speech, those who received planning instruction recalled and understood 25 % more information compared to their performance before to the training.

Results

Focus and Attention. Concentration levels, a facet of attention, rose by 30 %.

The students exhibited greater attention and the ability to avoid distractions even in tough situations which had noise and complex problems. For example, while sitting through a Supplemental Instruction session where there was additional noise from the surroundings, students skilled in planning for high concentration and precision were able to do so, their earlier attempts on the same conditions had failed before the training.

The students were subjected to time constraints while interpreting live speeches on politics, technology, and economics. Students experienced cognitive overload resulting from poor planning prior to the commencement of the planning course, resulting in several missed cuts, instances of freezes, and mistakes in interpretations. Nonetheless, following a two-semester intensive training session, these same students attained the subsequent statistical objectives.

Some technical speech interpreting students encountered difficulties with artificial intelligence; however, the students in the experimental group demonstrated sufficient acumen to initiate several complex phrases, indicating they did not struggle with interpreting. As the political debate session turned more action-oriented than verbal, the students noted that several of the synonyms were quite loaded, prompting a need to work around which words best capture the meaning of what the speaker is trying to say.

They produced better and more precise results than the control group. Such improvements concern the areas of attention, decision making, memory, focus, and stress: otherwise known as planning as order within the system of SI.

The planning training techniques used in the course of the experiment aimed at the improvement of attention, memory, decision

making, and concentration, in view of the structure of these mental functions. It has been rather common to foster students' ability to foresee events, so that they will be more effective in dealing with cognitive overload and even more vivid in their imaginations. The essence of the term-training methods is specified in the next few paragraphs.

Anticipatory and Predictive Exercises

Students were instructed to predict the subsequent line or phrase while listening to speeches or reading texts including numerous pauses. Such activities were helpful in fostering the ability to anticipate and centre on the patterns, phrases, and structure of the discourse. For example, in predicting the political speech contexts, students learned to imagine the essential phrases or arguments which often appear, thus helping them focus on the best ways to present such information quickly.

Chunking and Information Aggregation

The learners were asked to analyze phrase structures, rearranging them in terms of parts or units that make syntax. This approach is useful because the information is presented in a logical order which is easy to remember.

Using many example such as, and especially the extremely long and complex sentences borne out of class instruction, the children were taught to think in themes and break down the content rather than word for word as action was told. Such a chunking strategy is useful as it enhances the understanding of the target language and the ability to produce the language.

Shadowing with Proactive Strategy

Shadowing necessitates that students replicate auditory input in the same language; nevertheless, this instance includes shadowing with integrated active planning. They had to concentrate on certain aspects in the first place, taking around two seconds to restate the remark as they were planning their TL. By doing this, they could engage in working memory, hold information which they would need later to design the language they would want to speak. This kind of technique gives an interpreter the ability to concentrate on more things at the same time and to quickly switch from one language to another.

Exercises with Incremental complexity

Students participated in live simultaneous session interpreting drills, during which graders imposed progressively increasing demands for

moderation. Initially, the speaker delivered slow, simplistic talks, gradually advancing to more complicated, rapid-paced materials.

Sessions for Managing Cognitive Load

Students participated in tasks involving delayed time span, which encouraged overexertion. For instance, throughout these exercises, they analyzed rapid and logically dense speeches. Subsequently, they were directed to discern significant features from the information provided, strategize accordingly, and disregard trivial elements. This strategy improved their capacity to regulate mental exertion, so mitigating mental weariness, which ultimately resulted in a reduction of errors and omissions in interpreting.

Lexical Anticipation Exercises

Students were re-annotated and instructed to interpret designated talks on technology, law, or medicine. Prior to the interpreting, contextualized and common lexical elements and terminology from these disciplines were introduced. The translation tools contained technical terminology, and students anticipated these words or phrases during interpreting. This technique enabled them to pursue answers to domain-specific issues as they emerge.

Tasks for Memory Retention and Recall

Furthermore, students were instructed to listen to extended and more complex words or sequences of ideas that lacked logical pauses and did not involve interpreting, as was prevalent at this point. Subsequently, they were mandated to replicate the presented content and convert it into a designated language. This strategy facilitated their information retention and enabled them to manage extensive content, as their memory was anticipated to handle substantial data in SI.

Attention and Distraction Management

Students participated in an interpreting exercise among noisy or distracting background noise to simulate real-world interpreting conditions.

They acquired the ability to disregard distractions and focus on the speaker, employing planning skills to organize their comprehension beforehand. Thus, it has improved their capacity to concentrate over a longer period which is important for ideal and accurate interpretation.

Post-Interpreting Evaluation and Analysis

They did this at the end of every session, giving the students feedback which highlighted achievement, zeroing in on the task that

focuses on the planning part: how effective it actually was. They also watched videos of their interpreting to look for instances of what they called "think", what they called "overload" and what was more effective, the "look ahead". This crucial self-evaluation helped the learners change their planning style and with it improve the performance of their mental processes over time.

Discussion and conclusions

The article assesses the relevance of the planning phase in the cognitive aspects of simultaneous interpreting and evaluates its potential in influencing the interpretation outcome and quality. This study provides both theoretical and empirical evidence on the importance of planning in managing attention resource which in turn facilitates problem solving, memory enhancement and decision-making, and concentration within the context of SI.

This research is grounded in a constructive theoretical framework derived from the contributions of both Ukrainian and international experts. These include studies conducted by Ukrainian researchers V. Karaban, I. Korunets, and O. Chernov, as well as international experts D. Gile, B. Moser-Mercer, and F. Pöchhacker. Numerous researchers have also examined planning in SI. The researchers demonstrated that planning not only facilitated mental preparation for upcoming parts but also enabled interpreters to allocate their attention more efficiently, hence enhancing interpreting accuracy, fluency, and coherence.

The experimental component of this investigation corroborated these theoretical ideas. The experiment, conducted on first and second-year Master's students in the Department of English Translation, demonstrated that students who received planning training experienced notable cognitive advancement. Attention raised by 12 %; decision-making speed accelerated by 20 %; memory retention enhanced by 25 %; and attention and concentration improved by an additional 30 %. The quantitative data demonstrate that the cognitive component of planning training can fulfill the necessary requirements for good SI execution. Irrespective of the possibility of various active strategies in enhancing attentional mechanisms.

Future Research Perspectives

This study presents various limitations and offers multiple recommendations for future SI sessions. The initial focus of the

recommendation is the investigation of the long-term impacts of the strategy on professional interpreters.

It is essential to examine the parameters within which interpreters facilitate the capacity to evaluate and instigate changes in technology users as they cultivate certain skills.

Furthermore, studies concentrating on the application of planning across diverse languages and contexts would provide a promising direction for future research. For instance, one can seek to determine whether the identical planning procedure is utilized for languages that differ in grammar, structure, or culture.

Additional areas need to encompass the application of technology in instructional planning. Given the advancements in AI and machine interpreting technologies, it is prudent to investigate how these tools can enhance interpreters' planning and workload management. It is necessary to examine if planning in SI can be affected by the implementation of effective technology, such as real-time voice recognition or predictive analytics.

The future study may examine how planning affects several non-linguistic variables inherent in the interpretative process, including emotions, arousal, stress, and performance under duress. Understanding how interpreters structure emotional and cognitive aspects during the planning of simultaneous interpreting should facilitate the enhancement of both dimensions.

This study confirms that planning is a crucial element of the cognitive processes in simultaneous interpreting that influences the efficacy, accuracy, fluency, and overall quality of an interpreting.

REFERENCES

- Cao, D. (2007). *Translating Law*. Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781853599545>
- Chernov, O. (1994). Anticipation in Simultaneous Interpreting. In: Lambert, S., Moser-Mercer, B. (Eds.), *Bridging the Gap: Empirical Research in Simultaneous Interpretation* (c. 139–153). John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/btl.3.14che>
- Gile, D. (1995). *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/btl.8>

Karaban, V. (2010). *Problems of translating texts with industry terminology*. Vydavnytstvo LNU imeni I. Franka [in Ukrainian]. [Карабан, В. *Проблеми перекладу текстів з галузевою термінологією*. Видавництво ЛНУ імені І. Франка].

Korunets, I. V. (2014). *Theory and practice of translation (English and Ukrainian communication)*. Vydavnychiy Dim [in Ukrainian]. [Корунець, І. В. (2014). *Теорія і практика перекладу (англомовна та україномовна комунікація)*. Видавничий Дім].

Kovalenko, I. (2019). *Cognitive Aspects of Translation and Interpreting: A Modern Approach*. Scientific Thought.

Moser-Mercer, B. (2000). Simultaneous Interpreting: Cognitive Potentials and Limitations. *Interpreting*, 5(1), 83–94. <https://doi.org/10.1075/intp.5.1.06mos>

Pavlenko, O. (2020). *Cognitive strategies in the translation process*. Vydavnytstvo KhNU [in Ukrainian]. [Павленко, О. (2020). *Когнітивні стратегії у процесі перекладу*. Видавництво ХНУ].

Pöchhacker, F. (2004). *Introducing Interpreting Studies*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203697171>

Riccardi, A. (2002). *Interpreting Research: Trends and Challenges*. John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/btl.37>

Seeber, K. G. (2013). Cognitive Load in Simultaneous Interpreting: Measures and Methods. *Target. International Journal of Translation Studies*, 25(1), 18–32. <https://doi.org/10.1075/target.25.1.03see>

Sweller, J. (1988). Cognitive Load During Problem Solving: Effects on Learning. *Cognitive Science*, 12(2), 257–285. https://doi.org/10.1207/s15516709cog1202_4

Tymoshchuk, L. (2017). *Interpreting Strategies: Challenges and Applications*. Vydavnychiy Tsentr.

Wadensjö, C. (1998). *Interpreting as Interaction*. Longman. <https://doi.org/10.4324/9781315843607>

Отримано редакцією журналу / Received: 10.10.24

Прорецензовано / Revised: 03.11.24

Схвалено до друку / Accepted: 12.12.24

Сергій СКРИЛЬНИК, канд. філол. наук, доц.

ORCID ID: 0009-0007-0042-2755

e-mail: skrylnyk@kpu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

ПЛАНУВАННЯ ЯК КОГНІТИВНИЙ ПРОЦЕС У СИНХРОННОМУ ПЕРЕКЛАДІ: ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вступ. У статті досліджується функція планування як розумової діяльності в контексті синхронного перекладу (СП), а також його вплив на основні компоненти СП – увагу, прийняття рішень, пам'ять і концентрацію. Спираючись на роботи українських вчених, таких як В. Карабан, І. Корунець та О. Чернов, а також доробки зарубіжних вчених, зокрема Д. Джайла, Б. Мозер-Мерсер, Ф. Поххакера, дослідження демонструє важливість планування з погляду роботи з когнітивним навантаженням у синхронному перекладі.

Результати. У теоретичній частині досліджено, яким чином планування допомагає перекладачеві розуміти наміри мовця, розподіляти когнітивне навантаження, а також динамічне двостороннє слухання та продукування, що знаходиться між цими трьома процесами. Також було проведено експеримент зі студентами 1-го та 2-го курсів магістратури кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови, які брали участь у тренінгу з синхронного перекладу, що тривав протягом двох семестрів. Отримані результати показали, що когнітивні функції покращилися так: здатність до уваги зросла на 12 %, швидкість сприйняття – на 20 %, утримання інформації – на 25 %, концентрація уваги – на 30 %. Підходи, що використовувалися для тренувань, включали, але не обмежувалися вправами на антиципацію, дробленням на частини, тіньовою роботою та управлінням когнітивним навантаженням.

Висновки. Деякі з таких методів не лише покращили когнітивну ефективність, але й сприяли підвищенню точності, плавності та загальної якості усного перекладу студентів. Автор стверджує, що планування є важливим у СП як розумове завдання, яке підвищує ефективність усного перекладача у вирішенні проблем, що виникають у кабінці, і зменшує потенціал для розумового перевантаження. Ці висновки спонукають до подальших досліджень того, які стратегії планування сприяють покращенню якості усного перекладу, які засоби планування можуть бути включені в навчальну програму, а також щодо впливу планування з плином часу на підготовку усного перекладача. З погляду практики та теорії усного перекладу, робота

містить практичні рекомендації, що стосуються навчання усних перекладачів, особливо щодо забезпечення цілеспрямованого навчання плануванню з метою підвищення когнітивних ресурсів усних перекладачів та покращення їхньої перекладацької продуктивності.

Ключові слова: *когнітивний процес, когнітивне планування, синхронний переклад, антиципація, когнітивне навантаження.*

Автор заявляє про ненаявність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.

Олексій ДЕЙКУН, асист.

ORCID ID: 0000-0001-7363-4811

e-mail: oleksii.deikun@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

Катерина ШТАНЬКО, студ.

ORCID ID: 0009-0001-2498-2569

e-mail: kateryna.shtanko@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

Анастасія СТУЛЕНЬ, студ.

ORCID ID: 0009-0007-7767-1290

e-mail: a.stulen30@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

КАТЕГОРИЗАЦІЙНІ МОДЕЛІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ЛЕКСИКАЛІЗОВАНИХ І ГРАМАТИКАЛІЗОВАНИХ КОНСТРУКЦІЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Вступ. *Мета статті – виокремити на матеріялі заголовків новинних сайтів BBC News та BBC News Україна категоризаційні моделі перекладу лексикалізованих та граматиалізованих конструкцій. Лексикалізовані конструкції – це морфосинтаксичні побудови, що складаються з двох елементів: постійного та змінного, тоді як останній узалежнено від першого. Граматиалізовані конструкції – це дво- або багатокomпонентні структури на позначення транзитивности, модальности, руху, підрядности тощо.*

Методи. *У дослідженні було використано конструкційну методикy, яка передбачає три етапи, а саме: відбірковий, класифікаційний і перекладацько-зіставний.*

Результати. *У роботі вперше встановлено, що англійськомовні граматиалізовані й лексикалізовані конструкції перекладають в українськомовних заголовках з опертям на три моделі, зокрема базово-суперординатну, базово-субординатну й субординатно-базову.*

© Дейкун Олексій, Штанько Катерина, Стулень Анастасія, 2025

Висновки. За базово-суперординатною моделлю рівень категоризації змінних компонентів лексикалізованих чи граматикалізованих конструкцій змінюють із базового до суперординатного для наголошення на більш узагальнених проявах певного об'єкта в українському тлумаченні. Відповідно до базово-субординатної моделі змінні та постійні компоненти англійськомовних лексикалізованих чи граматикалізованих структур в українському перекладі змінюють рівень категоризації з базового на субординатний, щоб конкретизувати референтів, вказати на їхні особливі ознаки чи акцентувати їх. Згідно з субординатно-базовою моделлю рівень категоризації постійних компонентів лексикалізованих чи граматикалізованих конструкцій змінюють із субординатного на базовий у перекладі для представлення референтів, що входять до ядра картини світу українських читачів.

Ключові слова: моделі перекладу, категоризація, лексикалізована конструкція, граматикалізована конструкція, заголовок, BBC News, медійний дискурс.

Вступ

Сучасні дослідження з медіаперекладу фокусуються на вивченні перекладу текстів різних жанрів (Dorrimanesh, Aqili, & Aghagolzadeh, 2023), серед яких важливу роль відіграють заголовки (Дейкун, 2022; 2024а; 2024b). *Заголовок* розуміємо як мінітекст (Halliday, 1990), який підсумовує зміст повідомлення (Mehawesh, & AL-Allawi, 2024), зацікавлює читачів (Nypadymka, 2023) та відповідає їхнім потребам, мотивуючи їх ознайомитися із новинними статтями повністю (Potapenko, 2021).

Відшукування мінімальних одиниць передачі змісту тексту – одне із завдань сучасної медійного перекладознавства (Дейкун, 2024а; 2024b). Згадані одиниці можуть включати слова, фрази та речення (Mehawesh, & AL-Allawi, 2024), а також **конструкції** – тобто усталене поєднання слів (Höder, Prentice, & Tingsell, 2021), укорінених у людській пам'яті (Goldberg, 2006).

Морфосинтаксичні конструкції розглядають у двох аспектах: *парадигматичному* й *синтагматичному*, де перший стосується різних ступенів узагальнення змісту, тоді як другий – послідовної взаємодії побудов. В аспекті парадигматики конструкції поділяють на три різновиди: *цільні, лексикалізовані та граматикалізовані* (Tomasello, 2000).

Лексикалізовані конструкції – такі структури, що мають два компоненти і спираються на абстрактні острови надійності (Albright, 2002), напр.: **Mother's joy as son named world's youngest male artist** (BBC 23 трав. 2024) – **Мамина радість. Як дворічний митець потрапив у Книгу рекордів Гіннеса** (BBC 24 трав. 2024). Граматикалізовані побудови позначають узагальнені відношення між референтами за допомогою двох або більше слів із різних класів (Tomasello, 2000). До граматикалізованих структур належать такі: прийменникові, підрядні, модальні, транзитивні, а також суб'єктно-предикативні, тоді як останній різновид ілюструє така пара заголовків, пор.: **Cern: Scientists search for mysterious ghost particles** (BBC 24 трав. 2024) – **Вчені шукають загадкові примарні частинки, які стануть проривом у вивченні Всесвіту** (BBC 27 трав. 2024).

Морфосинтаксичні лексикалізовані та граматикалізовані конструкції складаються з двох основних компонентів: *постійного*, який може змінювати форму, але чие значення зберігається в контексті; та *змінного*, що підпорядковується постійному і може перемінювати семантику залежно від ситуації (Hoffmann, 2022), пор.: **The little-known history of Champagne** (BBC 02 берез. 2023) – **Маловідома історія шампанського. Чому революцію ігристого вина робили вдови** (BBC 05 берез. 2023). У вищевказаних заголовках виокремлюємо лексикалізовані конструкції *little-known history* – *маловідома історія*, у яких постійним елементом є *history* – *історія* і змінним – *little-known* – *маловідома*.

Крім того, лексикалізовані й граматикалізовані побудови можуть модифікуватися за допомогою залучення додаткових компонентів до власного складу, які слугують для конкретизації чи акцентування. Іншими словами, модифікація – це введення компонентів усередину конструкції, які розширюють її зміст, додають інформацію про особливості, розмір, форму об'єкта/суб'єкта (Paune, 2011) та загалом "приписують інформацію" (Feist, 2012), пор.: **Gillian Anderson: I was surprised by shame of sharing sexual fantasies** – **Легендарна Джилліан Андерсон випускає книгу про жіночі сексуальні фантазії** (BBC 05 вер. 2024). В українському відповіднику до лексикалізованої онімної структури Джилліан Андерсон залучили додатковий змінний компонент *легендарна*

для акцентування суспільного статусу американської акторки, а тому згадана конструкція розширюється і стає модифікованою.

Категоризація – це процес систематизації засвоєних знань; певний набір диференціальних класів слів, які мають спільні категоріяльні ознаки (Біскуб, 2014). У сучасній лінгвістиці вчені виокремлюють три рівні категоризації референтів: *базовий*, що подає інформацію про позначуване на рівні сприйняття почуттями; *субординатний*, який підкреслює особливі вияви об'єкта; а також *суперординатний*, котрий позначає більш абстрактне або загальне поняття (Rosch, 1978).

Мета статті – виокремити категоризаційні моделі перекладу англійськомовних лексикалізованих і граматикалізованих конструкцій на матеріалі заголовків новинного сайту BBC News (<https://www.bbc.com/news>) та їхніх українськомовних аналогів на BBC News Україна (<https://www.bbc.com/ukrainian>) за 2016–2024 роки.

Огляд літератури вказує, що науковці загалом зосереджені на виокремленні низки конструкцій: каузативних (Hallman, 2024), екзистенційних (Haspelmath, 2021), модальних (Hilpert, Cappelle, & Depraetere, 2021) і порівняльних (Treis, 2018). А втім, тлумаченню побудов різних типів присвячено незначну кількість робіт: вони розглядають особливості перекладу англійськомовних пасивних структур (Al Zumor, 2021), цільних конструкцій (Дейкун, 2024а; 2024b), атрибутивних побудов у нафтогазовій термінології (Болотнікова, Зозуля & Охрей, 2019); а також стратегії відтворення конструкцій із компонентом "one" (Лукіна, 2018). Водночас новітні розвідки оминають увагою переклад лексикалізованих і граматикалізованих конструкцій оригіналу в аспекті категоризації, що й розглянуто в цій статті.

Методи

У цій розвідці використано конструкційну методику (Goldberg, 2006; Hoffmann, 2022; Дейкун, 2024а; 2024b), яка передбачає три етапи вивчення відтворення англійськомовних лексикалізованих і граматикалізованих конструкцій українською мовою: *відбіркового*, *класифікаційного* і *перекладацько-зіставного*.

На *відбіркового етапі* виокремлюємо перекладені українськомовні заголовки на вебсторінках BBC News Україна (<https://www.bbc.com/ukrainian>) та їхні англійськомовні оригінали на

BBC News (<https://www.bbc.com/news>). Спершу шукаємо актуальний витлумачений заголовок українською мовою здебільшого про закордонні події, пор: **Чоловік розстріляв пацієнтів у лікарні, а потім наклав на себе руки** (<https://www.bbc.com/ukrainian/news-50727525>) (BBC 10 груд. 2019). Відтак знаходимо оригінал перекладеного відповідника на англійськомовній вебсторінці BBC News. У цьому випадку звертаємося до секції "Europe" ("Європа"): *Czech shooting: **Gunman** kills six at hospital in Ostrava* (<https://www.bbc.com/news/world-europe-50725840>) (BBC 10 груд. 2019).

На класифікаційному етапі у виокремлених парах заголовків визначаємо морфосинтаксичні конструкції та встановлюємо їхній різновид, передусім звертаючи увагу на лексикалізовані й граматикалізовані, чиї складники можуть змінювати рівень категоризації в перекладі. У наведеному вище англійськомовному заголовку виокремлюємо граматикалізовану суб'єктно-предикативну конструкцію *gunman kills*, якій відповідає аналогічна українська структура *чоловік розстріляв*.

Перекладацько-зіставний етап аналізу передбачає, що виокремлені раніше структури порівнюють в аспекті рівня категоризації їхніх сталих і змінних складників, щоб визначити однойменні тлумачькі моделі. Унаслідок цього зіставлення з'ясуємо, що граматикалізовану суб'єктно-предикативну структуру *gunman kills* відтворено українською конструкцією цього ж типу *чоловік розстріляв*. Постійний елемент *gunman*, що здійснює категоризацію субординатного рівня <озброєна пістолетом людина> у конструкції оригіналу узагальнено відтворено вже на базовому рівні *чоловік* <особа чоловічої статі>. Безсумнівно, така зміна в рівнях категоризації дає підстави стверджувати, що переклад постійного елемента структури оригіналу відбувався з опертям на субординатно-базову модель.

Результати

Опрацювання перекладених українською англійськомовних конструкцій, наявних у заголовках, виявило використання трьох категоризаційних моделей: базово-суперординатної; базово-субординатної; субординатно-базової. Ужиті в цій розвідці

символи < > вказують на ментальний складник конструкцій, наявний у пам'яті людей і не позначений у тексті.

Згідно з **базово-суперординатною** моделлю рівень категоризації постійних компонентів лексикалізованих конструкцій оригіналу тлумачать із зсувом до суперординатного, пор.: **'Bullet-proof sofa' targets safety fears – У Шотландії створили куленепробивні меблі** (BBC 25 лют. 2016). Постійний складник, що здійснює категоризацію на базовому рівні й виражений іменником *sofa* <меблевий виріб для сидіння> у складі лексикалізованої конструкції оригіналу *'Bullet-proof sofa'*, у перекладі узагальнено до суперординатного рівня *меблі* <предмети оформлення інтер'єру>, позаяк це слово входить до ядра картини світу всіх українськомовних читачів.

Крім того, на використання базово-суперординатної моделі вказує ще одна пара заголовків, де рівень категоризації постійних компонентів лексикалізованих конструкцій оригіналу узагальнюють до суперординатного, пор.: **Fancy a new kitchen? Hire one from Ikea – ІКЕА здаватиме меблі в оренду: як це працюватиме** (BBC 04 лют. 2019). Постійний складник базового рівня, позначений іменником *kitchen* <приміщення для приготування їжі> у складі лексикалізованої конструкції оригіналу *a new kitchen*, в українському відповіднику узагальнено до суперординатного рівня *меблі* <предмети оформлення інтер'єру>. Водночас фіксований складник *kitchen* конструкції оригіналу в перекладі стає змінним компонентом *меблі* у складі граматикалізованої транзитивної структури *здаватиме меблі*, позаяк є узалежненим від дієслова *здаватиме*.

Відповідно до **базово-субординатної** моделі рівень категоризації постійних складників лексикалізованих або граматикалізованих конструкцій оригіналу змінюється із базового в оригіналі на субординатний в тлумаченні, пор.: **Watch: Footage shows last residents' struggle to leave Ukraine town – В Авдіївці серед руїн досі живуть люди. Їх останній шанс на порятунок "Білі янголи"** (BBC 31 січ. 2024). Постійний компонент на базовому рівні категоризації, виражений іменником *town* <невеличке місто> у складі лексикалізованої конструкції оригіналу *Ukraine town*, в українському перекладі відтворено власною назвою *Авдіївці*.

Згаданий онім поєднується з прийменником *в* та утворює граматикалізовану прийменникову структуру *в Авдіївці <українське місто на сході>*, що здійснює категоризацію вже на базовому рівні, конкретизує назву міста й активує безпекову потребу наших читачів.

До того ж наведену базово-субординатну модель уживають для перекладу граматикалізованих побудов, як-от прийменникових, котрі можуть змінювати рівень категоризації своїх складників і відтворюватися змінними елементами в складі транзитивних структур, пор: *Australian children take 900km drive in stolen car* – *Діти у Австралії викрали позашляховик і проїхали 900 км* (BBC 15 лип. 2019). Змінний компонент на базовому рівні, представлений іменником *car <вид транспорту>* у складі модифікованої прийменникової конструкції оригіналу *in stolen car*, в українському перекладі подано як *позашляховик <різновид автотранспорту>*. Витлумачений змінний елемент перебуває вже на субординатному рівні категоризації, а власне конструкцію представлено транзитивним різновидом *викрали позашляховик*.

Ще одним прикладом застосування базово-субординатної моделі слугує тлумачення лексикалізованої модифікованої конструкції оригіналу в такій парі заголовків із передаванням значення конструкції оригіналу іншими мовними одиницями в перекладі, пор.: *Gustav Klimt portrait found after almost 100 years – Втрачений сто років тому шедевр. Хто ця жінка, яку намалював Клімт* (BBC 26 квіт. 2024). Постійний складник базового рівня, позначений іменником *portrait <зображення людини>* у складі лексикалізованої модифікованої (завдяки введенню ім'я *Густав*) конструкції оригіналу *Gustav Klimt portrait*, в українському відповіднику перекладено аналогічним елементом на субординатному рівні категоризації *шедевр <довершений у своєму жанрі твір>* із вужчим значенням. Такий переклад пояснюємо тим, що кількість портретів значно перевищує число мистецьких шедеврів, яких є вкрай мало і котрі потребують високохудожньої майстерности автора. Крім того, у наведеній парі заголовків відбувається ще одна зміна: нефіксований складник оригіналу *Klimt* передано цільною побудовою *Клімт* на позначення художника в межах підрядної означальної структури "*яку намалював Клімт*" у перекладі.

Згідно із **субординатно-базовою** моделлю рівень категоризації постійних компонентів лексикалізованих і граматикалізованих конструкцій оригіналу змінюється з субординатного на базовий у тлумаченні, пор.: *How AI turned a Ukrainian YouTuber into a Russian – Як штучний інтелект перетворив українську блогерку на російську пропагандистку* (BBC 15 трав. 2024). Постійний складник на субординатному рівні, позначений іменником *YouTuber* <контент-мейкер на Ютуб-платформі> у складі лексикалізованої конструкції оригіналу *a Ukrainian YouTuber*, у перекладі узагальнено до базового рівня категоризації *блогер* <контент-мейкер в інтернеті>. Таку зміну пояснюємо тим, що "блогер" є більш універсальним поняттям, і ця людина працює з різними формами подачі вмісту на будь-яких платформах, а знання про неї входить до ядра картини світу всіх українських читачів.

Аналогічним прикладом уживання субординатно-базової моделі слугує переклад такої лексикалізованої конструкції оригіналу в нижчезказаних заголовках, пор.: *Tesla's new Cybertruck smashed during demo – Tesla представила новий броньований пікап. Але з тріснутим склом* (BBC 22 листоп. 2023). Постійний елемент на субординатному рівні категоризації, позначений іменником *Cybertruck* <різновид електромобіля> у складі лексикалізованої модифікованої (унаслідок введення назви бренду *Tesla*) конструкції оригіналу *Tesla's new Cybertruck*, в українському відповіднику узагальнено до компонента на базовому рівні *пікап* <тип легких комерційних авто>, позаяк *Tesla Cybertruck* – електричний фургон на основі пікапа в стилі кіберпанку.

Дискусія і висновки

Дослідження українського перекладу англійськомовних лексикалізованих і граматикалізованих конструкцій виявило використання трьох категоризаційних моделей: базово-суперординатної, базово-субординатної та субординатно-базової.

Згідно з базово-суперординатною моделлю рівень категоризації змінних компонентів лексикалізованих чи граматикалізованих конструкцій змінюють із базового до суперординатного для наголошення на більш абстрактних виявах референта в перекладі. Відповідно постійний складник лексикалізованої

конструкції оригіналу на позначення різновиду м'яких меблів базового рівня категоризації переходить до суперординатного, що позначає предмети оформлення інтер'єру загалом. За базово-субординатної моделі рівень постійних та змінних компонентів лексикалізованих і граматикалізованих побудов оригіналу переходить із базового рівня на субординатний, щоб вказати на конкретні вияви позначуваного. Наприклад, постійний елемент оригіналу на базовому рівні на позначення невеликого міста внаслідок зміни категоризації виражає в перекладі вже конкретне українське місто на сході України. Відповідно до вживання субординатно-базової моделі рівень категоризації постійних компонентів лексикалізованих/граматикалізованих структур змінюють із субординатного на базовий у перекладі. Такий крок необхідний для позначення референта більш загальними словами, що входять до ядра картини світу всіх українців, наприклад, різновид американського електромобіля в оригіналі замінюють загальновідомим типом легкових авто у перекладі.

Перспективи подальших досліджень полягають у пошуку решти перекладацьких моделей нееквівалентних лексикалізованих і граматикалізованих конструкцій на матеріалі заголовків інших англійськомовних онлайн-видань.

Внесок авторів: Олексій Дейкун – концептуалізація, валідація даних, написання (перегляд і редагування); Катерина Штанько – методологія, написання (оригінальна чернетка); Анастасія Стулень – написання (оригінальна чернетка).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Біскуп, І. П. (2014). Лінгвістична категоризація: від Аристотеля до IMAL (isolating-monocategorical-associational language). *Studia philologica*, 3, 11–18.

Болотнікова, А. П., Зозуля, М. О., & Охрей, А. Г. (2019). Особливості перекладу конструкції "прикметник + іменник" у нафтогазовій термінології. *Молодий вчений*, 5.1. (69.1), 27–30.

Дейкун, О. (2022). Моделі українського перекладу мовних засобів в англійськомовних новинних заголовках: позиція утримування уваги. *Актуальні питання іноземної філології*, 17, 20–24, <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-17-3>

Дейкун, О. (2024а). Переклад англійськомовних суб'єктно-предикативних конструкцій у заголовках BBC News Україна. *Вісник*

Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія, 27(1), 71–81. <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2024.309606>

Дейкун, О. (2024). Український переклад англійськомовних лексикалізованих конструкцій (на матеріалі заголовків BBC NEWS та BBC NEWS Україна). *Studia Philologica*, 22(1), 30–45. <https://doi.org/10.28925/2412-2491.2024.223>

Al Zumor, A. Q. (2021). Exploring intricacies in English passive construction translation in research articles' abstracts by Arab author-translators. *SAGE Open*, 11(3), 21582440211047556.

Albright, A. (2002). Islands of Reliability for Regular Morphology: Evidence from Italian. *Language*, 78, 684–709.

Dorrimanesh, P., Aqili, S. V., & Aghagolzadeh, F. (2023). News translation: a unique form of communication production. *Journal of Language and Translation*, 13(1), 193–208.

Feist, J. (2011). *Premodifiers in English: Their structure and significance*. Cambridge University Press.

Gaspers, J., & Cimiano, P. (2014). A Computational Model for the Item-Based Induction of Construction Networks. *Cognitive science*, 38(3), 439–488.

Goldberg, A. (2006). *Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language*. Oxford University Press.

Halliday, M. (1990). *An Introduction to Functional Grammar*. Hodder & Stoughton.

Hallman, P. (2024). Argument structure hierarchies and alternations in causative and double object constructions. *Glossa: a journal of general linguistics*, 9, 1–20.

Haspelmath, M. (2021). Existential constructions and two types of comparative concepts: Construction-functions and construction-strategies. *Descriptive Grammars & Typology*, 2, 1–10.

Hilpert, M. (2021). *Ten Lectures on Diachronic Construction Grammar*. Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004446793>

Höder, S., Prentice, J., & Tingsell, S. (2021). *Additional language acquisition as emerging multilingualism*. Kiel University.

Hoffmann, T. (2022). *Construction Grammar*. Cambridge University Press.

Mehawesh, M., & AL-Allawi, S. M. (2024). Challenges in Translation News Headlines: A Case of English Headlines Rendered into Arabic. *World Journal of English Language*, 14(5), 515. <https://doi.org/10.5430/wjel.v14n5p515>

Nypadymka, A. (2023). Linguistic basis of modern clickbait newspaper headlines. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 65(2), 210–216.

Payne, T. E. (2011). *Understanding English grammar: A linguistic introduction*. Cambridge University Press.

Potapenko, S. (2021). Globalising and localising translation strategies from rhetorical perspective: Rendering English headlines into Ukrainian. *SHS Web of Conferences*, 105, 02001. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110502001>

Rosch, E. (1978). Principles of categorization. In Allan Collins & Edward E. Smith (eds.), *Readings in Cognitive Science, a Perspective from Psychology and Artificial Intelligence* (p. 312–322). Morgan Kaufmann Publishers.

Tomasello, M. (2000). First steps toward a usage-based theory of language acquisition. *Cognitive Linguistics*, 11, 1/2, 61–82.

Treis, Y. (2018). Comparative constructions: An introduction. *Linguistic Discovery*, 16(1), I–XXVI.

REFERENCES

Al Zumor, A. Q. (2021). Exploring intricacies in English passive construction translation in research articles' abstracts by Arab author-translators. *SAGE Open*, 11(3), 21582440211047556.

Albright, A. (2002). Islands of Reliability for Regular Morphology: Evidence from Italian. *Language*, 78, 684–709.

Biskub, I. P. (2014). Linguistic categorization: from Aristotle to IMAL (isolating-monocategorial-associational language). *Studia philologica*, 3, 11–18 [in Ukrainian].

Bolotnikova, A. P., Zozulia, M. O., & Okhrei, A. H. (2019). Features of translation of the "adjective + noun" construction in oil and gas terminology. *Young scientist*, 5.1. (69.1), 27–30 [in Ukrainian].

Deikun, O. (2022). Patterns of Ukrainian translation of linguistic means in English news headlines: the attention-attracting position. *Topical issues of foreign philology*, 17, 20–24 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2022-17-3>

Deikun, O. P. (2024a). Translation of English Subject-Predicative constructions in the headlines of BBC News Ukraine. *Messenger of Kyiv National Linguistic University. Series Philology*, 27(1), 71–81 [in Ukrainian].

Deikun, O. (2024b). Ukrainian Translation of English Lexicalized Constructions: A Case of BBC News and BBC News Ukraine Headlines. *Studia Philologica*, 22(1), 30–45 [in Ukrainian].

Dorrimanesh, P., Aqili, S. V., & Aghagolzadeh, F. (2023). News translation: a unique form of communication production. *Journal of Language and Translation*, 13(1), 193–208.

Feist, J. (2011). *Premodifiers in English: Their structure and significance*. Cambridge University Press.

Gaspers, J., & Cimiano, P. (2014). A Computational Model for the Item-Based Induction of Construction Networks. *Cognitive science*, 38(3), 439–488.

Goldberg, A. (2006). *Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language*. Oxford University Press.

Halliday, M. (1990) *An Introduction to Functional Grammar*. Hodder & Stoughton.

Hallman, P. (2024). Argument structure hierarchies and alternations in causative and double object constructions. *Glossa: a journal of general linguistics*, 9, 1–20.

Haspelmath, M. (2021). Existential constructions and two types of comparative concepts: Construction-functions and construction-strategies. *Descriptive Grammars & Typology*, 2, 1–10.

Hilpert, M. (2021). *Ten Lectures on Diachronic Construction Grammar*. Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004446793>

Höder, S., Prentice, J., & Tingsell, S. (2021). *Additional language acquisition as emerging multilingualism*. Kiel University.

Hoffmann, T. (2022). *Construction Grammar*. Cambridge University Press.

Mehawesh, M., & AL-Allawi, S. M. (2024). Challenges in Translation News Headlines: A Case of English Headlines Rendered into Arabic. *World Journal of English Language*, 14(5), 515. <https://doi.org/10.5430/wjel.v14n5p515>

Nypadymka, A. (2023). Linguistic basis of modern clickbait newspaper headlines. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 65(2), 210–216.

Payne, T. E. (2011). *Understanding English grammar: A linguistic introduction*. Cambridge University Press.

Potapenko, S. (2021). Globalising and localising translation strategies from rhetorical perspective: Rendering English headlines into Ukrainian. *SHS Web of Conferences*. 105, 02001. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110502001>

Rosch, E. (1978). Principles of categorization. In Allan Collins & Edward E. Smith (eds.), *Readings in Cognitive Science, a Perspective from Psychology and Artificial Intelligence* (p. 312–322). Morgan Kaufmann Publishers.

Tomasello, M. (2000). First steps toward a usage-based theory of language acquisition. *Cognitive Linguistics*, 11, 1/2, 61–82.

Treis, Y. (2018). Comparative constructions: An introduction. *Linguistic Discovery*, 16(1), I–XXVI.

Отримано редакцією журналу / Received: 08.10.24

Прорецензовано / Revised: 14.11.24

Схвалено до друку / Accepted: 12.12.24

Oleksii DEIKUN, Assist.
ORCID ID: 0000-0001-7363-4811
e-mail: oleksii.deikun@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

Kateryna SHTANKO, Student
ORCID ID: 0009-0001-2498-2569
e-mail: kateryna.shtanko@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

Anastasiia STULEN, Student
ORCID ID: 0009-0007-7767-1290
e-mail: a.stulen30@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

CATEGORIZATION PATTERNS OF TRANSLATION OF ENGLISH LEXICALIZED AND GRAMMATICALIZED CONSTRUCTIONS INTO UKRAINIAN

Background. *The aim of the article is to identify categorization patterns of translation of lexicalized and grammaticalized constructions based on the headlines from BBC News and BBC News Ukraine webpages. Lexicalized constructions are morphosyntactic structures encompassing fixed and non-fixed elements, with the latter being dependent on the first one. Grammaticalized constructions are two- or multi-component structures denoting the generalized relations of transitivity, modality, movement, subordination, etc.*

Methods. *The study takes advantage of the constructionist methodology entailing three stages: selection of the structures, their classification, translation and comparison.*

Results. *The novelty of the research consists in the finding that English grammaticalized and lexicalized constructions are translated in Ukrainian headlines according to these three patterns, namely the basic-superordinate, basic-subordinate, and subordinate-basic.*

Conclusions. *In conformity with the basic-superordinate pattern, the level of categorization of non-fixed components of lexicalized or grammaticalized constructions shifts from basic to superordinate in order to emphasize more generalized manifestations of a certain referent in the Ukrainian translation. Within the basic-subordinate pattern, the non-fixed and fixed components of English lexicalized or grammaticalized structures*

in the Ukrainian translation change their level of categorization from basic to subordinate in order to specify referents, point out their special features or emphasize them. According to the subordinate-basic pattern, the level of categorization of fixed components of lexicalized or grammaticalized constructions alters from subordinate to basic to represent referents being the part of the core of the Ukrainian readers' worldview.

Keywords: *translation patterns, categorization, lexicalized construction, grammaticalized construction, headline, BBC News, media discourse.*

Автори заявляють про неаявність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.

Михайло КОЗМІН, асп.

ORCID ID: 0009-0009-0607-3052

e-mail: myhailokozmin@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

Юлія КУЗЬМЕНКО, канд. філол. наук

ORCID ID: 0000-0001-9057-6940

e-mail: germanibus@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФІЛЬМОНІМІВ З КОРЕЙСЬКОЇ ТА ЯПОНСЬКОЇ МОВ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ І СТРУКТУРНИЙ АСПЕКТИ

Вступ. У статті розглянуто специфіку перекладу титульних заголовків фільмів і серіалів з корейської та японської мов на матеріалі фільмонімів, відібраних з українських сайтів та інших поточкових платформ. Розглянуто та простежено класифікацію різних типів заголовків за структурою, стратегії та способи їх перекладу. Проаналізовано найпоширеніші помилки при перекладі назв та причини їх виникнення. У висновку доведено, що влучний, повноцінний переклад титульного заголовка кінопродукту передбачає збереження всіх функціональних та прагматичних особливостей оригіналу засобами мови потенційної аудиторії. Проте частіше за все збереження привабливої назви є пріоритетним для прокату. Відповідно, фінальна назва проєкту не завжди залежить від перекладача та може бути перероблена прокатниками заради її маркетингового забарвлення.

Методи. У ході наукової розвідки було використано такі методи: пошуковий, аналітичний, класифікація, узагальнення.

Результати. Виявлено, що основними підходами до перекладу назв кінострічок і серіалів є наступні стратегії: описовий переклад, дослівний або прямий переклад, транскодування, трансформація, жанровий переклад та семантичний переклад.

Висновки. Найпоширенішими помилками при перекладі фільмонімів з корейської та японської мов українською мовою є помилки через відсутність фонових знань у перекладача, ігнорування ним алюзій

та інших прихованих елементів у тексті оригіналу, помилки через неспроможність виявити стилістичні особливості назви оригіналу, порушення норм фоніки та легкості читання а також помилки, коли назва фільму чи серіалу не відповідає його змісту.

Ключові слова: перекладознавство, корейська мова, японська мова, кінодискурс, кінопереклад, перекладацькі трансформації, адаптація.

Вступ

У реаліях сьогодення міжкультурний діалог з іншими країнами активно розвивається та реалізується за допомогою багатьох видів мистецтва. Це різноманітні літературні твори, багатожанрова музика та величезна кількість аудіовізуального матеріалу, серед якого почесне місце займають кінофільми та серіали. Азійські серіали ("дорам") сьогодні є одними з найпопулярніших у всьому світі. Почавши свій шлях від Кореї, Японії та Китаю, впродовж десятиліття вони поширились на всю Азію, США, Європу та навіть Африку. Не обійшов східний кінематограф й Україну. Зараз велика кількість людей в Україні із задоволенням переглядає корейське та японське кіно і серіали, пізнаючи через них таємничу культуру Сходу, а також активно розвиваються фан-саб групи, що перекладають і розміщують азійські фільми та серіали на тематичних сторінках. У зв'язку з цим питання якісного перекладу та адаптації східних фільмів і серіалів українською мовою вбачається важливим аспектом подальшого розвитку сходознавства в Україні, популяризації згаданих далекосхідних культур на теренах України, а також сприятиме поглибленню міжкультурному обміну наших держав. Таким чином, можемо говорити про **актуальність** пропонуваної розвідки, яка зумовлена:

- зростанням популярності корейсько- та японськомовного кінопродукту серед української глядацької аудиторії;
- розширенням можливостей і перспектив українського дубляжу, закадрового озвучення та субтитрування;
- підвищенням зацікавленості українських науковців до специфіки та проблем перекладу фільмонімів, кінотексту і кінодискурсу загалом, про що свідчать напрацювання Є. Батющенко ("*Поняття фільмоніму в контексті теорії ономастики*", 2015), З. Громової ("*Основні помилки при перекладі назв кінофільмів*",

2013), Н. Іваницької (*"Англомовні фільмоніми в українському перекладі"*, 2021), Ю. Шийки та А. Мацька (*"Особливості перекладу назв кінофільмів"*, 2021) тощо;

- відсутністю ґрунтовних досліджень в українському сходознавстві, присвячених питанням корейсько- та японськомовного кінодискурсу.

Мета статті полягає в осмисленні специфіки перекладу фільмонімів в контексті корейсько- та япономовного кінодискурсу. Мета передбачає такі **завдання**:

- проаналізувати та упорядкувати наявні підходи до перекладу назв кінострічок і серіалів;

- класифікувати найтиповіші помилки при перекладі фільмонімів з корейської та японської мов українською мовою.

Матеріалом для дослідження послужили 60 назв кінострічок і серіалів корейською та японською мовами, перекладені українською мовою та наявні в публічному доступі, зокрема, на стрімінговій платформі Netflix.

Методи

Проблематику повноцінного, якісного перекладу кінодискурсу та особливості цього процесу активно досліджували та продовжують вивчати як вітчизняні так і зарубіжні науковці. Це наприклад Т. Крисанова, О. Жулавська та Д. Олійник, З. Громова, Крістіан Метц, Джулія Ю та ін. Під час роботи були застосовані наступні методи: пошуковий, аналітичний, класифікація, узагальнення, перекладацький аналіз оригінальних фільмонімів та компаративний метод.

Результати

Назва є надзвичайно важливим елементом кінотвору, яка виконує низку функцій і становить собою своєрідний виклик для перекладачів. Українські дослідники Ю. Шийка та А. Мацько вважають, що назва серіалу або фільму не виконує виключно репрезентативну функцію, вона є метонімічним відображенням всієї картини, особливості та зміст якої представлені одним словом чи фразою (Шийка, & Мацько, 2021 с. 228). На думку З. Громової, у назви кінопродукту є кілька важливих функцій: 1) ідентифікації кінокартини; 2) реклами та просування фільму чи серіалу; 3) орієнтування глядачів та структурування інфор-

мації про кінематограф; 4) впливу на сприйняття кіноглядачів (Громова, 2013, с. 29). У свою чергу, розглядаючи запропоновану дослідницею Є. Книш терміноодиницю "фільмонім" як висловлювання, що репрезентує ситуацію, змодельовану фільмом, Н. Іваницька наголошує на функціональній подібності назви кінопродукту до назви художнього тексту, яка формулює тему, ключову ідею, визначає емоційний настрій та відображає найважливішу деталь подальшої оповіді (Іваницька, 2021, с. 103–104). Таким чином, назва фільму або серіалу є своєрідним посередником між виробником та реципієнтом, що ідентифікує картину загалом, повинна бути милозвучною, вичерпною, проте стислою, привертати увагу глядачів і відповідати сюжету контекстуально.

Локалізація кінопродуктів відрізняється залежно від країни, на яку вони аудиторно націлені. Наприклад, в Україні, Франції, Італії та Іспанії культивують дубляж як єдиний формат локалізації, бо глядачі там звикли дивитися аудіовізуальний контент із закадровим голосом та можуть бути несприятливими до читання субтитрів. Проте, є чимала кількість країн, де під час перекладу кіноматеріалу перевагу надають саме їм. Це Аргентина, Південна Корея, Японія та Швеція. Місцевим глядачам набагато легше засвоювати письмову інформацію через добре розвинені навички автоматичного читання. Однак, станом на сьогодні все ще трапляються неточності у перекладі назв серіалів або кінофільмів, що і свідчить про потребу аналізу особливостей цього пласту аудіовізуального перекладу.

Одним з ключових елементів перекладу назви кінопродукту є урахування локалізаторами і перекладачами культурних особливостей його цільової аудиторії. Це може стосуватись ідеології, культурних норм, релігії або гендеру, а також допоможе потенційним глядачам глибше зрозуміти, про що йдеться у серіалі або фільмі. Тому завдання перекладача не просто перекласти назву еквівалентно з мови оригіналу на мову цільової аудиторії, а й зберегти прагматичне та функціональне навантаження оригінального заголовка. У зв'язку з цим доцільно згадати про перекладацьку стратегію доместикації (одомашнення), прихильники якої, на думку Н. Іваницької, керуються наступними міркуваннями: складність пошуку ідентичних відповідників у різно-

мовних системах, які були б релевантними за змістовим та культурним аспектами, необхідність звузити культурні прогалини з метою полегшення розуміння цільової аудиторії, небезпека формального перенесення формул вихідної мови в систему мови перекладу через ймовірну недостатність лінгвокультурної компетентності для сприйняття іншомовних реалій (Іваницька, 2021, с. 104–105). З іншого боку, стратегія форенізації (очуження) має свої переваги, а саме розширення лінгвокультурної компетентності та формування толерантності глядачів до інших культур завдяки відображенню іншомовного культурного колориту (Іваницька, 2021, с. 105). На нашу думку, слід враховувати можливості обох цих перекладацьких стратегій під час роботи з кожним окремим фільмонімом, зважаючи на жанрові, мовно-стилістичні, етнокультурні, культурно-ціннісні і навіть комерційні особливості певного кінопродукту та необхідність його адаптації для подолання лінгвокультурних відмінностей, особливо у випадку таких неспоріднених мов і культур, як корейська, японська та українська. У свою чергу, українські дослідниці О. Жулавська та Д. Олійник рекомендують починати процес перекладу назви з аналізу загального сюжету картини, аби повноцінно розкрити його у майбутньому заголовку. Це значно спростить його адаптацію, враховуючи жанр і специфіку серіалу або фільму (Жулавська, & Олійник, 2022, с. 51). Крім того, спростити процес перекладу назв серіалів допоможе аналіз їх структури. Наприклад, Ю. Шийка та А. Мацько пропонують наступну класифікацію типів заголовків (Шийка, & Мацько, 2021, с. 229):

1. Однокомпонентна структура:

Поширений тип назв, що складається з одного слова. Наприклад:

• корейські кінопродукти:

«더 글로리» (*То Киллорі* – "Слава", 2022), «미생» (*Місен* – "Місен: неповне життя", 2014), «화랑» (*Хваран* – "Хваран: квітучі лицарі", 2016), «더 바이러스» (*То Паіроси* – "Вірус", 2013), «마우스» (*Мауси* – "Миша", 2021), «더 러버» (*То Робо* – "Співмешканці", 2015), «상속자들» (*Сансокчадиль* – "Спадкоємці", 2013), «힐러» (*Хілло* – "Цілитель", 2014),

«수리남» (Суринам – "Наркосвяті", 2022), «비밀» (Піміль – "Секрет", 2013), «시그널» (Сіґинопль – "Сигнал", 2016), «괴물» (Квемупль – "Монстр: по той бік зла", 2021), «킹덤» (Кхіндом – "Королівство", 2019), «내일» (Неіль – "Завтра", 2022), «지옥» (Чіок – "Поклик Пекла", 2021), «썸바디» (Ссомбаді – "Особливий зв'язок", 2022);

• японські кінопродукти:

«バブル» (Бабуру – "Бульбашка", 2022), «極主夫道» (Гокушюфудо: – "Винахідливість домогосподаря", 2021), «金魚妻» (Кінґьодзума – "Дружина з акваріуму", 2022), «記者» (Кішія – "Журналістка", 2022), «パレード» (Паре:до – "Паради", 2024), «ちひろさん» (Чіхіросан – "Звіт мене Чіхіро", 2023), «初恋» (Хацукой – "Перше кохання", 2022), «離婚しようよ» (Ріконішійойо – "Розлучімося", 2023), «彼女» (Каноджьо – "У вогонь і воду", 2021);

2. Двокомпонентна структура:

• корейські кінопродукти:

«오징어 게임» (Оджіно кеім – "Гра в кальмара", 2021), «마이 네임» (Маї неім – "Моє ім'я", 2021), «기황후» (Кі хванху – "Імператриця Кі", 2013) «군검사 도베르만» (Кункомса Тобериман – "Воєнний прокурор До Бе Ман", 2022) «스위트 홈» (Світи хом – "Милий дім", 2020), «인간 수업» (Інган суоп – "Людські уроки", 2020), «나의 나라» (Нае нара – "Моя країна", 2019), «왕의 얼굴» (Ване ольгуль – "Обличчя короля", 2019), «하백의 신부» (Хабеке сінбу – "Наречена Бога води", 2017);

• японські кінопродукти:

«ブルーピリオド» (Буру: піріодо – "Блакитний період", 2021), «クレイジークルーズ» (Курейджі: куру:зу – "Глибина кохання", 2023), «ラブデッドライン» (Рабу деддорайн – "Дедлайн кохання", 2024), "The days" (Ті дні, 2023), «ザ・ファブル» (За Фабуру – "Фейбл", 2019), «浅草キッド» (Асакуса кіддо – "Хлопчина з Асакуса", 2021);

3. Структура словосполучення:

• корейські кінопродукти:

"Money Heist: Korea – Joint Economic Area" ("Паперовий будинок: Корея", 2022), "D.P.: Dog's day" ("Полювання за дезертирами", 2021), «환혼: 빛과 그림자» (*Хванхон: пітгва кирімча* – "Алхімія душ: світло і тінь", 2022), «루카: 더 비기닝» (*Лукха: то пікінін* – "Лука: початок", 2021);

- японські кінопродукти:

«今際の国のアリス» (*Імава но куні но Арісу* – "Аліса в прикордонні", 2020–2023), «最後まで行く» (*Сайго маде іку* – "Важкі дні", 2023), «ヒヤマケンタロウの妊娠» (*Хіяма Кентаро: но ніншін* – "Він при надії", 2022), «君に届け» (*Кімі ні тодоке* – "Дотягнутися до тебе", 2023), «日本沈没—希望のひと—» (*Ніхон чімбоцу: кібо: но хіто* – "Загибель Японії: Люди надії", 2021), «麻衣子さんちのまかないさん» (*Майкосанчі но маканайсан* – "Маканай: Кухарство в будинку майко", 2023), «桜のような僕の恋人» (*Сакура но йо:на боку но койбіто* – "Моє кохання мов квітка сакури", 2022);

4. Структура складової речення:

- корейські кінопродукти:

«무브 투 헤븐» (*Муби тху хебин* – "На шляху до раю", 2021), «마이온리 러브송» (*Маї онрі лобисон* – "Моя єдина пісня про кохання", 2017), «도도솔솔라라솔» (*Тотосольсольлаласоль* – "Сяй, зіронько, сяй", 2021), «김비서가 왜 그럴까» (*Кім пісога ве киролькка?* – "Що не так з секретарем Кім?", 2018), «이상한 변호사 우영우» (*Ісанхан пьонхоса У Йону* – "Надзвичайна юристка У", 2022), «타인은 지옥이다» (*Тхаїнін чіокіда* – "Незнайомці з пекла", 2019), «힘쎈여자 도봉순» (*Хімссен йоджа То Бонсун* – "Сильна жінка То Бон Сун", 2017), «너도 인간이니» (*Нодо інганіні* – "Ти людина?", 2018), «돌아와요 아저씨» (*Торавайо Аджоссі* – "Поверніться Ачжоші", 2016), «여자에게 설레는 편» (*Йоджаєте солленін пхьон* – "Вона змушує моє серце битися", 2022);

- японські кінопродукти:

«ぐでたま ～母をたずねてどんくらい～」 (*Гудетама: хаха о тадзунете дон курай* – "Гудетама: Неймовірно яєчні пригоди",

2022), «御手洗家、炎上する» (*Мітарайке енджьо:суру* – "Дім, спалений ущент", 2023), «韓国ドラマな恋がしたい» (*Канкюдорама на кой та шітай* – "Кохання, схоже на корейську драму", 2023), «僕たちはみんな大人になれなかった» (*Бокутачі ва мінна отона ні наренакатта* – "Ми не змогли подорослішати", 2021), «狼ちゃんには騙されない» (*О:камічян ні ва дамасаренай* – "Хто з них вовчиця?", 2023).

Варто зазначити, що серед відібраних заголовків корейських фільмів та серіалів найпоширенішою структурою є одно-компонентна. Це пов'язано з тим, що така лаконічна назва краще запам'ятається глядачеві, що сприятиме подальшій популяризації картини. Також серед проаналізованих нами фільмонімів часто зустрічались такі, що становлять англійське слово, передане корейською абеткою. Причиною цього є часта орієнтація корейського кінопродукту на іноземного глядача. Наприклад: «마이온리 러브송» (*Маї онрі лобисон* – "Моя єдина пісня про кохання", 2017). У випадку японськомовної кінопродукції важко виокремити одну провідну структурну модель, проте можна спостерігати певні лексико-стилістичні особливості. Зокрема, активне залучення лексики іншомовного походження та власне англійської мови для найменування кінотворів, що допомагає підкреслити сучасний характер кінопродукту та його спрямованість на глобалізовану і освічену глядацьку аудиторію, як у випадку серіалу «ブルーピリオド» (*Буру: піріодо* – «Блакитний період») про непростий процес дорослішання та самопошуку головного героя, що нерідко супроводжується розчаруваннями та меланхолією. Лексичне запозичення «ブルー» /буру-/ "блакитний" не тільки асоціюється з питомо японським словом 青い /aoi/, яке має додаткові значення «молодий» і «незрілий», але й з англійським "blue", одним із конотацій якого є «меланхолійний». Таким чином, знання англійської та японської мов допомагає майбутньому глядачеві сформувати певні асоціації ще до перегляду фільму.

На основі проведеного аналізу способів перекладу відібраних фільмонімів пропонуємо поділити їх на шість груп.

1. Описовий переклад, що передає значення лексичної одиниці у формі фрази. Переклад такого типу зазвичай використовують до фразеологічних одиниць, неологізмів або до культурно маркованої лексики (реалій). Розглянемо це на таких прикладах. «화랑» (*Хваран* – "Хваран: квітучі лицарі") є прикладом гарного сюжетного та історичного аналізу з боку перекладача. Річ у тім, що хварани і справді були елітними воїнами за часів держави Сілла (період трьох держав – приблизно з 57 р. до н.е. до 668 р. н.е.). Проте, слово 화랑 як таке має ієрогліфічне походження 花郎, де перший склад означає *квітка*, а другий *юнак*. Тому суто еквівалентний переклад тут абсолютно зайвий. Локалізатор транскодував фонетичну форму оригінальної назви та додав фразу, що краще розкриває значення для іноземних глядачів.

2. Дослівний, або прямий, переклад. Такий спосіб не зберігає звукову чи орфографічну форму лексичної одиниці оригіналу, але відтворює її структурну модель, що, на думку дослідниці В. Є. Горшкової, допомагає досягти найбільш точного та адекватного перекладу, особливо якщо назви містять власні імена (Горшкова, 2008, с. 35). Наведемо кілька прикладів у мовній парі корейська-українська: «김비서가 왜 그럴까» (*Кім пісога ве киролюкка?* – "Що не так з секретарем Кім?"), «너도 인간이니» (*Ноддо інганіні* – "Ти людина?"), «나의 나라» (*Нае нара* – "Моя країна"), «내일» (*Неіль* – "Завтра"), «힘센여자도봉순» (*Хімссен йоджа То Бонсун* – "Сильна жінка То Бон Сун"), «군검사 도베르만» (*Кункомса Добериман* – "Військовий прокурор Доберман"), «인간 수업» (*Інган суоп* – "Людські уроки"). Цей же підхід можемо спостерігати і на прикладі відібраних японськомовних фільмонімів: «記者» (*Кішя* – "Журналістка"), «初恋» (*Хацукой* – "Перше кохання"), «離婚しようよ» (*Ріконійойо* – "Розлучімося"), «僕たちはみんな大人になれなかった» (*Бокутачі ва мінна отона ні наренакатта* – "Ми не змогли подорослішати").

3. Транскодування – відтворює звукову графічну форму мови оригіналу засобами мови перекладу: «시그널» (*Сігиноль* – "Сигнал"), «더 바이러스» (*То Паїроси* – "Вірус"), «힐러» (*Хілло* –

"Хіллер"/"Цілитель"), «마우스» (*Мауси* – "Миша"), «빈센조» (*Пінсенджо* – "Вінчензо"), «이브» (*Іби* – "Єва").

4. Трансформація – зміна структурної форми мовної одиниці оригіналу задля додавання унікальності, автентичності у перекладеній назві: «수리남» (*Сурінам* – "Наркосвяті"), «경우의» (*Кьон'уе* – "Більше ніж друзі"), «지금 우리 학교는» (*Чігим урі хаккьонин* – "Ми всі мертві"), «간 떨어지는 동거» (*Кан тторочінін тонго* – "Мій сусід Куміхо"). Хоча еквівалентно *간 떨어지다* означає бути переляканим до смерті, враженим, вмерти від страху, серце у п'яти, «더블유» (*Тобилью* – "W: Два Світи"), «어느 날» (*Они наль* – "Тієї ночі"). У випадку відібраних японських фільмонімів можна виокремити такі перекладацькі трансформації: додавання (наприклад, назва серіалу «*ちひろさん*» (*Чіхіросан* – "Звіт мене Чіхіро") буквально перекладається як "Пані Чіхіро", але такий варіант перекладу українською мовою не зовсім відповідає образу головної героїні – безкомпромісної молодой дівчини, яка раніше працювала в сфері сексуальних послуг); опущення (як у серіалі «*ヒヤマケンタロウの妊娠*» (*Хіяма Кентаро: но нінішін*), перекладеному як «Він при надії», хоча прямий переклад мав би звучати "Вагітність Хіями Кентаро", що справляло б менш шокуєче враження на українського глядача від вагітності головного героя); контекстуальна заміна (наприклад, назва серіалу «*御手洗家、炎上する*» (*Мітарайке енджьо: суру*) перекладається як "Дім, спалений ущент", хоча в оригіналі зазначається конкретна родина, довкола якої розгортаються події).

5. Жанровий переклад є одним із найрозповсюдженіших видів перекладу назв серіалів або фільмів. Специфіка такого методу в тому, що він співвідносить назву оригіналу з жанром продукту: «지옥» (*Чіок* – "Поклик пекла"). Хоча дослівно назва перекладається, як «пекло» перекладачі дещо змінили назву з огляду на жанрові особливості проєкту (містичний трилер), «하늘에서 내리는 일억개의 별» (*Ханильесо нерінін ільке ньоль* – "Твої очі покинула усмішка"). Це теж приклад детективного трилеру про смерть студентки, тож наявна

трансформація, зумовлена жанровими особливостями. Дослівно заголовок перекладається "Сто мільйонів зірок падає з неба". Серед японських прикладів можна навести назву фільму «彼女» (*Каноджьо*), що буквально перекладається як "Вона". Це психологічний трилер про любовні стосунки двох жінок, що зароджуються і розвиваються на фоні домашнього насилля чоловіка однієї з героїнь і вбивства кривдника. Нейтральний за своїм значенням переклад "Вона" не передав би драматизм сюжету і психологічну напругу трилера, на відміну від обраного офіційного варіанту "У вогонь і воду".

6. Семантичний переклад. Такий тип перекладу розширює семантичне поле назви оригіналу за допомогою додавання чи зміни лексичних елементів та введення ключових слів серіалу або фільму: «여자에게 설레는 편» (*Йоджаєте солленін пхьон* – "Вона змушує моє серце битися"), «간택 - 여인들의 전쟁» (*Кантхек: йоіндире чонджень* – "Королева: Кохання і Війна").

Як бачимо, перед перекладачами стоїть досить непросто завдання: треба не просто перекласти назву з однієї мови на іншу, а зберігаючи функціональне і прагматичне навантаження оригіналу створити яскравий, привабливий аналог. Однак, важливо пам'ятати, що там де існують труднощі, існуватимуть і помилки. Помилки у перекладі назв умовно поділяють на декілька груп (Шийка, & Мацько, 2021, с. 164):

1. Спричинені недостатньою обізнаністю перекладача або просто небажанням працювати зі словником. Результат такого підходу зазвичай буквалізм, якого слід уникати: «돌아와요 아저씨» (*Торавайо Аджоссі* – "Поверніться Ачжоші"). 아저씨 типове звернення до чоловіка середнього віку в Кореї. Можна перекласти, як дядьку, чоловіче. Іноземному глядачеві буквальна фонетична передача цього терміна буде незрозуміла. Ще одним прикладом буквального перекладу є українська назва дорами «꼭두의 계절» (*Ккокдуе кеджоль* – "Сезон Ккок Ду"). Ккокду – це божество смерті, провідник душ із корейської міфології, який раз на 99 років повертається у світ людей, аби карати грішників. Це варто пояснити іноземному реципієнту. На нашу думку, доцільним був би варіант "Час Жнеця";

2. Буває, що перекладач не бачить алюзію чи інші приховані елементи у назві оригіналу, та просто викидає їх;

3. Помилки через неспроможність виявити стилістичні особливості назви оригіналу, що призводить до різючих стилістичних розбіжностей між оригінальним заголовком та його перекладом. Наприклад, український переклад назви серіалу «이상한 변호사 우영우» (*Ісанхан пьонхоса У Йону*) звучить як "Надзвичайна юристка У". Головною родзинкою назви та серіалу як такого є те, що ім'я головної героїні – паліндром. Воно читається однаково задом-наперед і навпаки. Прикметник 이상한 має дещо негативне забарвлення у корейській мові. Це можна перекласти, як дивний, дивакуватий. Однак, проаналізувавши сюжет проєкту, стає зрозуміло, що У Йону – юристка, що має розлад аутистичного спектра і через це володіє феноменальною пам'яттю, яка дозволяє їй ідеально запам'ятовувати та декламувати закони. Саме це і робить її геніальним спеціалістом. Тож пропонуємо замінити на "незвичайна", "унікальна" або "особлива юристка У Йону";

4. Порушення норм фоніки та легкості читання, що призводить до сприйняття назви, як надто іноземної. Наприклад, «도깨비» (*Токкебі* – "Токкебі");

5. Помилки, коли назва фільму чи серіалу не відповідає його змісту.

Дискусія і висновки

Отже, гарний, повноцінний переклад заголовка передбачає збереження всіх функціональних та прагматичних особливостей оригіналу засобами мови потенційної аудиторії. Проте, слід визнати, що частіше за все саме збереження привабливої назви є пріоритетним для прокату. Відповідно, фінальна назва проєкту не завжди залежить від перекладача та може бути перероблена прокатниками заради її маркетингового забарвлення. Проблематику повноцінного, якісного перекладу кінодискурсу та особливості цього процесу активно досліджували та продовжують вивчати як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Це, наприклад, Т. Крисанова, О. Жулавська та Д. Олійник, З. Громова, К. Метц, Ю. Джулія та ін. За результатами нашого дослідження було виявлено, що основними підходами до перекладу назв кінострічок і серіалів є наступні стратегії: описовий переклад, до-

слівний або прямий переклад, транскодування, трансформація, жанровий переклад та семантичний переклад. Найпоширенішими помилками при перекладі фільмонімів з корейської та японської мов українською мовою є помилки через відсутність фонових знань у перекладача, ігнорування ним алюзій та інших прихованих елементів у тексті оригіналу, помилки через неспроможність виявити стилістичні особливості назви оригіналу, порушення норм фоніки та легкості читання, а також помилки, коли назва фільму чи серіалу не відповідає його змісту. Дослідження у цьому напрямку є досить перспективними, оскільки можуть сприяти розробці нових норм здійснення перекладу кінотворів, а також покращити вже існуючі канони. Як наслідок, це дозволить покращити стан кіноперекладу у нашій державі та задовольнити потребу українських глядачів у якісному перекладі азійської кінопродукції.

Внесок авторів: Михайло Козмін – концептуалізація, аналіз джерел, методологія; Юлія Кузьменко – підготовка теоретичних матеріалів дослідження, пошук джерел, класифікація та упорядкування результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Горшкова, В. Є. (2008). *Переклад у кіно*: монографія. ІГЛУ.
- Громова, З. В. (2013). Основні помилки при перекладі назв кінофільмів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*, 9(1), 28–33. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_9%281%297
- Жулавська, О., & Олійник, Д. (2022). Стратегії та прийоми перекладу сучасних англомовних фільмонімів українською мовою. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Серія "Філологія"*, 50, 48–55. <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.50.7>
- Іваницька, Н. Б. (2021). Англомовні фільмоніми в українському перекладі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: "Філологія". Журналістика*, 32(71), https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/4_2021/part_2/4-2_2021.pdf
- Красовська, Д. (2012). Основні помилки при перекладі назв фільмів. *Збірник тез V Всеукраїнської студентської науково-технічної*

конференції "Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання" 2, 164–164.

Шийка, Ю., & Мацько, А. (2021). Особливості перекладу назв кінофільмів. *Молодий вчений*, 4(92), 228–231. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-4-92-48>

REFERENCES

Gorshkova, V. Ye. (2008). *Translation in Cinema: Monograph*. IGLU [in Ukrainian].

Gromova, Z. V. (2013). Key Mistakes in Film Title Translation. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Filolohichni nauky*, 9(1), 28–33 [in Ukrainian]. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_9%281%29__7

Zhulavska, O., Oliinyk, D. (2022). Strategies and Methods of Translating Modern English Film Titles into Ukrainian. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia "Philolohiia"*, 50, 48–55 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.50.7>

Ivanytska, N. B. (2021). English-Language Film Titles in Ukrainian Translation. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernad'skoho. Seriiia: "Filolohiia". Zhurnalistyka*. 32(71) [in Ukrainian]. https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/4_2021/part_2/4-2_2021.pdf

Krasovska, D. (2012). Key Mistakes in Film Title Translation. *Zbirnyk tez V Vseukrainskoi studentskoi naukovu-technichnoi konferentsii "Pryrodnychi ta humanitarni nauky. Aktualni pytannia"*, 2, 164–164 [in Ukrainian].

Shyika, Yu., & Matsko, A. (2021). Peculiarities of Film Title Translation. *Molodyi vchenyi*, 4(92), 228–231 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-4-92-48>

Отримано редакцією журналу / Received: 31.08.24

Прорецензовано / Revised: 20.09.24

Схвалено до друку / Accepted: 12.12.24

Mykhailo KOZMIN, PhD Student
ORCID ID: 0009-0009-0607-3052
e-mail: myhailokozmin@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

Yuliia KUZMENKO, PhD (Philol.)
ORCID ID: 0000-0001-9057-6940
e-mail: germanibus@ukr.net
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

PECULIARITIES OF FILM TITLES TRANSLATION FROM KOREAN AND JAPANESE: LEXICAL-SEMANTIC AND STRUCTURAL ASPECTS

Background. *In today's world, intercultural dialogue with other countries is actively developing and being realized through many forms of art. These include various literary works, multi-genre music, and a huge amount of audiovisual material, among which movies and TV series occupy an honorable place. Asian TV series ("doramas") are one of the most popular in the world nowadays. Having started their journey in Korea, Japan, and China, they have spread throughout Asia, the United States, Europe, and even Africa over the past decade. Eastern cinema has not bypassed Ukraine either. Nowadays, many people in Ukraine enjoy watching Korean and Japanese films and TV series, learning about the mysterious culture of the East through them, and fan-sub groups are actively developing, translating and posting Asian films and TV series on thematic pages. In this regard, the issue of high-quality translation and adaptation of oriental films and TV series into Ukrainian is seen as an important aspect of further development of Oriental studies in Ukraine, popularization of the above-mentioned Far-Eastern cultures in Ukraine, and will also contribute to the deepening of intercultural exchange between our countries.*

Methods. *The following methods were used in the course of the research: search, analytical, classification, and generalization.*

Results. *The article examines the specifics of translating titles of films and TV series from Korean and Japanese on the basis of film titles selected from Ukrainian websites and other streaming platforms. The article discusses and traces the classification of different types of titles by structure, strategies and methods of their translation. The most common mistakes in the translation of titles and the reasons for their occurrence are analyzed. The author concludes that an accurate, complete translation of*

the title of a film product involves preserving all the functional and pragmatic features of the original in the language of the potential audience. However, more often than not, retaining an attractive title is a priority for distribution. Accordingly, the final title of a project does not always depend on the translator and can be reworked by distributors for the sake of marketing.

Conclusions. *It was found that the main approaches to translating film and TV series titles are the following strategies: descriptive translation, literal or direct translation, transcoding, transformation, genre translation, and semantic translation. The most common mistakes in the translation of film titles from Korean and Japanese into Ukrainian are due to the translator's lack of background knowledge, ignoring allusions and other hidden elements in the original text, due to the inability to identify the stylistic features of the original title, violation of the norms of phonetics and readability, and mistakes when the title of a film or series does not correspond to its content.*

Keywords: *Translation studies, Korean language, Japanese language, film discourse, film translation, translation transformations, adaptation.*

Автори заявляють про неаявність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.

Liliia SANDYHA, PhD (Philol.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0002-3124-664X
e-mail: liliia.sandyga@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

Yuliia KYSHENIA, PhD (Philol.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0009-0000-7149-6005
e-mail: julia.kyshenia@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

BUSINESS NEOLOGISMS IN MODERN ENGLISH

Background. *The article focuses on business neologisms in modern English and their formation mechanisms. Neologisms are defined as recently coined lexemes or word combinations that denote new concepts and phenomena or existing words that have acquired new meanings and are still in moderate circulation amongst the majority of speakers of a certain community. Business neologisms provide profound insight into current business and lifestyle trends, they simultaneously reflect and shape modern reality.*

Methods. *The research methods used in the survey are: 1) semantic analysis (to investigate the lexical meanings of business neologisms in modern English); 2) descriptive method (to provide a description of business neologisms and analyze their similarities and differences); 3) structural analysis (to consider productive word-formation methods of business neologisms, mainly abbreviation, compounding, blending); 4) statistical method (to calculate business neologisms under consideration and classify them into word-formation groups).*

Results. *The research showed that the most productive word-formation mechanisms of business neologisms are compounding (40 % of the neologisms of the sample), blending (26 % of the sample), and abbreviation (21 % of the sample). Less popular word-formation mechanisms of business neologisms are affixation (11 % of the sample) and analogy (2 % of the sample).*

Conclusions. *The sphere of business is a productive source of neologisms that embody new phenomena in the English-speaking environment. The latter include the sphere of employment overall and the portrait of modern employees and their preferences and lifestyles in*

particular. The business neologisms under consideration reflect the emergence of new types of employees (e.g. new collar worker, HENRY, office-park dad), modes of working (e.g. WFB, nomadification, hushed hybrid), some of which appeared in the aftermath of Covid-19 (e.g. ghost colleagues), inflation varieties (e.g. greedflation, cheapflation), business trends (e.g. AI washing, Slowvember, tip creep) etc.

Keywords: *neologism, abbreviation, blending, compounding.*

Background

Cut-throat competition between companies and permanent race between employees, AI stealing jobs from humans, the growing empowerment of women in the business world, inflation and others are listed as the phenomena reflecting modern business trends and challenges. The aim of current study is to research business neologisms which represent the aforementioned phenomena as a complex notion, in particular their formation types.

Neologisms as a linguistic phenomenon have always served as a loudspeaker of modern trends, values and new phenomena as they depict the changes the world in general and a certain society are undergoing. Neologisms appear in various spheres of modern life with some of the popular ones being the IT, social media, ecology, business, the culinary sphere, Coronavirus (Covid-19), to name a few. Numerous linguists have researched neologisms in different fields, in particular M. Asif et al. analyzed neologisms related to Covid-19 (Asif et al., 2021), Y. Li investigated the sources of English neologisms (Li, 2024), E. Mattiello researched the role of analogy in the formation of English lexemes (Mattiello, 2016), H.-J. Schmid analyzed the processing of neological coinages by people's cognitive systems (Schmid, 2008).

H.-J. Schmid stipulates that neologisms have given up their status of nonce-formations and are either undergoing the process of becoming the language norm or have already become one but are still deemed to be new by the majority of a speech community (Schmid, 2008, p. 1). Moreover, they must possess phonological, morphological, and semantic transparency both for speakers and message recipients (Aithison, 2003, p. 181). There may be exceptions to this rule, namely should a speaker attempt to create an unusual neologism (which may be described as an author's neologism) for the sake of

being humorous or standing out from the crowd (Lipka, 2000). Schmid notes that irregular forms have lower chances of gaining popularity as hearers feel certain reluctance towards their processing (Schmid, 2008, p.16).

Certain researchers state that a neologism has its expiry date, namely S. Usevics (Usevics, 2013) stipulates that new lexemes must not be older than twenty-five years to maintain the status of a neologism. However, we consider it impossible to determine a specific lifespan for a neologism and we believe that it is the word's presence in dictionaries of neologisms and media and its absence from reputable English monolingual dictionaries that give it the status of one.

E. Mattiello (Mattiello, 2016, pp. 28–29) mentions seven criteria neologisms usually meet, in particular:

- 1) transparency (phonological, morphological and semantic);
- 2) regularity, namely neological coinages have to follow regular word-formation patterns;
- 3) productivity, i.e. the usage of productive (not outdated) patterns;
- 4) decodification, i.e. provision of additional contextual material to ensure the intended meaning of a neologism is understood clearly;
- 5) informativity, i.e. using the minimum number of constituents and eliminating the ones which may hinder the understanding of a neologism, especially when compounding is involved;
- 6) mnemonic effect, e.g. choosing a metaphor-based compound over a borrowing due to imagery and motivation, alliteration or rhyme produce the effect as well;
- 7) analogy, i.e. usage of existing forms for the creation of new ones.

H.-J. Schmid describes five major factors that determine the speed and ease of neologisms' comprehension, namely:

- 1) the scope of context and linguistic cotext (linguistic environment of a lexeme);
- 2) clarity of morphological structure;
- 3) understanding of the constituent morphemes, specifically the first one;
- 4) "family size" (i.e. limited group of recognized lexemes with these components) of the component morphemes;
- 5) knowledge of the semantic relationship between the components of a neologism (Schmid, 2008, p. 13).

Y. Li states that English neologisms generally follow three main word-formation patterns, namely, traditional word formation (union/combination, affixation, abbreviation (clipping and acronym), and hybrid methods (blending)), old words acquiring new meanings in modern English, and the combination of foreign words and native words (Li, 2024, p. 211).

We define neologisms as existing or recently coined lexemes or word combinations that denote new concepts and phenomena and are used by most representatives of a certain speech community to a limited extent (Sandyha et al., pp. 129–130).

Methods

In the framework of current research business neologisms denoting new professions, working modes, types of inflation, the repercussions of recent coronavirus on the business environment were selected from lexicographic sources of neologisms About Words – Cambridge Dictionaries Online Blog (CD), Word Spy (WS), and reputable Internet sites such as <https://www.thetimes.co.uk>, <https://www.investopedia.com>, <https://www.forbes.com>, etc.

The research methods were utilized in accordance with the aim, objectives and the material of the research, namely: 1) semantic analysis (to examine the lexical meanings of business neologisms); 2) descriptive method (to describe the neologisms and research their resemblances and discrepancies); 3) structural analysis (to study productive word-formation types of business neologisms, in particular abbreviation, blending, and compounding; 4) statistical method (to calculate business neologisms under consideration and classify them into word-formation groups).

Results

Let us now consider the neologisms formed in the business environment from the semantic and structural perspective. First of all, let us analyze different types of new employees.

There is a new generation of young employees who can be categorized into different groups on the basis of their income, desire to have kids and their lifestyles in general. The latest fad on TikTok and other social media is **DINKWADs**, i.e. child-free young couples in which both partners receive high salaries and have a dog: "dual income, no kids, with a dog" (CD) (abbreviation).

There are similar alternatives to DINKWADs that have appeared on social media, in particular **DINKs** (child-free couples with a double income) and **SINKs** (child-free single income couples) (Gale, 2024). A. Gale stipulates that the DINKWAD phenomenon signals major transformations in the values of American citizens as several decades ago a lot of Americans pursued the American Dream of being happily married with two or more children, a pet dog, owning accommodation in the suburbs surrounded by a white-picket fence, one or two automobiles etc. However, nowadays, the past ideal of a nuclear family is not coveted by the American society. Parenting-free lifestyle involving financial freedom and extensive travelling are characteristics of the new American Dream (Gale, 2024). What is more, more discretionary incomes can be directed towards investments and retirement savings which give childless individuals and couples an opportunity to take early retirement. Jack Kelly, a Forbes journalist provides the 2022 statistics from the United States Census Bureau which claim that 43 % of US households were childless, a 7 % growth from the previous decade. However, J. Kelly stipulates that there are some DINKs who choose to remain childless, while the others may decide to have children later in life (Kelly, 2024).

There are also **SINBADs** (Single Income, No Boyfriend/Assets/Dude) who are single childless individuals, **PODWOGs** (Parents of DINKs Without Grandchildren), and **KIPPERs** (Kids in Parents' Pockets Eroding Retirement Savings) which denote parents of childfree couples and grown-up children who are still financially reliant on their parents (Kelly, 2024).

The situation with childless individuals and couples is a double-edged sword as, on the one hand, it contributes to the reduction of pressure on resources and infrastructure brought along by overpopulation. On the other hand, it may cause a decline in the birth rate with the aftermath of workforce scarcity and elderly population (Kelly, 2024).

People who earn a substantial income, however, cannot call themselves affluent yet as they spend it all on various family costs, in particular housing, schooling and thus do not possess numerous assets or retirement savings are called **HENRYs** (high earners, not rich yet), the term being coined by Shawn Tully in a 2003 Fortune

Magazine. HENRYs are the "working rich" as should they stop working, they are bound to lose their wealth (Kenton, 2024).

The neologism **office-park dad** (WS) (compounding) denotes a male white-collar employee who is married, has children and lives in the suburbs and seems to be satisfied with his work-life balance overall.

On the other hand, the adult people who either do not have a respectable job or work somewhere part-time without receiving a decent salary, live with their parents and prefer to do nothing during the day except entertain themselves and play video games are called **failsons** and **faildaughters** (both compounding) (WS).

There is a new cohort of individuals who do not desire to commute to work as they resent the state of being stuck in daily traffic jams. These "anti-commuters" have chosen a new way of working: **WFB** (working from boat) (abbreviation). A mobile Starlink satellite dish allows all kinds of digital nomads to work remotely while maintaining their work-life balance far away from the city treadmill. Some employees who do hybrid working may need to come to the office several days a week, however, they still prefer to return to WFB the other commute-free days. Some schoolchildren may face socialization difficulties and schooling challenges while WFB, however, the parents may try to solve these issues by "boatschooling" their children or should an opportunity arise, sign them up for a term in local schools (Thomson, 2024).

A broader trend of individuals becoming more mobile and thus, choosing teleworking and migrating to foreign countries is called **nomadification** (CD) (suffixation). Some employees may enjoy the benefits of a **paycation** (CD) (blending), i.e. telecommuting for a certain period of time while being able to travel the world. There is also a new breed of digital nomads called **tethered nomads** (CD) (compounding). The latter balance traveling to different places and telecommuting from different parts of the world with staying in a particular point and working locally during a certain timespan.

Unbearable at times sums that students have to pay for their higher education worldwide have discouraged many talented and ambitious school leavers from entering colleges and universities. Many smart youngsters who do not possess university degrees have been employed by companies where they perform

challenging tasks and receive a decent salary. This new breed of employees is called **new collar workers** (CD) (compounding). On the other hand, new collar workers possessing no bachelor's degree may be overlooked for promotion.

The pandemic of Covid-19 has forever changed people's ways of working as many employees were forced to switch to teleworking and some members of staff have embraced this way of working even after the pandemic due to some of its undisputable benefits. On the flip side, nowadays there are a lot of people called **ghost colleagues** (CD) (compounding), who work home alone and do not socialize with their peers a lot.

Entrepreneurs who do not employ personnel and take on a large number of responsibilities in order to decrease costs are called **solopreneurs** (blending) (CD). Derivatives are the adjective **solopreneurial** and the phenomenon itself being called **solopreneurship** (CD). Some entrepreneurs deem that they are the only ones who are able to run their business, the perspective being called **entrepreneur's syndrome** (UD) (compounding).

With regard to golden agers, not all retirees decide to stop working after reaching their retirement years. Certain employees advancing their retirement age may choose the option of a gradual reduction in their working hours before they retire completely, the phenomenon being called **flextirement** (CD) (blending). What is more, some energetic individuals may wish to continue working and thus prefer **unretirement** (CD) (prefixation).

The relationships between employers and their personnel are reflected in a vast array of neological coinages as well. For instance, certain individuals choose to quit a company in case they do not share the values promoted by the management of their company, the phenomenon being called **conscious quitting** (CD) (compounding). Some employees may even post a video on TikTok about their resignation in which they may comment on the reasons for doing so, in particular, failure to maintain one's work-life balance or low morale, which is denoted by a neologism **Quit-Tok** (CD) (blending).

Certain employees may also have to perform some time-consuming routine administrative assignments called **vampire tasks** (CD) (compounding). A new approach to maintaining one's work-life

balance is manifested in a strategy embraced by *snail girls* (CD) (compounding), the neologism denoting female employees who try to maintain their life harmony by taking time to relax and avoiding heavy workloads and the pressure of meeting tight deadlines.

Several neologisms from the sample describe the processes at work connected with dishonest practices on the part of certain employees. For instance, *hushed hybrid* (CD) (compounding) is yet another modern mode of working which presupposes that an employee combines their office work with teleworking without informing their employer and therefore, not receiving their approval. Sometimes employees decide to take a *hush trip* (CD) (compounding), i.e. a secret journey during which they combine travelling with remote work without informing their employer.

Some demotivated or lazy office workers may only pretend to be working by using a special gadget or installing particular software to make their computer mouse move at regular intervals. By doing this, they intend to trick their management into thinking they are doing their job while doing nothing in fact, with the neologism *mouse jiggling* (CD) (compounding) denoting the process.

On the contrary, certain employees may have more than one job and may prefer to inform their management about the fact and receive no criticism against the act which is called *sunlighting* (Joglekar, 2003) (analogy). Overall, sunlighting is considered as an ethical phenomenon as it does not affect an employee's performance in a primary company and may even improve their skills and foster their professional development, which may bring benefits to their company. The neologism was born as a positive analog of *moonlighting* which is regarded as unethical because of its secrecy. E. Mattiello who researched the role of analogy in English word-formation claims the model and the target words are closely related phonologically, morphosyntactically and semantically (Mattiello 2016, p. 106).

A new way of working called *coffee badging* (CD) (compounding) describes the act of commuting to work in order to have a cup of coffee with one's colleagues and leaving afterwards to continue teleworking.

Certain employees may do volunteering and donate a certain percentage of their income to good causes, for instance, a *fiver* (UD) (affixation) is an individual who does volunteering five hours every week and/or donates five percent of his/her income to charity.

It is an indisputable fact that AI has become deeply embedded in many professions and certain companies even encourage their employees to use their own AI tools at work, the practice being called **BYOAI**: "bring your own artificial intelligence" (CD) (abbreviation). The neological acronym **AlaaS** standing for "artificial intelligence as a service" denotes a service which gives businesses an opportunity to purchase a vast array of AI tools from a single source (CD). Sometimes companies may pay lip service to using AI products to improve the quality of their services while in fact they use them sparingly or not at all, the phenomenon known as **AI washing** (CD) (suffixation).

The sphere of investment has witnessed the birth of several neologisms, in particular **centibillionaire** (CD) (prefixation), i.e. a person who possesses assets and stocks worth \$100 billion minimum. On the other hand, there are **bag holders** (CD) (compounding), i.e. investors whose shares plummeted and lost in value. Sometimes investors learn about certain stocks from social media, the latter being called **meme stocks** (CD) (compounding).

Inflation has also become a source of several neological blendings, namely **greedflation** (CD), **ripflation** (CD), and **skimpflation** (CD). In the case of the first two neologisms, companies raise the prices of their goods and services unjustifiably blaming inflation for doing so. In case of **skimpflation** it is the quality of products and services that deteriorates, however, the prices remain unchanged. One more variation of inflation is called **cheapflation** (CD) (blending), the situation when the product's price remains unchanged as in the case with skimpflation, however, the main ingredient is of lower quality or smaller quantity.

The sphere of tipping has also welcomed a neologism: **creep tip** (CD) describes the process of a gradual increase in the number of industries and services in which tipping is becoming acceptable and desirable.

An ecologically-minded movement that discourages customers from excessive shopping amidst the Christmas season is called **Slowvember** (CD) (blending). Slowvember actually performs the function of curbing **Christmas creep** (CD) (compounding), the tendency of Christmas advertising, music and goods appearing earlier every coming year.

There is one more neological blend called *Swiftonomics* (Mitra, 2024) (blending) which was coined with dedication to a famous US singer Taylor Swift and denotes the influence of her concerts on the local and international economy. The Eras Tour which began in 2023 has boosted local economies in the USA and all over the world as numerous Taylor Swift fans attended the singer's concerts and spent money on accommodation, food, transportation in the cities that hosted Taylor Swift's shows.

Discussion and conclusions

Thus, the sphere of business has proved to be a productive source of neologisms that embody new phenomena in the sphere of employment, employees' lifestyles and new business tendencies of the English-speaking community. The neologisms under consideration reflect the emergence of new professions, types of employees, business trends, inflation varieties, post-Covid working modes. Table 1 displays the business neologisms under consideration categorized into their word-formation types. The research revealed that the most productive ways of forming neologisms in business are compounding (40 % of the sample), blending (26 % of the sample), and abbreviation (21 % of the sample). Less productive ways of forming neologisms are affixation (11 % of the sample) and analogy (2 % of the sample).

Table

Glossary of Business Neologisms

1. Compounding	2. Blending	3. Abbreviation
1. Christmas creep	1. cheapflation	1. AlaaS
2. coffee badging	2. flextirement	2. BYOAI
3. conscious quitting	3. greedflation	3. DINK
4. creep tip	4. paycation	4. DINKWAD
5. entrepreneur's syndrome	5. Quit-Tok	5. HENRY
6. faildaughter	6. ripflation	6. KIPPER
7. failson	7. skimpflation	7. SINBAD
8. ghost colleague	8. Slowvember	8. SINK
	9. solopreneur	9. PODWOG

Ending table

1. Compounding	2. Blending	3. Abbreviation
9. hush trip 10. hushed hybrid 11. meme stocks 12. mouse jiggling 13. new collar worker 14. office-park dad 15. social entrepreneur 16. social entrepreneurship 17. snail girl 18. tethered nomad 19. vampire task	10. solopreneurial 11. solopreneurship 12. Swiftonomics	10. WFB
	4. Affixation	5. Analogy
	1. AI washing (suffixation) 2. centibillionaire (prefixation) 3. fiver (suffixation) 4. nomadification (suffixation) 5. unretirement (prefixation)	1. sunlighting

Contributor roles: Liliia Sandyha – conceptualization, data curation, resources, methodology, formal analysis, investigation, writing (original draft); Yuliia Kyshenia – software, supervision, validation, visualization, writing (review and editing).

REFERENCES

- Aitchison, J. (2003). *Words in the Mind: An Introduction to the Mental Lexicon* (3rd ed). Blackwell.
- Asif, M., Zhiyong, D., Iram, A., & Nisar, M. (2021). Linguistic analysis of neologism related to coronavirus (COVID-19). *Social Sciences and Humanities Open*, 4(1). <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2021.100201>
- Gale, A. (2024). DINKWAD Lifestyle, the New American Dream. <https://greekreporter.com/2024/01/19/dinkwad-new-american-dream/>
- Joglekar, V. (2003). Sunlighting Vs. Moonlighting: Ethics and Guidelines For Additional Work. *Forbes*. <https://www.forbes.com/councils/forbestechcouncil/2023/04/03/sunlighting-vs-moonlighting-ethics-and-guidelines-for-additional-work/>
- Kelly, J. (2024) The Rise In DINKs, SINKs, DINKWADs, KIPPERs And More. *Forbes*. <https://www.forbes.com/sites/jackkelly/2024/06/20/the-rise-in-dinks-sinks-dinkwads-kippers/>
- Kenton, W. (2024). High Earners, Not Rich Yet (HENRYs). *In-vestopedia*. <https://www.investopedia.com/terms/h/high-earners-not-yet-rich-henrys.asp>
- Li, Y. (2024). Sources of English Neologisms. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*, 42 (1), 210–215. <https://doi.org/10.54254/2753-7048/42/20240854>

Mattiello, E. (2016). Analogical neologisms in English. *Italian journal of linguistics*, 28(2), 103–142.

Mattiello, E. (2017). *Analogy in word-formation: A study of English neologisms and occasionalisms (Trends in Linguistics: Studies and Monographs 309)*. MA: De Gruyter Mouton.

Mitra, M. (2024). Swiftonomics: The Economic Influence of Taylor Swift. *Investopedia*. <https://www.investopedia.com/swiftonomics-definition-8601178>

Lipka, L. (2000). “English (and general) word-formation – The state of the art in 1999”. Anglistentag 1999 Mainz: Proceedings. Ed. Bernhard Reitz & Sigrid Rieuwerts. WVT. 5–20.

Sandyha, L., Oliynyk, I., Petrovskiy, M., Shevchenko, L., & Sviatiuk, Yu. (2022). Selfie neologisms in social networks. *Amazonia Investiga*. 11(49). P. 126–135. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.49.01.14>

Schmid, H.-J. (2008). New Words in the Mind: Concept-formation and Entrenchment of Neologisms. *Anglia*, 126(1), 1–36. <https://doi.org/10.1515/angl.2008.002>

Thomson, W. (2024). Meet the new seafaring digital nomads who WFB (work from boat). *The Times*. <https://www.thetimes.co.uk/travel/inspiration/meet-the-new-seafaring-digital-nomads-who-wfb-work-from-boat-s9rfjtz93>

Usevičs, S. (2013). Neologisms in British newspapers. *Linguistics*. <https://pdfs.semanticscholar.org/1dd8/c7e932e8670ccc9ae24cfa90dc809f434c07.pdf>.

Word Spy. (2022). *Web archive*. <https://www.wordspy.com>

Отримано редакцією журналу / Received: 07.12.24

Прорецензовано / Revised: 19.12.24

Схвалено до друку / Accepted: 20.12.24

Лілія САНДИГА, канд. філол. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0002-3124-664X

e-mail: liliia.sandyga@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

Юлія КИШЕНЯ, канд. філол. наук, доц.

ORCID ID: 0009-0000-7149-6005

e-mail: julia.kyshenia@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

ДІЛОВІ НЕОЛОГІЗМИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Вступ. У статті розглядаються ділові неологізми в сучасній англійській мові та механізми їх утворення. Неологізми визначаються як нещодавно створені лексеми або словосполучення, які позначають

нові поняття та явища або існуючі слова, які набули нових значень і все ще знаходяться в помірному обігу серед більшості носіїв певної спільноти. Ділові неологізми дають глибоке розуміння сучасних тенденцій ведення бізнесу та способу життя, вони водночас відображають і формують сучасну реальність.

Методи. У дослідженні використані такі методи: 1) семантичний аналіз (дослідити лексичні значення ділових неологізмів у сучасній англійській мові); 2) описовий метод (надати характеристику діловим неологізмам та проаналізувати їх схожість і відмінність); 3) структурний аналіз (для розгляду продуктивних способів словотвору ділових неологізмів, а саме аббревіації, словоскладання, блендингу); 4) статистичний метод (для підрахунку ділових неологізмів і класифікації їх на словотвірні групи).

Результати. Дослідження показало, що найпродуктивнішими словотворчими механізмами ділових неологізмів є словоскладання (40 % неологізмів вибірки), блендинг (26 % вибірки) та аббревіація (21 % вибірки). Менш популярними механізмами словотворення ділових неологізмів є афіксація (11 % вибірки) та аналогія (2 % вибірки).

Висновки. Сфера бізнесу є продуктивним джерелом неологізмів, які уособлюють нові явища в англомовному середовищі. Останні включають в себе сферу зайнятості загалом та портрет сучасних працівників, їх уподобання та стилі життя. Досліджувані ділові неологізми відображають появу нових типів працівників (*new collar worker*, *HENRY*, *office-park dad*), способів роботи (*WFB*, *nomadification*, *hushed hybrid*), деякі з яких з'явилися після пандемії COVID-19 (*ghost colleagues*), різновиди інфляції (*greedflation*, *cheapflation*), бізнес-тенденції (*AI washing*, *Slowvember*, *tip creep*) тощо.

Ключові слова: неологізм, аббревіація, блендинг, словоскладання.

Автори заявляють про неаявність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.

Ольга ШЕВЧЕНКО, канд. філол. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0002-5714-2902

e-mail: o_shevchenko@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

Київ, Україна

ЛЕКСИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ: ВІДОБРАЖЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У ФОРМУВАННІ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

У статті розглядаються особливості функціонування неологізмів, які увійшли до Oxford English Dictionary у 2023 році, історія їх виникнення та причини поширення у мові. В роботі досліджуються процеси, що відбуваються у лексичній сфері англійської мови на сучасному етапі через вплив глобалізації та інших макросоціальних тенденцій. Автор розглядає взаємозв'язок між мовними змінами та особливостями уявлення про світ, аналізує явища лексичної еволюції, звертаючи увагу на зміни в словниковому складі мови, які відображають культурні, технологічні та соціальні зміни. Робота розкриває сутність лексичної еволюції як важливого аспекту мовної динаміки та надає інсайти щодо ролі мови у формуванні ментальної картини світу в сучасному глобалізованому суспільстві.

Ключові слова: мовна картина світу, неологізм, еволюція, Оксфордський словник англійської мови, глобалізація, інтернет-культура, комунікація, соціальні мережі.

Поняття "картина світу" належить до фундаментальних наукових понять. Картина світу як глобальний образ постійно формується в процесі контактування людини з навколишнім середовищем та іншими членами соціуму. Картина світу об'єктивується у мові, образотворчому мистецтві, музиці, ритуалах, різноманітних соціокультурних стереотипах поведінки людей. Мовна картина світу репрезентується, насамперед, на лексичному матеріалі. У свідомості людей, які належать тому чи іншому національному колективу, складається та передається із покоління в покоління свій образ картини світу, об'єктивної

© Шевченко Ольга, 2025

навколишньої дійсності. Картина світу, на думку багатьох лінгвістів, – вихідний глобальний образ світу, який репрезентує сутнісні властивості світу в розумінні її носіїв, лежить в основі світогляду людини та є результатом усієї її духовної активності (Ангеловська, 2019, с. 10).

Мовна картина світу є суб'єктивним образом об'єктивної реальності, оскільки кожна людина по-своєму і неповторно відтворює світ (Живіцька, 2010, с. 21). Глобальні зміни у поведінці та діяльності людини зумовлюють появу нових або розширення наявних фрагментів картини світу. Перетворення у світогляді відбуваються внаслідок впливу різноманітних чинників, таких як життєві обставини, прогрес у сферах суспільного виробництва, науки, культури, підвищення рівня матеріального добробуту та еволюція міжособистісних стосунків. Ці зміни спонукають до утворення нових концепцій, спричинених потребами сучасного життя, що впливає на появу нових лексичних одиниць у мові. Поступово ці нові терміни пройдуть усі етапи лексикалізації та будуть прийняті мовною спільнотою.

У світі мовознавства постійний розвиток мови породжує нові слова, які відображають сучасні реалії та тенденції. Лексеми, які служать для номінації нових концепцій або заміни вже наявних термінів, можуть пройти різні морфологічні або семантичні трансформації, як-то скорочення, метонімія, метафоризація, або можуть бути запозичені частково або повністю з інших мов, віддзеркалюючи тяжіння до унікальності (оказіоналізми), та служити основою для подальшої деривації. Нові лексичні одиниці відіграють ключову роль у процесах формування та трансформації мовної картини світу.

Науковий аналіз та етимологічне дослідження слів є одним із основних напрямів у лінгвістиці, спрямованим на розкриття їх походження, структури та семантичного вжитку. **Актуальність** статті полягає в необхідності дослідити динамічний розвиток англійської мови, яка регулярно породжує велику кількість неологізмів, що відображають нові концепції та феномени сучасного світу. Багато із цих нових термінів зникають із такою самою швидкістю, як і з'являються, однак певна частина із них з

часом стає закріпленою частиною мови, відтак вимагаючи подальшого дослідження та аналізу.

Лексикографи відомих словників англійської мови систематично проводять моніторинг для виявлення нових лексичних одиниць, які виникають у мові, та вносять їх до словникових корпусів з метою своєчасного оновлення. *Оксфордський словник англійської мови* (далі – OED) є одним із найавторитетніших та найретельніше складених академічних словників, що охоплює багато аспектів розвитку та використання англійської мови.

Згідно з даними, наведеними на офіційному вебсайті OED, словник щорічно поповнюється новими лексичними одиницями в різних кількісних обсягах. Наприклад, у березні 2023 року до словника було включено більше 700 нових слів, значень і фраз (серед них *deepfake*, *antigram*, *groomzilla*), у червні – трохи менше 1000 слів (серед них *fidget spinner*, *T. Rex*, *oceanplastic*), у вересні – більше 1000 слів і висловів (серед них *spidey sense*, *final frontier*, *freshers' flu*), а у грудні – більше 500 (*nice-to-have*, *swear jar*, *with a cherry on top*). Таким чином, за підсумками 2023 року, у словник OED було додано загалом 3200 нових лексичних одиниць та значень (New word entries, 2023).

Мета статті – визначити зв'язок між утворенням нових лексичних одиниць і зміною мовної картини світу.

Матеріалом для дослідження послуговували словарні статті *Oxford English Dictionary*, а також інтернет-видання *The Independent*, *The Times*, *The Guardian*, *The New York Times*. Було проаналізовано більше 100 контекстів.

Об'єктом нашого дослідження є шортлист неологізмів 2023 року за версією OED.

Предметом дослідження виступають особливості функціонування неологізмів 2023 року, історія їх виникнення і причини поширення в мові.

Більшість слів, які з'явились у OED у 2023, виникли набагато раніше, але саме у 2023 вони стали актуальними і отримали додаткове значення.

Команда Oxford Languages збирає великі колекції розмовних і письмових даних про мову, відстежує найновіші мовні утворення у різноманітних публікаціях – від спеціалізованих журна-

лів і газет до соціальних мереж. На основі цієї інформації команда Oxford Languages робить остаточний вибір "Слова року".

Кандидатів на звання "Слово року" обирають на основі даних, зібраних великою програмою дослідження мови Оксфордського корпусу, який щомісяця збирає близько 150 мільйонів слів поточної англійської мови з вебпублікацій. Складне програмне забезпечення дозволяє експертам-лексикографам ідентифікувати нові слова та досліджувати зміни в тому, як використовуються усталені слова (How is Word of the Year chosen, 2023).

"Слово року", яке щорічно оголошує редакція Oxford Languages – це слово, яке викликало найбільший інтерес протягом 12 місяців. Це слово відображає настрій чи занепокоєння того конкретного року та має культурне значення і потенціал до тривалого використання. "Слово року" не обов'язково має бути придуманим протягом останніх дванадцяти місяців, але воно має бути часто вживаним протягом року і повинно мати великий резонанс. "Слово року" відразу додається до premium.oxforddictionaries.com як самостійне нове слово або як нове значення вже існуючого слова.

Скорочений список слів року Оксфордського словника 2023 року відображає широкий спектр суспільних та культурних тенденцій, включаючи щораз більший інтерес до психічного здоров'я, соціальних питань, технологічних інновацій та екологічних проблем. Ці напрямки відображають важливі аспекти сучасного життя та показують перспективні шляхи для подальшого розвитку суспільства.

Мовна картина світу демонструє не лише еволюцію лексичного складу, а й глибинні зміни в суспільних та культурних цінностях. Суспільна потреба у нових термінах, що відображають позитивні якості та оптимізм, є індикатором мовної динаміки та суспільного розвитку. Дедалі більший інтерес до психічного здоров'я, саморозвитку та позитивного мислення стимулює формування нового мовного складу, спрямованого на підтримку психологічного благополуччя та емоційного розвитку. Такі терміни стають інструментом для вираження та розуміння позитивних аспектів особистості та суспільства. Вони відображають стрімке розширення мовного репертуару, адапто-

ваного до потреб сучасної епохи, і є індикатором культурного зростання. Ця суспільна потреба відображається у створенні та прийнятті нових слів, спрямованих на підтримку позитивного світогляду та розвитку гармонійних міжособистісних відносин.

Серед новоутворених слів, що з'явилися у мові у 2023 році, новотвір "rizz" здобув великої поширеності та активно використовувався у різних соціокультурних контекстах. Оксфордський словник визначає "rizz" як "стиль, чарівність або привабливість; здатність залучити романтичного чи сексуального партнера" (Oxford Word of the Year 2023, 2023).

Етимологічно, слово "rizz" виникло як скорочення від англійського «charisma» (харизма, чарівність), яке в свою чергу походить від грецького слова "χάρισμα" (charisma), що означає "особливий дар". У мовній практиці "charisma" використовується для позначення рис, які надають особі привабливості та впливовості. Це поняття активно вживається в політиці, бізнесі, соціальних науках та інших сферах для опису осіб, які володіють високим ступенем впливу на інших.

Процес перетворення "charisma" в "rizz" може бути пояснений фонетичними та семантичними трансформаціями, що відбуваються в мовній системі під впливом різних факторів, таких як фонетичні зміни, вплив мовленнєвих груп або зміни у суспільних цінностях і стандартах.

Загальна суспільна динаміка також може впливати на формування нових слів. У випадку з "rizz", можливо, суспільна потреба нового терміна, який відображає позитивні якості та оптимізм, сприяла його появі.

Частотність використання слова різко зросла у 2023 р. з піком у червні цього року, коли актора Тома Холланда запитали в інтерв'ю, яке згодом завірусилось у мережі, про секрет його харизми, на що він відповів: *"I have no rizz whatsoever, I have limited rizz"*. Короткий фрагмент інтерв'ю в соцмережах подивились більше 3 млн. разів (станом на кінець 2023 р.) (Holland, 2023).

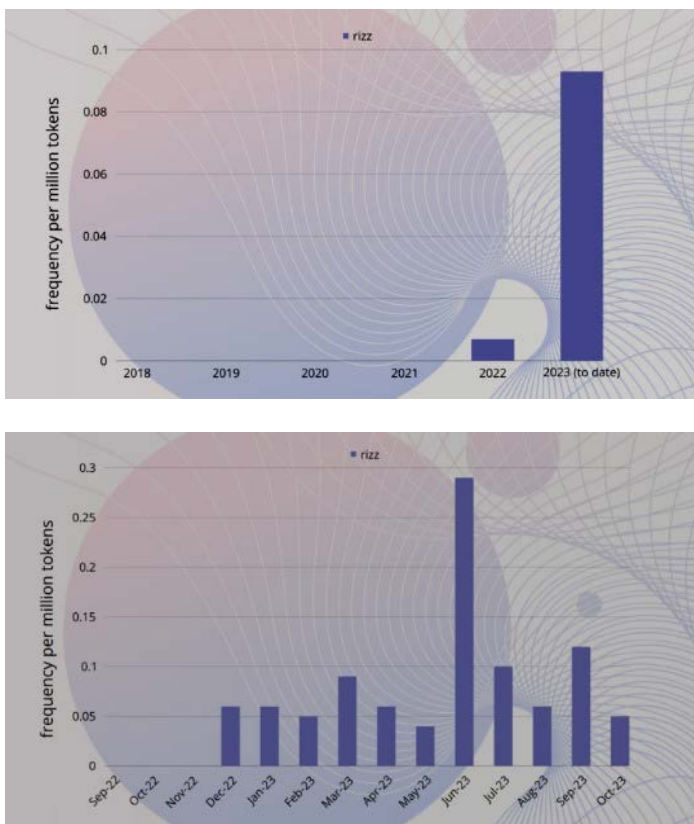

Рис. 1. Частотність вживання "rizz" згідно з Oxford Monitor Corpus of English (Oxford Word of the Year 2023, 2023)

Слово "rizz" швидко увійшло в мовну практику, набуваючи різних значень залежно від контексту. Перш за все, воно може використовуватися для вираження стійкості, витривалості та здатності до подолання труднощів. Кароліна Філліпс так описує свій досвід стенд-ап коміка, коли вона вперше вийшла на сцену у 64 роки: "*I leave the stage knowing that I'm brave, funny and have **rizz**. And muttering: Never again*". ("Я йду зі сцени, знаючи, що я смілива, смішна і маю харизму. І бурмочу: Ніколи знову") (Phillips, 2024). У цьому контексті "rizz"

асоціюється з позитивним ставленням до життя та здатністю до адаптації в різних ситуаціях.

Крім того, "rizz" може вживатися для позначення харизми або особливого впливу на інших. У такому використанні воно відображає певні особистісні риси, які роблять індивіда впливовим у соціальному оточенні: *"Do women twirl their hair when they're around you? Do men laugh loudly at your jokes? Have you noticed you're particularly good at chatting people up? Then you've got **rizz**"* ("Жінки поправляють волосся, коли бачать вас? Чоловіки голосно сміються з ваших жартів? Ви помітили, що вам особливо добре вдається спілкуватися з людьми? Тоді ви маєте харизму") (Khomami, 2023).

У молодіжній мові та в інтернет-культурі "rizz" отримує додаткове значення, що виражає позитивне ставлення до життя, духовну силу, оптимізм та впевненість у власних можливостях. Джеремі Енгл, редактор "The NewYork Times", так описує цей феномен і пояснює, хто такий "rizzler": *"Having **rizz** is when you have good game. Being a rizzler is like when you're a pro at flirting with people"* ("Мати харизму означає гарно грати. Бути харизматиком – це бути професіоналом у флірті") (Engle, 2023). Отже, нове слово асоціюється з активною життєвою позицією, готовністю до викликів і бажанням досягати успіху. Слово може використовуватися в різних контекстах, таких як мотиваційні цитати, вирази підтримки або як емоційний вислів.

Слід відзначити, що особливій популярності неологізм "rizz" здобув в соціальних мережах, де він використовується як хештег або сленговий вислів для позначення певного настрою або ставлення до подій. Його вживання сприяє формуванню специфічного мовного коду і спільної культурної ідентичності серед користувачів соціальних мереж.

Необхідно також відзначити, що слово "rizz" стало символом оптимізму та віри в успіх, інструментом самовираження та самореалізації, особливо серед молодого покоління: *"Music on Saturday will be played by indie supergroup Boygenius. The host is a quirked up white boy with **rizz**, while the musical guests are three rocker baddies rocking it down rocker style!"* ("У суботу гратиме інді-супергрупа Boygenius. Ведучий – чудернацький білий хлопець

із харизмою, а музичні гості – троє лиходіїв-рокерів, які грають у рокерському стилі!") (Neath, 2024).

Неологізм "rizz" є яскравим прикладом того, як мова еволюціонує під впливом суспільних, культурних та технологічних змін. Це слово відображає сучасні цінності, потреби та ставлення до життя, перетворившись на важливу складову сучасної англійської мови та культурного дискурсу.

Аналізуючи функціональні аспекти вживання слова "rizz", можна відзначити його активне використання в соціальних мережах, літературі, медіа та загальному комунікативному середовищі. Воно стає символом оптимізму та віри в успіх, підкреслюючи важливість вміння витримувати випробування та рухатися вперед навіть у найскладніших обставинах. У цілому, "rizz" став не лише лінгвістичним явищем, але й важливим елементом мовної культури, що сприяє позитивному сприйняттю життя, розвитку особистості та формуванню оптимістичного світогляду.

Важливою рисою "rizz" є його універсальність у різних сферах комунікації. Воно може вживатись як у формальних, так і в неформальних ситуаціях, доповнюючи мовлення елементами позитивної емоційної насиченості. Його використання сприяє формуванню позитивного мовленнєвого середовища та підтримує психологічний комфорт у спілкуванні.

Необхідно відзначити, що слово "rizz" є продуктом не лише мовної еволюції, але й відображенням суспільних процесів. Його виникнення та активне використання свідчать про постійну потребу суспільства у позитивних символах та мовних конструкціях, які підтримують індивідуальний і колективний розвиток.

До списку з восьми неологізмів, що були відібрані для участі в конкурсі на звання "Слово року" у 2023 році, також увійшов іменник "**Swiftie**", поява якого пов'язана з великою популярністю та впливом творчості Тейлор Свіфт на сучасну культуру. Термін "**Swiftie**" виник у результаті портманто: поєднання прізвища *Swift* та суфікса *-ie*, що вказує на прихильність або належність до певної групи. Таким чином, "**Swiftie**" означає прихильника Тейлор Свіфт, який виявляє активну підтримку та великий інтерес до її творчості, концертів, альбомів та особистого життя: *"Kevin Costner is officially a **Swiftie** after*

attending Taylor Swift's Eras Tour concert in Los Angeles this week" ("Кевін Костнер офіційно став Swiftie, після того як відвідав концерт Тейлор Свіфт у Лос-Анджелесі цього тижня") (Ng, 2023).

Неологізм "Swiftie" відображає еволюцію мовної картини світу, віддзеркалюючи вплив культурних та соціальних тенденцій на мовний репертуар. Концепція "Swiftie" є мовним втіленням феномену культурного фанатизму, де віртуальні спільноти формуються навколо певних артистів або медійних персонажів. Цей неологізм став важливою частиною мовного лексикону, що віддзеркалює нові форми культурної взаємодії в цифрову епоху. Використання терміна "Swiftie" свідчить про поширення і глибину впливу популярної культури на мовну практику та ідентичність сучасного суспільства.

"Swiftie" може бути активним учасником фан-спільноти, де обговорюють новини, аналізують тексти пісень, діляться враженнями від концертів та спілкуються на тему творчості Тейлор Свіфт. Популярність співачки, зумовлена її талантом та творчими досягненнями, сприяє постійному розширенню когорти фанатів в усьому світі. Музей Вікторії й Альберта, – перший в Європі музей декоративно-ужиткового мистецтва, заснований у Лондоні у 1852 році, – запросив до співпраці одного з фанатів Тейлор Свіфт. На думку експертів, спільна робота з фанатами може сприяти більш ефективній комунікації з аудиторією, створенню нових музейних програм та експозицій, а також залученню нових відвідувачів, що відображає інноваційний підхід до культурного маркетингу та просування мистецтва: *"Swifties across the UK will be presented with the opportunity of a lifetime as a London museum looks to recruit its first-ever professional Taylor Swift adviser"* ("Прихильники Тейлор Свіфт отримують неймовірну нагоду, оскільки лондонський музей має намір найняти першого в своїй історії професійного радника з творчості Тейлор Свіфт") (Butt, 2024).

Термін "Swiftie" став важливим елементом мовної культури у 2023 році та відображає тенденції у формуванні самоідентифікації в молодіжному середовищі на сучасному етапі. Крім того, він підкреслює силу та вплив поп-культури, а також способи,

якими люди виражають свої емоції та інтереси через музику та відданість улюбленим артистам.

Значення цифрових медіа у формуванні сучасної мовної культури проявляється, серед іншого, також і впливом платформи ТікТок на мовні патерни. Як масовий канал спілкування, ТікТок становить унікальний майданчик, де користувачі створюють короткі відеоролики та аудіомеми. Це зумовлює швидке поширення нових сленгових виразів, фраз і мовних трендів. Зміст відео- та аудіоконтенту на ТікТок розкриває ключові напрямки мовної еволюції та дозволяє зрозуміти механізми формування нових моделей мовної поведінки в цифрову епоху. Потужний вплив платформи ТікТок на розвиток нових комунікативних моделей свідчить про зміну способів комунікації, а також підкреслює важливість медіавпливу на мовну культуру та суспільство.

Так, платформа використовує червоні, зелені і бежеві прапорці як фільтри для класифікації контенту щодо безпеки й вікових обмежень аудіо- та відеоматеріалів. Червоний прапорець вказує на контент, який може містити матеріали або сцени, що не відповідають стандартам безпеки або можуть бути шкідливими для деяких груп користувачів. Зелений прапорець, навпаки, позначає контент, який вважається безпечним для всіх користувачів, не містить шкідливих матеріалів і відповідає віковим обмеженням платформи. Останнім часом ТікТок запровадив використання бежевого прапорця для класифікації контенту, який містить матеріали або сцени, що можуть викликати дискомфорт або емоційну реакцію аудиторії, але при цьому відповідають стандартам безпеки та не включають матеріали, які є небезпечними або неприйнятними для показу.

Термін "*beige flag*", який увійшов до шортлиста неологізмів 2023 року, останнім часом набув великої популярності в англomовному інтернет-просторі, перетнувши межі TikTok. Цей термін, зареєстрований в OED, позначає рису характеру людини або звичку, яка є нейтральною – ані хорошою, ані поганою (Oxford Word of the Year 2023, 2023). "*Beige flag*" використовується для позначення ситуації, коли людина намагається уникнути прямого конфлікту чи вираження сильних емоцій, вибирає м'який, нейтральний підхід у вирішенні конфліктних

ситуацій. Термін "*beige flag*" вважається символом спокою, нейтралітету та відстороненості від конфлікту.

Цей термін виник у контексті сучасного спілкування, щоб описати ситуації, коли люди уникатимуть конфліктів та неприємностей, обираючи нейтральну або консервативну позицію. "*Beige flag*" виражає ідею пасивної реакції на складні або спірні ситуації, де особа обирає нейтральний шлях, уникаючи висловлювання чітких поглядів чи ставлення. Цей неологізм свідчить про поступову зміну в мовному вживанні та культурних уявленнях про взаємовідносини та конфлікт. Він відображає потребу в нових термінах для опису сучасних реалій і способів взаємодії в глобалізованому світі, підкреслюючи постійні зміни в способах комунікації та вирішення конфліктів.

У статті *The Independence* "*Reese Witherspoon reveals her «weird and gross» beige flag*" досліджується вислів акторки Різ Візерспун про "дивний та огидний" бежевий прапорець. У статті розглядаються можливі тлумачення та інтерпретації поняття "бежевого прапорця" в контексті сучасної культури, а також можливі наслідки його використання для уявлень про моральні та етичні норми. Автор досліджує, як вислів Різ Візерспун може вплинути на дискусії про сприйняття нормальності та нормативності в сучасному суспільстві: "*Reese Witherspoon has opened up about her beige flag while speaking at INBOUND 2023*" ("*Різ Візерспун розповіла про свій бежевий прапор під час виступу на INBOUND 2023*") (Miller, 2023).

На запитання, що акторка могла б вважати своїм власним бежевим прапором, Візерспун зізналась, що вона може доторкнутися до жука чи будь-якої гидоти: "*When asked what she would consider her own beige flag to be, Witherspoon thought for a moment before confessing: «I will touch literally any bug or disgusting thing»*" ("*Коли її запитали, яким би вона вважала свій власний бежевий прапор, Візерспун на мить замислилась, перш ніж зізнатися: «Я можу доторкнутися до будь-якого жука чи огиди»*") (Miller, 2023).

Концепція "*beige flag*" свідчить про зростання інтересу до питань міжособистісних відносин у сучасному суспільстві. Використання цього терміна підкреслює важливість м'якого і

збалансованого підходу до вирішення конфліктів, який сприяє збереженню взаєморозуміння та гармонії у відносинах.

Термін "*beige flag*" відображає сучасні тенденції в комунікації та конфліктології, де велика увага приділяється не лише розв'язанню конфліктів, але й їх запобіганню шляхом використання м'яких методів і стратегій взаємодії. Цей термін також відображає соціокультурні зміни в сприйнятті конфліктів та їх ролі в сучасному суспільстві, де акцент зроблений на співпрацю і конструктивність.

Неологізми в сучасній мові часто створюються для опису нових видів стосунків між людьми внаслідок постійної соціокультурної та технологічної еволюції. Це важливий процес адаптації мови до змін у суспільстві, що відображається в постійному збагаченні словникового запасу і реалій сучасного світу, вони з'являються для вираження нових концепцій та відносин, що виникають у суспільстві. Серед них – неологізм "*situationship*" – термін, що став популярним у сучасній мові, особливо в молодіжному середовищі. Він походить від словосполучення "*situation*" (ситуація) та "*relationship*" (відносини), вживається для опису романтичних або сексуальних стосунків без зобов'язань.

Неологізм "*situationship*" є виявом мовної динаміки, що відображає сучасні соціокультурні тенденції у сфері міжособистісних відносин. Цей термін використовується для опису невизначених або неформальних стосунків між людьми, які поєднують елементи романтичних зв'язків і дружби, але не мають чіткої визначеної структури або стабільності. "*Situationship*" відображає сучасні зміни у способах сприйняття та вираження інтимних відносин, де люди відмовляються від традиційних моделей стосунків на користь більш гнучких і неформальних підходів.

Цей неологізм свідчить про еволюцію культурних уявлень про сучасні форми міжособистісної взаємодії, віддзеркалюючи потреби та цінності сучасного суспільства. За традиційними стандартами, стосунки характеризуються визначеними ролями та очікуваннями, але у "*situationship*" ці межі розмиті й не мають чітко визначеного статусу, але включають елементи, характерні для стосунків, таких як взаємне спілкування, емоційний зв'язок і спільна активність.

Неодноразове використання терміна свідчить про актуальність і важливість цього явища для сучасного суспільства. Ситуації, що характеризуються нестабільністю та нечіткістю визначень, стають все більш поширеними в міжособистісних відносинах, що відображається в лексиконі: *"According to their Year in Swipe report, Tinder saw a 49 % increase in those saying they are seeking a **situationship** in their profiles"* (*"У звіті повідомляється, що кількість тих, хто шукає любовних пригод без зобов'язань у Tinder, зросла на 49 %"*) (Brighty-Potts, 2022).

Загальновизнано, що *situationship* може мати як позитивні, так і негативні аспекти. З одного боку, цей вид стосунків дозволяє уникнути зобов'язань і створювати неформальні, гнучкі відносини. З іншого, *"situationship"* може призвести до непорозуміння і розчарування, оскільки відносини в *"situationship"* часто нестабільні: *"One the one hand, **situationships** may allow you to feel the sense of connection you'd experience in a standard-issue relationship and the independence that comes with being single. On the other hand, the ambiguity of **situationships** can take a toll on your mental health"* (*"З одного боку, легкі відносини можуть дозволити вам відчувати зв'язок, який люди мають у звичайних стосунках, і незалежність, яку дає самотність. З іншого боку, неоднозначність ситуації може вплинути на ваше психічне здоров'я"*) (Alberts, 2023).

Ще одне слово з шортлиста 2023 року, яке вживається для позначення стосунків в епоху розвитку масмедіа, – *"parasocial"*. Цей термін описує стосунки, що характеризуються одностороннім, невзаємним почуттям близькості, яке відчуває глядач, шанувальник або послідовник до добре відомої чи видатної особи, зазвичай медійної знаменитості, при цьому шанувальник починає помилково відчувати, що він знайомий зі знаменитістю або навіть має дружні стосунки з нею (Oxford Word of the Year 2023, 2023).

Парасоціальні стосунки – це тип односторонньої псевдодружби, яку аудиторія має з медіаперсонами чи особистостями. Концепція була вперше представлена у 1956 році соціологами Д. Хортоном і Р. Водем для опису того, як споживачі масмедіа взаємодіють із діями ЗМІ (Horton, & Wohl, 1956).

Концепція "**parasocial**" у наш час пов'язана передусім із масовою культурою та медіа, де медійні персонажі (телевізійні ведучі, актори чи інші публічні особистості) стають об'єктами інтенсивного споживання та ідентифікації для своїх шанувальників. У медіадослідженнях "**parasocial**" є важливою концепцією, оскільки вона допомагає розуміти природу та ефекти відносин між споживачем і медійною фігурою, включаючи емоційну залежність, ідентифікацію та емпатію.

Серед найбільш резонансних статей можна згадати "*The bizarre **parasocial fans** of the Johnny Depp vs Amber Heard trial*" ("Дивні парасоціальні шанувальники судового процесу між Джонні Деппом і Ембер Херд") в *The Independent* (Clark, 2022). У статті досліджується явище парасоціальних відносин у контексті судового процесу між Джонні Деппом та Ембер Херд. Автор звертає увагу на незвичайну емоційну залученість деяких фанатів, які розглядають судову справу як особистий конфлікт і виражають емоційну підтримку своїй улюбленій знаменитості. Стаття аналізує вплив парасоціальних зв'язків на сприйняття судового процесу і його учасників, а також підкреслює значення розуміння цього явища для подальшого розвитку медійної та правової культури.

Щораз більший інтерес до вивчення впливу знаменитостей на суспільство та розуміння їхньої соціальної ролі простежується у новому курсі із соціальної психології Тейлор Свіфт, що впроваджений у державному університеті Арізони. На заняттях студенти аналізують творчість співачки з погляду соціальної психології, вивчають її вплив на суспільство і культуру. Студентам пропонується досліджувати теми, такі як ідентичність, ставлення до слави, міжособистісні та парасоціальні стосунки через призму творчості Свіфт: "*The new course is a «swift» approach to learning psychology, using the pop star and her fans as a prime example of **parasocial relationships**, students will be able to explore the topic in a fun and relevant way*" ("Новий курс – це швидкий спосіб вивчати психологію. Аналіз парасоціальних стосунків між попзіркою та її шанувальниками дозволить студентам дослідити тему весело") (Hebert, 2023). Упровадження такого курсу в університеті свідчить про

дедалі більший інтерес до вивчення впливу знаменитостей на суспільство і розуміння парасоціальних відносин.

Парасоціальні стосунки можуть мати як позитивні, так і негативні аспекти. З одного боку, це може бути джерелом розваг та відпочинку, сприяти відчуттю належності. З іншого боку, це призводить до перевищення реальних меж та ілюзії інтимності, що може вплинути на психічне здоров'я і соціальні відносини. Так, стаття "*That Is Not Who I Am*" застерігає від парасоціальних відносин, які можуть призвести до руйнівних наслідків для психічного здоров'я і самопочуття. Глибока емоційна прив'язаність до публічних осіб може породжувати неправильні уявлення про них і створювати вигадані ілюзії близькості. Це, у свою чергу, може стати причиною розчарування, втрати ідентичності та зниження самооцінки: "*You could form a **parasocial relationship** with that woman you've never met who always posts pictures of her nice house*" ("*Ви можете створити парасоціальні стосунки з тією жінкою, яку ніколи не зустрічали, яка завжди публікує фотографії свого гарного будинку*") (Thompson, 2022). Стаття наголошує на важливості усвідомлення реальності та об'єктивного ставлення до знаменитостей, щоб уникнути негативних наслідків від парасоціальних відносин.

Дослідження "**parasocial**" важливі для розвитку медіа-педагогіки та психології споживача, оскільки вони допомагають розробляти стратегії для збалансованого і здорового споживання медіа та розвитку критичного мислення серед аудиторії.

Наступний неологізм із шортлиста 2023 року, "**de-influencing**", є терміном, що відображає концепцію заохочення людей через соціальні мережі зменшити споживання матеріальних благ. Цей термін походить від герундія **influencing**, який відображає процес впливу лідерів думок на суспільство, та префікса **de-**, що вказує на зменшення чи звуження.

Концепція "**de-influencing**" віддзеркалює суспільне усвідомлення проблем, пов'язаних із масовим впливом, зокрема у медіа, соціальних мережах і рекламі. Вона виокремлюється як стратегічний підхід для зменшення чи ліквідації негативного впливу, що виникає внаслідок нав'язливої реклами, маніпуляцій та неправдивої інформації.

Основною метою "de-influencing" є створення умов для зниження впливу реклами на споживачів і збереження їхнього психічного та емоційного благополуччя. Це може включати в себе розвиток критичного мислення, впровадження захисних механізмів від маніпуляцій і навичок самоконтролю щодо факторів впливу.

"De-influencing" є важливим елементом у сферах психології споживача, медіаосвіти та соціальної педагогіки, оскільки ця концепція спрямована на формування свідомих і критично налаштованих громадян, які здатні аналізувати та розуміти механізми, що опосередковано впливають на їхні погляди, поведінку і споживчі звички.

Загалом, "de-influencing" є важливим інструментом для забезпечення збалансованого співвідношення між споживачами і впливовими агентами в сучасному інформаційному суспільстві. У статті Марка Шельмана *"Social media «deinfluencers» who delight in bashing brands"* (*"Деінфлюенсери, які із задоволенням критикують бренди"*), що була опублікована в *The Times*, розглядається явище соціальних медіадеінфлюенсерів, які піддають ніщивній критиці сучасні бренди: *"First came the influencer. Now a backlash is being led on social media by «deinfluencers»"*. (*"Спочатку з'явилися інфлюенсери. Тепер негативну реакцію в соціальних мережах викликають «деінфлюенсери»"*) (Sellman, 2023). Вони використовують свої платформи для висловлення негативних вражень від продуктів, послуг і брендів, нерідко висловлюють свою думку щодо етичних питань брендів. Таким чином, деінфлюенсери впливають на репутацію брендів і змінюють споживчі уподобання.

Пандемія COVID-19 стала одним із чинників, що викликали значні зміни у споживчих звичках. Дослідження NPD Group виявило, що покоління Z, яке включає молодих людей, народжених між 1997 і 2012 роками, демонструє надзвичайну тенденцію до економії грошей та зміни споживчих пріоритетів. Результати дослідження були опубліковані в статті *"TikTok «de-influencers» want Gen Z to buy less – and more"* (*"Де-інфлюенсери" TikTok хочуть, щоб покоління Z купувало менше та більше"*) (Hadero, 2023). Одним із ключових висновків дослідження є те, що пандемія змусила сучасне покоління звернути увагу на свій

фінансовий стан і значно вплинула на споживчу поведінку молодих людей, спонукаючи їх переосмислити свої пріоритети та уподобання. *"A slew of TikTok users are leveraging their platforms to tell people what not to buy. The trend, called «de-influencing», is a stark contrast to prior ones like #TikTokMadeMeBuyIt, when consumers were showing off products they purchased after seeing them on the social media app". ("Безліч TikTokерів використовують свої платформи, щоб повідомляти людям, чого не варто купувати. Ця тенденція, яка називається «зменшення впливу», різко контрастує з попередніми, як-от #TikTokMadeMeBuyIt, коли споживачі демонстрували продукти, які вони придбали після того, як побачили їх у додатку соціальних мереж")* (Hadero, 2023). Дослідження також показало, що молоді люди почали більш уважно ставитися до своїх витрат, намагаючись знайти способи економії грошей та раціонального використання своїх фінансових ресурсів.

До списку з восьми неологізмів, що були відібрані для участі в конкурсі на звання "Слова року" у 2023 році, також увійшов іменник **"prompt"**, який означає інструкцію, що надається програмі штучного інтелекту або алгоритму, з метою генерування або впливу на зміст, що створюється. Це нове значення **"prompt"** є розвитком ширшого значення: *"нагадування; підказка, слово або фраза, сказана, щоб нагадати акторові, декламатору про забуте слово чи рядок"* (Oxford Word of the Year 2023, 2023).

Останніми роками збільшилось використання штучного інтелекту, що породжує потребу в розвитку і застосуванні людських компетентностей для ефективного контролю та управління цими технологічними досягненнями. Із поширенням використанням систем штучного інтелекту у сферах бізнесу, освіти, творчій діяльності тощо спостерігається зростання кількості лексичних одиниць, які виникають та використовуються для створення команд і продуктивного застосування штучного інтелекту: *"Adobe has launched a new artificial intelligence tool that uses generative AI to «magically» add or remove objects to or from photos with a simple text **prompt**"* (*"Adobe запустила новий інструмент штучного інтелекту, який використовує генеративний штучний інтелект для «магічного» додавання або*

видалення об'єктів до або з фотографії за допомогою простої текстової підказки") (Cuthbertson, 2023).

Максимізація потенціалу штучного інтелекту передбачає можливість надавання "підказок" для впливу на генерацію або вміст створюваного контенту: *"Make your AI **prompt** as simple as you can while still explaining your request in all relevant detail"*. (*"Зробіть підказку штучного інтелекту якомога простішою, але при цьому поясніть свій запит у всіх деталях"*) (Krantz, 2023). Терміни, пов'язані зі штучним інтелектом, були особливо часто вживаними у 2023 році, і використання *"prompt"* у новому значенні відображає зростання популярності штучного інтелекту в суспільстві та підкреслює взаємодію людини з машинами.

Неологізм *"heat dome"* (тепловий купол) є терміном, який поширився в науковому та громадському дискурсі в контексті зміни клімату і погодних явищ. Він використовується для опису зони високого атмосферного тиску, що виникає над певною територією, затримує масу гарячого повітря і призводить до тривалого та інтенсивного періоду спеки, що може мати серйозні наслідки для здоров'я людей, сільськогосподарського виробництва та екосистем.

Характерними рисами теплового куполу є тривалість та інтенсивність періоду спеки, а також її вплив на погодні умови і кліматичні зміни. За сприятливих умов *"heat dome"* може призвести до рекордно високих температур, екстремальних погодних умов та посухи. Поняття *"heat dome"* все частіше згадується в публікаціях останніх років. Наведемо заголовки деяких із них: *"«Heat dome» weather system to bake America with temperatures beyond 90F for weeks"* (*"Погодна система «теплового купола» випікає Америку температурами вище 90F протягом тижнів"*), газета *The Independent*, 10 липня 2020 (Vallejo, 2020); *"Once-in-a-millennium heat dome lodges over US and Canada in preview of future climate disaster"* (*"Тепловий купол, який буває раз на тисячоліття, здійснюється над США та Канадою напередодні майбутньої кліматичної катастрофи"*), газета *Independent*, 28 червня 2021 (Chao-Fong, 2021).

У 2023 році проблема теплового купола постала ще більш гостро. Високі температури, спричинені тепловим куполом,

обтяжили енергомережу Техасу та поставили під загрозу життя багатьох людей: "Scorching temperatures brought on by a «**heat dome**» have taxed the Texas power grid and threaten to bring record highs to the state before they are expected to expand during the coming week, putting even more people at risk", газета *The Independent*, стаття "What is a **heat dome**? Scorching temperatures in Texas are expected to spread to the north and east" ("Що таке тепловий купол? Очікується, що спекотна температура в Техасі пошириться на північ і схід"), газета *Independent*, 26 червня 2023 (Miller, 2023).

Аналізуючи загальні тенденції у виборі слова року за версією OED 2023 року, можна виявити декілька ключових напрямків, які відображають актуальні соціокультурні та політичні контексти цього періоду.

По-перше, можна відзначити підвищену увагу до питань стосунків та емоційного благополуччя. Слова, пов'язані з психічним здоров'ям і саморозвитком, ймовірно, відображають дедалі більший інтерес суспільства до самопізнання та психологічної саморегуляції. Друга тенденція вказує на глибоку рефлексію над соціальними питаннями та активізацію громадянської свідомості. Третя тенденція виявляється в інтересі до технологічних інновацій та цифрової трансформації. Слова, що описують нові технології, цифрову безпеку та інформаційну грамотність, свідчать про постійний розвиток і зміни у сфері технологій. Крім того, можна відзначити зростання уваги до екологічних проблем та сталого розвитку. Слова, що стосуються екологічної тематики, відповідальності за навколишнє середовище та збереження природних ресурсів, відображають загальний тренд до більш екологічної свідомості.

Підсумовуючи, зазначимо, що скорочений список неологізмів 2023 року, представлений OED, відображає важливі тенденції в сучасній мовній практиці та культурному контексті. Цей список свідчить про постійну еволюцію мови відповідно до потреб суспільства і змін у соціокультурній сфері. Слова, включені до шортлиста, відображають важливі аспекти сучасного життя, такі як психічне здоров'я, соціальні питання, технологічні інновації та екологічні проблеми.

Таким чином, шортлист неологізмів 2023 року охоплює широкий спектр мовних і культурних концепцій сучасного світу. Ці нові слова відображають не лише мовні трансформації, але й глибокі соціокультурні зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві.

Дослідження неологізмів, представлених у OED, має значний потенціал для подальших досліджень у різних напрямках лінгвістики, культурології та соціології. Однією з перспектив є подальше вивчення механізмів формування та поширення неологізмів у мовній практиці. Це включає дослідження процесів словотворення, фонетичних і семантичних трансформацій, а також впливу соціокультурних факторів на їхнє поширення. Крім того, важливо дослідити вплив неологізмів на мовну практику і комунікацію в різних сферах життя, таких як масмедіа, політика, наука, бізнес тощо. Це допоможе зрозуміти, як нові слова впливають на формування мовних норм і стандартів, а також на сприйняття та інтерпретацію інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Ангеловська, К. В. (2019). Національний менталітет та мовна картина світу як складові когнітивної лінгвістики. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VII(61), 10–13.

Банчук, Н. (2020). Мовна картина світу в діяхронії та історична лексикографія: кілька точок перетину. *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN*, 68, 7–30.

Живіцька, І. А. (2010). Мовна картина світу як відображення реальності. *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Філологічні студії*, 4, 20–25.

Alberts, S. (2023, July 24). Situationships: What They Are and 5 Signs You're in One. *Health*. <https://health.clevelandclinic.org/what-is-a-situationship>

Brighty-Potts, I. (2022, November 29). From sober dates to deal-breaker politics: 7 of the biggest dating trends of 2022. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/life-style/tinder-liz-truss-boris-johnson-dutch-rishi-sunak-b2235270.html>

Butt, M. (2024, February 24). London's V&A Museum is looking to hire a Taylor Swift superfan. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/music/news/london-va-museum-taylor-swift-fan-job-b2501158.html>

Chao-Fong, L. (2021, June 28). Once-in-a-millennium heat dome lodges over US and Canada in preview of future climate disaster. *The Independent*.

<https://www.independent.co.uk/climate-change/canada-weather-heatwave-climate-change-b1874145.html>

Clark, M. (2022, May 30). The bizarre parasocial fans of the Johnny Depp vs Amber Heard trial. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/voices/johnny-depp-fans-amber-heard-trial-reddit-b2090316.html>

Cuthbertson, A. (2023, May 23). Photoshop unveils "extraordinary" AI that transforms your pictures with a text prompt. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/tech/photoshop-generative-ai-adobe-tool-b2344119.html>

Engle, J. (2023, December 4). What Slang Do You Use? *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2023/12/04/learning/what-slang-do-you-use.html>

Hadero, H., & Swenson, A. (2023, February 14). TikTok "de-influencers" want Gen Z to buy less – and more. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/ap-new-york-gen-z-lee-npd-group-b2281866.html>

Hebert, O. (2023, August 16). University offers course on the social psychology of Taylor Swift. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/life-style/taylor-swift-psychology-class-asu-b2393700.html>

Holland, T. (2023). I have no rizz. <https://www.tiktok.com/@buzzfeed/video/7308802269493955882>

Horton, D., & Wohl, R. (1956). Mass communication and para-social interaction: Observations on intimacy at a distance. *Psychiatry*, 19(3), 215–229. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00332747.1956.11023049>

How is Word of the Year chosen? (2023). *Oxford English Dictionary*. <https://languages.oup.com/word-of-the-year-faqs>

Clark, M. (2022, May 30). The bizarre parasocial fans of the Johnny Depp v Amber Heard trial. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/voices/johnny-depp-fans-amber-heard-trial-reddit-b2090316.html>

Khomami, N. (2023, December 4). Got rizz? Tom Holland memes propel popularity of 2023 word of the year. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/society/2023/dec/04/got-rizz-tom-holland-memes-propel-popularity-of-2023-word-of-the-year>

Krantz, M. (2023, December 8). How to Write Great AI Prompts. *Notion*. <https://www.notion.so/blog/how-to-write-ai-prompts>

Miller, B. (2023, September 11). Reese Witherspoon reveals her "weird and gross" beige flag. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/life-style/reese-witherspoon-beige-flag-b2409336.html>

Miller, K. (2023, June 26). What is a heat dome? Scorching temperatures in Texas are expected to spread to the north and east. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/texas-ap-kansas-city-heat-national-weather-service-b2364529.html>

Neath, A. (2024, February 8). SNL: Who is hosting Saturday's show and what time is it on? *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/media/tv-radio/snl-hosting-time-nbc-show-b2441243.html>

New word entries. Updates. (2023). *Oxford English Dictionary*. <https://www.oed.com/information/updates>

Ng, K. (2023, August 11). Kevin Costner declares himself a "Swiftie" after seeing Taylor Swift concert with his daughter. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/life-style/kevin-costner-taylor-swift-swiftie-b2391453.html>

Oxford Word of the Year 2023. (2023). *Oxford English Dictionary*. <https://languages.oup.com/word-of-the-year/2023>

Phillips, C. (2024, January 15). *My first attempt at stand-up comedy ... aged 64*. <https://www.thetimes.co.uk/article/my-first-attempt-at-stand-up-comedy-aged-64-zpsp2ndr6>

Sellman, M. (2023, February 13). Social media "deinfluencers" who delight in bashing brands. *The Times*. <https://www.thetimes.co.uk/article/social-media-deinfluencerswho-delight-in-bashing-brands-tmzmzc7c7>

Thompson, J. (2022, June 20). That Is Not Who I Am. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/theatre-dance/reviews/that-is-not-who-i-am-royal-court-review-dave-davidson-b2104991.html>

Vallejo, J. (2020, July 10). "Heat dome" weather system to bake America with temperatures beyond 90F for weeks. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/heat-dome-america-tropical-storm-fay-la-nina-climate-change-a9613051.html>

REFERENCES

Anhelovska, K. (2019). National mentality and linguistic picture of the world as components of cognitive linguistics. *Science and Education a New Dimension. Philology*. VII(61), 10–13 [in Ukrainian].

Banchuk, N. (2020). The linguistic picture of the world in diachrony and historical lexicography: several points of intersection. *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN*. 68, 7–30 [in Ukrainian].

Zhyvitska, I. A. (2010). Language picture of the world as a reflection of reality. *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Філологічні студії*, 4, 20–25 [in Ukrainian].

Alberts, S. (2023, July 24). Situationships: What They Are and 5 Signs You're in One. *Health*. <https://health.clevelandclinic.org/what-is-a-situationship>

Brighty-Potts, I. (2022, November 29). From sober dates to deal-breaker politics: 7 of the biggest dating trends of 2022. *The Independent*.

<https://www.independent.co.uk/life-style/tinder-liz-truss-boris-johnson-dutch-rishi-sunak-b2235270.html>

Butt, M. (2024, February 24). London's V&A Museum is looking to hire a Taylor Swift superfan. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/music/news/london-va-museum-taylor-swift-fan-job-b2501158.html>

Chao-Fong, L. (2021, June 28). Once-in-a-millennium heat dome lodges over US and Canada in preview of future climate disaster. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/climate-change/canada-weather-heatwave-climate-change-b1874145.html>

Clark, M. (2022, May 30). The bizarre parasocial fans of the Johnny Depp vs Amber Heard trial. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/voices/johnny-depp-fans-amber-heard-trial-reddit-b2090316.html>

Cuthbertson, A. (2023, May 23). Photoshop unveils "extraordinary" AI that transforms your pictures with a text prompt. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/tech/photoshop-generative-ai-adobe-tool-b2344119.html>

Engle, J. (2023, December 4). What Slang Do You Use? *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2023/12/04/learning/what-slang-do-you-use.html>

Hadero, H., & Swenson, A. (2023, February 14). TikTok "de-influencers" want Gen Z to buy less – and more. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/ap-new-york-gen-z-lee-npd-group-b2281866.html>

Hebert, O. (2023, August 16). University offers course on the social psychology of Taylor Swift. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/life-style/taylor-swift-psychology-class-asu-b2393700.html>

Holland, T. (2023). *I have no rizz*. <https://www.tiktok.com/@buzzfeed/video/7308802269493955882>

Horton, D., & Wohl, R. (1956). Mass communication and para-social interaction: Observations on intimacy at a distance. *Psychiatry*, 19(3), 215–229. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00332747.1956.11023049>

How is Word of the Year chosen? (2023). *Oxford English Dictionary*. <https://languages.oup.com/word-of-the-year-faqs11023049>

Clark, M. (2022, May 30). The bizarre parasocial fans of the Johnny Depp v Amber Heard trial. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/voices/johnny-depp-fans-amber-heard-trial-reddit-b2090316.html>

Khomami, N. (2023, December 4). Got rizz? Tom Holland memes propel popularity of 2023 word of the year. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/society/2023/dec/04/got-rizz-tom-holland-memes-propel-popularity-of-2023-word-of-the-year>

Krantz, M. (2023, December 8). How to Write Great AI Prompts. *Notion*. <https://www.notion.so/blog/how-to-write-ai-prompts11023049>

Miller, B. (2023, September 11). Reese Witherspoon reveals her "weird and gross" beige flag. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/life-style/reese-witherspoon-beige-flag-b2409336.html>

Miller, K. (2023, June 26). What is a heat dome? Scorching temperatures in Texas are expected to spread to the north and east. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/texas-ap-kansas-city-heat-national-weather-service-b2364529.html>

Neath, A. (2024, February 8). SNL: Who is hosting Saturday's show and what time is it on? *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/media/tv-radio/snl-hosting-time-nbc-show-b2441243.html>

New word entries. Updates. (2023). *Oxford English Dictionary*. <https://www.oed.com/information/updates>

Ng, K. (2023, August 11). Kevin Costner declares himself a "Swiftie" after seeing Taylor Swift concert with his daughter. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/life-style/kevin-costner-taylor-swift-swiftie-b2391453.html>

Oxford Word of the Year 2023. (2023). *Oxford English Dictionary*. <https://languages.oup.com/word-of-the-year/2023>

Phillips, C. (2024, January 15). *My first attempt at stand-up comedy ... aged 64*. <https://www.thetimes.co.uk/article/my-first-attempt-at-stand-up-comedy-aged-64-zpsp2ndr6>

Sellman, M. (2023, February 13). Social media "deinfluencers" who delight in bashing brands. *The Times*. <https://www.thetimes.co.uk/article/social-media-deinfluencerswho-delight-in-bashing-brands-tmzmzc7c7>

Thompson, J. (2022, June 20). That Is Not Who I Am. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/theatre-dance/reviews/that-is-not-who-i-am-royal-court-review-dave-davidson-b2104991.html>

Vallejo, J. (2020, July 10). "Heat dome" weather system to bake America with temperatures beyond 90F for weeks. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/heat-dome-america-tropical-storm-fay-la-nina-climate-change-a9613051.html>

Отримано редакцією журналу / Received: 28.04.24

Прорецензовано / Revised: 17.05.24

Схвалено до друку / Accepted: 05.09.24

Olha SHEVCHENKO, PhD (Philol.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0002-5714-2902
e-mail: o_shevchenko@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

**LEXICAL EVOLUTION: REFLECTION OF GLOBAL TRENDS
IN THE FORMATION AND TRANSFORMATION
OF THE LANGUAGE PICTURE OF THE WORLD**

The article examines the functioning of neologisms that entered the Oxford English Dictionary in 2023, the history of their emergence and the reasons for their spread in the language. The work studies the processes taking place in the lexical sphere of the English language at the current stage due to the influence of globalization and other macro-social trends. The author takes a close look at the relationship between the language and the social dynamics, analyzes the phenomenon of lexical evolution, paying attention to changes in the vocabulary of the language that reflect cultural, technological and social changes. The work reveals the essence of lexical evolution as an important aspect of language idiosyncrasies and provides insights into the role of language in forming the mental picture of the world in the modern globalized society. The study of lexical evolution delves into the intricate interplay between language and global trends, revealing fascinating insights into how societies perceive and express the world around them. This research explores the dynamic process by which English adapts and transforms, reflecting shifts in cultural, technological, and social landscapes. Through the analysis of the shortlist of new words which were registered in Oxford English dictionary in 2023, the author uncovers the nuanced ways in which words emerge, evolve, and sometimes fade into obscurity, mirroring the changing fabric of human experience. From the introduction of new concepts spurred by scientific advancements to the assimilation of new terms through globalization, lexical evolution captures the essence of human interaction and innovation. Furthermore, the article sheds light on the power dynamics and cultural exchanges that shape linguistic landscapes, illustrating how English serves as both a mirror and an agent of societal change. By examining lexical evolution of English in 2023, we gain valuable insights into the collective consciousness of modern society and the intricate web of connections that unite English-speaking community across time and space. This research not only enriches our understanding of language but also offers valuable perspectives on the complex interplay between language, culture, and society in an ever-evolving world.

Keywords: *linguistic picture of the world, neologism, evolution, Oxford English dictionary, globalization, Internet culture, communication, social networks.*

Автор заявляє про ненааявність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.

Флорій БАЦЕВИЧ, д-р філол. наук, проф.

ORCID ID: 0000-0002-6141-8318

e-mail: floriy.batsevych@lnu.edu.ua

Львівський національний університет імені Івана Франка,

Львів, Україна

Світлана ГРИГОРУК, канд. філол. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0003-4184-9265,

e-mail: velta569@gmail.com

Львівський національний університет імені Івана Франка,

Львів, Україна

ПАРАТЕКСТИ ДО НЕІСНУЮЧИХ ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ ОПОВІДАНЬ СТАНІСЛАВА ЛЕМА "АБСОЛЮТНА ПОРОЖНЕЧА")

Вступ. У статті аналізується збірка оповідань польського письменника-фантаста, літературознавця, філософа Станіслава Лема *"Doskonała próżnia"* (*"Абсолютна порожнеча"*), в якій представлені рецензії на неіснуючі тексти неіснуючих авторів. Мета дослідження – аналіз лінгвальних (семантичних і прагматичних) засобів створення в "тілі" рецензії формально-змістових чинників текстів, які нібито існують. Одне із супровідних завдань дослідження – виявлення семантико-прагматичних засобів моделювання образів авторів неіснуючих текстів.

Методи. Використані методи: описовий, елементи трансформаційної методики структурного методу, методики комунікативно-прагматичного аналізу текстів і дискурсів, а також прийоми лінгво-наратологічного аналізу розповідей про події.

Результати. Виявлено, що лінгвальні втілення формальних і змістових аспектів неіснуючих текстів (попри їхню синтетичність) стосуються засобів: (1) дейксису форми нібито офіційно виданих текстів; (2) сюжетно-змістового дейксису; (3) відтворення змістової частини неіснуючих текстів: (а) семантичні, (б) семантико-прагматичні, (в) комунікативно-прагматичні (або просто прагматичні, оскільки останні виявляються в спілкуванні "автор – потенційний читач"). У текстах оповідань виявляються як особа "рецензента"

неіснуючих творів, так і особа істинного автора (С. Лема), який хоч і зрідка, однак "видає" свою присутність.

Висновки. Перспективними вважаємо дослідження комунікативно-прагматичних аспектів створення таких паратекстів, які, зокрема, стосуються: а) співвідношення модусних і модальних аспектів осіб "рецензентів" і "авторів"; б) точок зору "рецензентів" і "авторів"; в) емпатії та напрямків руху їхніх фокусів у "рецензентів" та "авторів"; г) оцінки "рецензентів" і "авторів" текстової історії та її дискурсивного втілення; д) діалогів "рецензента" з "авторами" і читачами; е) дієвими чинниками є також прагматичні аспекти організації мовленнєвих актів і мовленнєвих жанрів оповідань збірки; є) тональнісні аспекти "рецензій" та неіснуючих текстів і, звичайно, лінгвальні засоби втілення неповторного гумору видатного польського письменника і мислителя С. Лема.

Ключові слова: одивнений текст, "неприродна" наратологія, структура оповіді, образ наратора, глибина фікціональності тексту.

Вступ

У пропонованій статті розглянемо лінгвальні принципи формування такого різновиду паратекстових утворень, якими є рецензії на художні та наукові тексти. Особливості досліджуваного різновиду мовленнєвих жанрів полягають у тому, що це рецензії на неіснуючі тексти. Йдеться про збірку оповідань видатного польського письменника-фантаста, філософа, публіциста, літературознавця Станіслава Лема "Абсолютна порожнеча" ("Doskonała próżnia") (Lem, 1974). У межах типології художніх оповідних структур подібні тексти кваліфікуються як "неприродні" або "одивнені" наративи. Польський літературознавець Пйотр Кривак пояснює це так: "Що може бути більш абсурдним за рецензії на книги, яких не існує?" (Krywak, 1994, s. 40) і додає, що подібні паратекстові утворення – це нонсенс, абсурд, гротеск (Ibid, s. 40).

Методи

Тексти нонсенсного, абсурдного, паралогічного, гротескного і т. ін. формально-змістового наповнення, а також тексти аналізованої збірки оповідань мають усі ознаки так званих "неприродних наративів" і до них можуть бути застосовані методи, методики і прийоми аналізу саме таких структурних текстово-дискурсивних утворень (див. детальніше: (Бацевич, 2018). Серед

них найбільш уживаними слід визнати описовий метод, елементи трансформаційної методики структурного методу, методики комунікативно-прагматичного аналізу текстів і дискурсів, методики і прийоми лінгвонаратологічного аналізу розповідей про події.

Структура збірки оповідань, дискусійні аспекти її жанрової належності

Лінгвонаративний аналіз згаданої збірки оповідань С. Лема спирається на її загальну текстову і мовленнєвожанрову характеристику. Структурно згадана збірка творів польського письменника складається із передмови, яка має ознаки кількох мовленнєвих жанрів (власне авторської передмови, редакційно-видавничої передмови і авторської рецензії на збірку пропонуваного неіснуючим видавництвом неіснуючих текстів), і характеризується значними глибинами вияву фікціональності змісту і форми (див. про це детальніше: (Бацевич, 2019; 2020; 2021), а також 15 оповідань, які мають формальні ознаки рецензій на художні, науково-фантастичні й "наукові" тексти.

Змістовно ці "рецензії" стосуються: (1) двох жанрових різновидів художньої прози: (а) художньо-белетристичної (10 оповідань), (б) науково-фантастичної (1 оповідання: "Корпорація «Буття»"); (2) "власне наукових" текстів (3 оповідання), зокрема: "Культура як помилка", "Про неможливість життя, про неможливість прогнозування", "Не буду служити"; (3) оповідання "Нова Космогонія", яка є "доповіддю" неіснуючого астрофізика Альфреда Тести, виголошеною перед комітетом з присудження Нобелівської премії. Останнє з названих оповідань не є рецензією; це цілісний "науковий трактат", який подається як "передрук" з ювілейного збірника на пошану Альфреда Тести.

У монографії згадуваного польського літературознавця П. Кривака, який окрім низки інших аспектів досліджував проблему еволюції наративних підходів С. Лема, переконливо доводиться, що з кінця 60- початку 70-х років минулого століття С. Лем у своїх творах найчастіше постає як умисний "некомпетентний наратор", який нібито сумнівається у всьому, що постулює в текстах (Krywak, 1994, s. 56–57). У цілому погоджуючись із такою кваліфікацією, зазначимо, що варто також розглядати наративну позицію С. Лема в даній збірці як іро-

нічну. Інакше кажучи, перед нами іронічний, умисно некомпетентний наратор, думки, судження й оцінки якого часто не збігаються з думками, судженнями і оцінками "авторів".

Що стосується проблеми жанрової належності аналізованої збірки оповідань, то необхідно зазначити, що в спеціальній літературі наявні досить суперечливі міркування з цього приводу. Низка авторів, так би мовити, "за інерцією" художньої творчості С. Лема, зараховують аналізовану збірку до жанру фантастики, з чим важко погодитись, оскільки оповідання, представлені в ній, окрім декількох, не відповідають категорійним виявам цього жанру (див., напр.: Бацевич, 2020). Українські дослідниці О. Поліщук і Л. Павлішена вважають, що це збірка містифікацій щодо форми і змісту мовленнєвого жанру "рецензія" (Поліщук, Павлішена, 2020). Деякі російські дослідники зараховують тексти цього збірника до жанру пастішу. На наш погляд, таке твердження не повною мірою відповідає формальним і змістовим ознакам оповідань, оскільки обов'язковою умовою пастішу є наявність конкретної особи автора твору. У нашому ж випадку риси особи "автора" "рецензованого" твору виформовуються в "тілі" самої рецензії, що не відповідає класичному розумінню цього жанру. Враховуючи формально-змістові особливості збірок оповідань "Абсолютна порожнеча" (див. про це нижче) і "Уявна величина" ("Wielkość urojona" (Lem, 1972), можна говорити про те, що С. Лем створив особливий жанр, який умовно можна назвати "лемівськими паратекстами до неіснуючих текстів".

Результати

Лінгвальні втілення формальних і змістових аспектів неіснуючих текстів (попри їхню синтетичність) стосуються таких чинників: (1) засоби дейксису форми нібито офіційно виданих текстів; (2) засоби сюжетно-змістового дейксису; (3) засоби відтворення змістової частини неіснуючих текстів: (а) семантичні, (б) семантико-прагматичні, (в) комунікативно-прагматичні (або просто прагматичні, оскільки останні виявляються в спілкуванні "автор – потенційний читач"). При цьому потрібно мати на увазі як особу "рецензента" неіснуючих творів, так і особу їх істин-

ного автора (С. Лема), який хоч і зрідка, однак виявляє свою присутність у згаданій збірці оповідань.

З метою цілісного представлення лінгвальних прийомів "відтворення" неіснуючих текстів у "тілі" "рецензій" досить умовно поділимо їх на прийоми "реконструкції" (а) формальних і (б) змістових аспектів цих текстів. У пропонованій статті зупинимося на формальних аспектах побудови С. Лемом неіснуючих текстів, маючи на увазі їхній синтетичний зв'язок із чинниками змістовими.

1. Формальні аспекти побудови неіснуючих текстів

У широкому сенсі формальні чинники можна визначати як мовні засоби дейксису, точніше – дейксису, створюваного в тексті "рецензії" з орієнтацією на неіснуючий твір. З урахуванням усіх оповідань збірки "Абсолютна порожнеча" лінгвальні засоби "унаочнення офіційно виданих книг" можна умовно поділити на три типи: (1) засоби ***формального дейксису неіснуючого "друкованого видання"*** (зазначення міста, року "видання"; видавництва, в якому побачив світ "рецензований" твір; обов'язково зазначається особа "автора" неіснуючого тексту; іноді важливим виявляється підкреслення мови, якою написаний неіснуючий текст; (2) засоби ***формально-змістового дейксису***, що стосується, передовсім, назви твору, його розділів, частин, жанрової атрибуції; (3) засоби ***сюжетно-змістового дейксису***, що підкреслюють (і оцінюють) структуру (перш за все послідовність) викладу "текстової історії" неіснуючим автором у неіснуючому творі (томи, глави, розділи, кількість сторінок, виділення початку, продовження теми або ж завершення "текстової історії", наявності сюжетних частин, підкреслення послідовності або ж непослідовності "авторського викладу" тощо). Таку "атрибуцію" неіснуючих видань можна вважати формальною лише умовно, оскільки в тексті "рецензії" вона часто стає засобом розуміння як "сюжетних колізій" текстової історії, так і можливих "авторських інтенцій", які виявляє "рецензент".

1.1. Прийоми формально текстового дейксису "рецензованих" творів

В аналізованій збірці таких прийомів є декілька:

1. Кожне оповідання має свого чітко номінованого "автора": у "Робінзонадах" – *Марсель Коска*, у "Гігамеші" – *Патрік*

Ганнаган, у "Сексотрясінні" – Сімон Мерріл, у "Группенфюрері Луї XVI" – Альфред Целлерман, у "Ніщо, або Послідовності" – Соланж Марріо, у "Перикаліпсисі" – Йоахим Ферзенгельд, у "Ідіоті" – Джон Карло Спалланцані, у "Одіссеї з Ітаки" – Куно Млатьє, у "Ти" – Раймон Сера, у "Корпорації «Буття»" – Алістер Вейнрайт, у "Культурі як помилці" – Вільгельм Клоппер, у "Про неможливість життя, про неможливість прогнозування" – Цезар Коуска, у "Не буду служити" – Артур Добб, у "Новій космогонії" – Альфред Теста. В оповіданні "Зроби книгу сам" автор не зазначений, оскільки це оповідання – гумористично-сатирична "інструкція" письменникам-початківцям, які мріють створити постмодерністський твір-шедевр.

2. Зазначення видавництва і міста, де воно знаходиться. У низці випадків цей складник формального дейксису не відіграє особливої ролі для розуміння сюжету "відтворюваної" текстової історії загалом. Однак у деяких оповіданнях збірки чинник міста і видавництва стає доволі значущим, засвідчуючи уподобання "автора", особливості його світобачення і т. ін.

3. Зазначення року або часу видання "рецензованого" тексту для низки оповідань не несе особливо значущої інформації, однак, наприклад, для оцінки подій, зображених у "романі" "Группенфюрер Луї XVI" час "виходу в світ" книги Альфреда Целлермана, нібито свідка падіння німецького фашизму після Другої світової війни, несе додаткові комунікативні смисли.

1.2. Прийоми формально-змістового дейксису "рецензованих" текстів

Ці прийоми слід оцінювати як більшою мірою лінгвально-семантичні, оскільки стосуються структури і особливостей представлення плину текстової історії в неіснуючих творах. Найбільш частотні серед таких прийомів:

1. Жанрова атрибуція творів, а також назва оповідань, оскільки в багатьох випадках ці чинники мають за мету формувати у потенційного читача алюзивні міжтекстові (інтердискурсивні) асоціації. Так, для прикладу, оповідання "*Les Robinsonades*" ("*Робінзонади*") відразу ж викликає асоціації з твором Д. Дефо "*Робінзон Крузо*"; "*Gigamesh*" ("*Гігамеш*") – з епосом "*Гільгамеш*" та багатьох інших текстів; "*Idiota*" ("*Idiom*") –

з відповідним романом Ф. Достоевського і т. ін. Ці зв'язки стають особливо важливими для розуміння змістових аспектів більшості оповідань збірки.

2. Вказування на авторське структурування неіснуючого тексту. Найчастіше "рецензент" уникає чіткого структурування тексту, що аналізується. Так, для прикладу, в "Робінзонадах" "рецензент" згадує про "восьму главу" роману (s. 21), "перший" та "другий томи" твору (s. 22), наявність епілогу (s. 23); нараховує сто сімдесят сторінок "плутаних розповідей" про діяння Нового Робінзона, в яких автор "Робінзонад" "заплутався в творі" ("*zagubił w dziele*") (s. 23). В оповіданні "Non serviam" – "рецензії" на книгу професора Добба з такою ж назвою – детально і послідовно аналізуються і оцінюються всі її розділи і післямова неіснуючого автора (s. 143–168). В низці випадків рецензент зазначає навіть кількість сторінок "реконструйованого" тексту та його розділів (s. 30, 33, 37, 50, 60). Назви розділів подаються в оповіданні "Гігамеш"; в оповіданні "Ніщо, або Послідовність" згадується абсолютний початок "роману". Така дейктична деталізація досить тісно змістовно пов'язана із загальною оцінкою "рецензентом" "творів" неіснуючих авторів, що стосується уже змістових аспектів, про що йтиметься нижче.

3. Аналізуючи зміст неіснуючих творів, "рецензент" принагідно говорить про наявність низки їхніх сюжетних частин. Так, для прикладу, у "романі" Марселя Коски "Робінзонади", згадується про те, що в другому томі "*przychodzi historia upodlenia*" ("наступає історія падіння") головного героя твору (s. 21).

4. Важливо зазначити, що автор "рецензії" досить часто дає оцінку не лише змістовій, але й формально-структурній побудові "історій" неіснуючих текстів і плину в них подій. Так, для прикладу, в "Робінзонадах" "рецензент" пише:

"Od tego miejsca, wyznajmy, książka staje się coraz trudniejsza do zrozumienia i wymaga nie byle jakiego wysiłku odbiorcy. Linia rozwojowa, dotąd precyzyjna, wikła się i pętli" (s. 21). – "З цього моменту, потрібно визнати, книга стає все труднішою для розуміння і вимагає чималих зусиль для свого розуміння. Лінія розвитку, до цього чітка, заплутується і петляє".

5. У низці оповідань спостерігаємо акцентування "рецензента" на етнічній належності мови та її ролі в організації твору, що аналізується. Так, наприклад, в оповіданні "Перикаліпсис" тема мови, якою нібито написаний твір Йоахима Ферзенгельда, стає важливим чинником формування гумористичного початку такого серйозного жанру, яким є рецензія, задаючи її тональність загалом (s. 71). Принагідно зазначимо, що в багатьох творах С. Лема тема мови є надзвичайно важливою. Аналіз художніх творів, а особливо філософських (передовсім "Суми технології" та "Філософії випадку") видатного польського мислителя і письменника-фантаста дає привід говорити про неповторні аспекти його філософії мови. Однак, це окрема тема дослідження.

1.3. Прийоми сюжетно-змістового дейксису

"рецензованих" текстів

Ці прийоми також значною мірою семантично зорієнтовані, тобто тісно пов'язані зі змістовими аспектами побудови в "тілі" "рецензії" фрагментів неіснуючого тексту й стосуються наступного:

1. У низці "рецензованих" творів їхні назви стають предметом прискіпливих коментарів, які впливають на відтворення й сприйняття змісту цих творів. Так, для прикладу, назву книги мадам Соланж Маріо "Rien du tout, ou la consequence" ("Ніщо, або Послідовність") "рецензент" детально аналізує на сторінках 65–66;

2. Оскільки в основі оповідань збірки перебувають неіснуючі твори, то "відтворення" їхніх сюжетів відбувається під обов'язковим для цього жанру спільним модусом оцінки. У кожному з оповідань по-різному і з різною мірою повноти "відтворюється" сюжет (у вигляді "текстової історії"). При цьому можна все ж виділити декілька прийомів лемівського сюжетотворення неіснуючих текстів в аналізованому збірнику оповідань:

(1). Сюжет текстової історії "відтворюється" послідовно і детально. Зокрема, подібне спостерігаємо в оповіданнях "Робінзонади", "Группенфюрер Луї XVI", "Одісей з Итаки", "Нова космогонія";

(2). Різні фрагменти неіснуючого тексту, які творять текстову історію, "відтворюються" з різною мірою деталізації, зокрема:

(а) сюжетна лінія "відтворюється" послідовно з помітним "стисканням" і навіть підкресленою "редукцією" окремих фрагментів, які, як правило, досить критично оцінюються "рецензентом". Такий прийом спостерігаємо в оповіданнях "Перекаліпсис", "Корпорація «Буття»", "Ти". Зокрема, оцінюючи сюжетну лінію в творі М. Коски "Робінзонади", "рецензент" говорить про сумбур у змісті роману і не "відтворює" прикінцеві його розділи;

(б) сюжетна лінія "відтворюється" послідовно з деталізацією окремих фрагментів. Цей прийом особливо помітний в оповіданні "Не буду служити", де представлені досить розлогі "теологічні суперечки" "мислителів" Адама, Адни, Анада, Дана, Даана, поселених у комп'ютерну програму за зразком "Матриці" (s. 162–166);

(3). "Рецензент" домислює за неіснуючих авторів деякі фрагменти, сцени, сюжетні повороти і т. ін., які варто було б увести в їхні "тексти". Такий прийом спостерігаємо, наприклад, в оповіданнях "Робінзонади", "Культура як помилка". Особливо яскраво такий хід виявляється в заключному оцінному абзаці "рецензента" щодо роману Альфреда Целлермана "Группенфюрер Луї XVI", в якому йдеться про те, що автор, так би мовити, "втратив" свого героя Бертрана як нереалізованого Гамлета, що посилює глибини естетичного сприйняття читачами цього твору (s. 61).

2. Мовна реконструкція чинників створення образів авторів неіснуючих текстів

З метою представлення лінгвальних прийомів створення образів неіснуючих авторів текстів у "тілі" "рецензій" як і в попередньому випадку досить умовно поділимо їх на прийоми "реконструкції" (а) формальних і (б) змістових аспектів цих текстів.

2.1. Реконструкція формальних чинників створення образів авторів неіснуючих текстів

Окрім уже згадуваного прийому дейксису щодо прізвищ неіснуючих авторів, до формальних чинників також можна зарахувати:

а) конкретизація даних про "автора", яка може стосуватись його віку, статі, національності, професійних інтересів, літературного досвіду, окремих фактів біографії, навіть зовнішніх рис.

Усі ці "дані" пов'язуються "рецензентом" з оцінками змістової частини творів, нібито написаних цими "авторами". Так, наприклад, автору "рецензії" важливо підкреслити, що Альфред Целлерман – "автор" роману "Группенфюрер Луї XVI" – літературний дебютант попри те, що йому вже практично шістдесят років (s. 45); що він свого часу був відсторонений від праці в університеті й пережив гітлеризм у Німеччині, поселившись у містечку, де жили батьки його дружини (s. 45). Це дозволяє твердити, що

"... iż chyba tylko taki Niemiec, z takim kapitałem życiowych doświadczeń – i taką wiedzą teoretyczną o literaturze! Mógł ją napisać" (s. 45); – "... мабуть тільки такий німець, з таким капіталом житейського досвіду і такими теоретичними знаннями в царині літератури! – міг його написати".

У "рецензії" на роман "Ідіот" італійця Джана Карло Спалланцані "рецензент" підкреслює його молодість і те, що це перший твір автора (s. 76). Важливим у сприйнятті творчості письменника "рецензент" вважає перцептивно-ментальне представлення зовнішності "автора". У випадку з Джаном Карло Спалланцані враження від зовнішності автора "Ідіота" негативні, що програмує у "рецензента" на початках досить упереджене ставлення до твору молодого італійського письменника:

"Nie wiem, czy innym: mnie łatwiej pisać o książce, jeśli znam twarz autora. Spallanzani na zdjęciu nie est sympatyczny, to młokos z niskim czołem i podpuchłymi oczami, jego małe, czarne oczka są złe – a jużfiligranowy podbrudek przyprawia o niepokój. Enfant terrible? Niekczemny chytrus I okrutnik, weredyk w skórze niewiniątka?" (s. 76–77). – "Не знаю, як іншим, але мені легше писати про книгу, якщо я бачу обличчя автора. Спалланцані на фото несимпатичний: молокосос з низьким лобом, підпухлими очима, маленькими, чорними, злими оченятами, а точене підборіддя викликає почуття тривоги. Enfant terrible, хитромудрий негідник і садист, правдолюб у личині невинної дитини?"

В оповіданнях науково-фантастичного змісту "рецензент" особливо підкреслює професійні інтереси автора, які мають важливе значення для розгортання текстової історії, представленої цим автором. Так, наприклад, професор Артур Добб –

"автор" науково-фантастичного з елементами белетристики і публіцистики твору "Не буду служити" – характеризується як "один з найвидатніших персонетиків сучасності" (s. 143); Альфред Целлерман – відомий історик літератури і доктор антропології якогось німецького університету (s. 45); Вільгельм Клоппер – "автор" науково-фантастичного роману "Культура як помилка" – антрополог і приват-доцент університету (s. 110).

Акцентування "рецензентом" національності "автора" буває двох типів, пов'язаних з породженням різних комунікативних смислів: в одних випадках – це проста констатація, яка має лише опосередковані зв'язки з сюжетом "рецензованого" твору, наприклад, згадування, що автор роману "Одісей із Ітаки" американець (s. 89); в інших – національна "атрибуція" автора тісно переплетена зі змістовними аспектами "рецензованого" твору, перш за все в аспекті підкресленням стереотипних рис, які вважаються притаманними представникам того чи того етносу і накладають своє відбиття на зміст створеного ними тексту. Зокрема, стосовно ірландського походження Патріка Ганнагана "рецензент" зазначає, що він:

"... dzięki irlandzkiej uporczywości, wkojarzył w jedną powieść cały świat człowieka z jego mitami, symfoniemi, kościołami, fizykami i annałami dziejów powszechnych" (s. 35). – "... дякуючи своїй ірландській затятості, загнав в один роман весь світ людини з його міфами, симфоніями, храмами, фізичними теоріями і анналами всезагальної історії".

Приват-доцент Вільгельм Клоппер – автор книги "Культура як помилка" – німець, а тому:

"Tę książkę mógł napisać tylko Niemiec! Umiłowanie klasyfikacji, tego sumiennego porządku, który zrodził niezliczone Handbuchy, przerobiło duszę niemiecką w segregator. <...> gdyby Pan Bóg był narodowości niemieckiej, świat nasz okazałby się miejscem może niekoniecznie bytowo lepszym, ale na pewno ziszczeniem wyższej idei musztry i ładu. Perfekcja tego porządku wprost przytłacza ..." (s. 110). – "Цю книгу міг написати лише німець! Схильність до класифікації, до того бездоганного порядку, котрий породив незчисленні довідники, перетворила німецьку душу в конторську відомість. <...> якщо б Господь Бог

був німцем, то наш світ, можливо, не став би побутово кращим, але зате уособлював би собою муштру і порядок. Бездоганність форми викладу пригнічує ...";

б) для "рецензента" важливим чинником характеристики образу "автора" неіснуючого тексту і, безумовно, змістових характеристик його твору виявляється мова написання тексту. Так, наприклад, в оповіданні "Перикаліпсис" тема мови, якою нібито написаний твір Йоахима Ферзенгельда, стає засобом характеристики "автора", глибини його "творіння", тональності самої "рецензії", а в цілому формування гумористичного ставлення до тексту як книги, так і "рецензії" на неї:

"Joachim Fersengeld jest Niemcem, który napisał swą «Perykalipse» po holendersku (języka tego prawie nie zna, co sam we wstępie przyznaje), a wydał ją we Francji, słynącej z podłych korekt. Piszący te słowa też właściwie nie zna holenderskiego, lecz podług tytułu rsiążki, angielskiego wstępu i nielicznych, zrozumiałych w tekście wyrażenń uznał, że się na recenzenta przecież nada" (s. 71). – "Йоахім Ферзенгельд – німець, що написав свій «Перикаліпсис» голандською (цієї мови він практично не знає, як сам це визнає в передмові), а книгу видав у Франції, яка відома своїми поганенькими коректурами. Автор цих рядків також взагалі-то не знає голандської, однак, познайомившись з назвою книги, англійською передмовою і невеликою кількістю зрозумілих виразів у тексті, вирішив, що рецензентом все ж може бути".

2.2. Змістові аспекти "відтворення" образів авторів неіснуючих текстів

Найчастотніші серед прийомів такого "відтворення":

а) оцінка "рецензентом" авторського задуму, його стилю, прийнятої автором форми викладу текстової історії, впливів на неї. Так, для прикладу, про автора роману "Ідіот" Джана Карло Спалланцані "рецензент" пише:

"Tupet, nie pozbawiony wdzięku w tym, jak wyjaśnia, że się powstrzymał, bo nie chciał ... zaszkodzić oryginałowi. <...> Usprawiedliwiwszy się tym pokrętnym sposobem, awtor niczego nie zapowiada w kwestii właściwej – «Idioty»" (s. 77). – "І з апломбом, не позбавленим певної грації, він [автор] повідомляє, що ... побоювався розвінчати оригінал [роман Ф. Достоевського

"Idiom". – Ф. Б.] <...> Виправдавшись таким хитромудрим способом, автор, однак повністю замовчує головне – тобто самого "Ідіота".

Про Вільгельма Клоппера – "автора" твору "Культура як помилка" – "рецензент" пише, що на німецького письменника могли мати вплив не лише такі культурні чинники, як відома всім німецька дисципліна й прийнятий у Пруссії жорсткий порядок, а й теоретичні положення таких філософів як Гегель, Шопенгауер та Фіхте (s. 111);

б) критичний аналіз поглядів, суджень тощо інших професійних "оцінювачів" роману, думки яких оприлюднені в різних виданнях. Такий прийом дозволяє прояснити, наприклад, як смислові акценти неіснуючого роману М. Коски "Робінзонади", так і творчу манеру автора. Для прикладу:

"... Jules Nefastes oświadczył w «Figaro Littéraire», że utwór jest «kliniczny po prostu». Obłądowi, wbrew swojemu prakseologicznemu planowi Kreacji, Sergiusz N. Ujść nie mógł. <...> Anatol Fauche natomiast w «La Nouvelle Critique» kwestionuje osąd swego kolegi z «Figaro Littéraire» powiadając, naszym zdaniem zupełnie do rzeczy, że Nefastes, bez względu na to, o czym prawią «Robinsonady», jest niekompetentny psychiatrycznie ..." (s. 23). – Жюль Нефаст оголосив в «Фігаро Літерер», що ця річ [роман Марселя Коски «Робінзонади»] «просто клінічна». Ось чому Серж Н. не міг уникнути безумства, незважаючи на свій праксеологічний пран Творіння. <...> Тим часом Анатоль Фош в «Нувель критік» дозволяє собі осуд свого колеги з «Фігаро Літерер», зазначаючи, на наш погляд, зовсім справедливо, що Нефаст, безвідносно до змісту «Робінзонад», в психіатрії некомпетентний...";

в) інтертекстуальні (інтердискурсивні) прийоми відсилання до існуючих текстів світової літератури – одні з найважливіших і найчастотніших засобів "відтворення" смислового наповнення неіснуючих текстів, а також деталей, що характеризують особи "авторів". Це дозволяє актуалізувати сюжет, спираючись на відомі читачам існуючих творів текстові події, а також враховувати спільні з читачем пресупозиції, активізуючи адекватне з "автором" сприйняття змістової складової неіснуючого тексту, зокрема, причин породження гумору та інших чинників тво-

рення художніх естетичних смислів. З орієнтацією на завдання відтворення творчих рис осіб авторів найчастотнішим прийомом вважаємо алюзії "рецензента" до можливих передтекстів, які мав на увазі, або міг і не мати на увазі "автор" неіснуючого тексту; це, так би мовити, "приписувані автору алюзивних пресупозицій". Особливо наочно цей прийом застосовується в оповіданні "Ідіот", де "автор" роману Джан Карло Спалланцані в, так би мовити, "творчій пресупозиції" постійно тримає відомий роман Ф. Достоевського, однак "рецензент" схильний уважати, що істинним передтекстом насправді є фрагменти тексту Біблії, в яких йдеться про Святе Сімейство (s. 78). Це, безумовно, важлива характеристика творчої манери неіснуючого автора.

Дискусія і висновки

Отже, збірки оповідань С. Лема "Абсолютна порожнеча" і "Уявна величина" – особливий вияв одивненості текстів або за іншою термінологією – особливий тип "неприродних наративів", аналіз яких повинен вестися з урахуванням міри віддаленості від реальної дійсності, а також із застосуванням методик і прийомів дослідження достатньо узуалізованих фікціональних різновидів текстів художньої літератури. У статті розглянуті лише деякі лінгвальні засоби формально-змістових аспектів рецензій на неіснуючі тексти. Серед лінгвальних чинників відтворення формальних і змістових аспектів таких текстів домінують засоби дейксису в різних його виявах, а також прийоми створення образів авторів неіснуючих текстів. Перспективними вважаємо дослідження комунікативно-прагматичних засобів створення: а) співвідношення модусних і модальних аспектів "осіб рецензентів" і "авторів"; б) точки зору "рецензентів" і "авторів"; в) емпатії та напрями руху їхніх фокусів у "рецензентів" та "авторів"; г) оцінки "рецензентів" і "авторів" текстової історії та її дискурсивного втілення; д) діалогів "рецензента" з "авторами" і читачами; е) дієвими чинниками є також прагматичні аспекти організації мовленнєвих актів і мовленнєвих жанрів оповідань збірки; є) тональнісні аспекти "рецензій" та неіснуючих текстів і, звичайно, лінгвальні засоби втілення неповторного гумору видатного польського письменника і мислителя Станіслава Лема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Бацевич, Ф. С. (2018). *Український одивнений художній текст: лінгвістичні виміри*. ЛНУ імені Івана Франка.

Бацевич, Ф. С. (2019). Інтердискурсивність і глибини фікціональності художнього тексту: лінгвонаративні аспекти. *Мовознавство*, 4, 3–12.

Бацевич, Ф. С. (2020). Лінгвістичні аспекти "неприродної" наратології. *Міжкультурна комунікація в науковому і освітньому просторі: Матеріали 1-ої Міжнародної науково-практичної конференції 28–29 квітня 2020 р.*, 10–14.

Бацевич, Ф. С. (2021). Ословлення симулякра: оповідання Станіслава Лема "Робінзонади" в аспекті "неприродної" наратології. *Полоністика в світлі традицій і викликів сучасності. Збірник праць з нагоди п'ятнадцятиліття кафедри польської филології Львівського національного університету імені Івана Франка*. За ред. І. Бундзи, А. Кравчук. Фірма "ІНКОС", 52–61.

Поліщук, О., & Павлішена, Л. (2020). Серія літературних містифікацій Станіслава Лема. *Філологічний дискурс*, 10, 142–152.

Krywak, P. (1994). *Stanisław Lem*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Lem, S. (1974). *Doskonała próżnia. Wielkość urojona*. Wydawnictwo literackie.

REFERENCES

Batsevych, F. S. (2018). *Ukrainian Alienated Artistic Text: Linguistic Dimensions*. Ivan Franko National University of Lviv [in Ukrainian].

Batsevych, F. S. (2019). Interdiscursivity and the Depths of Fictionality in Literary Texts: Linguonarrative Aspects. *Movoznavstvo*, 4, 3–12 [in Ukrainian].

Batsevych, F. S. (2020). Linguistic Aspects of "Unnatural" Narratology. In *Intercultural Communication in the Scientific and Educational Space: Materials of the 1st International Scientific-Practical Conference, April 28–29, 2020*, 10–14 [in Ukrainian].

Batsevych, F. S. (2021). The Expression of Simulacra: Stanisław Lem's Robinsonades in the Aspect of "Unnatural" Narratology. In *Polonistics in the Light of Traditions and Challenges of Modernity. Collected Works on the Occasion of the Fifteenth Anniversary of the Department of Polish Philology at Ivan Franko National University of Lviv*, eds. I. Bundza, & A. Kravchuk. "INKOS" Firm, 52–61 [in Ukrainian].

Krywak, P. (1994). *Stanisław Lem*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe [in Polish].

Lem, S. (1974). *Doskonała próżnia. Wielkość urojona*. Wydawnictwo literackie [in Polish]. перекласти англ.

Polishchuk, O., & Pavlishena, L. (2020). The Series of Literary Mystifications by Stanisław Lem. *Philological Discourse*, 10, 142–152 [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 15.09.24

Прорецензовано / Revised: 08.10.24

Схвалено до друку / Accepted: 24.10.24

Florij BATSEVYCH, DSc (Philol.), Prof.

ORCID ID: 0000-0002-6141-8318

e-mail: floriy.batsevych@lnu.edu.ua

Ivan Franko Lviv National University,
Lviv, Ukraine

Svitlana HRYHORUK, PhD (Philol.), Assoc. Prof.

ORCID ID: 0000-0003-4184-9265

e-mail: velta569@gmail.com

Ivan Franko Lviv National University,
Lviv, Ukraine

PARATEXTS TO NON-EXISTENT TEXTS (AS EVIDENCED BY STANISŁAW LEM'S SHORT STORY COLLECTION "A PERFECT VACUUM")

Background. *The article delves into the short story collection *Doskonała próżnia* ("A Perfect Vacuum") by Stanisław Lem, a Polish science fiction writer, literary critic, and philosopher. This collection presents reviews of non-existent texts by non-existent authors. The study's primary goal is to dissect the linguistic (semantic and pragmatic) means used to create the formal and content-related elements of texts that supposedly exist within the "body" of the reviews. A secondary objective is to identify the semantic and pragmatic means of modelling the images of the authors of the non-existent texts.*

Methods. *The methods employed include descriptive analysis, elements of transformational methodology from structuralism, communicative-pragmatic text and discourse analysis, and linguistic-narratological techniques for analysing storytelling. Understanding these linguistic and pragmatic means is crucial as it provides insights into the complex process of creating non-existent texts and the role of language in shaping our perception of these texts.*

Results. *It was found that the linguistic representation of the formal and content-related aspects of non-existent texts (despite their synthetic nature)*

concerns the means of (1) deixis of forms that appear as if from officially published texts, (2) plot-content deixis, (3) the reproduction of the content parts of non-existent texts: (a) semantic, (b) semantic-pragmatic, (c) communicative-pragmatic (or simply pragmatic, as these occur in the communication between "the author" and a potential "reader"). The texts of the short stories reveal both the persona of the "reviewer" of non-existent works and the true persona of the author (S. Lem), who, although rarely, still "reveals" his presence.

Conclusions. Future research could focus on the communicative-pragmatic aspects of creating such paratexts, particularly concerning (a) the correlation between the modal and modulated aspects of the "reviewers" and "authors" as personas, (b) the perspectives of the "reviewers" and "authors", (c) the empathy and direction of focus in the "reviewers" and "authors" (d) the evaluations of the "reviewers" and "authors" regarding the text's history and its discursive realisation, (e) dialogues between the "reviewers", "authors", and readers, and (f) the pragmatic aspects of organising the speech acts and speech genres of the short stories in the collection. The tonal aspects of the "reviews" and non-existent texts and the linguistic means of expressing the unique humour of the great Polish writer and thinker S. Lem are also essential to consider.

Keywords: alienated text, "unnatural" narratology, narrative structure, narrator image, depth of fictionality in the text.

Автори заявляють про неаявність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.

Тарас ГОЛОТА, асп.

ORCID ID: 0009-0009-4767-0937

e-mail: targolus@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

Київ, Україна

МОВНІ ЗАСОБИ МАНІПУЛЯТИВНОЇ РИТОРИКИ В ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ МЕДІАРЕСУРСІВ

Вступ. Дослідження мовних засобів маніпуляції в сучасних медіаресурсах є важливим у контексті інформаційної війни та глобальної цифровізації. Специфіка сучасної ситуації полягає в тому, що медіа виконують не лише інформативну, а й упливову функцію. Попри те, що у часи повномасштабної війни цілковито об'єктивне й емоційно нейтральне висвітлення подій часто неможливе, необхідно намагатись уникати оцінних суджень і слів із негативною конотацією. Нині українські медіаресурси змагаються за лідерство у відвідуваності, тому дедалі частіше вдаються до маніпулятивних заголовків, що дає матеріал для лінгвістичного дослідження засобів упливу.

Методи. Використано метод лінгвістичного аналізу для ідентифікації маніпулятивних прийомів і оцінки їх упливу на аудиторію. Зазначеним методом проаналізовано 250 статей із трьох популярних медіаресурсів: "Obozrevatel" (95 статей, 23750 слововживань), "Знай.UA" (120 статей, 34200 слововживань) та "Апостроф" (35 статей, 26250 слововживань).

Результати. У досліджених медіаресурсах 34,74 % матеріалів "Obozrevatel", 33,33 % статей "Знай.UA" та 40 % контенту "Апостроф" містять елементи маніпуляції. Виокремлено маніпулятивні мовні засоби, які активно використовуються у сучасних електронних медіаресурсах для впливу на свідомість реципієнтів. Визначено такі лінгвістичні прийоми маніпуляції, як метафоризація, гіперболізація та використання емоційно забарвлених лексем і дисфемізмів, а також позалінгвістичні засоби – викривлення фактів, посилення на авторитети та надмірне використання статистичних відомостей. Окрему увагу приділено емоційно забарвленій лексичі, яка підвищує рівень тривоги в аудиторії та впливає на суспільне сприйняття важливих подій.

Висновки. *Результати дослідження можуть бути використані для поліпшення медіаграмотності та посилення інформаційної безпеки в українському суспільстві. Вивчення маніпулятивних засобів дозволяє розробити та вдосконалити освітні програми, спрямовані на формування критичного мислення й аналізу медіаконтенту, що є особливо актуальним в умовах війни.*

Ключові слова: *мовна маніпуляція в текстах медіаресурсів, лінгвістичні засоби маніпуляції, риторичні мовні засоби масмедіа.*

Вступ

Аналіз мовних засобів маніпуляції в сучасних електронних медіаресурсах передбачає визначення конкретних мовних засобів, використовуваних для впливу на свідомість аудиторії. Проблема полягає у виявленні й аналізі засобів, які сприяють поширенню дезінформації. Такий підхід дає змогу чітко визначити, яким чином мова стає інструментом маніпуляції і які саме засоби ефективно використовують для створення певного емоційного впливу. Актуальність вивчення маніпулятивного контенту в електронних медіа зростає в умовах глобальної цифровізації, ускладнених інформаційною війною, яка змінює принцип споживання новин реципієнтами. Сучасні медіаресурси не лише інформують, а й активно впливають на формування суспільних наративів.

Український інформаційний простір, особливо під час війни, є надзвичайно вразливим до маніпуляцій, оскільки рівень довіри до медіа залишається високим. Ситуація ускладнена використанням таких мовних і позамовних засобів впливу, як емоційно забарвлена лексика, риторичні запитання, подані як факти припущення та дисфемізмів. Маніпуляція у ЗМІ здатна викривлювати суспільне сприйняття критичних подій, формуючи однобічну оцінку. Вивчення мовних засобів маніпуляції, що включає аналіз лексичних, синтаксичних та прагматичних прийомів, дозволяє не лише виявити механізми впливу, а й розробити рекомендації для підвищення медіаграмотності. Глибокий структурний аналіз змісту дає змогу ідентифікувати неочевидні механізми впливу. Лише методологічно обґрунтований підхід до деконструкції текстів розкриває спосіб, у який навіть прості конструкції (як-от повтори) можуть ефективно

навіювати певні ідеї, змінюючи поведінкові звички аудиторії (Kaplan, Moll, & Violante, 2018). Таким чином, дослідження мовних прийомів у сучасних медіа є значущим для зміцнення інформаційної безпеки, особливо в умовах війни.

Існує значна кількість прийомів, пов'язаних із використанням значень мовних виразів, застосовуваних для представлення подій у вигідному світлі відповідно до інтересів окремих осіб, соціальних чи політичних груп. У сучасних медіаресурсах поширеним є прийом зміни конотації виразу шляхом використання евфемізмів та дисфемізмів. За авторським робочим визначенням, евфемізми – це нейтрально або позитивно марковані слова та вислови, ужиті з метою приховати (упустити), замаскувати (видати за щось інше) або пом'якшити суть повідомлення. Дисфемізми визначаємо як грубі, вульгарні та/або негативно забарвлені слова, ужиті на заміну нейтральним із метою емоційного посилення тексту.

Евфемізми та дисфемізми виникають через прагнення мовця замінити нейтральні вирази на експресивні, які краще відображають його ставлення до висловлюваного. Такі мовні засоби допомагають створити потрібний емоційний уплив на аудиторію, формуючи бажане сприйняття поданої інформації. Так, на думку О. Садовець, "Дисфемізми та евфемізми як оказіональні заміни одних слів іншими мають відмінні функції. Евфемізми вживають з метою викривлення чи маскування справжньої суті позначуваного, в той час як дисфемізми нічого не маскують, а експресивно, в оригінальній формі виражають негативне ставлення автора до позначуваного" (Садовець, 2018).

Від прозорості медіаресурсів та рівня грамотності українців за останні роки залежить стан інформаційної безпеки суспільства загалом. Тому звертаємося до соціологічних досліджень зазначених показників. За результатами щорічного дослідження прозорості онлайн-медіа, проведеного Інститутом масової інформації (ІМІ), у 2022 році лише 38 % українських медіа можна було вважати переважно прозорими (Інститут масової інформації, 2023). У першому кварталі 2022 року ІМІ відзначив, що внаслідок війни трафік окремих українських медіа збільшився на 300 %. Лідером переглядів стала "Українська правда"

з середнім показником у 136 млн переглядів щомісяця, а у першому кварталі 2022 року найвищий показник був у медіа-ресурсу "Цензор" – 41,2 млн (Інститут масової інформації, 2023). Однак уміст цих медіаресурсів не став матеріалом дослідження через занадто велику кількість опублікованих матеріалів та їх неоднорідність.

Дослідження 2024 року від Детектор медіа вказало на значні зміни в індексі медіаграмотності українців за цей рік. Частка респондентів із рівнем освіти, вищим за середній, скоротилась із 81 % до 76 %, що свідчить про регрес, оскільки у період із 2020 по 2022 рік цей показник демонстрував зростання з 55 % до 81 %. Частка українців, які здійснюють перевірку інформації на достовірність, зросла з 24 % до 33 %. Водночас кількість тих, хто ніколи не перевіряє якість контенту, зменшилась із 31 % до 26 %. Із метою перевірки інформації 66 % опитаних шукають підтвердження в інших медіа, 29 % оцінюють надійність джерела, а 25 % звертаються до першоджерела (Детектор медіа, 2024).

Мета статті полягає в аналізі інформаційного наповнення трьох українськомовних медіаресурсів – "Obozrevatel", "Знай.UA" та "Апостроф" – із акцентом на виявлення мовних засобів маніпуляції, які сприяють емоційному виснаженню суспільства. Особливу увагу приділено ідентифікації риторичних прийомів, як-от апеляція до страху, узагальнення, гіперболізація та емоційно забарвлена лексика, із метою формування суспільних наративів і маніпуляції емоціями аудиторії.

Методи

Методи дослідження включають лінгвістичний аналіз текстів для ідентифікації лексичних, синтаксичних та прагматичних прийомів, використаних для маніпуляції емоціями аудиторії. Застосовані кількісні підходи для обчислення частотності ключових маркерів впливу, як-от емоційно забарвлена лексика, риторичні запитання та використання евфемізмів і дисфемізмів.

Результати

У ресурсі "Obozrevatel" було досліджено 95 статей загальним обсягом понад 23 750 слововживань. Для опрацювання медіаресурсу "Знай.UA" було обрано 120 статей загальним обсягом понад 34 200 слововживань. 35 статей (понад 26 250 слово-

вживань) із електронного видання "Апостроф" також було опрацьовано на предмет маніпулятивного вмісту. У межах дослідження проаналізовано 250 статей, опублікованих у період із 01.06.2024 по 05.10.2024 на таких медіаресурсах, як "Obozrevatel", "Знай.UA" та "Апостроф". Загальний обсяг опрацьованого матеріалу склав близько 84 200 слововживань.

Саме цей період було обрано з метою проаналізувати вміст маніпулятивних повідомлень у текстах популярних українськомовних медіаресурсів на початку дії Закону України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію" (червень-липень 2024-го року) та інформаційної кампанії у ЗМІ щодо можливих перемовин із Російською Федерацією на тлі очікуваних президентських виборів у США (з серпня до середини листопада 2024-го року).

Аналіз мовних засобів маніпуляції у статтях із вебсайту "Obozrevatel" виявив застосування низки риторичних прийомів, спрямованих на створення емоційного впливу на аудиторію. Так, у статті "Блінкен та Леммі привезли до Києва «далекобійний компроміс»: що треба знати про «прагматичний мирний план»" (Сохар, 2024) помітно використання метафор, які посилюють драматичний ефект: *"ліцензію ЗСУ на полювання в путінських територіальних угіддях"* – полювання (слово, ужите в переносному значенні) надає військовим діям додаткового агресивного забарвлення, підсилюючи негативну конотацію. Також словосполучення *"прагматичний мирний план"* в іронічному контексті навіює реципієнтові сумніви щодо дієвості запропонованого рішення, оскільки тут також використані лапки як прийом дискредитації написаного.

У статті М. Княжицького про "Міністерство повернення українців" відзначаємо використання узагальнень та емоційно забарвлених фраз: *"дуже скоро стануть помітними на Заході"* (Княжицький, 2024) – це узагальнене припущення без емпіричної бази, яке слугує маніпуляцією очікуваннями аудиторії. Формулювання *"Міністерство повернення українців"* ужите з негативним підтекстом, що підкреслює уявну примусовість дій, формуючи негативне ставлення до влади. У матеріалі надані статистичні відомості: *"Лише з початку 2024 року з України*

додатково виїхало ще 400 тисяч українців. Якщо досі лишилися вдома, то значить їх не налякала російська армія, але якщо таки поїхали, то може боятися безпомічності української влади?" Надмірне використання такої інформації без достатнього пояснення або контексту створює емоційний тиск і впливає на сприйняття, акцентуючи увагу на проблемі демографічної кризи.

У статті "Вирішиться дуже швидко: НАТО в обмін на території або без НАТО, але із зброєю, що їх поверне" (Кірш, 2024) автор застосовує апеляцію до страху та створення безальтернативного сценарію. Вислів *"довга кривава війна без РЕАЛЬНОЇ зброї"* передбачає емоційний тиск на реципієнта, викликаючи страх перед можливими наслідками. Фраза *"якщо домовитись на таких засадах не вийде"* натякає на безвихідність ситуації, обмежуючи можливість вибору, що є маніпулятивним прийомом.

Стаття "Війна з Україною – перший крок Путіна. Європа мусить визначити, чи будуть наступні кроки" (Каспрук, 2024) демонструє використання чітких маніпулятивних мовних прийомів, націлених на формування упередженої думки у читача. Наприклад, риторичне запитання *"То чи не може вийти так, що Трамп спробує розв'язувати питання війни Росії в Україні одноосібно з Путіним?"* створює уявлення про можливу змову, хоча фактичні докази для підтвердження цієї тези відсутні. Інший приклад – твердження *"Дональд Трамп 7 листопада вже розмовляв з Путіним, але це було чомусь приховано від світової громадськості"*, у якому автор використовує натяк на приховані дії для формування недовіри до політика, не надаючи конкретної аргументації. Емоційно забарвлені вислови, як-от *"вторгнення орд російських варварів"*, мають на меті не тільки передати негативну оцінку, а й викликати емоційний відгук, що заважає критичному аналізу. Окрім того, абсолютизоване твердження *"Сполучені Штати сигналізують, що вже майже готові розділити світ на три сфери впливу з тоталітарними правителями"* подане як незаперечний факт, хоча автор не наводить жодних підтверджень. Усі ці прийоми вказують на навмисну маніпуляцію аудиторією з використанням мови для впливу на емоції та підсвідомі реакції реципієнта.

Текст статті "Трамп випадково показав своє справжнє ставлення до Путіна: одна стара деталь розкрила правду" (Шевчук, 2024) було проаналізовано на предмет формування у читача конкретного ставлення до Дональда Трампа та його дій. Одним із ключових засобів є риторичні конструкції, як у випадку з висловлюванням: *"Натомість, за якими з цих висловлювань – справжній Трамп – годі й гадати"*. Таке формулювання сприяє появі відчуття невизначеності та суперечливості, оскільки не пропонує відповіді, а натомість залишає враження про двозначність позиції політика. Також помітним є використання припущень, поданих як очевидні факти. У реченні *"численні аналітики та експерти ще до голосування констатували: Путін вірить, що Трамп допоможе йому вийти з війни з Україною"* автор підсилює твердження посиланням на експертів, імена яких не уточнює, а їхні висновки не аргументує, що створює ефект достовірності без дійсного підтвердження. Емоційно забарвлена лексика, як-от *ейфорія* в контексті реакції російських пропагандистів, формує емоційне тло і підштовхує читача до сприйняття ситуації в заданому автором контексті. Такі слова створюють негативну оцінку, навіть якщо об'єктивна критика відсутня. Важливим маніпулятивним прийомом у проаналізованій статті є також апеляція до експертної думки, використана для посилення переконливості. У тексті автор згадує думку П. Коллета, проте його висновки подані як беззаперечні, без критичного аналізу або тлумачення контексту. Вербалізація без додаткового контексту викликає у читача враження про обґрунтованість наведених тверджень, хоча справжня аргументація залишається прихованою.

Аналіз статей зі "Знай.UA" також демонструє використання низки маніпулятивних прийомів. У статті *"Україну накриє хвиля розлучень: психологи пророкують масову травму"* (Лукавенко, 2024) використано апеляцію до страху, а також узагальнення через уживання дієслова у наказовому способі *очікуйте*: *"Після війни очікуйте багато розлучень"*. Вислів *"з війни до них повертається інша людина"* створює враження невідворотності негативних змін, що підсилює почуття безнадії та тривоги, хоча, безумовно, цей вислів не є позбавленим об'єктивності. Також

тут використано прийом прогнозування без фактів, що створює відчуття невизначеності та страху. Заголовок іншої статті цього видання містить метафору *"доля міста висить на волосині"*, яка підсилює драматизм і нагнітає паніку. Окрім того, вислів *"битва за Покровськ ще не вирішена"* є прикладом емоційного впливу, що формує уявлення про ситуацію як критичну та невизначену. Подібний наратив спрямований на нагнітання негативних емоцій в аудиторії та підвищення рівня тривоги попри те, що він висвітлює справжню ситуацію.

У цитаті прем'єр-міністра України Д. Шмигала, згаданій у статті Т. Путімцевої, застосоване риторичне узагальнення *"не може бути людей, які стоять осторонь"* (Путімцева, 2024), чим автор нав'язує думку про соціальну відповідальність як єдиний можливий спосіб існування. Вислів *"воюю або працюю"* створює жорстку дихотомію, що обмежує можливості вибору, нав'язуючи стереотипи поведінки у воєнний час.

У статті *"Почнуть мобілізувати з 1 жовтня: кого чекає повістка та ВЛК"* (Лукавенко, 2024) використаний прийом апеляції до страху, що має на меті викликати негативні емоційні реакції в читачів і бажання ознайомитись із точним списком тих, *"кого чекає повістка та ВЛК"*. Уривок *"чоловіки цих професій будуть призвані з 1 жовтня"* слугує прикладом когнітивного триггеру, який активує тривожність і почуття безвиході. Формулювання *"не уникнуть призову"* підсилює ефект неминучості, що викликає відчуття втрати контролю над ситуацією та посилює емоційну вразливість реципієнта. Такий прийом ґрунтований на побоюванні втратити контроль, що є одним із ключових механізмів впливу на емоційне сприйняття інформації.

У заголовку *"Обстріли, підтримка, зневіра: грядуть дуже важкі місяці"* (Єрмоленко, 2024) використані лексеми з негативною конотацією, як-от *обстріли, зневіра, важкі місяці*, з метою миттєво викликати емоційний відгук, формуючи відчуття невідоротної тривожності. Уживання дієслова високого стилю (церковнослов'янїзм) *грядуть* підкреслює неминучість труднощів, що готує реципієнта до негативного сценарію розвитку подій і створює психологічний тиск на аудиторію, змушуючи її очікувати найгіршого без надання якихось фактів. Фраза

"втрата морального духу серед цивільних" стимулює страх капітуляції та підсилює соціальний тиск. Згадка про *"спробу Кремля вплинути на вибори в США"* підсилює відчуття загрози.

У статті під назвою "Шахеди стануть ще смертоноснішими: вижити шансів не залишать" (Посохова, 2024) виявлено кілька маніпулятивних мовних прийомів, застосованих із метою формування емоційного сприйняття читача та підсилення драматичності ситуації. Так, автор використовує емоційно насичену лексику для створення відчуття загрози та страху: *"вижити шансів не залишать"*, *"руйнують не лише будівлі, а й внутрішні органи людей"*. Об'єктивний опис наслідків термобаричних вибухів міг би передати ті самі факти без надмірного емоційного забарвлення, а от вислови на зразок *"вижити шансів не дають"* є очевидною гіперболізацією та бездоказовим узагальненням. Таким чином, стаття містить як об'єктивні відомості, так і елементи емоційної маніпуляції, спрямовані на формування певного ставлення читача до подій.

Медіаресурс "Апостроф" також було проаналізовано на предмет маніпулятивного вмісту. У статті *"Багато хто мріє про диктатуру"* (Касьянов, 2024) Ю. Касьянов застосовує кілька маніпулятивних мовних прийомів, спрямованих на побудову чіткої дихотомії між диктатурою і демократією. Початкова фраза *"багато хто мріє про диктатуру"* навіює враження загальної підтримки авторитарної влади, підкріпленої аргументами про *"мобілізацію ресурсів"* та *"пересадження корупціонерів"*. Однак згодом автор змінює риторику, акцентуючи увагу на *"фатальних помилках"* диктатур, і за допомогою антитези підкреслює переваги демократії. Підміна поняття "демократія" поняттям "диктатура" здійснена шляхом опису ефективності демократичного управління формує позитивний образ демократії, підсилюючи негативне ставлення до авторитаризму.

А. Коваленко в матеріалі про втечу А. Г. Дмитрука (депутата-втікача) активно звертається до риторичних прийомів перебільшення та іронії, щоби підкреслити вади роботи українських державних структур. Речення *"президент Володимир Зеленський оголосив, що збирає нараду щодо зрадників"* (Коваленко, 2024) формує враження драматичності ситуації, а також указує на

спроби влади впоратись із виниклою проблемою. Саркастичні вислови на кшталт *"деякі дописувачі в соцмережах вимагають крові"* від керівництва *Державної прикордонної служби* демонструють експліцитну емоційність та намагання сформува-ти негативне сприйняття дій урядовців. Таким чином, автор формує додатковий тиск на аудиторію, спрямовуючи її думки в бік критики влади.

Стаття *"Як Шмигалья по батькові?"* (Швець, 2024) репрезентована кількома чіткими мовними прийомами маніпуляції. У ній автор активно застосовує знецінювальні епітети й дисфемізми для створення негативного сприйняття: *"млява громадська реакція"*, *"управлінський бардак"*, *"слухняні кнопкодави"*. Такі вирази сприяють формуванню у читача негативного уявлення про стан політичної системи та ключових гравців без надання конструктивних аргументів. Риторичні прийоми відіграють важливу роль у залученні читача. Наприклад, у фразі: *"Проведіть невеликий експеримент: запитайте в оточуючих, як по батькові Дениса Шмигалья"* автор створює іронічний контекст, натякаючи на низький рівень упізнаваності та значущості прем'єр-міністра, що нібито підриває його авторитет. Така техніка не лише підсилює критичне ставлення, але й нав'язує оцінку через інтерактивний прийом.

У статті *"Зачистка електорального поля? Чому Банкова хоче позбутися Буданова і які претензії до Умерова"* (Давиденко, 2024) автор звертає увагу на можливий конфлікт між К. Будановим та Офісом Президента. Використання вислову *"зачистка електорального поля"* є показовим прикладом гіперболізації, що формує враження про навмисне усунення опонентів, із метою посилення політичного контролю. Речення *"Банкова незадоволена стабільним позитивним балансом рейтингу довіри до Буданова"* нав'язує відчуття, що дії очільника ГУР МО України спрямовані винятково на особисту вигоду без урахування інтересів держави. Окрім того, твердження *"на тлі візиту президента Володимира Зеленського до США"* додає ситуації драматизму, формуючи образ загрози, що нібито вимагає негайного вирішення.

Інша стаття у цьому медіаресурсі "План перемоги залишається, яким був" (Швець, 2024) демонструє використання прийому перекручування. Фрази на кшталт *"Зеленський з'їздив до США з'ясувати стосунки"* та *"план перемоги залишається колишнім: кров, піт та сльози"* підсилюють драматизм ситуації, що навіює враження про певний провал українських дипломатичних зусиль. Уживання зневажливого тону щодо США, як, наприклад, у вислові *"доводиться весь час смикати дядька Сема за рукав"* підсилює негативний контекст. Описуючи поїздки Президента Зеленського, автор наголошує на розбіжностях між США і Україною, удаючись до гіперболізації. Таким чином, він вибудовує образ непримиренних суперечностей між країнами, акцентуючи увагу на *"відсутності великої спільної пресконференції Байдена та Зеленського"*.

У матеріалі "Зеленський поки дав шанс Умерову та Буданову" (Давиденко, 2024) виділяємо низку маніпулятивних технік, спрямованих на формування образу нестабільності в МО України. Уживання фрази *"дали карт-бланш, перш ніж остаточно попрощатися"* створює враження тимчасовості та ненадійності позиції Р. Умерова. Вона навіює реципієнтові відчуття невизначеності через використання емоційного натиску без наведення фактів. Аналізуючи звільнення окремих заступників, автор подає інформацію про кожного з них із недовірою щодо їхньої кваліфікації та чинної ролі, що додає сенсаційності розгляду змін у структурі МО України. Протиставлення *"карт-бланш від ОП"* та *"змушений іти на наведення якогось порядку"* вказує на маніпулятивність та непослідовність у діях.

Автор статті "Сергій Фурса: Володимир Зеленський скоро зустрінеться із самим собою, зразка 2019 року" (Фурса, 2024) активно використовує **емоційно забарвлену лексику, щоби викликати у читача упереджені асоціації**. Наприклад, *"з'їдять на сніданок"* – вираз, який формує принизливий і негативний образ, натякаючи на безвольність Республіканської партії США. **Використання анафори** помітне у конструкції *"Вони куражаться. Вони святкують"*. Повтор допомагає створити образ системного і масового схвалення негативних дій, навіть якщо фактичних доказів цього немає. Така побудова

речення спирається на ритміку, що посилює емоційний ефект. У тексті зустрічаємо також **навіювання через невизначеність**: "*Чи оновиться команда Трампа кілька разів за його термін, як це було минулого разу?*". Формулювання у формі риторичного запитання створює у читача відчуття невизначеності, хоча прямих фактів автор не наводить, реалізуючи навіювання через припущення, котрі не потребують доказів. Окрім того, **підміна причиново-наслідкових зв'язків** виявляється у твердженні: "*Війна йде, бо на ній заробляють*". Автор подає спрощену й суб'єктивну інтерпретацію складного явища, що дозволяє сконцентрувати увагу реципієнта на вигідній для тексту версії. Таким чином, текст маніпулює за допомогою емоційно забарвленої лексики, повторів, навіювання через невизначеність і підміни причиново-наслідкових зв'язків, спрямовуючи читача до задалегідь визначених оцінок.

Дискусія і висновки

Дослідження демонструє, що медіаресурси систематично використовують елементи маніпулятивної риторики, особливо у періоди соціальних або політичних криз. Наприклад, застосування дисфемізмів, як-от "*управлінський бардак*" або "*вторгнення орд російських варварів*", створює сильний емоційний резонанс у читачів, спрямовуючи їхню увагу на негативні аспекти подій, тоді як можна було використати емоційно нейтральні вирази. Проте боротьба за увагу аудиторії серед обраних медіа часто призводить до надуживання засобами маніпуляції. Використання евфемізмів також сприяє маніпулятивному спотворенню фактів, як у випадках, коли складні політичні реалії подають у більш прийнятному світлі для певних аудиторій. Аналіз показує, що подібна практика є не лише поширеною, а й дуже ефективною у формуванні суспільних настроїв. Особливо це стосується текстів, де маніпуляція ґрунтується на статистичних відомостях, поданих без належного контексту. Наприклад, посилення на збільшення кількості розлучень після війни викликає занепокоєння, навіть якщо немає прямих доказів причиново-наслідкового зв'язку або вони не витлумачені належним чином (не вказані дослідження й статистичні відомості, які підтверджують це припущення).

Водночас важливо зазначити, що в умовах російсько-української війни журналісти часто опиняються в ситуації, коли об'єктивний опис подій без використання емоційно забарвленої лексики є неможливим. Суспільна потреба у швидкому доступі до інформації про бойові дії, політичні процеси та гуманітарні виклики вимагає від медіаресурсів використання мовних засобів, здатних відобразити всю глибину проблеми. У таких випадках дисфемізми стають не лише способом підсилення драматизму, але й необхідним інструментом для передавання серйозності ситуації. Наприклад, вислови, що описують терористичну діяльність або атаки на цивільні об'єкти, допомагають аудиторії зрозуміти масштаби трагедії. Ці обставини ставлять перед журналістами питання балансу між етичністю та необхідністю об'єктивно висвітлювати події. Із одного боку, медіа мають уникати штучного нагнітання страху, а з іншого – об'єктивно транслювати новини. Сучасна російсько-українська війна стала не лише військовим, а й інформаційним викликом, коли лексичні засоби відіграють ключову роль у боротьбі за правду. Усвідомлення цього дозволяє поглибити аналіз медійних текстів і виявити межі між мовною маніпуляцією та об'єктивним відображенням подій.

Отже, у перебігу дослідження виявлено, що маніпулятивний уміст становить вагомий частину текстів у медіаресурсах "Obozrevatel", "Знай.UA" та "Апостроф". Зокрема, з 95 проаналізованих статей "Obozrevatel" 33 (34,74 %) мали маніпулятивний характер, що свідчить про значне використання впливових мовних засобів. У ресурсі "Знай.UA" зі 120 статей 40 включали елементи маніпуляції (33,33 %), зокрема апеляцію до страху та узагальнення. Із 35 статей, опублікованих на вебсайті "Апостроф", 14 (40 %) містили маніпулятивні прийоми, що підкреслює характерні риторичні прийоми, які створюють враження нестабільності й викликають тривогу в реципієнтів. Основними маніпулятивними прийомами, використаними в досліджених ресурсах, є апеляція до страху, узагальнення без емпіричної бази, риторичне перебільшення, створення безальтернативних сценаріїв, гіперболізація та іронія. У кожному медіаресурсі автори статей також застосовували емоційно за-

барвлені лексеми, дисфемізми, що викликають негативні психологічні реакції в аудиторії та підвищують рівень тривоги, особливо в умовах війни. Аналіз свідчить про важливість звернення до психолінгвістичних аспектів. Адже вплив таких мовних засобів на свідомість аудиторії може істотно змінити їхні реакції на будь-яку нову інформацію на інших медіаресурсах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Давиденко, Є. (2024, вересень 24). Зачистка електорального поля? Чому Банкова хоче позбутися Буданова і які претензії до Умерова. *Апостроф*. <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/2024-09-24/zachistka-elektoralnogo-polya-pochemu-bankovaya-hochet-izbavitsya-ot-budanova-i-kakie-pretenzii-k-umerovu/59404>

Давиденко, Є. (2024, жовтень 3). Зеленський поки дав шанс Умерову та Буданову: Що відбувається у МОУ. *Апостроф*. <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/government/2024-10-03/zelenskiy-poka-dal-shans-umerovu-i-budanovu-hto-proishodit-v-mou/59486>

Детектор медіа. (2024, квітень 22). Кількість українців з високим індексом медіаграмотності знизилася за другий рік війни. *Детектор медіа*. <https://ms.detektor.media/proekti-go-detektor-media/post/34730/2024-04-22-kilkist-ukraintsiv-z-vysokym-indeksom-mediagramotnosti-znyzylasya-za-drugyy-rik-viyny-doslidzhennya-detektora-media>

Єрмоленко, А. (2024, вересень 9). Обстріли, підтримка, зневіра: Грядуть дуже важкі місяці. *Знай.UA*. <https://zk.znaj.ua/493156-obstrili-pidtrimka-znevira-gryadut-duzhe-vazhki-misyaci>

Журавель, А. (2024, вересень 3). Україна може зазнати важких втрат: Доля міста висить на волосині. *Знай.UA*. <https://war.znaj.ua/492759-ukrajina-mozhe-zaznati-vazhkih-vtrat-dolya-mista-visit-na-volosini>

Інститут масової інформації. (2022). Українські медіа та війна: Підсумки моніторингів ІМІ 2022 року. *ІМІ*. <https://imi.org.ua/monitorings/ukrayinski-media-ta-vijna-pidsumky-monitoryngiv-imi-2022-roku-i49921>

Каспрук, В. (2024, листопад 11). Війна з Україною – перший крок Путіна. Європа мусить визначити, чи будуть наступні кроки. *Obozrevatel*. <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/vijna-z-ukrainoyu-pershij-krok-putina-evropa-musit-viznachiti-chi-budut-nastupni-kroki.htm>

Касьянов, Ю. (2024, червень 19). Багато хто мріє про диктатуру. *Апостроф*. <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/2024-06-19/mnogie-mechtayut-o-diktature/58594>

Кірш, О. (2024, жовтень 3). Вирішиться дуже швидко: НАТО в обмін на території або без НАТО, але із зброєю, що їх поверне. *Obozrevatel*. <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/virishitsya-duzhe-shvidko-nato-v-obmin-na-teritorii-abo-bez-nato-ale-iz-zbroeyu-scho-ih-poverne.htm>

Княжицький, М. (2024, вересень 11). Потрібна державна політика вирішення демографічної кризи, Міністерство повернення українців – лише один з інструментів. *Obozrevatel*. <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/potribna-derzhavna-politika-virishennya-demografichnoi-krizi-ministerstvo-povernennya-ukraintsiv-lishe-odin-z-instrumentiv.htm>

Коваленко, А. (2024, серпень 26). Втеча Дмитрука: Як так сталося і хто винний. *Апостроф*. <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/2024-08-26/begstvo-dmitruka-kak-tak-proizoshlo-i-kto-vinovat/59163>

Лукавенко, К. (2024, вересень 4). Україну накриє хвиля розлучень: Психологи пророкують масову травму. *Знай.UA*. <https://breaking.znaj.ua/492770-ukrajinu-nakriye-hvilya-rozluchen-psiologi-prorokuyut-masovu-travmu>

Лукавенко, К. (2024, жовтень 1). Почнуть мобілізувати з 1 жовтня: Кого чекає повістка та ВЛК. *Знай.UA*. <https://zk.znaj.ua/494832-pochnut-mobilizuvati-z-1-zhovtnya-kogo-chekaye-povistka-ta-vlk>

Посохова, Ю. (2024, жовтень 31). Шахеди стануть ще смертоноснішими: Вжити шансів не залишать. *Знай.UA*. <https://war.znaj.ua/497340-shahedi-stanut-shche-smertonosnishimi-vizhiti-shansiv-ne-zalishat>

Путімцева, Т. (2024, серпень 28). Повернення українців з-за кордону та принцип «воюю або працюю»: Шмигаль розповів, що бюджету не вистачає грошей. *Знай.UA*. <https://aktualno.znaj.ua/492365-povernennya-ukrajinciv-z-za-kordonu-ta-princip-voyuy-abo-pracyuy-shmigal-rozpoviv-shcho-byudzhetu-ne-vistachaye-groshey>

Садовець, О. В. (2018). Дисфемізми та евфемізми як лексичні засоби англomовних періодичних видань. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, 14, 1–7. <https://elar.khmnu.edu.ua/items/173e9174-4cea-4595-9825-0be8ffdef5b6>

Сохар, О. (2024, вересень 11). Блінкен та Леммі привезли до Києва «далекобійний компроміс»: Що треба знати про «прагматичний мирний план». *Obozrevatel*. <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/blinken-ta-lemmi-privezli-do-kieva-dalekobijnij-kompromis-scho-treba-znati-pro-pragmatichnij-mirnij-plan.htm>

Фурса, С. (2024, листопад 10). Сергій Фурса: Володимир Зеленський скоро зустрінеться із самим собою, зразка 2019 року. *Апостроф*. <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/2024-11-10/sergey-fursa-vladimir-zelenskiy-skoro-vstretitsya-s-samim-soboy-obraztsa-2019-goda/59907>

Швець, Л. (2024, вересень 9). Як Шмигалья по батькові? *Апостроф*. <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/2024-09-09/kak-shmyigalya-po-otchestvu/59263>

Швець, Л. (2024, жовтень 2). План перемоги залишається, яким був. *Апостроф*. <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/foreign-policy/2024-10-02/plan-pobedyi-ostaetsya-prejnyi/59469>

Шевчук, М. (2024, листопад 15). Трамп випадково показав своє справжнє ставлення до Путіна: Одна стара деталь розкрила правду. *Obozrevatel*. <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/tramp-vipadkovo-pokazav-svoe-spravzhne-stavlennya-do-putina-odna-stara-detal-rozkrila-pravdu.htm>

Kaplan, G., Moll, B., & Violante, G. L. (2018). Monetary policy according to HANK. *American Economic Review*, 108(3), 697–743. <https://benjaminmoll.com/wp-content/uploads/2019/07/HANK.pdf>

REFERENCES

Davydenko, Ye. (2024, October 3). Zelensky has given Umerov and Budanov a chance: What is happening in the Ministry of Defense? *Apostrof* [in Ukrainian]. <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/government/2024-10-03/zelenskiy-poka-dal-shans-umerovu-i-budanovu-chto-proishodit-v-mou/59486>

Davydenko, Ye. (2024, September 24). Electoral field cleaning? Why the Office of the President wants to remove Budanov and what are the claims against Umerov. *Apostrof* [in Ukrainian]. <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/2024-09-24/zachistka-elektoralnogo-polya-pochemu-bankovaya-hochet-izbavitsya-ot-budanova-i-kakie-pretenzii-k-umerovu/59404>

Detector Media. (2024, April 22). The number of Ukrainians with high media literacy indices decreased in the second year of war. *Detector Media* [in Ukrainian]. <https://ms.detector.media/proekti-go-detektor-media/post/34730/2024-04-22-kilkist-ukraintsiv-z-vysokym-indeksom-mediagramotnosti-znyzylasya-za-drugyy-rik-viyny-doslidzhennya-detektora-media/>

Ermolenko, A. (2024, September 9). Shelling, support, disillusionment: Very difficult months are ahead. *Znai.UA* [in Ukrainian]. <https://zk.znaj.ua/493156-obstrili-pidtrimka-znevira-gryadut-duzhe-vazhki-misyaci>

Institute of Mass Information. (2022). Ukrainian media and war: Monitoring results of IMI in 2022. *IMI* [in Ukrainian]. <https://imi.org.ua/monitorings/ukrayinski-media-ta-vijna-pidsumky-monitoryngiv-imi-2022-roku-i49921>

Kaplan, G., Moll, B., & Violante, G. L. (2018). Monetary policy according to HANK. *American Economic Review*, 108(3), 697–743. <https://benjaminmoll.com/wp-content/uploads/2019/07/HANK.pdf>

Kaspruk, V. (2024, November 11). The war with Ukraine is Putin's first step. Europe must decide whether there will be further steps. *Obozrevatel* [in Ukrainian]. <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/vijna-z-ukrainoyu-pershij-krok-putina-evropa-musit-viznachiti-chi-budut-nastupni-kroki.htm>

Kasyanov, Yu. (2024, June 19). Many dream of dictatorship. *Apostrof* [in Ukrainian]. <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/2024-06-19/mnogie-mechtayut-o-diktature/58594>

Kirsh, O. (2024, October 3). It will be decided very quickly: NATO in exchange for territories or without NATO, but with weapons that will return them. *Obozrevatel* [in Ukrainian]. <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/virishitsya-duzhe-shvidko-nato-v-obmin-na-teritorii-abo-bez-nato-ale-iz-zbroeyu-scho-ih-poverne.htm>

Kniazhytskyi, M. (2024, September 11). A state policy is needed to solve the demographic crisis: The Ministry of Ukrainian Returnees is just one tool. *Obozrevatel* [in Ukrainian]. <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/potribna-derzhavna-politika-virishennya-demografichnoi-krizi-ministerstvo-povnennya-ukraintsiv-lishe-odin-z-instrumentiv.htm>

Kovalenko, A. (2024, August 26). The escape of Dmytruk: How it happened and who is to blame. *Apostrof* [in Ukrainian]. <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/2024-08-26/begstvo-dmitruka-kak-tak-proizoshlo-i-kto-vinovat/59163>

Lukavenko, K. (2024, October 1). Mobilization will start on October 1: Who will receive summonses and undergo medical commissions. *Znai.UA* [in Ukrainian]. <https://zk.znaj.ua/494832-pochnut-mobilizuvati-z-1-zhovtnyako-goko-chekaye-povistka-ta-vlk>

Lukavenko, K. (2024, September 4). Ukraine will face a wave of divorces: Psychologists predict mass trauma. *Znai.UA* [in Ukrainian]. <https://breaking.znaj.ua/492770-ukrajinu-nakriye-hvilya-rozluchen-psihologi-prorokuyut-masovu-travmu>

Posokhova, Yu. (2024, October 31). Shahed drones will become even more deadly: No chances of survival. *Znai.UA* [in Ukrainian]. <https://war.znaj.ua/497340-shahedi-stanut-shche-smertonosnishimi-vizhiti-shansiv-ne-zalishat>

Putimtseva, T. (2024, August 28). Return of Ukrainians from abroad and the principle "fight or work": Shmyhal says there is not enough money in the budget. *Znai.UA* [in Ukrainian]. <https://aktualno.znaj.ua/492365-povnennya-ukrajinciv-z-za-kordonu-ta-princip-voyuy-abo-pracyuy-shmigal-rozpoviv-shcho-byudzhetu-ne-vistachaye-groshey>

Sadovets, O. V. (2018). Dysphemisms and euphemisms as lexical tools of English-language periodicals. *Current Problems of Philology and Translation Studies*, 14, 1–7 [in Ukrainian]. <https://elar.khmnmu.edu.ua/items/173e9174-4cea-4595-9825-0be8ffdef5b6>

Shevchuk, M. (2024, November 15). Trump accidentally revealed his true attitude towards Putin: An old detail exposed the truth. *Obozrevatel* [in Ukrainian]. <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/tramp-vipadkovo-pokazav-svoe-spravzhne-stavlennya-do-putina-odna-stara-detel-rozkrila-pravdu.htm>

Shvets, L. (2024, October 2). The victory plan remains as it was. *Apostrof* [in Ukrainian]. <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/foreign-policy/2024-10-02/plan-pobedyi-ostaetsya-prejniy/59469>

Shvets, L. (2024, September 9). How is Shmyhal's patronymic? *Apostrof* [in Ukrainian]. <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/2024-09-09/kak-shmyigalya-po-otchestvu/59263>

Sokhar, O. (2024, September 11). Blinken and Lemmy brought a "long-range compromise" to Kyiv: What to know about the "pragmatic peace plan." *Obozrevatel* [in Ukrainian]. <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/blinken-ta-lemmy-privezli-do-kieva-dalekobijnij-kompromis-scho-treba-znati-pro-pragmatichnij-mirnij-plan.htm>

Yermolenko, A. (2024, September 9). Shelling, support, disillusionment: Very difficult months are ahead. *Znai.UA* [in Ukrainian]. <https://zk.znaj.ua/493156-obstrili-pidtrimka-znevira-gryadut-duzhe-vazhki-misyaci>

Zhuravel, A. (2024, September 3). Ukraine may face heavy losses: The fate of a city hangs by a thread. *Znai.UA* [in Ukrainian]. <https://war.znaj.ua/492759-ukrajina-mozhe-zaznati-vazhkih-vtrat-dolya-mista-visit-na-volosini>

Отримано редакцією журналу / Received: 03.12.24

Прорецензовано / Revised: 19.12.24

Схвалено до друку / Accepted: 20.12.24

Taras HOLOTA, PhD student

ORCID ID: 0009-0009-4767-0937

e-mail: targolus@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Kyiv, Ukraine

LINGUISTIC MEANS OF MANIPULATIVE RHETORIC IN THE TEXTS OF UKRAINIAN-LANGUAGE MEDIA RESOURCES

Background. *The study of linguistic means of manipulation in modern media resources is particularly significant within the context of the information war and global digitalization. The contemporary media landscape is characterized by its dual role, encompassing both informational and persuasive functions. While fully objective and emotionally neutral coverage of events is often unattainable during a full-scale war, efforts should still be made to minimize evaluative judgments*

and avoid words with negative connotations. Ukrainian media outlets are competing for audience leadership, increasingly resorting to manipulative headlines, providing ample material for a linguistic investigation into the mechanisms of influence.

Methods. A linguistic analysis method was employed to identify manipulative techniques and assess their impact on audiences. This method involved the examination of 250 articles from three popular media platforms: Obozrevatel (95 articles, 23,750 word uses), Znai.UA (120 articles, 34,200 word uses), and Apostrof (35 articles, 26,250 word uses).

Results. Analysis revealed that 34.74 % of materials in Obozrevatel, 33.33 % of articles in Znai.UA, and 40 % of the content in Apostrof contained elements of manipulation. The study identified key manipulative linguistic tools actively employed in modern electronic media to influence audience perception. These include metaphorization, hyperbolization, and the use of emotionally charged lexemes and dysphemisms. Non-linguistic means, such as factual distortions, appeals to authority, and excessive reliance on statistical data, were also documented. Special attention was paid to emotionally colored vocabulary, which amplifies audience anxiety and shapes public perception of significant events.

Conclusions. The findings of this study can be applied to enhance media literacy and strengthen information security in Ukrainian society. Understanding manipulative techniques enables the development and refining of educational programs that foster critical thinking and media content analysis skills, which are particularly relevant during wartime.

Keywords: linguistic manipulation in media texts, linguistic tools of manipulation, rhetorical devices in mass media.

Автор заявляє про неаявність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.

Tetiana CHAIUK, PhD (Philol.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0001-5318-688X
e-mail: t.chaiuk@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

Elizaveta GALITSKA, PhD (Philol.), Lecturer
ORCID ID: 0000-0002-0859-1322
e-mail: liza-g@ukr.net
Gymnasium № 86 "Consul",
Kyiv, Ukraine

Olena POPIVNIAK, PhD (Philol.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000 0002-7998-7965
e-mail: o.popivniak@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

DANISH HYGGE AND ITALIAN *IL DOLCE FAR NIENTE* IN ENGLISH-LANGUAGE ONLINE DISCOURSE

The article explores the two borrowings, hygge and il dolce far niente, used in English-language online publications that introduce English speakers to the Danish and the Italian cultures where these lexical items verbalize cultural practices. The research reveals that unlike il dolce far niente, hygge is successfully assimilated in English by expanding its morphological properties. The loans are perceived as concepts, yet the scope of the Italian one is broader: it is interpreted as philosophy inherent in Italian culture, while hygge is a seasonal (winter) lifestyle.

Content analysis shows that the main component of hygge is coziness. Coziness is divisible and sensory by nature: its components are verbalized by lexemes warm, simple, slow and natural. Il dolce far niente, in its turn, rests on the component 'enjoyment' expressed with the words pleasure, to enjoy and their synonyms as well as, like hygge, slow and simple. In addition, the Italian concept has no time limits, is applied to any aspect of human life and influences considerably conceptualization of other fundamental concepts.

© Chaiuk Tetiana, Galitska Elizaveta, Popivniak Olena, 2025

Thus, though the borrowings share some components, their application and meaning differ significantly in terms of depth and scope.

Keywords: loan word, concept, *hygge*, *il dolce far niente*, discourse, culture.

Problem statement and its topicality. The 20th century was marked by increased cultural exchange facilitated by mass media, the Internet and accessibility of travel. Western European cultures acquired immediate access to exotic cultures and got carried away with Buddhism and Hinduism. The fusion of the Eastern philosophies and religions produced the hippie movement; Zen and yoga contributed to the New Age movement; feng shui aesthetics gained popularity and influenced architectural and design trends.

Willingness to explore and plunge into other cultures have been a noticeable feature of the 21st century. Exotic background highlights shortcomings and imperfections of British and American cultures in such films as *Shirley Valentine*, *Under the Tuscan Sun*, *To Rome with Love* or in books *Eat. Pray. Love* (and its screen version) by Gilbert or *What French Women Know: about Love, Sex, and Other Matters of the Heart and the Mind* by Ollivier. Due to increasing purchasing power of the middle class in English-speaking countries, various sectors of the economy use exotic flavour of their products as a marketing tool: Lenovo names its product *Lenovo Yoga tab*; perfume producers come up with products such as *Ethnic Oud*, *African Dance*, *Nirvana*. Locally based food producers have started claiming their exclusive right to call their products *champagne*, *cognac*, *hamon* or *feta*.

The impact of cross-cultural encounters may be long- or short-lived: they may introduce an entirely new perspective on life and modify a recipient culture, or they may suggest a new concept that is quickly forgotten sometime later. Whatever the lifespan of a trend may be, cultural borrowings usually entail lexical borrowings because a cultural feature is introduced under its native name. The Danish '*hygge*' and the Italian '*il dolce far niente*' are examples of such foreign concepts discussed and actively promoted in English-language media and publishing in the late 20th century (Dias, 2023; Edberg, 2016; Hahnemann, 2016; Laucht, 2024; Mastronardo, 2023; Petris, 2022; Wiking, 2016).

Theoretical framework and literature review. English vocabulary never ceases to expand: every year English dictionaries add new lexemes to verbalize merging concepts. English is open to borrowings from other languages and since Great Britain was for a long time the Empire on which the sun never set, numerous languages have contributed to English vocabulary.

Loanwords provide researchers with a window into cultural and social trends since a speech community borrows a word to fill in a lacuna when a concept exists without a nomination (Zhan, 2023). Loanwords and their thematic fields are widely studied, in particular, by Ukrainian linguists (Avchinnikova, & Stavchuk 2020; Dzhava, 2012; Rabosh, 2016).

Linguistic analysis reveals two types of borrowings: loan translations (calques) and loan words. Some calques have been accommodated to such an extent that they are perceived as part and parcel of English vocabulary. For example, the idioms '*to save face*' and '*to lose face*' were first registered in the British community in China in 1898. This interpretation of '*face*' is said to have entered English from Chinese at the turn of the 20th century and replaced '*appearances*' in '*to save (the) appearances*' (Online Etymology Dictionary, n.d.). Loan words are easier to identify due to their phonetic and morphological 'foreignness'.

According to Myers-Scotton, loan words fall into two groups: cultural borrowings and core borrowings (Myers-Scotton, 1992): the former name new concepts that have just emerged in the culture of a speech community, the latter are new prestigious labels of familiar concepts associated with the high status of a donor language (Arkhypenko, 2022).

In the last 20 years, languages have experienced a landslide trend to borrow lexemes that would allow people to talk about foreign concepts that quickly become accommodated. If linguistic research is bound with Social Studies, Cultural Studies and Psychology, it opens up new perspectives on causes, functions and consequences of borrowings. Regarding loanwords as merely a lexical act means overlooking their other features, since these lexemes are socially meaningful: they are "a contextual expression of self, social identity and language" (Zenner, Rosseel, & Calude 2019). Using a certain

loanword is a marker of social, cultural, place or political identity. In particular, Divita and Curtis offer a diachronic study of *le coming out* in the first gay French magazine *Têtu*. They conclude that a loanword may gain "potency in its symbolic function as a marker of belonging to the sociocultural realm that its use and meaning conjure" (Divida & Curtis 2018, p. 6). The anglicism turns into a socially charged word presented as significant for gay personhood, "pointing perhaps toward something deeper and more durative than mere «lifestyle»" (ibid.).

The usage of swearwords borrowed from English into Finnish shows that "borrowing from English is currently a flexible and meaningful resource available for speakers to create an indexical link to global urban (sub)cultures and lifestyles" (Vaattovaara, & Peterson 2019, p. 1).

Stepanyan applies both quantitative and qualitative methods to analyse the role of language in establishing democratic practices in Armenia and exposes the challenge of introducing new practices and, correspondingly, new lexemes when cultural changes are induced (Stepanyan, 2022). The study by Broadwater is based on a similar idea, yet she anchors loanwords to popular culture and carries out a diachronic analysis of mutual lexical exchange between English and French (Broadwater, 2007).

The objective of the research is to explore and compare the concepts verbalized in discourse by the lexical loans *hygge* and *il dolce far niente* borrowed into English from Danish and Italian respectively.

To achieve the objective, the study deals with the following **tasks**: 1. to apply the method of continuous sampling to single out contexts of usage of the lexical loans; 2. to analyse the environments of the loan words and research the key slots that constitute concepts verbalized by the loans; 3. to compare the components and identify shared and specific areas of the concepts.

Research results. The sample consists of 18 online English-language publications dedicated to *hygge* and 15 online English-language publications that delve into the concept *il dolce far niente* or refer to the concepts in question.

The analysis reveals that *hygge* appeared in the titles of English-language books, blogs and mass media sites around 2016. One of the

bloggers offers a shortlist of 21 books dedicated to *hygge* and the majority of the books date back to 2016–2017 (Mumtastic life, 2023). In fact, 2016 was declared the year of *hygge* by *The New Yorker* (Altman, 2016).

Il dolce far niente, in its turn, first emerged in English-language mass culture and had an impact on English mass media and mass culture discourse after the publication of the book by Gilbert (Gilbert, 2006) and, even more so, after the release of its screen version (Murphy, 2010). The film episode where the main character is being introduced to this Italian concept comes among the most popular hits (Eat Pray Love – Dolce Far Niente clip, 2011). Unlike *hygge*, the promotion of *il dolce far niente* does not produce an impression of a promotion campaign, yet it comes up now and then in publications ranging from marketing and management instructions to popular psychology sites.

The sample displays both differences and similarities of the lexemes. The word *hygge* shows certain assimilation in English: *hygge* may be used as a noun, a verb or an adjective:

*Experiencing **hygge** reportedly reduces stress and improves emotional well-being.* (My online therapy, 2022).

***Hygge** together! (...) Dig out your favorite warm and cozy garments and get ready **to hygge**!* (LaVolpe, 2024).

*A proper **hygge** fire should use real wood (if possible).* (LaVolpe, 2024).

The sample contains the Danish derivative (adjective) of *hygge*, *hyggelig* (Eng. 'nice'), used as self-explanatory due to its semantic transparency:

*...forest bathing is a great way to bring about **Hyggelig** feelings.* (SlowBox, 2017).

*The sidewalks are filled with smiling, **hyggelige** people.* (Altman, 2016).

Another borrowing from Danish is the compound *hyggebukser*. The second stem is not familiar to English speakers, so its meaning is explained:

*Wearing comfortable and cozy clothing, such as your "**hyggebukser**". This is the Danish word for pants that you love, but would never wear in public.* (Delaware Psychological Service, 2020).

Put on those **hyggebuksters**! (...) "**hyggebuksters**" are ... the most unattractive pair of pants you own but also the comfiest, so while you love them, you wouldn't be caught dead with them in public. (HyggeBox, 2021).

Il dolce far niente does not show any signs of assimilation, since borrowed phrases are difficult to incorporate into a foreign language. The lack of assimilation may be the reason for the frequent English translation, *the sweetness of doing nothing*, in the sample:

*The **sweetness of doing nothing** may seem like a luxury afforded to a lucky few, but Italians in Florence and Tuscany maintain that the pleasure derived from **il dolce far niente** can be found in everything from mealtimes to doing what you love.* (Beard, 2019).

Hygge is defined as a 'concept', a 'mindset' and a 'lifestyle':

*Hygge ...is a Danish **concept**... it's a **mindset**...* (LaVolpe, 2024).

*...hygge is more a **way of life**...* (My online therapy, 2022).

*...this is a Danish **lifestyle approach**...* (Delaware Psychological Service, 2020).

Il dolce far niente may be categorized in the same terms:

*They go on to describe the **concept** of dolce far niente – the sweetness of doing nothing.* (Beard, 2019)

*Dolce far niente isn't just a beautiful Italian phrase but a **lifestyle** and **mindset** deeply entrenched in the Italian culture...* (Chervinska, 23)

However, the Italian *il dolce far niente* is a 'unique' cultural phenomenon, a cornerstone of the Italian culture:

*...the Italian **philosophy** of Dolce far niente – translated as the sweetness of doing nothing – offers a refreshing **perspective on life**.* (Chervinska, 2023).

*It embodies a **unique approach to life**...* (Dias, 2023).

*..."il dolce far niente" gives us a glimpse into the **unique way** that Italians approach life. It encapsulates their **philosophy** of*

enjoying the simple pleasures, savoring every moment, and embracing a balanced lifestyle. (Mastronardo, 2023).

While *hygge* is 'a seasonal thing', a winter practice, *il dolce far niente* is an attitude that has arisen from the specific Italian geography, climate and landscape. Hence, each text in the sample presents *hygge* as practices that help get through a cold, grey, dark winter. In fact, the texts on *hygge* are densely packed with the lexemes *winter*, *cold*, *dark*, *chill(y)*:

*Now I am all about the slow and cozy Danish way to do **winter**. ... There's nothing more cozy than a comfy chair, a blanket, hot chocolate and a good book on a **chilly winter** afternoon... (Mumtastic life, 2023).*

*This time of year, the weather can be **cold** and **grey**, and the **dark** mornings and evenings may have you dreaming of warmer and brighter months. If you are feeling **the chill** and blues of the **season**, then a dose of *hygge* may be in order. (LaVolpe, 2024).*

*As a concept and cultural practice, *hygge* became popular in Denmark in the 19th century as a celebration of comfortable conviviality during the long, **dark** Scandinavian **winters**... (My online therapy 2022).*

Hygge* can be found in a bakery and in the dry heat of a sauna in **winter... (Altman, 2016).*

The Mediterranean climate is presented as a factor facilitating the *il-dolce-far-niente* attitude, but the only cause. Thus, on the one hand, 'the sweetness of doing nothing' stems from hot summertime and picturesque views:

*I have a vivid memory of the moment when I truly embraced *Il Dolce Far Niente*... It was **the summertime**, and if you've ever been **in Rome in August**, you know how **hot** it can get. (Mastronardo, 2023).*

*The leisurely enjoyment of sweet idleness feels out of reach for most people, a notion tied to a romantic ideal of **long Italian summers** and carefree days. (Beard, 2019).*

*She said for her it can be as simple as **turning the twinkle lights on that intertwine with the rose vines on her pergola or noticing the warm glow that comes from lighting a candle – or staying to watch the sunset turn to stars at the end of the day.** One of her friends quickly replied, "It's all about moments like **sitting on the beach, watching the waves crash**". (Mastronardo, 2023).*

On the other hand, *il dolce far niente* is a 'philosophy' so it may be brought to life anywhere and anytime:

*Her boyfriend, on the other hand, shared that **it wasn't so much about the location for him...** (Mastronardo 2023).*

The essential feature of *hygge* is verbalized by the lexemes *cozy* and *coziness*: 'create your own winter **cozy life**', 'what it means to be **cozy**' (Mumtastic life, 2023). An article may contain from seven (LaVolpe, 2024) to 16 (Mumtastic life, 2023) cases of using the lexemes. Remarkably, 'coziness' is interpreted through sensory experiences: 'cozy' means 'warm' or even 'hot'. The words may be taken literally or figuratively to characterize tactile as well as visual, olfactory and gustatory sensations. Thus, 'warm' or 'hot' may be attributed to clothes, drinks, a fireplace, relationships, light and smells:

*When you think **cozy**, I am guessing a **woolen sweater, a steaming cup of hot chocolate and an open fire...***

*Gather with friends over a **warm cup of coffee**, serve a **hot meal** around the table... **warmth of friendship**... Don't forget to serve up those **hot drinks**. Mugs of rich hot cocoa, **tea**, and **coffee** are all good for **warming the soul**... *hygge* is about creating a **warm and inviting space**... a **warm scarf**, dive into your "wellies", and get outside (as long as you have a cup of **hot cocoa** and a **roaring fire**)... Simply turn off "the big light" and opt for **warm-toned lamps** or fairy lights to heighten **warmth** and **coziness**... a sense of **coziness** and **camaraderie**... (LaVolpe, 2024).*

*...creating environmental flow and **warmth** ...buy **warm amber bulbs** for your lamps... **thick socks** that **keep your feet warm**... Cuddle up with some **hot tea**, wrap yourself in a **warm blanket**... **hot chocolate**, mulled wine... (My online therapy, 2022).*

Grab a cup of coffee and a warm jumper... Light some candles, brew a cup of coffee and snuggle down with a cinnamon swirl... (Mumtastic life, 2023).

The other aspects of coziness are *natural* and *simple* verbalized with the help of the adjectives *natural*, *real*, *authentic*, *simple* as well as nouns *nature*, *sustainability* and *simplicity*.

*Dim the lights and dig out the candles (opt for **natural beeswax** over scented ones). A proper hygge fire should use **real** wood (if possible)... (LaVolpe, 2024).*

*...true coziness comes from finding and being comfortable in your own **authentic skin**. ...The beauty of hygge is its **simplicity**. Finding contentment in the magical and **simple things**... a passion for **simple home living** and **sustainability**... (Mumtastic life, 23).*

*It is quite normal for people to be outside whatever the weather & their houses are adorned with **natural things** to keep that connection even when indoors. I have noticed a number of similarities between Danish & Japanese culture & one of the most striking is the appreciation of our connection with & reliance on the **natural world** (SlowBox, 2017).*

Finally, hygge presupposes "slow time" (LaVolpe 2024): cooking, walking, gardening without haste, i.e., one needs "to **slow down** and look for the magic in every day" (Mumtastic life, 2023):

*Time for **slow** and comforting **cooking**... All those **slow** country winter **walks**. ... the **garden** is the perfect place to **slow down**... (Mumtastic life, 2023).*

*...hygge food is also very much **slow food** – meaning, part of the magic is in its preparation... (My online therapy, 2022).*

The notion of *slow food* is in opposition to the urban lifestyle of everything fast, food included. The idea of slow walks is intertwined with nature: the slowness of trees "is comforting, they are stable and secure in a **fast-paced world**" (SlowBox, 2017).

Il dolce far niente does not involve 'material attributes' and tangibility of *hygge* though there are some references to sensory experience:

...carving out time to enjoy *dolce far niente* is a crucial part of his daily routine. "Every evening, between 6.30 and 7.30, I have **a glass of wine in the garden** – no matter what is going on", Emanuele says. "I **listen** to the birds sing. I **look** at the view. I leave my phone in my office. No one is allowed to speak to me. That is *dolce far niente* for me". (Beard, 2019).

The small pleasures in life, like enjoying **a good meal** with all the time in the world, a contemplative **walk in nature** without haste, **a nap** in the afternoon breeze with no time to wake up, **a drink** at the end of the day. (Dias, 2023).

The recurrent component of *il dolce far niente* shared with *hygge* is an attitude to time as a resource to be enjoyed: time 'is carved out' during the day to enjoy a break, walks are taken 'without haste'. Pleasure, as one of the articles says, "eludes those who are bereft of time" (Gupta, 2022). It is important to *slow down, to take one's time, make time for yourself and not to be in a hurry* to enjoy each present moment of the day in its simplicity as opposed to *rushing through the day* and worrying about the future or the past:

...**slow down** and **truly savor** each moment, **appreciate** the beauty in **simplicity**, and consciously **make time** for relaxation. Consider the traditional Italian piazza, where people gather to socialize, **enjoy** an espresso, or simply **observe** life around them. This is *Dolce far niente* in practice – **taking time out of the day to relax** and connect with the community. Similarly, the Italian tradition of **long meals**, often **stretching for hours**, perfectly illustrates the preference for **savoring moments** over **rushing through them**. ...**slow down, appreciate** our surroundings, and focus on the present, rather than **constantly worrying** about the future or the past. (Chervinska, 2023).

The key components of *il dolce far niente* are 'enjoyment' and 'pleasure' verbalized with verbs *to enjoy, to savor, to relish, to indulge, to appreciate*, the nouns *pleasure, joy, happiness*,

relaxation, indulgence, idleness, slowness and contrasted to the lexemes to rush, to strive, hectic, motion, autopilot. Simplicity and routine are a source of the pleasure:

It... allows one to savor even the smallest experiences. "Il dolce far niente" is a reminder to cherish life and find joy in the simplest of moments. Dolce far niente can be a part of any moment, but the key is to enjoy that time and to embrace the feeling. ... Take the time to appreciate the little things, indulge in moments of stillness, and find solace in the peacefulness of idleness. (Mastronardo, 2023).

Embracing simplicity, relaxation, and the joy of living in the moment, this concept resonates with current global trends towards mindfulness, wellness, and work-life balance. (Chervinska, 2023).

...it's okay to simply exist, to relish in the moment without constantly striving for something, it dawned on me that this is what Il Dolce Far Niente truly meant. I made a promise to myself that no matter how hectic life became, I would always make space to savor the sweetness of life. From sipping espresso in a bustling café to indulging in delicious cuisine, Italians truly know how to appreciate the beauty of life. But Il Dolce Far Niente is more than just idleness and indulgence, it's also about being present in the moment and finding joy in the little things. In our constant motion, rushing from one task to the next, we often switch to autopilot, missing out on the joy of being fully present. By intentionally creating space for moments of slowness, we can truly appreciate the little things in life and find happiness in the present moment. (Mastronardo, 2023).

Il dolce far niente is not idleness. Pleasure may be derived from any moment and activity, so, within this system, work is reconceptualized:

Reshaping our perception of the concept of work is one way to channel dolce far niente... The first rule is that you must be able to enjoy what you do, the time you spend doing it... The second is that nobody is allowed to judge – their own work or the work of anybody else. The third rule is very important: work as little as possible (Beard, 2019).

Consequently, work is anything that one does not enjoy and it should be avoided. Watching Italians employed in the hospitality business, Beard concludes that "work is nothing to them" (Beard, 2019), i.e., they enjoy what they do.

Conclusions and further research. The research reveals that *hygge* and *il dolce far niente* borrowed from Danish and Italian are presented to the English-speaking audience as loan words of different assimilation degree that stand for culturally foreign concepts worth accommodating in everyday life.

Hygge is interpreted as a winter practice with the core component 'coziness' that includes slots 'warm', 'simple', 'natural' and 'slow'. The online publications relate *hygge* to sensory experiences: one achieves *hygge* by shaping one's surroundings.

Il dolce far niente is defined as a cornerstone philosophy of Italian culture and centres around 'enjoyment'. Like *hygge*, it involves slowing down and simplicity, yet *il dolce far niente* is a mindset of indulging in everyday experiences. Since *il dolce far niente* is a fundamental cultural concept, it is all-pervading and prone to impact on other significant concepts, e.g., work is reconsidered from the perspective of 'pleasure' and interpreted as activities one does not enjoy.

Thus, English-language online publications introduce *hygge* and *il dolce far niente* as similar in terms of purpose and components, yet their scope and depth are different.

The research may be furthered by scrutinizing the structure of the two concepts in various types of discourse as well as by relating them to concepts and practices native to English-speaking communities.

REFERENCES

Altman, A. (2016). The year of hygge, the Danish obsession with getting cozy. *The New Yorker*. <https://www.newyorker.com/culture/culture-desk/the-year-of-hygge-the-danish-obsession-with-getting-cozy>

Arkhypenko, L. M. (2022). English vocabulary in modern Ukrainian media texts (functional aspect). *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka*, 33(72), 6, 1, 7–12 [in Ukrainian]. [Архипенко, Л. М. (2022). Англомовна лексика в сучасних українських медійних текстах (функціональний аспект). *Вчені*

записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика, 33(72), 6, 1, 7–12. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.6.1/02>

Avchinnikova, H. D., Stavchuk, N. V. (2020). Borrowing English terms into German. *Studia Linguistica*, 16, 9–20 [in Ukrainian]. [Авчиннікова, Г. Д., Ставчук, Н. В. (2020). Запозичення англійських термінів у німецьку мову. *Studia Linguistica*, 16, 9–20].

Beard, G. (2019). Il Dolce Far Niente: Mastering the Italian Art of Doing Nothing. *Culture Trip*. <https://theculturetrip.com/europe/italy/articles/la-dolce-far-niente-mastering-the-italian-art-of-doing-nothing>

Broadwater, M. E. (2007). *The Role of Popular Culture in Language Borrowing between French and English*. Wright State University. 73 p.

Chervinska, N. (2023). *Dolce Far Niente: Embracing the sweetness of doing nothing*. <https://blog.depositphotos.com/dolce-far-niente.html>

Delaware Psychological Service. (2020). *Can hygge help you beat the winter (and pandemic) blues?* <https://www.delawarepsychologicalservices.com/post/can-hygge-help-you-beat-the-winter-and-pandemic-blues>

Dias, N. M. (2023). English Version. Sweetest to do none. *Vogue*. <https://www.vogue.pt/english-version-dolce-far-niente-hedonism-issue>

Divita, D., Curtis, W. (2019). The life of a loanword: A case study of le coming out in the French magazine *Têtu* (1995–2015). *Ampersand*, 6 : 100053, 1–7. <https://doi.org/10.1016/j.amper.2019.100053>

Dzhava, N. A. (2012). Impact of English loan words on German vocabulary. *Derzhava ta rehiony. Serii: Humanitarni nauky*, 4(31), 31–35 [in Ukrainian]. [Джава, Н. А. (2012). Вплив англійських запозичень на словниковий склад німецької мови. *Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки*, 4(31), 31–35].

Eat Pray Love – Dolce Far Niente clip. (2011). *YouTube*. <https://www.youtube.com/watch?v=Gg3n9z5zuJg>

Edberg, P. (2016). The cozy life: Rediscover the Joy of the Simple Things Through the Danish Concept of Hygge. *CreateSpace Independent Publishing Platform*.

Gupta, C. (2022). Dolce Far Niente. *The Economic Times*. <http://economictimes.indiatimes.com/opinion/speaking-tree/dolce-far-niente/articleshow/90001895.cms?from=mdr>

Hahnemann, T. (2016). *Scandinavian comfort food: Embracing the art of hygge*. Quadrille Publishing.

HyggeBox. (2021). *Put on those hyggebukers*. <https://shophyggebox.com/blogs/tips/why-doing-nothing-is-just-what-you-need>

Laucht, L. (2024). *Il dolce far niente: the Italian way of summer*. Artisan.

LaVolpe, N. (2024). *10 Hygge Practices You Need in Your Life Right Now*. <https://www.farmersalmanac.com/what-is-hygge>

Mastronardo, G. (2023). *How to embrace il dolce far niente*. <https://www.maiaconsciousliving.com/the-blog/how-to-embrace-il-dolce-far-niente/>

Mumtastic life. (2023). *21 best books on hygge and the art of cozy winter living*. <https://mumtasticlife.com/21-best-books-on-hygge-and-the-art-of-cozy-winter-living/>

Murphy, R. (Director). (2010). *Eat. Pray. Love*. [Film]

Myers-Scotton, C. (1992). Comparing codeswitching and borrowing. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 13(1–2), 19–39. <https://doi.org/10.1080/01434632.1992.9994481>

My online therapy. (2022). *What is Hugge – and why is it good for mental health?* <https://myonlinetherapy.com/what-is-hygge-and-why-is-it-good-for-mental-health/>

Online Etymology Dictionary. (n.d.). *Face*. <https://www.etymonline.com/word/face>

Petris, A. (2022). *Il dolce far niente*. <https://gratsi.com/blogs/all/il-dolce-far-niente>

SlowBox. (2021). *How to practice Hygge – Forest Bathing*. <https://medium.com/@slowboxuk/how-to-practice-hygge-forest-bathing-a036f74d1d43>

Stepanyan, E. (2022). A Survey on Loanwords and Borrowings and Their Role in the Reflection of Cultural Values and Democracy Development: the Armenian Paradigm. *European Journal of Marketing and Economics*, 5(2), 108–123.

Rabosh, H. (2016). Loan words during globalization (French-English language contacts). *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya mizhnarodni vidnosyny*, 38, 360–367 [in Ukrainian]. [Рабош, Г. (2016). Запозичення на тлі глобалізаційних процесів (французько-англійські мовні контакти). *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*, 38, 360–367].

Vaattovaara, J., Peterson E. (2019). Same old paska or new shit? On the stylistic boundaries and social meaning potentials of swearing loanwords in Finnish. *Ampersand*, 6: 10057, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.amper.2019.100057>

Wells, A. (Director). (2003). *Under the Tuscan Sun*. [Film]

Wiking, M. (2016). *The Little Book of Hygge: The Danish Way to Live Well*. Penguin.

Zenner, E., Rosseel, L., & Calude, A. S. (2019). The social meaning potential of loanwords: Empirical explorations of lexical borrowing as expression of (social) identity. *Ampersand*, 6 : 100055, 1–4. <https://doi.org/10.1016/j.amper.2019.100055>

Zhan, W. (2023). Loanword: Mirror of Social Contact. *Open Journal of Social Sciences*, 11, 274–283. <https://doi.org/10.4236/jss.2023.1111018>

Отримано редакцією журналу / Received: 28.04.24

Прорецензовано / Revised: 17.05.24

Схвалено до друку / Accepted: 05.09.24

Тетяна ЧАЮК, канд. філол. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0001-5318-688X

e-mail: t.chaiuk@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

Слизова ГАЛИЦЬКА, канд. філол. наук, викл.

ORCID ID: 0000-0002-0859-1322

e-mail: liza-g@ukr.net

Гімназія № 86 "Консул",

Київ, Україна

Олена ПОПВНЯК, канд. філол. наук, доц.

ORCID ID: 0000 0002-7998-7965

e-mail: o.porivniak@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

ДАТСЬКЕ *HYGGE* ТА ІТАЛІЙСЬКЕ *IL DOLCE FAR NIENTE* В АНГЛОМОВНОМУ ОНЛАЙН-ДИСКУРСІ

Стаття присвячена вивченню двох запозичень, hygge та il dolce far niente, в англомовних онлайн-публікаціях, які знайомлять носіїв англійської мови з датською та італійською культурами, де ці лексичні одиниці вербалізують культурні практики. Дослідження виявило, що на відміну від il dolce far niente, hygge успішно асимілюється в англійській мові шляхом розширення морфологічних властивостей. Обидва запозичення сприймаються як концепти, але обсяг італійського запозичення ширший: воно представляється як філософія, притаманна італійській культурі, в той час як hygge – сезонний (зимовий) спосіб життя.

Контент-аналіз виявив основну складову hygge, coziness. Coziness має чуттєву природу та підлягає подальшому поділу: її компоненти вербалізуються лексемами warm, simple, slow та natural. Il dolce far niente, у свою чергу, ґрунтується на складовій 'enjoyment', яка виражається словами pleasure, to enjoy та їх синонімами, і, так само як і hygge, лексемами slow та simple. Також італійський концепт не

має часових обмежень, охоплює всі сфери життя та суттєво впливає на концептуалізацію інших фундаментальних концептів.

Таким чином, хоча запозичення мають спільні компоненти, їх вживання та значення значно відрізняються своєю глибиною та обсягом.

Ключові слова: *запозичення, концепт, hygge, il dolce far niente, дискурс, культура.*

Автори заявляють про неаявність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.

Олександр СТРОКАЛЬ, канд. філол. наук, асист.

ORCID ID: 0000-0002-9229-2711

e-mail: o.strokal@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ МАТИ В ПОЕТИЧНІЙ МОВІ ОЛЕКСІЯ ДОВГОГО

Вступ. Знання людини про довкілля існують у людській свідомості у вигляді певних ментальних утворень, які називають концептами. Концепт МАТИ у поетичній картині світу ліричного героя формує унікальний концептуальний простір, оскільки поєднує в собі як численні колективні традиційні уявлення, так й індивідуально-авторську його інтерпретацію. У поетичній мові зазначений концепт реалізується через актуалізацію його ознак смисловими компонентами лексеми "мати".

Актуальність. Лексеми на позначення смислових компонентів лексеми "мати" виступають унікальним мовним матеріалом, у якому відображено колективний досвід людства та етносу. У поетичному тексті такі одиниці є виразниками авторського стилю. **Мета:** охарактеризувати особливості лінгвальної експлікації концепту МАТИ та пов'язаних із ним ознак і реалій на матеріалі поетичних текстів Олексія Довгого. **Завдання:** розглянути граматичні, семантико-стилістичні індивідуально-авторські характеристики уживання мовних одиниць на позначення як самого концепту МАТИ і його ознак, так і низки асоційованих із ними образів.

Методи: загальнонаукові (описовий із прийомами аналізу й синтезу, індукції і дедукції, класифікації і систематизації); спеціальні лінгвістичні (концептуальний аналіз, лівостилістичний та лінгво-поетичний аналіз).

Результати. У статті наголошено на особливій ролі вербалізаторів у відображенні різного типу ознак концепту МАТИ в поетичному тексті. На основі мовного матеріалу досліджено найбільш уживані актуалізації відповідних ознак, представлених смисловими компонентами лексеми "мати". Одиниці-експлікатори таких компонентів було проаналізовано за їхніми граматичними та семантико-стилістичними особливостями. У дослідженні зазначено, що актуалі-

зація концепту МАТИ в поетичній мові автора відбувається завдяки уживанню простих і складних іменникових одиниць і похідних від них, а також завдяки введенню лексем, які в контексті створюють художні образи, асоційовані з відповідними семантичними компонентами.

Висновки. Автор статті обґрунтував важливість уживання в поетичному тексті лексем на позначення смислових компонентів лексеми "мати". Дослідником було акцентовано на авторській манері одночасної актуалізації кількох смислових компонентів лексеми "мати", що дозволяє поету більш точно передати оцінку та значущість відповідних реалій у картині світу ліричного героя.

Ключові слова: *мати, концепт, символ, сакральний локус, мовна картина світу, поезія Олексія Довгого.*

Вступ

Знання людини про довколишню дійсність існують у вигляді абстрактних ментальних утворень, пов'язаних між собою тією чи іншою сферою діяльності. Такі утворення науковці здебільшого називають поняттями чи концептами. У сучасній лінгвістиці прийнято розрізняти ці два терміни, хоча історично за терміном *концепт* було закріплено значення 'поняття' (Ніка, 2013, с. 211–212). Щодо причини такої розмитості у тлумаченні розгляданого терміна, то, як зазначає І. Хоменська, вона полягає в різних позиціях дослідників у підході до дефініції. Так, за словами науковиці, частина лінгвістів пов'язує аналізований термін із латинським словом "conceptus" 'поняття, уявлення, думка', частина – зі словом "conceptum" 'зародок, зернятко'. На думку дослідниці, саме остання дефініція найбільш повно відображає сутність поняття "*концепт*" (Хоменська, 2016, с. 19). На тлумаченні концепту як певного зародка також наполягає М. Полюжин, який зауважує, що *поняття* мислиться своєрідним конструктором – певним логічним чи інтелектуальним утворенням, тоді як *концепт* – реконструктором, результатом відтворення й відновлення задуманого – того, що перебуває в зародковому стані комунікантів (Полюжин, 2015, с. 215).

Історично розгляданий термін виник у латинській мові в період XI–XII ст., звідки інтегрувався в логіку, а з XIX ст. починає активно використовуватися в інших науках, зокрема у мовознавстві, куди його ввів 1928 року С. Аскольдов. Проте, як

зазначає І. Хоменська, досить довго не міг адаптуватися в лінгвістичній парадигмі внаслідок несумісності мовознавчого та філософського підходів (Хоменська, 2016, с. 20). Сьогодні *концепт* виступає міждисциплінарним поняттям, до якого апелюють на теренах філософії, математики, логіки та інших наук. Особливе місце означений термін займає в студіях, присвячених проблемам когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології (Т. Вільчинська, І. Голубовська, А. Загнітко, В. Іващенко, В. Кононенко, Л. Лисиченко, Л. Масенко, М. Полюжин, Т. Радзівська та ін.).

З огляду на широку сферу застосування та різноплановість підходів до дефініції, в українському мовознавстві нині представлено низку тлумачень згаданого поняття. Зважаючи на специфіку аналізованого матеріалу в нашому дослідженні, вважаємо за доцільне послуговуватися визначенням І. Хоменської, на думку якої концепт постає одиницею ментального рівня, що нею оперує представник певної культури в процесі мовомислення та пізнання, яка відображає картину світу в людській психіці та має вигляд "згустків" знання, набутого в процесі теоретичної та емпіричної когніції; психоментальне утворення, що відбиває уявлення про світ через образи, уявлення, асоціації, поняття та ставлення до них, динамічна одиниця, характерна як для окремого індивіда, так і для колективу представників певної культури (Хоменська, 2016, с. 22).

Що стосується об'єктивації концепту, то, як зазначає Т. Вільчинська, науковці розглядають можливості його вираження як лінгвальними, так і екстралінгвальними засобами. З-поміж власне мовних науковці виокремлюють лексичні, фразеологічні, паремійні одиниці, сполуки слів, речення та тексти (Вільчинська, 2017, с. 110). Зауважимо, що, на нашу думку, актуалізація концепту в тій чи іншій комунікативній ситуації, експлікація його образно-понятійних та ціннісних особливостей разом із активізацією у свідомості реципієнта асоціативно близьких йому гештальтів, фреймів та сценаріїв забезпечується одночасною кореляцією в часопросторовому континуумі словесних формул і знаків із паравербальними (мімікою, жестами, інтонацією, атрибутами темпусу і локусу).

Сукупність усіх мовних засобів, за допомогою яких концепт репрезентується, називають номінативним полем концепту, "яке включає одиниці різних частин мови та відрізняється від традиційної стратифікації лексичної системи національної мови – лексико-семантичної групи, лексико-семантичного поля, лексико-фразеологічного поля, синонімічного ряду, асоціативного поля – тим, що воно має комплексний характер й охоплює всі перелічені типи структур" (Вільчинська, 2017, с. 110). Зауважимо, що до номінативного поля концепту включають як системні, так і okazіональні, випадкові й індивідуально-авторські номінативні засоби, роль яких для когнітивної інтерпретації та побудови концептуальної моделі важко переоцінити (Добрушина, 2023, с. 18).

У художньому тексті, власне тексті поетичному, який став об'єктом нашого дослідження, концепт набуває особливої ваги та якості, оскільки виступає, за словами К. Голобородька, продуктом індивідуально-авторської творчої уяви митця, який конструює свою нову реальність відповідно до власного світобачення та внутрішніх інтенцій (Голобородько, 2010, с. 49). Як зазначає І. Сидоренко, інтерпретація та осмислення тексту відбувається саме шляхом пошуку репрезентативних засобів концепту, довкола якого автор вибудовує всю змістову архітектуру тексту і в якому втілює головну ідею, роблячи тим самим його визначальною категорією (Сидоренко, 2018, с. 118).

Якщо вести мову про концепт МАТИ як складник макро-концепту РОДИНА та один із ключових компонентів індивідуальної і колективної мовних картин світу, то зауважимо, що його авторська вербальна експлікація у системі художньо-поетичних образів тексту, зорієнтованого передусім на українськомовну аудиторію, матиме вигляд унікального творчого синтезу національно і культурно маркованого семантичного наповнення та індивідуального, детермінованого психоемоційним досвідом ліричного героя автора.

Саме тому вважаємо, що дослідження індивідуально-авторського мовного відображення концепту МАТИ та з'ясування його смислових репрезентантів у поетичному тексті

Олексія Довгого є надзвичайно **актуальним**, оскільки дозволить простежити особливості індивідуально-авторського поетичного сприйняття культурно значимого поняття в усій сукупності його понятійних, образних та ціннісних складників, осмислених через призму поетичного слова.

Огляд літератури. У сучасних лінгвістичних дослідженнях простежуємо поліаспектний підхід до вивчення концепту МАТИ. Зокрема, його виокремлюють як компонент більших і складніших структур – макроконцептів, з-поміж яких часто зазначають СІМ'Ю (Яковлева, 2009) та ЖІНКУ (Сукаленко, 2010). Також означену одиницю розглядають у тісному взаємозв'язку концептами – МАТЕРИНСТВО та ДИТИНА.

Так, у студіях В. Яковлевої представлено аналіз особливостей структурно-семантичного моделювання концепту МАТИ як компонента лексико-семантичної групи *сім'я* за допомогою аналізу семантичного простору слова, до якого залучено сукупність усіх його значень, реалізованих в етимологічному, семантичному, словотвірному та синтагматичному напрямках. Т. Сукаленко на прикладі метафоричних номінацій як засобів концептуалізації жінки в українській лінгвокультурі фіксує концептуалізацію ознаки *жінка-мати* в структурі мікроконцепту "Соціальні характеристики", що, на її думку, зумовлено архетипністю образу *жінки-матері* в українській культурі.

Кореляція означеного концепту із концептом МАТЕРИНСТВО у низці досліджень є цілком виправданою передусім давніми фольклорними уявленнями, у яких на жінку покладена велика місія продовження людського роду, "і від готовності жінки виконати цю місію, від усвідомлення нею значущості статусу матері залежить не тільки фізичне і духовне здоров'я дитини, а й фізичне та духовне здоров'я нації в цілому", – зауважує С. Бартіш. Дослідниця також наголошує на тісному взаємозв'язку концептів МАТИ й ДИТИНА, що зумовлено роллю матері стосовно дитини – саме мати бере участь у формуванні перших уявлень дитини про світ, саме вона постає носієм необхідного для дитини знання і саме в дитячому віці авторитет матері в очах дитини максимально непохитний (Бартіш, 2011, с. 194).

Зауважимо, що в більшості закордонних досліджень концепт МАТИ також аналізують крізь призму асоційованого з ним концепту МАТЕРИНСТВО. Так, особливості експлікації останнього розглядають передусім у соціальній сфері (Mcquillan, 2008), (McRobbie, 2015), педагогічній (Cino, 2020), у засобах масмедіа (Barak-Brandes, 2016), а також у художніх текстах (Gogoladze, & Barbakadze, 2023).

У поетичному світі Олексія Довгого концепт МАТИ є своєрідною віссю, довкола якої автор вибудовує оригінальний міфопростір, наповнюючи його низкою власних образів, які, маючи відповідне лінгвальне втілення, поетично корелюють, реалізуючи залежно від контексту ту чи іншу смислову репрезентацію концепту. Така авторська актуалізація дає можливість доповнити, тим самим художньо увиразнивши, семантичну структуру лексичного значення слова "мати" низкою компонентів, частина з яких хоч і є доволі поширеними в поетичному мовленні інших митців слова (Асмаковська, 2024), проте в розгляданих текстах набувають індивідуально-авторських конотацій та смислів.

Отже, **об'єктом** нашого дослідження стали лексеми-репрезентанти концепту МАТИ в поетичних текстах Олексія Довгого, зібраних у чотиритомному виданні. **Предметом** аналізу є розгляд особливостей мовної експлікації смислових компонентів лексичного значення слова "мати", які беруть участь у творенні відповідних концептуальних ознак.

Мета статті – з'ясувати особливості використання О. Довгим мовних одиниць, їхнього поетично-авторського поєднання у структурі віршового тексту з метою створення художньо-поетичних образів *матері* з різною аксіологією як текстових виразників розгляданого концепту в сукупності його оцінок та ознак. Поставлена мета передбачає виконання таких завдань: з'ясувати індивідуально-авторські особливості мовної репрезентації смислових компонентів лексичного значення слова "мати", визначити роль цих компонентів у створенні контекстуальних художньо-поетичних образів, підкреслити важли-

вість художнього контексту для семантичної інтерпретації компонентів – експлікантів ознак аналізованого концепту.

Методи

Загальнонаукові (описовий із прийомами аналізу й синтезу – пошук мовних репрезентантів концепту МАТИ, його основних ознак та побудова на їхній основі світоглядної моделі ліричного героя; індукції і дедукції – висновок про вагому роль реалій, пов'язаних із концептом МАТИ, у формуванні його основних ознак і характеристик у картині світу ліричного героя; класифікації і систематизації – розподіл і співвіднесення вербалізованих реалій із відповідними смисловими компонентами лексичного значення слова "*мати*"). Спеціальні лінгвістичні (концептуальний аналіз, лінвостилістичний та лінгвопоетичний аналіз – визначення представлених у поезії концептів-образів на зразок МАТЕРІ, ЖІНКИ, ЗЕМЛІ, ПРИРОДИ, ДИТИНИ та дослідження стилістико-конотативних особливостей функціонування їхніх вербалізаторів).

Результати

У поетичній картині світу Олексія Довгого постать матері виступає одним із центральних, можна сказати, стрижневих образів, на основі яких ліричний герой поета вибудовує власну систему світобачення, оцінок, переживань та сюжетно-поведінкову прагматику. Жіночі образи, які контекстуально беруть участь у цьому, входять до ядра і периферії аналізованого концепту. Для того, щоб максимально точно описати його зміст, слід розглянути всі семантичні особливості контекстних реалізацій пов'язаних із ним лексичних одиниць (Скаб, 2008). Для початку наведемо тлумачення слова "*мати*" у лексикографічних джерелах: "1. Жінка стосовно дитини, яку вона народила. // Жінка, що має або мала дитину. // *перен.* Про що-небудь дуже близьке, рідне. <...> 2. Самиця стосовно своїх малят" (Білодід та ін., 1973, с. 647–648). Як бачимо, наведені дефініції вміщують лише такі ознаки концепту МАТИ, як **'та, яка дає життя'** й **'та, яка є близькою / рідною'**. Зрозуміло, що вказані атрибути є базовими для картини світу українців, проте далеко не вичерпують усієї номенклатури передбачуваних

характеристик. Якщо ж мова йде про індивідуально-авторську рецепцію розгляданого концепту, то не можна виключати також і додаткових, контекстуально зумовлених його ознак.

У поетичних текстах О. Довгого зустрічаємо мовні одиниці, які беруть участь в актуалізації низки додаткових семантичних елементів лексеми "мати", а власне в експлікації ознак відповідного концепту, з-поміж яких виділяємо: 'та, яка є Берегинею роду/народу', 'та, що дає життя', 'та, яка є близькою/рідною', 'та, яка асоціюється з Батьківщиною', 'та, яка піклується', 'та, яка асоціюється з природою', 'та, яка виконує соціальну роль дружини', 'та, яка є духовним наставником/авторитетом', 'та, яка асоціюється з працею', 'та, яка є найвищою цінністю', 'та, яка асоціюється з цілим світом', 'та, яка асоціюється із совістю', а 'та, яка виконує соціальну роль стосовно дітей'.

Що стосується вербальних маркерів-експлікантів означеного концепту, то, як показало проведене дослідження, актуалізація концепту МАТИ в поетичній мові О. Довгого забезпечується уживанням переважно іменникових лексем "мама", "мати", "матір" а також похідними від них. З-поміж похідних можемо назвати іменникові (земля-мати, ма, мамочка, материнство, матуся, жінка-мати, мати-природа, мати-Україна, матір-земля) та прикметникові (мамина, материн, материнський), а також іменникові та прикметникові словоформи зазначених лексем. Принагідно додамо, що іменник "няня" практично не вживається в авторських контекстах.

Зауважимо, що наведені вище вербальні одиниці в кожному конкретному поетичному тексті Олексія Довгого актуалізують концепт МАТИ разом із однією чи кількома його ознаками, які в мові репрезентовані у вигляді згаданих семантичних компонентів лексеми "мати". Одним із найпоширеніших, з огляду на кількість слововживань, є семантичний компонент **'та, яка є Берегинею роду/народу'**. Звернімо увагу на те, що для ліричного героя Олексія Довгого аналізована ознака концепту часто пов'язується в його мовній картині із образами дитинства, які здатні викликати приємні спогади, асоційовані із, можна сказати, терапевтично-сакральним для нього хронотопом, по-

рівняймо: "Здрастуй, *рідна* моя *тополе!* / Здрастуй, *рідний* батьківський дім! <...> Тут мене колихала *мати*, / Тут я так, як *пташина*, жив. / Тут, схилившись над саму *хату*, / Наді мною *кленок* кружив. / Тут казки всіх дібров і поля / Часто сходилися до нас" (Довгий, 2009с, с. 276). У розгляданому контексті простежуємо використання митцем таких лексем, як "тополя", "пташина", "хата", "кленок", які допомагають поетові не лише створити промовисту візуалізацію спогадів ліричного героя, а й постають своєрідними семантично значущими компонентами, здатними контекстуально наповнити промовистими образами-символами сакралізований героєм локус, асоційований із поетично-художнім Раєм, у якому активним суб'єктом постає мати. Одним із традиційних атрибутів Раю у народних віруваннях часто виступає дерево, яке утворює центральну вісь потоку божественної енергії, що пов'язує природний і надприродний світи (Трессидер, 1999, с. 75). Так званий "вертикальний контекст" аналізованого тексту, структурований лексемами "тополя" і "кленок", уживаними на початку, в середині і в кінці тексту, дозволяє говорити про авторську реалізацію мотиву Світового Дерева, який, однак, увиразнюється контекстуально-авторським символізмом – так, тополя, яка традиційно асоціюється із молодого жінкою (Жайворонок, 2006), внаслідок контекстуального вживання лексеми "мати" та порівняння "я так, як пташина, жив" починає асоціюватися із матір'ю ліричного героя, стосовно якої останній інтерпретує себе птахом, який живе в гіллі тополі, тобто перебуває під її захистом. Також митець вводить образ клена, який, імовірно, є проекцією ліричного героя, на користь чого свідчить уживання суфікса *-ок-* зі зменшено-пестливою семантикою у слові "кленок", що може вказувати на молодий (дитячий) вік, та контекстуальне використання ад'єктивів "рідна / рідний". Мотив ідилічного і почасти казкового локусу посилюють відповідні лексичні актуалізатори – "казки всіх дібров і поля". Отже, О. Довгий, створивши за допомогою низки вербалізованих образів мотив Раю і контекстуально пов'язавши його образом матері та її художньо-поетичною еманацією, наділяє в такий спосіб

останню божественними рисами Березині роду, що дозволяє активувати відповідний семантичний компонент згаданої лексики.

Зауважимо, що асоціація образу матері як Березині із образом терапевтично-ідилічного локусу в поетичному ідіостилі О. Довгого інколи посилюється шляхом уведення в контекст мовних одиниць на позначення порожнього дому / хати, яка за відсутності в ньому матері оцінюється ліричним героєм як небажана для відвідування (*Тільки ж як іти мені до хати*) та, ймовірно, мислиться патогенним локусом, порівняймо: "*Ой тополі, милі тополята! / Я ж без вас на світі сирота. / Тільки ж як іти мені до хати, / Що стоїть без матері пуста?*" (Довгий, 2009с, с. 164). Таке бачення взаємозв'язку означених образів цілком традиційне – у народних уявленнях хата виступає символом Всесвіту, Батьківщини, рідної землі, безперервності роду, тепла, затишку, святості, добра й надії, материнської любові, захисту й допомоги (Коцур, Потапенко, Куйбіда, 2015, с. 825), а тому відсутність у ній одного зі стрижневих елементів (тут – матері), який, по-суті, і визначає її основні характеристики, зумовлює у свідомості ліричного героя втрату нею функції терапевтичного локусу, що маркується уживанням ад'єктивної лексики "*пуста*".

У текстах автора така ознака розгляданого концепту, як **'та, що дає життя'** актуалізується часто шляхом контекстуального поєднання його прямих вербальних експлікантів типу "*мама*", "*мати*", "*матір*", "*матуся*" з лексемами-вербативами, які у своїй семантичній структурі містять часто метафоричну вказівку на аналізовану ознаку (*відкрити світ, виводити на дорогу (життя), вивести у світи, народити життя, родити світ, перенести з Раю (у земний світ)*) – як бачимо, тут мати у свідомості ліричного героя мислиться активним діяльним суб'єктом, порівняймо: "*Радій, що **світ** тобі **відкрила** мати, / Що й ти побачив юний вік Землі...*" (Довгий, 2009b, с. 175); "*І мати від родинного порога / **виводить** вперше сина **на дорогу**...*" (Довгий, 2009b, с. 359); "*Я сходив цю дорогу багато разів. / По ній **вивела** мене у **світи** мама. / До матері я повертався **все життя***" (Довгий, 2009d, с. 103); "*Ти маєш вроджену мужність –/*

скрізь і в усьому бути жінкою, / бути матір'ю. / **Ти народила не одне життя**" (Довгий, 2009d, с. 206); "Я колись не вернусь. Не вернуся туди, / Де живуть солов'ї, де летять поїзди... / Де в тумані ночей зріє світло зорі, / Де з важкої сльози **родять світ** матері..." (Довгий, 2009b, с. 317); "Я народивсь під знаком переселення / В серпневу ніч жорстокої доби. / Мене матуся з **Раю перенесла** / **У світ неправди** й мовила: "Люби!"'" (Довгий, 2009с, с. 56).

Особливої уваги варті тексти, у яких означений мотив не має конкретних вербально-процесуальних маркерів, а реалізується шляхом введення в контекст лексем, семантика яких є асоціативно йому близькою, порівняймо: "Не раз косив я жито на віку, / Не раз із поля повертався надвечір. / Я знаю, пахне зерно на току / Хлібиною із маминої печі" (Довгий, 2009а, с. 346). Як бачимо, лексеми "косив", "повертався" допомагають митцеві у доволі стислій формі шляхом актуалізації низки художньо-поетичних асоціацій зобразити життєвий шлях ліричного героя, сповнений складнощів та випробувань, і за допомогою вербатива-експліканта одоративних відчуттів "пахнути" актуалізувати у свідомості читача своєрідний "перехід" до сакрального локусу, де народжується життя. Уживання лексем "хлібина" та "піч" відіграє в розгляданому тексті ключову роль. Так, хліб в українській обрядовості символізував добробут, гостинність, хлібосольство, культурні, первісні здобутки, астральну тріаду, місяць, сонце, Господа, людське життя, святість, радість, щастя, здоров'я та багатство; за звичаєм випічкою хліба займалися жінки (Коцур, Потапенко, Куйбіда, 2015, с. 831). Піч, як зазначає В. Жайворонок, є символом материнського першопочатку, непорушності родини, неперервності життя, рідної хати, батьківщини, який здавна став ритуальним, культовим як родинний вівтар, де знаходяться боги родинного вогнища (Жайворонок, 2006, с. 456).

Тож, ужиті автором субстантиви "хліб", "піч" та ад'єктив "мамина" покликані художньо концептуалізувати для ліричного героя довоколишній простір, пов'язавши його з концептом МАТИ, маркованим ознакою 'та, що дає життя'.

"...Люби мене так, / як мати любить свою дитину" (Довгий, 2009d, с. 201), – фраза, яка, на нашу думку, здатна максимально ємно виразити авторську художньо-поетичну настроєвість, що нею супроводжуються численні образи та мотиви, асоційовані з експлікацією ознаки розгляданого концепту **'та, яка є близькою/рідною'**. Вказана ознака у свідомості ліричного героя тісно пов'язана з образом матері – у численних авторських контекстах її представлено через мотив нерозривного зв'язку між героєм і матір'ю, який виявляється у прямих та метафорично-образних іменниково-прикметникових номінаціях як традиційних (*поклик батькової хатини, обійми*), так і власне авторських образів (*трояндовий куц, трояндовий келих*). Особливо виразно означений зв'язок представлено в поезії **"Моє дитинство було шибочкою малесенького..."**, де, окреслюючи за допомогою лексем **"дитинство"** та **"зрілість"** відповідні вікові періоди, автор актуалізує мотив постійного зв'язку ліричного героя з матір'ю. Ад'єктив **"трояндовий"**, який виступає складником сполук слів **"трояндовий куц"** та **"трояндовий келих"** актуалізує у свідомості читача-реципієнта образ трояндового куща, який, з одного боку, постає своєрідною поетичною проекцією самого ліричного героя, а з іншого – тісно пов'язаний із образом матері, порівняймо: **"Моє дитинство було трояндовим кущем, / який вільготно ріс на причілку / і рясно завітав на радість моїй матері"** (Довгий, 2009d, с. 100). Як зазначає В. Жайворонок, **"троянда <...> панує над усіма іншими квітками ("цар-квітка")**; червона й біла троянда – символ кохання й побрання, жовта – символ розлуки; її зелень – це радість, колючки – печаль, квіти – слава; вінок із троянд символізує життя; народна назва *повна рожса* символізує дівочу красу і молодість" (Жайворонок, 2006, с. 608). Проте, як бачимо з контексту, тут згаданий символ набуває цілком іншого – авторського значення. Подальше розгортання поетової фабули трансформує характеризований образ: матір, виступаючи в авторському контексті своєрідним деміургом, трансформує його у Всесвіт, наповнюючи казковими мотивами, на які вказують прикметникова (*чарівний*) та низка іменникових лексем (*неспо-*

діванки, таємничості), порівняймо: *"Із матеріної оповіді куш троянд ставав чарівним / світом, сповненим всіляких несподіванок / і таємничостей..."* (Довгий, 2009d, с. 100). Тут шляхом уведення конструкції на позначення мовлення *"материна оповідь"* автор актуалізує охарактеризовану вище ознаку концепту МАТИ **'та, що дає життя'**, та створює своєрідну художню паралель-асоціацію із прецедентною фразою *"спочатку було Слово"*, наділяючи тим самим означений концепт ознакою божественності, що, у свою чергу, репрезентує таку його ознаку, як **'та, яка є найвищою цінністю'**. У контексті сказаного звертає на себе увагу опис Дж. Трессідером символіки образу троянди в християнстві, де він уособлював *"Троянду Небес – Діву Марію"* (Трессідер, 1999, с. 309). У прикінцевих рядках поезії автор, уживаючи метафоричні конструкції на кшталт *"трояндовий келих матеріної душі"*, художньо увиразнює мотив вічного зв'язку між сином та матір'ю порівняймо: *"Дитинство було трояндовим кущем. / Зрілість стала трояндовим келихом / матеріної душі"* (Довгий, 2009d, с. 100).

Значущість для ліричного героя зв'язку з матір'ю найбільш повно розкривається у вірші **"Матері"**, де її смерть зупиняє життя цілого Всесвіту для нього та породжує відчуття глибокої печалі, що репрезентують відповідні дієслівні метафори *"заніміло поле"*, *"поглухли клени"*, *"зупинилось сонце"* – читаємо: *"Заніміло поле і поглухли клени / В день той, як не стало матері у мене. / Зупинилось сонце у своєму русі / В день той, як не стало у мене матусі"* (Довгий, 2009c, с. 118–119).

Семантичний компонент лексеми *"мати"* **'та, яка асоціюється з Батьківщиною'** реалізовано в авторських текстах як шляхом власне прямих прикладкових (*мати-Україна, матір-земля*) і прикметниково-іменникових номінацій (*батькова земля*), так і контекстуальним поєднанням лексем *"мати"*, *"матір"*, *"матуся"* з низкою лексем, асоціативно пов'язаних із зазначеним компонентом (*душа, мелодія, слово, усмішка*), наприклад: *"Мелодії світів обсіли наші хати, / Але нема тієї, яку співала мати"* (Довгий, 2009a, с. 195), або ж: *"Не прийму чужого слова, бо зраджу своє. / Не візьму чужої посмішки, бо*

вона не моя. / Помру з душею матері. / Помру із словом матері. / Помру із усмішкою матері" (Довгий, 2009d, с. 151).

Вартий уваги, на нашу думку, в цьому контексті вірш "Україні", у якому маємо типову для поезії О. Довгого одночасну актуалізацію кількох ознак концепту МАТИ. Так, експлікацію розгляданої вище ознаки забезпечують: назва вірша "Україні", ужита поруч із рядками *"Тебе ж для мене вже не буде вдруге, / Як другої матері не бува"* (Довгий, 2009с, с. 25), та пряма номінація *"матуся"* – у порівняльній конструкції. Водночас використання поетом лексем *"совість"* і *"душа"* актуалізують смисловий компонент *'та, яка асоціюється із совістю'* (*Для мене ти і совість, і душа, / І мій пролог в путі до епілогу* – Довгий, 2009с, с. 25), – метафоричне уживання лексеми *"пролог"* у наведених рядках дозволяє говорити також про реалізацію розгляданого вище компонента *'та, що дає життя'*.

Ознака концепту *'та, яка асоціюється з природою'* реалізована в авторських рядках шляхом введення порівняльної конструкції *"Як цвіт росини на листку зеленім"*; ознака *'та, яка є духовним наставником/авторитетом'* експлікується уживаним композитом *"сповідь-каяття"*, порівняймо: *"Тебе люблю, як матір, як дитя, / Як цвіт росини на листку зеленім... / У цій житті, летючій і шаленій, / До тебе йду на сповідь-каяття"* (Довгий, 2009с, с. 25). У цитованих рядках бачимо, що автор поруч зі згаданими вище додатково актуалізує індивідуально переосмислену концептуальну ознаку *'та, яка потребує захисту'* (уживає порівняльну конструкцію *"як дитя"*), художньо-поетична реалізація якої посилюється стереотипною *'та, яка надає захист'*, асоційованою з лексемою *"матір"*.

Завершують розглядану поезію рядки, у яких за допомогою сполук слів із атрибутивною (*єдине торжество, ласкаві, всепроникні очі*) та локативною семантикою (*у центрі світу*) автор актуалізує водночас і ознаку *'та, яка є духовним наставником/авторитетом'*, і *'та, яка асоціюється з цілим світом'*, і *'та, яка є найвищою цінністю'*, порівняймо: *"Бо ти моє єдине торжество / У центрі світу, а не на обоччі. / Твої ласкаві, всепрониклі очі / Пронизують усе моє єство"* (Довгий, 2009с, с. 25).

Також одним із найпоширеніших смислових елементів розгляданого концепту в поетичній картині світу ліричного героя Олексія Довгого виступає елемент **'та, яка піклується'**. Така особливість сприйняття концептообразу МАТИ є цілком закономірною, оскільки, як зауважують Софі М. Мері, Р. Душинський та ін., покликаючись на теорію інтенсивного материнства Ш. Хейс, у сучасній культурі жінка виступає основним опікуном своєї дитини, позиціонуючи себе як турботлива і самовіддана особистість (Mary, ed. al., 2024): *"Тільки мати вміє пожаліти так, що затихає / найгостріший біль, тільки мати може / найчесніше порадити, тільки коло матері / людина почуває себе дитиною, тільки мати / дарує талант і розум..."* (Довгий, 2009d, с. 43), – стверджує із синівською вдячністю ліричний герой О. Довгого в поезії **"Жодне слово в світі не ввібрало стільки ласки..."**, яка не випадково має присвяту **"Марії"**. Означене ім'я, виступаючи в християнській традиції прецедентним, неминуче апелює до сакрального образу Діви Марії, Божої Матері, який часто у людській свідомості набуває такої ж значущості, як образ Бога, Господа (Жайворонок, 2006, с. 356). Аналізований смисловий елемент у низці художніх контекстів може додатково увиразнюватися низкою тактильних і тактильно-одоративних предикатів на кшталт *"постелити постіль"*, *"не будити"*, *"пахучі ромашки"*, *"духмяна постіль"* та ін., які, вказуючи на використання тієї або іншої репрезентативної системи, покликані формувати суб'єктивні "переживання" – представлення сприйнятого світу (Лакомська, 2020), порівняймо: *"Не журися, що синові важко, / Що так пізно приходить із піль. / Краще ти на пахучих ромашках / Постели йому, мамо, постіль. / Хай поспить на постелі духмянній, / Як буває йому не завжди. / І зі сну не буди його рано, / Хоч і треба – його не буди!"* (Довгий, 2009b, с. 191). Як бачимо з наведеного вище контексту, субстантивні, ад'єктивні та вербативні лексеми допомагають авторові викликати у свідомості читача-реципієнта асоціації, пов'язані з відчуттями легкості, свіжості, відпочинку та спогадами дитинства (зокрема, і внаслідок контекстного дихотомійного поєд-

нання вербальних експлікантів образів матері та сина), створюючи при тім сакралізовано-терапевтичний для ліричного героя локус та пов'язуючи його з матір'ю, берегинею затишку.

Аналізований вище смисловий елемент **'та, яка асоціюється з природою'** більш виразно виявляється у віршових рядках, що містять як прямі номінації (*Мати Природа, Природа-мати*) чи присудкові складені конструкції (*Природа – це хвора мати* (Довгий, 2009d, с. 405)), так і лексеми "мати" / "матір", контекстуально асоційовані зі згаданим елементом завдяки введенню порівняльних конструкцій (*як матір'ю рідною*). Зауважимо, що актуалізація вказаної ознаки, як свідчить аналіз поетичних контекстів, пов'язується у свідомості ліричного героя з мотивами вразливості природи та її залежності від людини, порівняймо: *"Не крийся від вогню, не крийся від негоди, / Ти сам їх сотворив, тепер вертай назад. / Бо ти, один лиш ти у Матері Природи / Або слухняний син, або жорстокий кат"* (Довгий, 2009с, с. 170). Також мати-природа мислиться ліричним героєм як прародителька жіночого начала, образною еманациєю якого виступає, зазвичай, молода жінка, дівчина – *"Непотрібно їй ні барв, ні моди / Для очей чи лінії плеча... / Що є вище в матері-природи / За оце довірливе дівча?"* (Довгий, 2009с, с. 466), – бачимо, що запитальна конструкція *"Що є вище..."* у цитованих рядках посилює репрезентацію відповідного мотиву.

Звертає на себе увагу певне авторське розширення асоціативно-смислового поля розгляданого елемента – так, образ матері-природи в деяких текстах набуває додаткових функційних характеристик, цілком відмінних від традиційних. Зокрема, у поезії **"Життя – океан народжень і смертей"** ліричний герой, припускаючи на мить свою "вищість" над природою, не лише втрачає її сприяння та підтримку, а й опиняється перед загрозою знищення – читаємо: *"І коли я силкуюсь поставити себе над нею, / Природа-мати безжально вбиває мене. / А я навіть і не знаю про це"* (Довгий, 2009d, с. 26). Як бачимо, смисловий елемент **'та, яка асоціюється з природою'** в аналізованому контексті доповнюється мотивом знищення, смерті та загибелі, експлікованими вербаливом *"вбиває"*.

Смислова репрезентація концепту МАТИ '**та, яка виконує соціальну роль дружини**' у поетичній мові О. Довгого представлена сурядними сполуками слів "*батько і мати*" та їхніми варіантами, а також поєднанням на рівні строфи чи речення лексем "*мати*" та "*батько*". На нашу думку, такі особливості використання мовних одиниць можуть свідчити про те, що для ліричного героя поета згадані дві соціальні ролі існують у тісному нерозривному зв'язку як дві рівновеликі величини у його художньому мікрокосмі, порівняймо: "*І голос чистий за поріг / Тече з прочиненої хати. / Там батько є і є ще мати, / І я іще там би бути міг...*" (Довгий, 2009с, с. 264), – бачимо зображення ідилічного локусу, експлікованого лексемою "*хата*", основою якого є батьки. Сакралізація локусу посилюється додатковим введенням лексеми "*височінь*" та художньо-поетичним зображенням неможливості для ліричного героя досягти її (*Та вже несла доросту / Мені до тої височині, / Де я колись і де я нині, / І де над вічністю хрести* – там само), – паралельно із сакралізацією експлікується наскрізний для поетичних текстів автора мотив відходу батьків у вічність, що, власне, художньо посилює вияв сакральності й недосяжності для ліричного героя відповідного локусу.

Концептуальну ознаку '**та, яка асоціюється з працею**', репрезентовану відповідним смисловим компонентом, у поетичній мові автора виражено контекстуальним поєднанням лексеми "*мати*" або похідних від неї (*материнський, материн*) та мовних одиниць на позначення атрибутів (*трудолюбна, стомлене, безсонна, мозольно*) чи реалій, семантично асоційованих із образом праці та важкої роботи (*руки, натомленість, ніч*). На нашу думку, найбільш яскраво згадана ознака виявляється у поезії "**Материн вірш**", де можемо простежити додаткову актуалізацію компонентів '**та, яка є духовним наставником/авторитетом**' (лексема "*повчально*"), '**та, яка є найвищою цінністю**' (лексеми-актуалізатори "*молитися*", "*славити*"), а також '**та, що дає життя**' (процесуальний вербатив "*підводити*"), порівняймо: "*Відбилися думи і безсонні ночі / На материнськім стомленім чолі. / Моліться, люди, на слова*

*пророчі / Та **славте** матір на своїй землі. / Бо лиш її **натомленість** печальна / Підводить серце, тіло і слова. / Із рук її **мозольно і повчально** / Ростуть пташата, квіти і трава"* (Довгий, 2009b, с. 347).

Згадана нами вище ознака **'та, яка виконує соціальну роль стосовно дітей'** реалізується в авторських контекстах через актуалізацію митцем народно-пісенних мотивів із традиційними для фольклорної поетики образами матері, сина чи доньки. Так, у вірші **"Озеречко"** мати мислиться ліричною героїнею певним "цензором", найвищим авторитетом, який дає дозвіл на стосунки, про що свідчить уживання у звертанні до матері (тут – неньки) вербатиwa в наказовому способі *"пусти"*, порівняймо: *"Пусти, **ненько**, на годину, / Поки темінь всюди. / Бо все 'дно того хлопчину / Цілувати буду"* (Довгий, 2009с, с. 430). Певне зниження соціальної функції "давання дозволу на стосунки" спостерігаємо в текстовій кореляції образів матері та сина в поезії **"Народний мотив"**. Уживані вербативи *"вийшла"*, *"глянула"* без додаткових процесуальних лексем-маркерів активної діяльності в зображуваному сценарії підтверджує сказане – мати для ліричного героя тут радше виступає в іпостасі порадижниці чи навіть друга – з нею просто діляться – читаємо: *"Вийшла мати на поріг. Глянула: "Ой ненько! / Де ж ти, синку, відишував отаку / гарненьку?" / "Я в долині, **мамо**, був. Майстрував / сопілку. / Під калиною впіймав, думав – перепілку"* (Довгий, 2009с, с. 440).

Дискусія і висновки

Проведене дослідження особливостей вербальної репрезентації концепту МАТИ в поетичній мові Олексія Довгого дозволяє стверджувати, що означений концепт реалізується в поезії автора шляхом уведення низки художніх образів, які прямо або через асоціації та контекст експлікують його. Зокрема, поет, уживаючи лексеми *"мама"*, *"мати"*, *"матір"* та прості й складені похідні від них на зразок *"ма"*, *"мамочка"*, *"жінка-мати"*, *"материнський"* і подібні, актуалізує у свідомості реципієнта відповідний образ, який контекстуально посилюється вербалізованими атрибутами, функціями чи асоціа-

тивно пов'язаними образами та реаліями. Як бачимо з розгляданих поезій, митець практично не використовує ізольованих нейтральних слововживань – художній контекст дозволяє йому реалізувати в тому чи іншому тексті зазначений концепт шляхом актуалізації його основних атрибутів, представлених на лексичному рівні мови семантичними компонентами лексеми "мати". З огляду на природу поетичного тексту та особливості образної його організації, автор у більшості випадків у межах одного контексту реалізує одночасно кілька смислових елементів, що дозволяє посилити художній вияв образу матері, репрезентуючи більш точно актуальність для ліричного героя тих або інших його рис в кожній конкретній реалізації. Найбільш поширеними, на нашу думку, слід вважати такі ознаки концепту МАТИ: 'та, яка є Берегинею роду/народу', 'та, що дає життя', 'та, яка є близькою/рідною', 'та, яка асоціюється з Батьківщиною', 'та, яка піклується', 'та, яка асоціюється з природою', 'та, яка виконує соціальну роль дружини', 'та, яка є духовним наставником/авторитетом', 'та, яка асоціюється з працею', 'та, яка є найвищою цінністю', 'та, яка асоціюється з цілим світом', 'та, яка асоціюється із совістю', а 'та, яка виконує соціальну роль стосовно дітей'.

Під час проведення дослідження нами на образному рівні тексту було виявлено активну кореляцію образів матері та жінки, що дозволило припустити наявність взаємозв'язку між означеними концептами в картині світу ліричного героя та реалізації в ній, імовірно, певної ієрархічної моделі взаємодії. Тому вважаємо за доцільне висвітлити особливості зазначеної кореляції надалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Асмаковська, Г. Г. (2024). Концепт "МАТИ" у мовотворчості Б. Антоненка-Давидовича. *Збірник наукових праць "Нова філологія"*, 93, 14–21. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2024-93-2>

Бартіш, С. (2011). Культурні моделі концепту "материнство" та способи їх реалізації у дитячій поезії : на матеріалі творчості Марійки Підгірянки. *Studia Methodologica*, 31, 192–197. <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/2606>

Білодід, І. Бурячок, А., Винник, В. та ін. (Ред.). (1973). *Словник української мови*: [в 11 т.]. Т. 4: І–М. Наукова думка.

Вільчинська, Т. (2017). Концепт "війна": особливості мовної об'єктивації в газетному дискурсі. *Лінгвістичні студії*, 34, 110–114. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=lingst_2017_34_16

Голобородько, К. (2010). *Ідіостиль Олександра Олеся: лінгвокогнітивна інтерпретація: монографія*. ХІФТ.

Добрушина, М. Ю. (2023). Номінативне поле та номінативний простір концепту LANGUAGE POLICY: теоретичний аспект. *Мова. Література. Фольклор*, 2, 16–22. <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2022-2-2>

Довгий, О. (2009a). *Вибрані твори: Т. 1. Доторки блискавки*. Укр. письменник.

Довгий, О. (2009b). *Вибрані твори: Т. 2. Дихання вічності. Восьмивірші*. Укр. письменник.

Довгий, О. (2009c). *Вибрані твори: Т. 3. Дереворити*. Укр. письменник.

Довгий, О. (2009d). *Вибрані твори: Т. 4. Келих троянд*. Укр. письменник.

Жайворонок, В. (2006). *Знаки української етнокультури : словник-довідник*. Київ.

Коцур, В. Потапенко, О., Куйбіда, В. (Ред.). (2015). *Енциклопедичний словник символів культури України*. ФОП Гаврищенко В. М.

Лакомська, І. В. (2020). Візуальні предикати в структурі медійних фразеологізмів: сугестійний аспект. *Записки з українського мовознавства*, 251–259. <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2020.27.206546>

Ніка, О. (2013). Концепт як барокова стилістична фігура (на матеріалі писемних пам'яток другої половини XVII ст.). *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: збірник наукових статей*, 2(22), 211–216.

Полюжин, М. (2015). Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*, 4, 212–222. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/7847>

Сидоренко, І. (2018). Методика опису художнього концепту в сучасних антропологічних дослідженнях. *Закарпатські філологічні студії*, 6, 117–122. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/59381>

Скаб, М. (2008). *Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери*. Рута.

Сукаленко, Т. М. (2010). Метафоричне вираження концепту ЖІНКА в українській мові. *Vydavnychy Dim Dmytra Buraho*.

Трессидер, Дж. (1999). *Словарь символов*.

Хоменська, І. В. (2016). *Вербалізація концепту Україна в українському художньому дискурсі* [Дис. канд. філол. наук, Національний педагогічний університет імені П. Драгоманова]. Digital Repository Dragomanov Ukrainian State University. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/40885>

Яковлєва, В. Б. (2009). *Вербалізація концепту сім'я в українській мовній картині світу* [Дис. канд. філол. наук, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди]. <https://uacademic.info/ua/document/0409U000694#>!

Barak-Brandes, S. (2016). "And she does it all in heels": mothers in contemporary Israeli TV commercials. *Feminist Media Studies*, 17(2), 215–230. <https://doi.org/10.1080/14680777.2016.1178160>

Cino, D. (2020). Constructing and De-constructing the "Good" Mothering Framework Online: a Pedagogical Analysis. *Encyclopaideia*, 24(58), 75–86. <https://doi.org/10.6092/issn.1825-8670/10747>

Gogoladze, Tamar & Barbakadze, Ketevan. (2023). The Concept of Motherhood in a Modern Fiction Text (Mother's Time by G. Sosiashvili). "Intercultural dialogues" transactions, 7. <https://doi.org/10.52340/idw.2023.47>

Mary, S. M., Duschinsky, R., Davis, L., Dunnett, S., & Coughlan, B. (2024). Representations of motherhood in the media: a systematic literature review. *Information, Communication & Society*, 1–18. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2024.2348020>

Mcquillan, Julia & Greil, Arthur & Shreffler, Karina & Tichenor, Veronica. (2008). The Importance of Motherhood Among Women in the Contemporary United States. *Gender & society : official publication of Sociologists for Women in Society*, 22. 477–496. <https://doi.org/10.1177/0891243208319359>

McRobbie, A. (2015). Notes on the Perfect: Competitive Femininity in Neoliberal Times. *Australian Feminist Studies*, 30(83), 3–20. <https://doi.org/10.1080/08164649.2015.1011485>

REFERENCES

Asmakovska, G. H. (2024). The concept "MOTHER" in language creation of B. Antonenko-Davydovych. *Zbirnyk naukovykh prats "Nova*

filolohiia", 93, 14–21 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2024-93-2>

Barak-Brandes, S. (2016). "And she does it all in heels": mothers in contemporary Israeli TV commercials. *Feminist Media Studies*, 17(2), 215–230. <https://doi.org/10.1080/14680777.2016.1178160>

Bartish, S. (2011). Cultural models of the concept of "motherhood" and ways of their implementation in children's poetry: based on the work of Marija Pidgirjanka. *Studia Methodologica*, 31, 192–197 [in Ukrainian]. <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/2606>

Bilodid, I., Buriachok, A., Hnatiuk, H. et al. (Eds.). (1973). *Dictionary of the Ukrainian language*: [in 11 vol.]. 4: I–M. Naukova dumka [in Ukrainian].

Cino, D. (2020). Constructing and De-constructing the "Good" Mothering Framework Online: a Pedagogical Analysis. *Encyclopaideia*, 24(58), 75–86. <https://doi.org/10.6092/issn.1825-8670/10747>

Dobrushyna, M. (2023). Nominative field and nominative space of the concept LANGUAGE POLICY: theoretical outlook. *Mova. Literatura. Fol'klor*, 2, 16–22 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2022-2-2>

Dovhyi, O. (2009a). *Selected works: Vol. 1. The touches of lightning*. Ukr. pysmennyk [in Ukrainian].

Dovhyi, O. (2009b). *Selected works: Vol. 2. The breath of eternity*. Octopus. Ukr. pysmennyk [in Ukrainian].

Dovhyi, O. (2009c). *Selected works: Vol. 3. Derevoryty*. Ukr. pysmennyk [in Ukrainian].

Dovhyi, O. (2009d). *Selected works: Vol. 4. The Glass of roses*. Ukr. pysmennyk [in Ukrainian].

Gogoladze, Tamar & Barbakadze, Ketevan. (2023). The Concept of Motherhood in a Modern Fiction Text (Mother's Time by G. Sosiashvili). *"Intercultural dialogues" transactions*, 7. <https://doi.org/10.52340/idw.2023.47>

Goloborodko, K. (2010). *Idiostyle of Oleksandr Oles: linguistic-cognitive interpretation*: monograph. KHIPT [in Ukrainian].

Homens'ka, I. (2016). *Verbalization of the concept Ukraine in the Ukrainian literary discourse* [Candidate's dissertation, National Pedagogical Dragomanov University]. Digital Repository Dragomanov Ukrainian State University [in Ukrainian]. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/40885>

Kocur, V. Potapenko, O., Kujbida, V. et al. (Eds.). (2015). *Encyclopedic dictionary of cultural symbols of Ukraine*. FOP Gavryshenko V. M. [in Ukrainian].

Lakomska, I. (2020). Visual predicates in the structure of media phraseologisms: suggestive aspect. *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva*, 251–259 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2020.27.206546>

Mary, S. M., Duschinsky, R., Davis, L., Dunnett, S., & Coughlan, B. (2024). Representations of motherhood in the media: a systematic literature review. *Information, Communication & Society*, 1–18. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2024.2348020>

Mcquillan, Julia & Greil, Arthur & Shreffler, Karina & Tichenor, Veronica. (2008). The Importance of Motherhood Among Women in the Contemporary United States. *Gender & society : official publication of Sociologists for Women in Society*, 22. 477–496. <https://doi.org/10.1177/0891243208319359>

McRobbie, A. (2015). Notes on the Perfect: Competitive Femininity in Neoliberal Times. *Australian Feminist Studies*, 30(83), 3–20. <https://doi.org/10.1080/08164649.2015.1011485>

Nika, O. (2013). The concept as a baroque stylistic figure (on the material of written monuments of the second half of the 17th century). *Novi doslidzhennia pamiatok kozatskoi doby v Ukraini: zbirnyk naukovykh statei*, 2(22), 211–216 [in Ukrainian].

Polyuzhyn, M. (2015). Notion, Concept and Its Structure. *Naukovyi visnyk Shidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Filolohichni nauky. Movoznavstvo*, 4, 212–222 [in Ukrainian]. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/7847>

Skab, M. (2008). *Patterns of conceptualization and linguistic categorization of the sacred sphere*. Ruta [in Ukrainian].

Sukalenko, T. (2010). *Metaphorical expression of the concept WOMAN in the Ukrainian language*. Vydavnychi Dim Dmytra Buraho [in Ukrainian].

Sydorenko, I. (2018). The method of describing the artistic concept in modern anthropological research. *Zakarpatski filolohichni studii*, 6, 117–122 [in Ukrainian]. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/59381>

Tressider, Dzh. (1999). *Dictionary of symbols* [in Russian].

Vilchynska, T. (2017). Concept "WAR": peculiarities of lingual instantiation in newspaper text. *Linhvistychni studii*, 34, 110–114 [in Ukrainian]. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=lingst_2017_34_16

Yakovljeva, V. (2009). Verbalization of the family concept in the Ukrainian linguistic worldview [Candidate's dissertation, H. S. Skovoroda

Kharkiv National Pedagogical University]. [in Ukrainian]. <https://uacademic.info/ua/document/0409U000694#>!

Zhaivoronok, V. (2006). *Signs of Ukrainian Ethnoculture*: Dictionary Directory [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 22.11.24

Прорецензовано / Revised: 06.12.24

Схвалено до друку / Accepted: 12.12.24

Oleksandr STROKAL, PhD (Philol.), Assist.

ORCID ID: 0000-0002-9229-2711

e-mail: o.strokal@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

VERBALIZATION OF CONCEPT MOTHER IN OLEKSII DOVHIY'S POETIC LANGUAGE

Background. *Human knowledge about the environment exists in human consciousness in the form of certain mental formations called concepts. The concept MOTHER in the poetic worldview of the lyrical hero forms a unique conceptual space, as it combines both numerous collective traditional ideas and an individual author's interpretation of it. In the poetic language, the specified concept is implemented by actualizing of its signs by the semantic components of the lexeme "mother".*

Topicality. *The lexemes that denote the semantic components of the lexeme "mother" act as a unique language material that reflects the collective experience of humanity and ethnicity. In a poetic text, such units are expressions of the author's style.* **Purpose:** *to characterize the peculiarities of the linguistic explication of the concept MOTHER and related signs and realities on the basis of Oleksii Dovhiy's poetic texts.* **Task:** *to consider the grammatical, semantic, stylistic, individual-author's characteristics of using the language units denoting the concept MOTHER, its signs and images associated with them.*

Methods: *general scientific methods (descriptive with analysis and synthesis, induction and deduction, classification and systematization); special linguistic methods (conceptual analysis, lingual and poetic analysis).*

Results. *The article emphasizes the special role of verbalizers in the display of various types of signs of the concept MOTHER in the poetic text. On the basis of the language material, the most used actualizations of the corresponding signs represented by the semantic components of the lexeme "mother" were investigated. Explicative units of such components were analyzed according to their grammatical and semantic-stylistic features.*

It is stated in the study that the actualization of the concept MOTHER in author's poetic language occurs due to the use of simple and complex noun units and their derivatives, as well as due to the introduction of lexemes, which in the context create artistic images associated with the corresponding semantic components.

Conclusions. *The author of the article substantiates the importance of using lexemes denoted the semantic components of the lexeme "mother" in the poetic text. The researcher emphasized the author's manner of simultaneous actualization of several semantic components of the lexeme "mother", which allows the poet to more accurately convey the assessment and significance of the relevant realities in the worldview of the lyrical hero.*

Keywords: *mother, concept, symbol, sacral locus, linguistic worldview, Oleksii Dovhiy's poetry.*

Автор заявляє про неаявність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.

Ірина ПАВЛЮК, асп.

ORCID ID: 0009-0002-2626-1957

e-mail: pavluk.iryana92@gmail.com

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна

МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ САКРАЛЬНОГО У ЗБІРЦІ П. СОРОКИ "ЛІСОВІ ПСАЛМИ"

Вступ. Лінгвістичне потрактування категорії сакрального в художніх текстах є поліпарадигмальною національно-авторською моделлю. Поетичне мовомислення реєлюєфно окреслює концептуалізацію аксіологічних понять, де будь-які лексеми можуть стати семантично близькими. Яскравим зразком сакральних поетичних текстів є збірка П. Сороки "Лісові псалми". Актуальність дослідження мовної репрезентації сакрального у творчості сучасного українського письменника зумовлена малодослідженістю його текстів та моделює нову форму пізнання сакрального.

Методи. Було використано такі методи: концептуального аналізу, що передбачає моделювання і опис концептів; контекстуально-ситуативного та компонентного аналізів – для з'ясування семантики концептуалізованих образів.

Результати. У ході дослідження було розглянуто концепти "віра", "Бог" та "молитва", які слугують якравими репрезентантами сакрального в аналізованій збірці. З'ясовано, що концептуалізовані поняття створюють сакральнo-мистецький простір поезії, моделюючи смислове наповнення текстів. Когнітивно багатогранними постають концепти "віра" та "молитва", які розкодовуються не лише через однойменні лексеми, а й завдяки іншим мовним засобам. Проаналізований концепт "Бог" у поетичних текстах цілісно окреслюється завдяки трьом семантичним компонентам, через які реалізуються уявлення про Бога-Творця, Бога-Життєдавця і Бога-Спасителя. Встановлено, що художньо-смислова структура сакрального у збірці П. Сороки наділена внутрішньою синергетикою, а відтак, є лінгвоментальною складовою поетичної дійсності.

Висновки. *Мовна репрезентація сакрального у збірці П. Сороки "Лісові псалми" є багатоаспектною системою поетичного мовомислення. Номінативні поля трьох оцінно забарвлених концептів: "віра", "Бог" та "молитва" – містять численні конотативні нашіарування, які конструюють семантичний простір сакрального в художніх текстах автора.*

Ключові слова: *сакральний, концепт, П. Сорока, "Лісові псалми", Бог, віра, молитва.*

Вступ

Пошук ціннісних понять у художньому тексті уже не одне десятиліття цікавить науковців. Поетична дійсність моделює концентрований вияв етнокультурних категорій, що разом з авторським світобаченням розширює семантичну парадигму тексту. Очевидно, що сакральний лінгвопростір як система образного мислення презентує не лише внутрішній світ письменника, а й відтворює взаємостосунки людини і світу, людини і Бога, людини й людини та є оцінно маркованим.

Концептуалізація сакрального в авторському мовомисленні є важливою проблемою когнітивної лінгвістики, а про концепти в художній мові слушно зауважив В. Кононенко, стверджуючи, що вони "пов'язані зі світом культури й цивілізації, в тому числі етики й моралі, та створюють той шар метафізики й суміщеності при збереженні інваріанта, який входить у художній дискурс не лише як його невід'ємний елемент, але й як компонент формування, самого існування тексту" (Кононенко, 2004, с. 20). Якщо мова йде про сакральну лексику, то варто зауважити, що основними джерелами її формування здебільшого будуть національно-особистісні поняття, які через культурний код минулого та авторську поетичну абстрагованість набувають оновлених конотацій. Художній текст стає канонічним простором, а кожна лексема – предметно-естетичним образом.

Загалом для цілісного осмислення творчості письменника доречно звертатися до категорії сакрального, бо саме завдяки її аналізу вдається пізнати модальність значущості написаного й, очевидно, простежити амбівалентність цієї категорії. Отож, хоча поняття сакрального виражається в множинних формах і не

завжди відповідає одному визначенню, а його вияви можуть як "освячуватися", так і "опоганюватися", проте незмінним залишається дослідницький інтерес до нього. Яскраві зразки сакральних текстів демонструє творчість Петра Сороки, відомого сучасного українського письменника, автора поетичних та прозових творів, літературознавця, редактора, видавця. З огляду на те, що аксіологічно маркована поезія здебільшого розглядається локально, а у випадку зазначеного автора – малодосліджена, то актуальність аналізу є цілком закономірною.

Зазначимо, що дослідження особливостей вербалізації сакрального в збірці Петра Сороки "Лісові псалми" проєктує новий погляд на поетичні тексти автора крізь призму лінгвістичної когнітології, а звідси й на українську літературу кінця XX – початку XXI ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сакральне в художньому тексті є потужним концептуальним важелем. Найдрібніші деталі можуть містити в собі багатоаспектні візії, у яких простежується не лише поетичність, а й інформаційна достовірність про світ. Здебільшого автор наповнює текст такими лексемами, які чітко передають ментально-світоглядні виміри життя загалом і особисті цінності зокрема.

В українському мовознавстві чимало науковців займається вивченням різноманітних проявів сакрального в художньому тексті. Його студіювали у своїх працях Т. Вільчинська, І. Набитович, Т. Космеда, В. Кононенко, К. Голобородько, П. Мацьків, Н. Піддубна та інші. Здебільшого усі дослідники погоджуються, що сакральне не завжди відповідає поняттю святості, а доволі часто воно об'єктивує протилежні характеристики. Однак, як зазначає Р. Каюа, воно залишається тим, що викликає повагу, побоювання й довіру (Каюа, 2003, с. 173). Очевидно, що й у відповідному прошарку лексики побутують універсальні категорії, метою яких є акумулювати духовну культуру народу, ідейно-світоглядні погляди митця на ті чи інші реалії. Цілком слушними в цьому плані вважаємо слова І. Набитовича про сакральну категорію, яка в художньому тексті "представляє й виражає буття-у-світі" людини (Набитович, 2008,

с. 14). Це міркування нашої думки на думку про те, що сакральні номінації в авторських творах створюють особливий простір буття, який є унікальним явищем, та зберігають в собі етнокультурні величини, певну релігійність або відгомін сучасності. За словами Т. Вільчинської, сакральне – це також і "певна система священних образів" (Вільчинська, 2008, с. 136), а аксіологічно забарвлені лексеми потрібно розглядати крізь призму мовної особистості автора. Якщо повернутися до постаті П. Сороки, то, безсумнівно, що перед нами псалмоспівець, представник поетичної віри, у творчості якого реалізується насамперед релігійна природа сакрального.

Тексти П. Сороки засвідчують своєрідну естетичну комунікацію автора зі світом. Митець прагне зосередитися на важливих аспектах життя, пізнати його і передати досвід читачу. Аналізуючи твори письменника, відчуваєш особливі почуття, пов'язані, на думку Т. Вільчинської, з внутрішньою відвертістю, відкритістю та щирістю автора (Вільчинська, & Вільчинський, 2022, с. 43). П. Сорока описує те, у що вірить, а відтак, створює сакральний вимір живого богоспілкування. Сам же автор зазначав, що "жоден письменник, навіть геніальний, зрозуміло, не спроможний змагатися з Тим, хто творить людські долі, тому найдоцільніше нічого не вигадувати, а віддзеркалювати життя" (Сорока, 2019, с. 256). Загальнолюдські ремінісценції є основою творчості письменника, в якій викристалізовується філософське розуміння буття на тлі особистого досвіду та народної культури.

Як бачимо, уже назва збірки "Лісові псалми" наділена експресією, бо мимовільно спрямовує на інтертекстуальне тлумачення крізь призму старозавітних текстів. І не дивно, бо до псалмової лірики в різних модифікаціях зверталось багато митців. В українському літературознавстві навіть розглядають поняття "сакральний псалом" і "літературний псалом" як два самостійні жанрові утворення (Чотарі, 2009, с. 8). Щодо мовознавства, то такий поділ дає змогу простежити модифікацію рецепції псалма і його вторинної номінації.

Метою статті є дослідити специфіку мовної об'єктивації сакрального в поетичній збірці П. Сороки "Лісові псалми".

Результати

Основна увага в досліджуваній збірці сконцентрована на осмисленні життя людини. Автор намагається зрозуміти сутність правдивих цінностей і тому звертає увагу на історіософський сенс світу, створюючи сакральньо-мистецький простір поезії. У збірці простежується духовне піднесення, утвердження свободолобства як важливого чинника християнства. У передмові сам автор зазначає: "...прагнув, щоб у моїх віршах звучала світла літургійність, яку відчуваєш душею, коли входиш під крони дерев" (Сорока, 2012, с. 3). Саме тому здається, що митець не розмірковує над сакральним, не шукає його, а презентує індивідуальну модель світу, використовуючи концептуалізовані поняття та образи. Ієрархія цінностей у словесно-поетичний спосіб репрезентована певними концептами та промаркована різноманітними номенами.

Зауважимо, що когнітивно багатогранним у збірці "Лісові псалми" постає концепт *віра*. Феномен структурної побудови вказаного концептуалізованого поняття полягає в художньо-образному осмисленні, яке розшифровується не лише через однойменну лексему, а й завдяки іншим мовним засобам. У поетичній семантиці П. Сороки чітко представлені контексти, що засвідчують оцінні позначення авторської віри: "*Тут є усе: ожинник і горіхи, / І вже у травні / зморшки і сморжі. / Та ліс не лише для очей і втіхи, / А й для спасіння вічної душі*" (Сорока, 2012, с. 13). У цих рядках втілюється думка, що джерелом життя є ліс, і саме він наповнює людину необхідними знаннями задля збереження вічного спокою. Лексема *ліс* є одним із репрезентантів концепту *віра*, одухотвореним поняттям, завдяки якому реалізується авторський канон молитовно-величальної поезії: "*Але на землі мій рай – це ліс*" (Сорока, 2012, с. 38). Просторові параметри та світоглядні виміри поетичних текстів П. Сороки зумовлюють розуміння віри як ідилії життя: "*Де роси пригуслі й шпигучі / І сонцем неспита імла, / Де всі ми однакові учні – / Людина, лисиця, бджола*" (Сорока, 2012, с. 19). Ліс є місцем переоцінки місця самої людини, новою перспективою для порятунку її душі: "*Де жити без пісні не змога, / Де ходять*

вітри і дощі. / І де доростати до Бога / Так добре усякій душі" (Сорока, 2012, с. 19).

У дослідженні В. Кононенка "Концепти українського дискурсу" знаходимо кваліфікацію віри як такої, що заснована на досвіді, на потребах, або як віри в авторитет (Кононенко, 2004, с. 100). Як бачимо, не існує єдиного визначення віри, позаяк вона позначає інваріантні думки і не завжди пов'язана зі сферою знання. Семантичне наповнення створює людина – носій світоглядних ідеалів. У збірці П. Сороки концепт *віра* моделюється крізь християнський світогляд, де абсолютизацією є Бог і відповідно все є його творінням, зокрема і природа. Усі поезії пройняті любов'ю, а лексеми *ліс, горіхи, ліщина, метелик, пугач, миша* і под. проєктують божий світ, у якому прагне набутися автор: *"Добре в цьому всесвіті Господньому / Злитися душею з усіма / І відчувти, що без твого подиху / Повної гармонії нема"* (Сорока, 2012, с. 39).

За біблійними тлумаченнями, віра – джерело і центр усього релігійного життя (Слов. бібл., богосл., 1996, с. 145). Зважаючи на мовне вираження концепту *віра*, можна зробити висновок, що автор належить до "тих, хто вірить", тому так впевнено дивиться в майбутнє. Нагадаємо, що християни вірять у безсмертну душу людини, яка після смерті тіла повертається до Бога: *"І порошок повернеться у землю, звідки взявся, а дух відійде до Бога, що його Він дав"* (Проп 12:7). Такі ж засади сповідує у своїх поезіях і П. Сорока, наповнюючи лексеми алюзіями, а звідси викристалізовується духовне ядро концепту *віра*, що, завдяки ряду номінацій, стає його архетипною складовою. Церковне вчення автор художньо трансформує, зберігаючи при цьому первинне аксіологічне наповнення, пор.: *"Що із того, що був колись птахом, / Якщо треба ставати прахом?"* (Сорока, 2012, с. 30); *"Хай не таке велике диво, / Та навіть день або півдня, / Прожити зілко і щасливо, – / Це ключ, / що вічність одчиня"* (Сорока, 2012, с. 48); *"Божим словом створені усі ми, / Боже слово розуміють всі"* (Сорока, 2012, с. 54); *"Так це було при сотворені світу / Так воно днесь"* (Сорока, 2012, с. 59).

У концепті *віра* закумуляовані внутрішні інтенції, які через позитивно марковані лексеми помітно доповнюють поетичне мовомислення письменника, як-от: *душа*: "Що душа шукає в цьому лісі?" (Сорока, 2012, с. 41), *любов*: "Щоби ця любов і в позасвітті / Мучила, / палила / і цвіла" (Сорока, 2012, с. 44), *рай*: "Не віднімай в мене, Боже, цей рай, / Що я собі маю" (Сорока, 2012, с. 70), *небо*: "Це небо лісу – буків і ялиць, – / Які без нього не були б народом" (Сорока, 2012, с. 27). Вони цілісно передають художньо-смыслову структуру концептуалізованого поняття *віра*, яке конотує життєствердність і заперечує формалізм. Варто зазначити, що лексеми на позначення природи та ті, які тяжіють до біблеїзмів, семантично близькі, а їхнє авторське потрактування відкриває нові перспективи репрезентації досліджуваного концепту. П. Сорока опоетизовує теологічну традицію, створюючи ефект святості, тому концепт *віра* в збірці "Лісові псалми" розшифровується поступово і постійно балансує між думкою та буттям. Саме з вірою пов'язана самоідентифікація автора.

Яскравим репрезентантом сакрального в аналізованій збірці є концепт *Бог*, позначений однойменною лексемою, рідше словом *Господь*. Відповідні теоніми у поетичному тезаурусі є осердям аксіологічного вираження мовних одиниць. Зауважимо, що концепт *Бог* є універсальним для багатьох народів, а відтак, знаходить вираження в авторській творчості в різних лінгвокультурах, де, проте, має неоднакове смыслове наповнення, що зумовлено лінгвоментальними етнічними особливостями та авторськими рефлексіями, які окреслюють сферу духовного життя митців.

Послуговуючись лексемами *Бог* або *Господь*, П. Сорока моделює дійсність, яка наскрізь пронизана християнськими чеснотами. Необхідно вказати на те, що концепт *Бог* у збірці "Лісові псалми" вміщує в собі три семантичні компоненти, через які експлікуються уявлення про Бога-Творця, Бога-Життєдавця і Бога-Спасителя.

Аналізуючи художньо-смыслову структуру текстів, спостерігаємо, як автор усамітнюється в поезії, щоб задовільнити Бога:

"Так пишу, як Бог поклав на душу, / Для сердець, / а не черствих умів" (Сорока, 2012, с. 6). Особлива медитативність перетворює звичайну буденність на свято, при цьому зберігається простота авторського мовомислення. Відчуття гармонії в контексті поезії досягається через лексему *Бог*: "У ту мить душа моя нетлінна / Впала перед дивом на коліна. / Зникла зливою навіяна тривога / І збагнув – стою в майстерні Бога, / Де з краси, гармонії і світла / Твориться велика тайна літа" (Сорока, 2012, с. 33). Зауважимо також, що використання номінації *Бог* забезпечує і відчуття канонічності, коли парафрастичні поняття, завдяки конотативним нашаруванням, стають концептуальним прошарком мови.

Щодо другого складника концепту *Бог*, пов'язаного з Богом-Життєдавцем, то в цьому випадку простежується неймовірна проникливість ліричного героя. Автор у поетичний спосіб рельєфно декларує життєствердну віру, яка йде від Бога. П. Сорока повністю зливається з ліричним героєм, тому мимовільно з'являються афористичні монологи автора: "Вчора так лило несамовито, / Мучили нав'язливі думки. / Вчора більше не хотілось жити, / А сьогодні, Боже, – / навпаки" (Сорока, 2012, с. 49). У поетичних текстах об'єктивується думка про "всюдисущність" Господа, проте якщо Бог-Творець дарує життя людині, то Бог-Життєдавець наповнює його змістом. У загальному контексті збірки через лексему *Бог* викристалізовується філософський спосіб віднайти себе, тобто відбувається своєрідне нанизування думок, наповнених не лише біблійними наративами, а й власною переоцінкою життя. Очевидно, такі охудожнені тези засвідчують непохитну віру в Бога і водночас духовне становлення особи: "Де жити без пісні незмога, / Де ходять вітри і дощі. / І де доростати до Бога / Так добре усякій душі" (Сорока, 2012, с. 19). Зауважимо, що саме лексеми, наповнені богонатхненною семантикою, вербалізують стан "уповання на Творця". З одного боку, спостерігаємо світ природи й людини, а з іншого – Бога. Ці дві площини семантично близькі, оскільки через одухотворення лісу виявляється Божа благодать, яку відчуває автор і якою прагне поділитися з іншими.

Третім компонентом у семантичній структурі концепту *Бог* є "Бог-Спаситель". Цей вимір наскрізно просякнутий безкінечним оптимізмом, зумовленим вірою в Господа: "*Бог мені безсмертя обіцяє / Без тривоги, / без болю / і без сліз*" (Сорока, 2012, с. 38). Автор вмотивовано скеровує читача заглибитися в Бога, пізнати Його не як визнаний Абсолют, а як доброго батька, який наділяє кожного своїми ласками. Лексеми *благодать, воскресать, всевишній, божественний* тощо передають стан смирення, верифікують християнську істину – пізнати живого Бога. Варто зазначити, що в художній площині виокремлюється індивідуальне відчуття любові, крізь призму якої поезії стають емоційно довершеними, відтворюють очевидну щирість: "*Добре в цьому всесвіті Господньому / Злитися душею з усіма*" (Сорока, 2012, с. 39). Лінгвопоетичне осмислення Бога-Спасителя демонструють повтори окремих речень, що декларують беззаперечну впевненість у Божій присутності в житті ліричного героя: "*Бог мене не залишить / без своєї опіки...*"; "*Бог мене не покине, / Вбереже від одчаю...*"; "*Бог мене не покине, / Милосердно пробачить*" (Сорока, 2012, с. 55).

Компоненти "Бог-Творець", "Бог-Життєдавець" та "Бог-Спаситель" формують семантику концепту *Бог*, забезпечуючи цілісну художньо-смыслову структуру образу.

До репрезентантів сакрального у збірці "Лісові псалми" належить і концепт *молитва*. І хоч сама лексема *молитва* трапляється порівняно рідко, однак семантика концепту демонструє особливості авторського моделювання відповідного концептуалізованого образу, зокрема розуміння молитви як теологічної традиції.

Про значення молитви розмірковувало багато богословів. Здебільшого усі священнослужителі в загальних рисах описують її як "розмову з Богом". Закономірно, що молитва є частиною життя християнина, саме вона несе смыслову навантаження духовного світу людини, підтримує невидимий зв'язок із Творцем. Особлива медитативність є рефлексивною складовою молитви, яка має не тільки тривку основу, а й ще наділена природною щирістю, що виникає з цілковитої

добровільності людини. Слушно зауважив Дж. Мартін: "Молитва – це немовби здатність бачити ще один вимір життя" (Мартін, 2023, с. 12). Очевидно, нематеріальність цього поняття вміщує в собі внутрішню та зовнішню описовість, а відтак, є багатограним втіленням свідчення людини.

У збірці "Лісові псалми" художня модель молитви викристалізовується в двох контекстах. У першому випадку виявляються авторські спостереження за природою, яка молиться. Ця площа зазвичай наповнена лексемами, що засвідчують поетичне відчуття "розмови з Богом", як-от: *служба Божя, Літургія, храм, аलिція* та под. Зауважимо, що природа в авторському світобаченні постає новою формою молитви, яку прагне пізнати митець, аби отримані знання втілити в життя. Тут семантика концепту *молитва* конотує художнє споглядання за сакральним: "*Добре загубитися у квітні / Десь у непрохідній гущині, / Де осоки і дуби столітні / Моляться одвічній тишині*" (Сорока, 2012, с. 37).

У другому випадку концепт *молитва* виражається номінаціями, наповненими молитовною самоідентифікацією. Ця площа відображає безпосередню розмову автора з Богом, а природа виступає художньою деталлю, яка забезпечує цілісність образу. З періодичною частотою П. Сорока використовує лексеми в кличному відмінку, створюючи вербальні формули звернення до Бога: "*Господи, з лісу земного мені / Хочеться в горні ліси*" (Сорока, 2012, с. 28). Варто зазначити, що основним емоційним маркером у таких поезіях є асоціативність, де кожне нове поняття супроводжується особистою заглибленістю, що в результаті вибудовує зріле світосприйняття. Авторське звертання повноцінно окреслює концептуальну модель молитви, де фігурують слова на позначення прохання чи подяки: "*Навчи мене, Господи, з неба молитись, як птаха, / І жити, як птаха, над кронами лип в сторіч. / З буття в небуття переходити так, як мураха, / Безболісно й легко чи свято, чи будень, чи ніч*" (Сорока, 2012, с. 29). Виняткова пошана органічно переплітається з особливим трепотом, творячи авторську молитву, сконцентровану на важливих для ліричного героя аспектах: "*Знаю, що марно – благай, не благай – / Але благаю: / Не віднімай в мене, Боже, цей рай, / Що я собі маю*" (Сорока, 2012, с. 70).

У контексті збірки концепт *молитва* наповнений різноманітними рефлексіями, засвідченими номінативними одиницями, вжитими на його позначення.

Дискусія і висновки

Лінгвалізація сакрального в поетичній збірці П. Сороки "Лісові псалми" є багатогранною системою образного мовомислення, де художній простір, наповнений оцінно маркованими лексемами, є авторським каноном. Специфіку сакрального, реалізованого в поезії П. Сороки, простежили на прикладі трьох оцінно забарвлених концептів: *віра*, *Бог* та *молитва*. Номінативні площини кожного із них наділені біблійними ремінісценціями та складаються з різних семантичних компонентів, що підтверджує їхню когнітивну багатогранність. Дослідження показало, що, з одного боку, П. Сорока апелює до природи, одухотворяючи її, а з іншого – до Бога, до нематеріального виміру сутності людини.

Концепти *віра*, *Бог* та *молитва* викристалізуються в різний спосіб – за допомогою однойменних лексем чи вербально-художніх нашарувань, проте незмінною залишається інформація про світ та про Бога, яку автор не ставить під сумнів, а навпаки, робить життєво необхідною аксіомою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Вільчинська, Т. (2008). *Концептуалізація сакрального в українській поетичній мові XVII–XVIII ст.* Джура.

Вільчинська, Т. Вільчинський, О. (2022). Концепт "Бог" у поетичній творчості Б.-І. Антонича та П. Сороки: лінгвокогнітивний аналіз. *Закарпатські філологічні студії*, 1(23), 41–46 <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.1.7>

Каюа, Р. (2003). *Людина та сакральне*. Ваклер.

Кононенко, В. (2004). *Концепти українського дискурсу*. Плай.

Мартін, Дж. (2023). *Молитва*. Свічадо.

Набитович, І. (2008). *Універсум сасгит'у в художній прозі (від модернізму до постмодернізму)*. Посвіт.

Словник біблійного богослов'я. (1996). Місіонер.

Сорока, П. (2019). *Лісові псалми*. Астон.

Сорока, П. (2019). *Одробини*. Навчальна книга-Богдан.

Чотарі, В. (2009). *Жанр псалма: генеза, адаптація, трансформація* [Автореф. дис. ... канд. філол. наук, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка]. ENPUIR. <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/1534>

REFERENCES

Vilchynska, T. (2008). *Conceptualization of the sacred in the Ukrainian poetic language of the seventeenth – seventeenth centuries* [in Ukrainian].

Vilchynska, T. & Vilchynskyi, O. (2022). The concept of "God" in the poetic works of B.-I. Antonych and P. Soroka: a linguistic and cognitive analysis. *Transcarpathian Philological Studies*, 1(23), 41–46 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.1.7>

Cayoua, R. (2003). *Man and the sacred*. Wackler [in Ukrainian].

Kononenko, V. (2004). *Concepts of Ukrainian discourse*. Plai [in Ukrainian].

Martin, J. (2023). *Prayer*. The candle [in Ukrainian].

Nabitovych, I. (2008). *Universum sacrum' in fiction (from modernism to postmodernism)*. In [in Ukrainian].

Dictionary of Biblical Theology (1996). Missionary [in Ukrainian].

Soroka, P. (2019). *The Psalms of the Forest*. Aston [in Ukrainian].

Soroka, P. (2019). *The Odobryns*. Study book-Bogdan [in Ukrainian].

Chotari, V. (2009). *The genre of the psalm: genesis, adaptation, transformation* [PhD thesis ... Candidate of Philology, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University]. [in Ukrainian] ENPUIR. <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/1534>.

Отримано редакцією журналу / Received: 04.11.24

Прорецензовано / Revised: 27.11.24

Схвалено до друку / Accepted: 12.12.24

Iryna PAVLIUK, PhD Student

ORCID ID: 0009-0002-2626-1957

e-mail: pavluk.iryana92@gmail.com

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,
Ternopil, Ukraine

LINGUISTIC REPRESENTATION OF THE SACRED IN P. SOROKA'S COLLECTION "FOREST PSALMS"

Background. *The linguistic interpretation of the category of the sacred in literary texts is a polyparadigmatic national-authorial model. Poetic*

language thinking clearly outlines the conceptualization of axiological concepts, where any lexemes can become semantically close. A vivid example of sacred poetic texts is P. Soroka's collection "Forest Psalms". The relevance of the study of the linguistic representation of the sacred in the work of a contemporary Ukrainian writer is due to the insufficient research of his texts and models a new form of cognition of the sacred.

Methods. The following methods were used: conceptual analysis, which involves modeling and describing concepts; contextual and situational and component analyzes – to clarify the semantics of conceptualized images.

Results. The study examined the concepts of "faith", "God" and "prayer", which serve as vivid representatives of the sacred in the analyzed collection. It has been found that the conceptualized concepts create the sacred-artistic space of poetry, modeling the semantic content of the texts. The concepts of "faith" and "prayer" are cognitively multifaceted, which are decoded not only through the lexemes of the same name, but also through other linguistic means. The analyzed concept of "God" in poetic texts is holistically defined through three semantic components, through which the ideas of God the Creator, God the Life-giver and God the Savior are realized. It has been established that the artistic and semantic structure of the sacred in P. Soroka's collection is endowed with internal synergy, and therefore is a linguistic component of poetic reality.

Conclusions. The linguistic representation of the sacred in P. Soroka's collection "Forest Psalms" is a multidimensional system of poetic language thinking. The nominal fields of three evaluatively colored concepts: "faith", "God" and "prayer" contain numerous connotative layers that construct the semantic space of the sacred in the author's literary texts.

Keywords: sacred, concept, P. Soroka, "Forest Psalms", God, faith, prayer.

Автор заявляє про неаявність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.

Оксана НІКА, д-р філол. наук, проф.

ORCID ID: 0000-0001-6387-3835

e-mail: o.nika@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Київ, Україна

ЛІНГВІСТИКА ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ІВАНА ФРАНКА

**[Рецензія на книжкове видання: Бацевич Ф. Художня проза
Івана Франка у вимірах сучасної лінгвістики:
вибрані статті. Львів, 2023. 110 с.]**

Лінгвістика художнього тексту належить до досить повно представленої наукової проблематики в україністиці. Новизна рецензованого видання полягає саме в оновленні методологічного апарату дослідження, розробленні наукових (нових) напрямів вивчення художнього тексту, як і збагачення цих лінгвістичних і міждисциплінарних напрямів загалом.

Новаторськими стали монографії "Стежками Франкового тексту (комунікативні, стилістичні та лексикографічні виміри роману "Перехресні стежки" (Львів, 2007) і "Стежками Франкового тексту (комунікативні, лінгвосеміотичні, когнітивні та лінгвостатистичні виміри прози)" (Львів, 2013), співавтором і науковим редактором яких є професор Флорій Бацевич*. У них уперше було розглянуто тексти Франка в аспектах комунікативістики, когнітивістики, статистичної лінгвістики і лінгвосеміотики. Переконливо доведено, що розуміння ідіостилю включає дослідження комунікативних смислів, мовних образів адресата, адресанта й спостерігача, семіотичні особливості передавання інформації. Поглиблене дослідження продовжене в монографії Ф. Бацевича "Лінгвокогнітивні та риторико-прагма-

* Докладніший огляд праць міститься в статті: Ніка, О., & Сазонова, Я. (2024). Наукові дискурси професора Флорія Бацевича. *Мовні і концептуальні картини світу*, 2(76), 23–40. <https://doi.org/10.17721/2520-6397.2024.2.02>

тичні виміри художнього тексту (на матеріалі роману Івана Франка "Перехресні стежки") (Львів, 2016).

Рецензоване видання Ф. Бацевича "Художня проза Івана Франка у вимірах сучасної лінгвістики"* вміщує статті, що були надруковані після 2016 року. Як зазначає лінгвіст, ці статті нещодавно вийшли друком та продовжують лінгвістичний аналіз художнього тексту і нові ракурси вивчення художньої творчості Івана Франка.

Важливі напрацювання застосовані до аналізу великої та малої прози: романів "Перехресні стежки", "Для домашнього огнища", "Основи суспільності", оповідань "Микитичів дуб", "Малий Мирон", "Під оборогом", "На роботі" тощо. Загалом створюється цілісність про велику і малу прозу письменника, його авторські настанови щодо творення модерних українських творів. Це повернення уваги до художнього дискурсу Івана Франка, у тому числі до деяких менш відомих його оповідань, і – найважливіше – застосування лінгвістичних наукових підходів.

У новому виданні запропонована сукупність аспектів дослідження – комунікативно-прагматичних, лінгвонаративних і психо-семантичних. Ф. Бацевич приділяє найбільшу увагу виявленню та дослідженню комунікативно-прагматичних і лінгвонаративних особливостей у романах Івана Франка, повно аналізуючи комунікативні ускладнення в діалогах героїв, модус і модальність переповідності, вияви емпатії.

Учений повно проаналізував способи зображення комунікативних ускладнень у спілкуванні художніх персонажів, визначив причини таких ускладнень (с. 18–24), основні з яких – це ментальні (когнітивні), комунікативні прагматичного характеру, мовні та комунікативно-мовні причини. На думку Ф. Бацевича, у проаналізованих романах переважають ментальні (когнітивні) чинники, що призводять до комунікативних ускладнень: "незбіги світоглядних позицій, що формують відмінності пресупо-

* Рецензована публікація виконана у межах наукового проєкту «Національна ідентичність у загальноєвропейському контексті: літературно-науковий дискурс Івана Франка» (ІФ-36Ф).

зитивних основ породження комунікативних актів, комунікативної поведінки в цілому. Використовуючи різноманітні засоби вербального втілення цих відмінностей у діалогах героїв, а також застосовуючи традиційні засоби авторських коментарів, Іван Франко експлікує часто глибоко приховані причини світоглядних позицій мовців, досягаючи шляхом ускладнення їхньої комунікативної поведінки виявів прихованої сутності людини" (с. 24). Поглиблений аналіз діалогів характеризує соціолінгвістичний статус героїв романів, різні комунікативні інтенції та ситуації, що передають ускладнення, невдачі, з огляду на авторські особливості смислотворення в художньому тексті.

Комплетивні взаємозв'язки модусу і модальності, "свого" й "чужого" мовлення багатогранно вивчені в розділі монографії "Модус і модальність переповідності (на матеріалі прозових текстів Івана Франка)". Як відомо, співвідношення модусу і модальності, установлення поняттєвих меж цих категорій залишається актуальним через складність суб'єктивних виявів мовця, взаємодію та взаємозв'язок різних текстових (дискурсивних) категорій у текстовому середовищі, а тим більше – у художньому тексті. Переповідність, що охоплює різні трансформації чужого мовлення, відтворюється переповідачем у діалогах і в наративі. За трактуванням Ф. Бацевича, "переповідання – текстово-дискурсивний прийом непрямої передачі диктумно-модусних складових чужого мовлення із внесенням різних, іноді досить суттєвих семантико-прагматичних комунікативних смислів" (с. 27), а отже, виявляються різні способи диктумних і модусних чинників чужого мовлення. До них лінгвіст зараховує такі: модусно-модальне втілення диктумного (пропозитивного) складника чужого мовлення; трансформації модусно-модальної складової повідомлення третьої особи у мовленні переповідача; авторське (наративне) представлення модусно-модальних характеристик мовлення героїв художніх творів (с. 28–38). Переповідність репрезентує не лише чуже мовлення, а й певне ставлення мовця до повідомлення чужих слів, тому залежить від інтерпретаційного складника, що супроводжує переповідання. У художньому тексті різні вияви і

способи переповідності конструюються в діалогічному й наративному режимах, розкриваючи специфіку художнього тексту, психологію та інтенційність його героїв, авторський задум і реалізацію тощо.

Розвиток ідей про емпатію, яку вважають однією з домінант спілкування, дає підстави трактувати її як "психокогнітивну, в нормі інтенціональну, категорію усвідомленого добору адресантом (мовцем, автором, наратором) тексту об'єктів текстово-дискурсивної діяльності, які стають основою диктумної (пропозитивної) і модусно-модальної (в своїй основі оцінної) складових породження текстів і дискурсів, і задає напрям розгортання текстово-дискурсивних подій, текстової історії в цілому" (с. 41). Таке формулювання визначає цілісність підходу Ф. Бацевича щодо трактування різних текстових (текстово-дискурсивних) категорій з погляду диктумного і модусно-модального складників у текстопородженні. Із цих позицій лінгвіст детально схарактеризував, які типові лінгвонаративні способи втілення емпатії та її текстові функції в прозі Івана Франка. Скрупульозне вивчення різних виявів емпатії (семантичної та прагматичної) узагальнене у висновку про майстерність прозаїка.

У дослідженні Ф. Бацевич запропонував таку послідовність визначення емпатії в текстопородженні: **"Загальна інтенція мовця – Мотив – Загальний задум тексту – Текстова інтенція – Точка зору (загальна пресупозиція) – Концепт тексту – ЕМПАТІЯ – Смислова структура тексту – Семантизація і синтактування змістових елементів у внутрішньому мовленні – Розгортання диктумно-модусних (і модальних) складників тексту в зовнішньому мовленні (напівжирний шрифт автора – О. Н.)"** (с. 50). Ця послідовність, звісно, доповнена урахуванням психокогнітивних чинників.

Показово, що характерною ознакою художньої прози Івана Франка є фокусування, що забезпечує особливу організацію розгортання комунікативної події різними засобами (мовними, позамовними, паралінгвальними). Так, для аналізу виявів емпатії

акцентовано на дейктичних засобах, дискурсивних словах, слово-порядку у висловленні, особливостей інтонації, тональності тощо.

За цим підходом детально схарактеризовано різні текстові (дискурсивні) категорії на матеріалі художньої прози Івана Франка, що розкриває різні аспекти сучасної лінгвістичної теорії та застосування нових лінгвістичних напрямів дослідження, демонструє більш гнучкий і повний підхід до лінгвістичного аналізу художнього тексту.

Уперше мала проза Івана Франка проаналізована за психо-семантичним підходом у зображенні героїв. Лінгвіст з'ясував особливості мовного втілення змінених станів свідомості, що виявляється в спеціальному доборі фонетичних, граматичних, лексичних засобів, аргументував комунікативно-прагматичні вияви героїв оповідань. Висновки про цей аспект дослідження виформовують специфіку породження комунікативних смислів, зокрема їхню неадресованість, прагматичну, семантичну і дискурсивну неструктурованість, що характеризує творення художніх персонажів у змінених станах свідомості.

У рецензованому виданні Ф. Бацевича художня проза Івана Франка проаналізована за різними аспектами, що відкриває нові дослідницькі можливості для виявлення смислів у процесі естетичного текстопородження і характеристики авторської особистості письменника в модерній українській літературі.

Наукові зацікавлення художньою прозою Івана Франка розширені в дослідженнях із цифрової лінгвістики, науковим консультантом яких є Флорій Сергійович. Корпусно-лексикографічні та лінгвостатистичні напрями репрезентовані в докторській дисертації С. Бук "Корпусно-лексикографічні та лінгвостатистичні виміри великої прози Івана Франка: словник і текст" (2021), а також у пізніших статтях авторки*.

Рецензоване дослідження Ф. Бацевича пропонує перспективи вивчення менш відомої малої прози Франка, порівняння різних

* Бук, С. (2022). «Петрії й Довбушуки» у квантитативному зіставленні з великою прозою Івана Франка. *Мовні і концептуальні картини світу*, 2(72), 7–19. <https://doi.org/10.17721/2520-6397.2022.2.01>

творів митця, комплексного вияву типових і специфічних ознак у великій і малій прозі. Це видання матиме вплив для наукових і науково-методичних праць із комунікативістики, когнітивістики, прагмалінгвістики, історії української літературної мови, лінгвістичних досліджень української художньої прози і франкознавства.

Отримано редакцією журналу / Received: 12.10.24

Прорецензовано / Revised: 19.11.24

Схвалено до друку / Accepted: 05.12.24

Oksana NIKA, DSc (Philol.), Prof.

ORCID ID: 0000-0001-6387-3835

e-mail: o.nika@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Kyiv, Ukraine

LINGUISTICS OF IVAN FRANKO'S LITERARY TEXT

**[Review of the book: Batsevych F. Literary prose of
Ivan Franko in the aspect of modern linguistics:
selected articles. Lviv, 2023. 110 p.]**

Автор заявляє про неаявність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.

Наукове видання

**МОВНІ
І КОНЦЕПТУАЛЬНІ
КАРТИНИ СВІТУ**

Науковий журнал

Випуск 1(77)

Редактор *Т. В. Мельник*
Технічний редактор *Ю. О. Куценко*

Оригінал-макет виготовлено ВПЦ "Київський університет"

Формат 60×84^{1/16}. Обл.-вид. арк. 11,1. Ум. друк. арк. 13,02. Наклад 100. Зам. № 225-11240.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний. Друк офсетний. Вид. № 1ф7.
Підписано до друку 20.02.25

Видавець і виготовлювач
ВПЦ "Київський університет"
Б-р Т. Шевченка, 14, м. Київ, 01601, Україна
☎ (38044) 239 32 22; (38044) 239 31 58; (38044) 239 31 28
e-mail: vpc@knu.ua; vpc_div.chief@univ.net.ua; redaktor@univ.net.ua
[http: vpc.knu.ua](http://vpc.knu.ua)
Свідцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02